فارسي خوانو د حيرت گوتي په غابن کړې
چي حنـــــان سخن سازي که په پښتو کي

د ميرزا حنان بارکزي ديوان

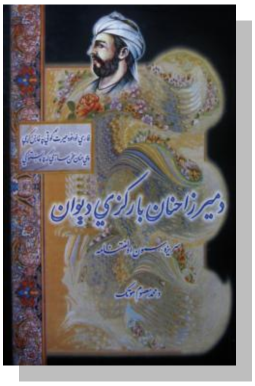

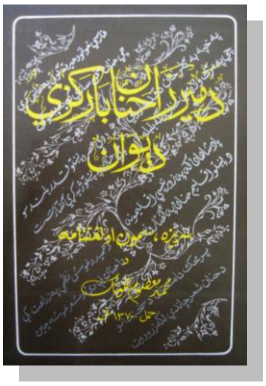

سريزه، سمون او لغتنامه
د محمد معصوم هوتک

Ketabton.com

www.hotakonline.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم	::	د میرزا حنان بارکزي دېوان
شاعر	::	میرزا حنان بارکزی
سریزه، سمون او لغتنامه	::	د محمد معصوم "هوتک"
خپروونکی/ډیزاین او د ټایټل طرحه	⇦	صحاف نشراتي مؤسسه - hamdullahsahaf@yahoo.com فون:- ۲۶۶۴۲۳۶- ۰۸۱
اهتمام او صفحه آرایي	::	خلیل احمد "ودودي"
د حنان بارکزي انځور	::	د عبدالهادي تپاند
کمپوزر	::	خالقداد "غنوي"
خلورم چاپ	::	۱۳۸۸ل
د چاپ شمېر	::	(۱۰۰۰) زر ټوکه
د چاپ ځای	::	لاهور

د چاپ حقوق یې د صحاف نشراتي مؤسسې سره دي !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر خبري

د میرزاحنان بارکزي دېوان تردغه حاضرچاپ وړاندي درې واره نور هم چاپ سوی دی. واردواره د کابل پښتوټولني چاپ کړ(۱۳۳۲ش). دوهم وار له کراچي څخه د محمدمعصوم هوتک په (سریزه، سمون او لغتنامه) سره د حمدالله صحاف په زیار خپورسو (۱۳۷۰ش). وروستي د بلوچستان پښتو اکېډمۍ نشرکړ(۱۹۹۲ع) او دا دی د څلورم وار لپاره د کراچي چاپ له نورو زیاتونو سره د صحاف نشراتي مؤسسې په زیارخپرېږي.

د دې دېوان هر چاپ تر خپل مخکیني چاپ هم دکلام د ډېروالي له مخي او هم د صحت و دقت له رویه بشپړ دئ.دا حاضر چاپ یې تر نورو درو سرو چاپونو مکمل دئ او د میرزاحنان بارکزي د کلام ټوله برخه احتوا کوي.

د دې چاپ د ترتیب او کمپوز چاري د صحاف نشراتي مؤسسې سرته رسولي دي خو په هره برخه کي مو له ښاغلي هوتک څخه مشورې او لارښووني اخیستي دي. د میرزا حنان د کلام هغه برخه چي په نورو درو سرو چاپونو کي نسته، ښاغلي هوتک د صحاف کتابخانې د خطي کلکسیون له یوې نوې موندل سوې نسخې څخه را ایستلې ده او موږ د دوی له لارښووني سره سم هره غزل پخپل ځای کي اېښې ده. هڅه موکړې ده چي د حنان کلام پخپله اصلي بڼه د لوستونکو لپاره برابر سي.

صحاف نشراتي مؤسسې په یکړسر باندي د پښتو ادب د خپرېدو دروندکار پرغاړه اخیستی دئ. نه دکومي بهرنۍ مؤسسې او نه د کوم دولتي اورګان مالي ملاتړ لري. یوازي د پښتو میني او په دغه اوسني وخت کي خپل فرهنګي مسئولیت مجبوره کړې ده چي تر خپل وس بالا بار پورته کړي. موږ به هله د زیاتي خوښۍ احساس وکړو چي د محترمو لوستونکو له خوا د دغه حاضر چاپ د نیمګړتیاوو په ښوولوسره ونازول سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورې هڅه کوو او کړې مو ده چې د پښتو ادب پخوانۍ او اوسنۍ ملغلري د مینه والو ترلاسو پوري صحیح سلامتي ورسوو. له پاک خدایه غوښته په دې لارکي توفیق غواړو.

په پای کي هوتک صاحب ته د ښه صحت او اوږده ژوند دُعا کوو چې هغه څېړنیز کارونه او لیکني چي د دوی په پروګرام کي دي ترسره کړي او په ژوند کي یې د خپل زړه هغه ارمانونه پوره سي چي دی یې هیله من دی او د دې انتقادي او تحقیقي متن د بیا چاپ مبارکي ور ته وایو. (په درنښت)

صحاف نشراتي مؤسسه

۲۰ / کب /۱۳۸۷ل کوټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(نوی چاپ)

د میرزا حنان بارکزي دېوان ادبي نړۍ ته وار د واره د کابل پښتو ټولنې وړاندې کړ. خطي نسخې یې هم سته چې زما د معلوماتو له مخې ټولې د ده پخپل لاس خطاطي سوي دي. د ۱۳۲۹ش کال په دوبي کې د ده په لاس کښل سوې خطي نسخه د ښاغلي حمدالله صحاف پر لاس ما ته را ورسېده او سمدلاسه مې چاپ ته د تیارولو کار پر شروع کړ شپېږ، اووه میاشتې مې د کراچي ښار په سخته ګرمي کې له سهاره تر ماښامه کار پر وکړ د کابل چاپ له دېوان سره مې مقابله کړ، سریزه او لغتنامه مې ور ته ولیکله او په پای کې مې په خپل لاس خطاطي سوی متن ښاغلي صحاف ته تسلیم کړ او د ده په همت د ۱۳۷۰ش کال په حمل کې د پنځوسوو ټوکو په تېراژ له چاپه را و وت.(۱) د همدې کال په پای کې صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان یوه بله ښکلې خطي نسخه له کوټې څخه کراچي ته راوړه او ما ته یې د کتلو له پاره را وسپارله. دا نسخه هم د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وه چې بشپړه معرفي به یې تاسي د همدې لیکنې په یوه برخه کې ولولئ. د دې نسخې په کتلو سره ډېر ارمان را ته ودرېدئ چې کشکي خو دا نسخه څو میاشتې وړاندې لاس ته راغلې وای او د هغې په مرسته به یو ډېر بشپړ دېوان تهیه سوی وای. اوبه ترورخ اوښتې وې او ارمان هم څه ګټه نه کوله. زما په لاس چاپ سوی دېوان مې ورسره وکوت او هغه غزلې، قطعې او قصاید مې په جلا کتابچه کې ځني را نقل کړل چې زما له خوا په چاپ سوي دېوان کې نه وه. د نسخې د ځانګړتیاوو یادښتونه مې هم واخیستل.(۲) دغه وخت ما کاناډا ته د تګ په نیت غوټې تړلې وې او د ۱۹۹۲ع کال د جولای پر دوهمه دغه هیواد ته کډه سوم. په غوټو کې مې تر کالیو کتابونه ډېر را اخیستي وه او په هغو کې همدغه کتابچه هم پرته وه. د میرزا حنان د دېوان تر دغه چاپ شپږ کاله وروسته ښاغلي صحاف کاناډا ته

---

(۱) زما په لاس د خطاطي سوي دېوان اصل د ښاغلي حمدالله صحاف په کتابتون کې خوندي دئ. (۲) د دې کتابچې د اشعارو په پای کې مې داسي کښلي وه: د یکشنبې په ورځ د ۱۳۷۱ ش کال د حمل په دوهمه چې د ۱۴۱۲ق کال د روژې د مبارکې میاشتې اتلسمه او د ۱۹۹۲ع کال د مارچ دوه ویشتمه کېږي، د مازیګر پر پنځو بجو یې له نقل څخه فارغ سوم. محمد معصوم هوتک، ګلشن اقبال، کراچي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال را واستاوه چي د بلوچستان کوټي پښتو اکېډمۍ هم د میرزا حنان بارکزي دېوان چاپ کړ. څه موده وروسته دغه چاپ تر ما پوري هم راورسېد. دا دېوان د ښاغلو سید خیرمحمدعارف او سعید ګوهر په زیار خپور سوی دئ. حواشي او تعلیقات یې سید خیرمحمدعارف لیکلي دي او ښاغلي سعید ګوهر یې پر متن باندي(نظر ثاني) کړی او هم یې زما له چاپ سره د مقابلې دقیق کار سر ته رسولی دئ. دا چاپ له هغې خطي نسخې څخه تهیه سوی دئ چي وایي میرزا حنان پخپل لاس باندي د ملا سیف الدین کاکړ لپاره په ربیع الاول ۱۲۹۰ هجري کي استنساخ کړې وه او د نوموړي ملا سیف الدین کاکړ د لمسي سعدالدین دلرېش لخوا د دغه چاپ مرتبینو ته ورکړه سوې وه چي زه (هوتک) د سعدالدین دلرېش دغه فرهنګي سخاوت د زړه له کومي ستایم. که به د ژوند پر مېنه وي، پاک خدای ﷻ دي په عزت لري.[1] په دې چاپ کي زما په لاس تر چاپ سوي دېوان پنځه پنځوس غزلي او یوه قطعه زیاته سته چي یو غټ اضافت دئ. د میرزا حنان پر کلام باندي په سریزه کي مبسوط بحث سوی دئ خورا زیاتي تفصیلي حاشیې ور ته لیکلي سوي دي او د قاموس برخه یې هم له لمنلیکونو (حاشیو) سره ګډه کړې ده. د کوټې چاپ دېوان پخپل وخت کي د میرزاحنان د کلام تر ټولو بشپړه مجموعه ده. د دغه چاپ په سریزه کي یې کښلي دي چي: (دلرېش د قندهار د ښکارپور بازار په قوچخانه کښې استوګنه درلوده — ۱۰ مخ). قوچخانه چي اولسي نوم یې ګوشخانه دئ، په ښکارپور بازار کي واقع نه ده، بلکي په همدې نامه دوه کلي تر ښکاپر دروازې دباندي پراته دي. یوه ته یې د کاکړو ګوشخانه او بل ته یې د الکوزو ګوشخانه وایي. ښاغلي سعید ګوهر د دېوان په پای کي زما د چاپ اختلافي برخي هم پر زیاتي کړې دي او د خپلې لیکنې په ۲۲ مخ کي یې ویلي دي چي: (د کابل د پښتو ټولني او د معصوم مطبوعه دیوان تر ډېره حده سره یو دی). نه پوهېږم چي ګوهر صاحب ولي دا دوه چاپه یو راز ګڼلي دي. زما لخوا په مطبوعه دېوان کي خو دو اویا ۷۲ غزلي، یوه قصیده وشمه غزله، یو مناجات، څلور قطعات، یو مثنوي (سراپا)، څلور تاریخي څلوریځي او معماوي، یو بل مثنوي (ختم کتاب) او په لسهاوو بیتونه د کابل د پښتو ټولني تر چاپ زیات دي او که د ټول اضافه کلام بیتونه وشمېرل سي، شمېر یې شپږ، اووه سوه بیتو ته رسېږي. د دغه اضافت په سته والي کي د دې دوو چاپونو د یو شان ګڼلو د توجیه لپاره زما فکر کار نه کوي. د پیل په خبرو کي یې پر ما دا نیوکه (انتقاد) هم کړې دئ چي ګویا ما (... د میرزا حنان بین المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده).[2] زما د دې قصدي عمل دلایل زما په چاپ دېوان (ع، ف مخونو) کي په تفصیل سره بیان سوي دي او د ښاغلي ګوهر صاحب د دې نیوکي جواب مي د یوې بېلي مقالې په ترڅ کي ورکړی دئ چي تاسي به یې د همدې لیکنې په پای کي ولولئ.

(1) د دلرېش په نامه د پښتو یو محلي شاعر په کندهار کي سته. (۲) د مرزا حنان بارکزي دېوان، ۲۲۴ مخ، د کوټې بلوچستان چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه موده وړاندي ښاغلي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان د بیا چاپ خبره راسره طرحه کړه او ما ور ته و ویل چي په دې چاپ کي باید هغه برخه، چي موږ ته نوې په لاس راغلې وه، هم زیاته سي. ده راسره ښه کړله او د ۲۰۰۸ ع کال په جون کي یې تیار سوی متن کاناډا ته د پوستې له لاري را ولېږئ. په دې متن کي یې د حنان نوی موندل سوی کلام په هماغه ځایو کي ور اچولی ؤ، چي ما ور ته نښاني کړي ول او هم یې زما له یادونو سره سم د لومړي چاپ کمبوتی د نوي خطي نسخې په مرسته ور پوره کړي وې. د لیکدود په برخه کي یې د حنان خپله لهجه او زما سپارښتني په پام کي نیولي وې. یوازي یې د مرستندویو افعالو (س) په (ش) اړولی و او زه فکر کوم چي محترم صحاف صاحب په دې ډول غوښتي دي ځان د هغو کسانو له جنجاله خلاص کړي، چي د معیاري لیکني لپاره یې یوازنی معیار په دغو ځایو کي د (س) پر ځای (ش) لیکل دي. ما پخپل کتاب (پر معیاري ژبه د معیار په ژبه یوه خبرنه) کي د معیار دغه شان درک ته (عامیانه درک) ویلی دئ او دا کار مي د معیاري لیکني په برخه کي یوه ډېره جزئي او بې اهمیته برخه بللې ده نو له همدې امله مي په دې نوي چاپ کي د ښاغلي صحاف صاحب په بدلونونو کي د اصلاح هڅه و نه کړله. د متن نوره ژبه د حنان مرحوم خپلي ژبې ته ورته ده. په دې متن کي د کوټې تر چاپ شپږ دېرش غزلي، قطعې او قصیدې زیاتي دي او په دې ډول ویلای سو چي دا متن د حنان د کلام تر ټولو پوره او بشپړ متن دئ خو هغه د چا خبره (ګل بې اغزي نه وي)، د دې متن یوه نیمګړتیا دا ده چي نه ما او نه هم صحاف صاحب د دې فرصت موندلی دئ چي ټول متن دي له کوټې چاپ سره بیا مقابله سي. دا حاضر متن پر څو لاسه ترتیب سوی دئ او هرو مرو به داسي نوري نیمګړتیاوي ولري چي ما به یې یادونه نه وي کړې. له ښاغلو لوستونکو څخه هیله لرم چي د نیمګړتیاوو د موندلو په صورت کي دي د کتاب ناشر ته خبر ورکړي چي په بل چاپ کي سمي سي.

په دې چاپ کي چي کومو چاپي او خطي نسخو ته اشاره سوې ده، هغه په دې ډول ښوول سوي دي:

اصل = د حمدالله صحاف د کلکسیون هغه خطي نسخه چي ما د ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ع) کال په چاپ کي د اصل په توګه ټاکلې وه.

چاپي دېوان = د کابل پښتو ټولني چاپ، د حنان بارکزي دیوان، ۱۳۳۶ش.
ب = د پښتو اکېډمی بلوچستان کوټه چاپ، د میرزا حنان بارکزي دیوان، اپریل ۱۹۹۲ع
بله نسخه = د حمدالله صحاف په خطي کلکسیون کي د میرزا حنان بارکزي د دېوان نوې موندل سوې خطي نسخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نسخې معرفي:

ګچه ۱۳,۵ * ۲۰,۵

دا نسخه چي ما ته د حنا ن د دېوان تر خپرېدو وروسته د ۱۳۷۰ ش کال د حوت په میاشت کي په کراچي "سند ه" کي په لاس راغله د میرزا حنان په خپل لاس کښل سوې ده. دا نسخه کوټي ته د کتابو سوداګرو له کابله راوړې وه چي زما دوست حمدالله صحاف ما ته کراچي ته له څو نورو خطي نسخو سره راوړه. نسخه پر خړ وشمه نازک "نسبتاً" په توره سیاهي کښل سوې او هر مخ یې دوه زرین چوکاټه لري د بیاض چوکاټ یې د دوو تورو کرښو تر منځ زرین دئ او هغه چوکاټ چي متن پکښې لیکل سوئ دئ. د لاجوردي سرې او دوو تورو کرښو وروسته زرین سوئ دئ. د دې دوو چوکاټو تر منځ فاصله تقریباً دوه سانتي متره ده. د هري غزلي مقطع بیا په علیحده چوکاټ کي نیول سوې ده. د هر بیت د دوو مصرعو تر منځ فاصله هم په زرینو کرښو جلا سوې ده. نسخه په سر کي یو میناتور هم لري. په هر مخ کي یې ۱۲ کرښې دي. مخونه یې پر منظم رکاب سربېره هندسي عدد هم لري. د هندسي اعدادو د لیکلو طرز یې ما ته تر اوسه پوري نه و معلوم. لس د "۱۰" په شکل خو پنځوس... اتیاء نوي، بیا د "۵، ۸، ۹" په ډول سل، یوسلو یو ... یوسلو نهه د "۱:، ۱:۱، ۱:۲، ...، ۱:۹، ۱:۱۰" په شکل کارېږي. د دوو مخونو لپاره یو عدد لیکي. په دې معنا چي د نسخې د ټولو مخونو شمېر په هندسي عدد "۱۲۰" دئ چي "۳۲۰" مخه کېږي. د څرمني کلکه وقایه لري چي وروسته ترمیم سوې هم ده او تور چرمي بېخ ورلو بدلئ دئ. د ترمیم په وخت یې ځای ځای توري لانده سوي او اوبو وهلي دي او له لوستولو یې ایستلي دي. د دې نسخې د متن ټولي غزلي په هغه نسخه کي سته چي ما په چاپي متن کي د اصل په توګه ټاکلې وه. خو د حاشیو غزلي یې په هماغه نسخه کي نسته. د دې معنا دا ده چي د حاشیو دا غزلي د هماغي نسخې تر لکلو یعني د ۱۲۸۰ هـ ق کال وروسته شاعر ویلي دي. په دې حساب دا نسخه تر هماغي نسخې چي ما ته د مخه په لاس راغلې وه او چاپي متن مي ور څخه تهیه کړ وروسته کښل سوې ده. یو ځای یې د دېوان د بشپړېدو تاریخي ماده ویلې ده چي ۱۲۹۲ هـ ق څیني راوزي. د اروا ښاد پوهاند رشاد په نسخه کي به هم دغه تاریخي ماده وه. چي د حنان ژوند یې تر ۱۲۹۲ هـ ق پوري یقیني بللئ و او ما په چاپي متن کي اشاره ور ته کړې ده. په هر صورت د دې نسخې د استنساخ کال د ۱۲۹۲ هـ ق کال وروسته زمانه ده. د نسخې لیک نسخ دئ په مقطع کي د شاعر نوم "حنان" په سره رنګ لیکل سوئ دئ. لیکدود یې کټ مټ د هماغي بلې نسخې په شان دئ ځکه دواړه د حنان په خپل لاس کښلي نسخې دي مګر دا نسخه ډېره مکمله ده. کاشکي د حنان د دېوان د چاپ پر وخت ما ته دا نسخه په لاس راغلې وای، ډېر ښه متن به تري جوړ سوئ وای. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان د پلار وفات نېټه په دې نسخه کې بل راز ده او کال یې هم د هماغي بلې نسخې له تاریخي مادې سره توپیر لري. هورې د حنان د پلار د وفات کال د ۱۲۴۸ هـ ق او دلته ۱۲۵۹ هـ ق ښودل سوئ دئ چې تحقیق غواړي. د نسخې د سر له خوا څو پاڼې صحافتي ګډوډۍ لري. په پای کې یې د فالنامې جدول سته خو د فالنامې په نامه شعر نه لري.

په دغه نسخه کې "۳۲" غزلې قطعې او قصیدې تر نورو چاپي و خطي نسخو زیاتي دي.

باید و وایم چې د حنان د دېوان دواړه خطي نسخې (اصل، بله نسخه) د محترم صحاف صاحب په خطي کلکسیون کې خوندي او له سره وقایه سوي دي. د صحاف صاحب له یادوني سره سم د نسخې په هغو مشخصاتو کې، چې ما یې یادونه کړې ده، بدلون نه راغلی دي.

زه له محترم حمدالله صحاف څخه یو وار بیا د زړه له کومي مننه کوم چې خپل شخصي کتابتون او د خطي آثارو ارزښتناک کلکسیون یې په اخلاص او سخاوتمندۍ سره تل زما او نورو څېړونکو په واک کې ایښی دئ. دا یې له خپلې ژبې، ادب او فرهنګ سره د بې آلایشه مینې ډېر ښه ثبوت دئ. له بده مرغه پښتانه د خپلو خواخوږو په پالنه او ستاینه کې د نورو قومو په شان ډېر جدي خلک نه دي کنه لازمه وه چې د ښاغلي صحاف په باب د ستاینو ډېر څه سوي وای. خدای ﷻ دي دی ژوندی ، بریالی او سرلوړی لري.

د پښتو فرهنګ د لا نور غوړېدو او خپرېدو په هیله.

محمد معصوم هوتک

اوکویل–اونټاریو–کاناډا
۱۴مه د اګست ۲۰۰۸ ع

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس به ښاغلو لوستونکو ته د هغي ليکني د لوستلو تکليف بيا ورکړم چي ښايي ځو کاله وړاندي يې په "هيله" مجله، دويم کال، لومړۍ ګڼه، **41- 49** مخونو کي لوستلې وي. (م، هوتک)

د میرزا حنان بارکزي په شعر کي تعمیې

د پښتو ژبي نازکخيال شاعر ميرزا حنان بارکزی د حميد مومند د ادبي لاري له پياوړو لارويانو څخه دئ او کلام يې په ډېرو ښکلو رنګينيو پسوللی دئ. حنان بارکزي د پښتو او دري کلاسيکو شاعرانو په پيروی د ځينو تاريخي پېښو نېټې د تعميې په ادبي صنعت کي ښوولې دي او يو ونيم معماوي يې هم په کلام کي سته. د معما ادبي صنعت د کلاسيکي شاعرۍ يوه ښېګڼه وه، چي د شاعر په کمالو کي شمېرل کېدله. (۱) تاريخي مادې معمولاً په داسي کلماتو کي لټول کېږي، چي له يوې خوا مطلوبه نېټه په پوره سي او له بل پلوه د معنا په لحاظ له موضوع سره اړيکي هم ولري خوندوري وي او شعريت هم پکښې وي. ځينو شاعرانو کله کله په تاريخي مادو کي يوازي د ابجد په تورو باندي خپل مطلوب کال پوره کړی دئ، نو يې د تاريخي مادې په معنا پسي نه دي کتلي. د خوشالخان په کلام کي پر دغه راز تاريخي مادو ډېر پېښېږو. نوموړی له بنګښو سره د ګنبت د جنګ کال نېټه داسي بيانوي:

د هجرت د کال غفو و په حساب کښې
په غره واوره وربدلې نيساني وه (۲)
۱۰۸۲ هـ ق

دا سږ کال چي د غصج دئ چي غصد شي
اميدوار او سه له بخته له اقباله (۳)
(غصج = ۱۰۹۳، غصد = ۱۰۹۴)

---

(۱) زموږ ځوان شاعران له دې صنعته ځان پېچي او ځيني يې لا کږي هم. دا چي دا کار ښه دئ که بد، زما د ليکني موضوع نه ده او تر تېرېږم. (۲) د خوشحال خان خټک مرغلري –۹۸۲ مخ –۱۳۱۷ ش- کندهار. په ۹۸۷ مخ کي چي "عفو" ته ۱۰۸۹ کښل سوي دي، د کتابت تېروتنه ده. (۳) هماغه اثر –۲۲۱مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما چي د میرزا حنان بارکزي د دېوان ځیني خطي او چاپي نسخې کتلي دي، د دغو تعمیو پر بېلابېلو ثبتونو پېښ سوی یم. د دغه راز تنوع علت به دا وي، چي د حنان د دېوان زیاتره قلمي نسخې د ده پخپل لاس کښل سوي دي او بدلونونه هم پخپله ده پکښې راوستي دي. ده ته چي په یوه تاریخي ماده کي د التباس پېښېدلو احتمال ښکاره سوی دئ یا یې تر پخوانۍ مادې بله موزونه او مناسبه ماده موندلې ده، هغه یې په نوې نسخه کي ځای کړې او پخوانۍ یې ځني ایستلې ده. هغه تاریخي مادې، چي نوي یې ویلي دي، څرګنده خبره ده چي په زړو نقلونو کي نسته.

د میرزا حنان بارکزي د دېوان درې چاپي نقلونه زموږ په لاس کي سته. د کابل د پښتو ټولني چاپ ۱۳۳۲ش کال، زما (هوتک) ۱۳۷۰ ش کال او د بلوجستان کوټې د پښتو اکیډمۍ چاپ ۱۹۹۲م کال. په کابل چاپ کي یو دوې معماوي سته خو هغه داسي شعرونه نه دي، چي تاریخي پېښو ته دي د تعمیې په بڼه کي اشاره سوې وي. ما چي د حنان بارکزي دېوان ترتیباوه (۱۳۷۰ش) یوه خطي نسخه (زما د ګران دوست ښاغلي حمدالله صحاف د کتابتون) او بله د پښتو ټولني چاپي نسخه را سره وه. په خطي نسخه کي، چي غالباً به د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وي، پنځه معماوي ثبت وې، چي یوه یې ما د چاپي دېوان په ۷۵ مخ کي او څلور نوري په ۲۴۴ مخ کي ثبت کړې دي. د کوټې چاپ دېوان له هغې خطي نسخې څخه ترتیب سوی دئ، چي د حنان پخپل لاس په ۱۲۹۰ هجري قمري کال لیکل سوې ده. د کابل د پښتو ټولني چاپ او زما له خوا د ترتیب سوي چاپي دیوان نسخه بدلونونه هم لري. په دې چاپ کي شپږ معماوي سته، چي یوه یې د دېوان په ۱۲۰ مخ کي او نوري پنځه یې په ۲۷۰-۲۷۱ مخو کي راغلي دي.

ما ته د میرزا حنان بارکزي د دېوان تر خپرولو وروسته د یوې خطي نسخې د کتلو موقع برابره سوه، چي په ۱۲۹۲ ق کال یا تر هغه وروسته د حنان پخپل لاس لیکل سوې ده. دا نسخه ښاغلي صحاف ته وروسته په لاس ورغله او ما ته یې د کتلو لپاره راکړه. نسخه د استنساخ کال نه لري خو په خاتمه کي یې یو بیت ور زیات کړی دئ، چي په نورو نسخو کي نسته. هغه بیت داسي دئ:

په اتمام کي چي مي وکړ استفسار
عقـــل و ویـــل تـــاریخ اختصـــار
اختصار = ۱۲۹۲

ما د ترتیب سوي دېوان د سریزي په ((د)) مخ کي د فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د لیکنو په حواله د حنان ژوند تر ۱۲۹۲هـ ق پوري یقیني بللی دئ. فکر کوم، چي پوهاند رشاد صاحب ته به هم دغه بیت رسېدلی ؤ. په دې ډول دا نسخه تر هغې نسخې دوه کاله وروسته لیکل سوې ده، چي د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک وه. دا نسخه تر نورو موجودو نسخو څه د پاسه دېرش غزلي او قطعې زیاتي لري او د معماوو شمېر یې اووه دئ خو ځیني تاریخي مادې یې له نورو نسخو سره توپیر لري. زه به که د خدای ﷻ رضا وه د حنان د شاعرۍ دغه پاته برخه یو وخت د پښتو ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستانو ته وړاندي کوم. سمدلاسه به د دغو معماوو او تاریخي مادو بېلابېل شکلونه او د هغو حل درنو لوستونکو ته وړاندي کړم. د دې خبري یادول ضروري بولم، چي له دغو معماوو څخه ځیني یې په دري نوټونو او د بدیع په کتابو کي حل سوي دي.

معماوي:

د میرزا حنان بارکزي په دېوان کي د میم ردیف یوه غزله سته، چي پر بې نقط ادبي صنعت ویل سوې ده. په مقطع کي یې شاعر خپل نوم (حنان) په یوه معما کي راوړی دئ، چي زما له خوا په ترتیب سوي دېوان (۷۴مخ) او د کوټې چاپ دېوان په ۱۲۰ مخ کي یې ثبت داسي دئ:

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا و دوو ســـمکو ورکـــړه دا علـــم

د پښتو ټولني (کابل) چاپ دېوان په **۷۵** مخ کي دغه معما په لږ بدلون سره داسي راوړې ده:

معمـــا مـــي د اســـم دوه ســـمکه
حـــا د درو و ســـمکو ســـر کـــړ و اعلـــم

حل: سمک په عربي کب "ماهي" ته وایي. نون یې هم بولي. دلته له "دوو سمکو" څخه مطلب دوه "نون" دي. د "حا" توري (ح او الف) چي د دوو نو نو سر سي یعني د یوه نون له سر سره "ح" او د بل نون له سر سره "الف" ونښلول سي، "حنان" لاس ته راځي:

ح+ن+ا+ن= حنان

په دې ډول نو د کابل چاپ ثبت سم ښکاري په دې شرط چي د "درو سمکو" پر ځای "دوو سمکو" کلمات ور ولو ېږي.

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا د دوو ســـمکو ســـر کـــړه، واعلـــم

"وَ اَعلَم" په معما کي داخله کلمه نه ده، صرف د شعر قافیه په سمه سوې ده او معنا یې "پوه سه" ده.

دوهمه معما زما د دېوان په ۲۴۴ مخ او د کوټې چاپ دېوان په ۲۲۰ مخ کي راغلې ده. په کابل چاپ کي بیخي سته نه.

یـــو ایلچـــي راغـــی لـــه هنـــده دلاوره ورســـره عجـــب حیـــوان و بـــرادره
دا حیـوان قـادر پخپـل قـدرت جـوړ کـړی لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره

دا معما د (فیل) په نامه ده.

ف=۸۰، ی =۱۰، ل=۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې معما حل ما په دیوان کې راوړی دئ، چې د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک کې هم ؤ. خو نه پوهېږم چې ولې یې په حاشیه کې (معنا ئې را معلومه نه شوه) ور ته کښلي دي؟

دریمه معما د (مدینه) په نامه ده، چې زما د دیوان په ۲۴۴مخ او د کوټې چاپ په ۲۷۰ مخ کې راغلې ده.

افلاکونه یې په نور د جبین ونیو   درست جهان یې نبوت په نګین ونیو
پر نامه د مدینې معجزه ګوره   چې مه خیري سوه په میان کې یې دین ونیو

په دې معما کې د حضرت محمد■ په لاس د شق القمر معجزې ته اشاره سوې ده او حل یې ساده دئ "مه" چې خیري سي یعني "میم" او "ها" یې سره جلا سي، "دین" یې په منځ کې ور ولوېږي، "مدینه" ځني جوړېږي. د کوټې چاپ ثبت یې داسي دئ:

افلاکونه یې په نور د جبین ونیو   درست جهان یې نبوت په نګین ونیو
پر نامه د مدینې معجزه ګوره   چې ماه خیری شوه په میان کښې ئې دین ونیو

دلته د (ماه) لیکدود معما ته زیان رسولی دئ. ځکه که (ماه) خیري سي او (دین) یې میان ته ور ولوېږي نو به یا (مدیناه) ځني جوړېږي یا (مادینه) چې دواړه شکله یې سم نه دي.

تاریخي مادې:

میرزا حنان د خپل پلار د وفات تاریخي ماده د خپل دیوان په یوه نسخه کې داسي راوړې ده:

زما پلار محمد حسن د دین پنجه   خدای دې ورکړي په جنت کې سراچه
له هوښیاره مې د مرګ وکړه پوښتنه   را تې و ویل تاریخ سو مرغ چه

دا تاریخي ماده زما په لاس د ترتیب سوي دیوان په ۲۴۴ مخ کې سته. د "مرغ چه" ابجدي ارزښت ۱۲۴۸ه ق کېږي او ما دغه کال د حنان د قبله ګاه د مړیني کال بللی دئ، چې سم استخراج نه دئ او وروسته به پر ورغېږم. لکه وړاندي چې مې و ویل د حنان د دیوان د ترتیبولو په وخت کې زما سره یوازې یوه خطي نسخه وه او چاپي نسخې دغه اشعار نه درلودل. له یوه ثبت څخه ما دا حقیقت نه سوای معلومولای چې د نوموړي شاعر پلار په رښتیا سره په همدې کال وفات سوی دئ که یه؟ دغه تاریخي ماده له اصل پېښې سره د مفهوم او معنا هیڅ راز اړیکی نه لري، یوازې یې مطلوبه سنه په پوره کړې ده. دا کار د میرزا حنان خپل بدعت نه، بلکې د قدماوو پر لار تللی دئ. د خوشالخان خټک په کلام کې مو د دغه راز تاریخي مادو بېلګې د مخه ولوستلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوټې چاپ چې له کومې نسخې څخه برابر سوی دئ، هورې حنان د خپل پلار د مړیني بله تاریخي ماده ویلې ده. (۲۲۰مخ)

قبلــه ګــاه مــی پــه عمــل لکــه بیضــه | د ریــا لــه غشــی ئــې خلاصــه فضــه
هــاتفي ئــې پــه وفــات کښــی دغــه و وې | چــې تــاریخ ئــې دا مقــام ســو روضــه

تر دې مادې لاندې يې په عدد **۱۲۵۸** کښلې دي چې په دې حساب نو تاريخي ماده "مقام سو روضه" ده. ما ته چې د حنان دېوان تر چاپ وروسته د بلې نسخې د لوستلو موقع برابره سوه، هورې بیا شاعر د خپل پلار د وفات نېټه په نورو کلماتو کې موندلې ده او ابجدي ارزښت يې د کوټې چاپ تر تاریخي مادې يو کال زیات دئ. هورې داسې لولو:

قبلــه ګــاه مــي و جــوار تــه د کــریم | شـــو روان الحکـــم لله الحکـــیم
لــه هوښــیاره مــې د مــرګ پوښــتنه وکــړه | ول تـــاریخ يـــې دئ لـــه اجـــر عظـــیم

د "له اجر عظیم" ابجدي ارزښت **۱۲۵۹** کېږي.

له دغو درو تاریخي مادو څخه داسې نتیجه را ایستلای سو، چې "مرغ چه" به غالباً "مرغی چه" وي ځکه پخوانیو کاتبانو او په هغو کې پخپله میرزا حنان زیاتره وخت (ی) په زېر (کسره) سره ښیې. د "مرغی چه" کلمې (ی) به يې غالباً په زېر سره ښوولې وي، چې هغه هم له کتابته پاته سوی دئ. په دې توګه نو د تاریخي مادې ارزښت **۱۲۵۸** کېږي. دا کال د کوټې چاپ دېوان له مادې سره برابر دئ. زما استنباط پر دې دلیل ولاړ دئ، چې له میرزا حنان غوندې قادر الکلام شاعر څخه په يوه تاریخي ماده کې، هغه هم د خپل پلار د مړیني په ماده کې د لسو کالو توپیر توقع نه سي کېدلای. په وروستۍ تاریخي ماده کې يې د "اجر" کلمې د سر همزه په محاسبه کې نه ده شمېرلې. دا چې معمائیون دې کار ته اجازه ورکوي که یه؟ زه سمدلاسه څه نه سم ویلای خو دومره ویلای سم، چې د حنان د پلار د مړیني کال به **۱۲۵۸** ق ؤ.

ښاغلي سعيد ګوهر صاحب د میرزا حنان بارکزي د کوټې چاپ دېوان په **۲۲۴**مخ کې زما په لاس برابر سوي دېوان باندې يوه نيوکه کړې ده او هغه دا چې ما (د میرزا حنان بين المللي ادبي پښتنو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده). هو. ما د میرزا حنان دېوان د ده پخپله لهجه برابر کړی دئ او دا مي عقیده ده چې پخواني متون باید د لیکونکي یا شاعر په خپله لهجه برابر سي. دا کار تر ما د مخه هم سوی دئ. د حاجي جمعه بارکزي دېوان هم د ده پخپله لهجه د ښاغلي زلمي هیواد مل صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زیار ترتیب سوی دئ. سریزه او لغتنامه یې پوهاند عبدالشکور رشاد کښلې ده. ښاغلي هیوادمل صاحب پخپله سریزه کي د دغه کار علتونه هم بیان کړي دي او ویلي یې دي، چي متون باید د شاعر پخپله لهجه ثبت سي.[1] ما هم د دوی په استناد د دېوان د سریزي په (ع) مخ کي خپل دلایل راوړي دي. که دا کار یو ادبي او تاریخي ضرورت نه وای نو ولي به د کوټي چاپ ښاغلي مرتبین مجبورېدلای چي د حنان بارکزي د پلار د وفات تاریخي ماده د (بین المللي پښتو) پر خلاف (مقام سو روضه) ثبت کړي او (مقام شو روضه) یې و نه لیکی.[1] د دې کار اړتیا بالکل څرګنده ده. که یې دا کار کړی وای نو د میرزا حنان مرحوم پلار به تر ننه پوري ژوندی وای او اتیا کاله به یې نور ژوند هم په مخ کي وای ! ځکه د (مقام شو روضه) ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي او دې سنې ته لا نور اتیا کاله انتظار په کار دئ !

بله تاریخي ماده د برهان نامي د وفات نېټه ده. دا سړی په ټولو خطي نسخو کي د (اخوی ام برهان) په القابو یاد سوی دئ. په همدې دلیل ما او د کوټي چاپ ښاغلو ترتیبوونکو د میرزا حنان بارکزي ورور بللی دئ. که څه هم کله کله تېروني یار او اشنا ته هم د (اخوی) خطاب راتلای سي. د وفات قطعه یې ما داسي راوړې ده:

د برهـــان مـــرګ مـــي پـــر زړه اور بـــلاوه	پـــه پوښـــتنه مـــي همـــه ځـــای لټـــاوه
د وفـــات تـــاریخ یـــې دا هـــاتفي و وې	لـــه دا نـــیم برهانـــه مـــخ وګـــرزاوه

د دغي تاریخي مادې د لیکلو په برخه کي ما د دېوان د سریزي په (د) مخ کي خپل نظر او په خطي نسخو کي د فتحې او کسرې پر کارولو خبري کړي دي مګر په محاسبه کي مي بیا هم سمي نه دي تطبیق کړي. ما د علمي احتیاط په حکم کښلي دي، چي که دا ځلوریځه (ما سمه حل کړې وي، نو ۱۲۸۳ ق ځني راوزي). خو لکه چي معلومېږي، سمه مي نه ده حل کړې. ځکه زما محاسبه (له دا نیم برهان مخ وګرزاوه) جملې له مخي وه خو په (له) کي مي باید د (ها) ابجدي ارزښت (۵) نه وای شمېرلی. اوس چي له پورتنۍ سنې څخه پنځه و ایستل سي، یو زرو دوه سوه اته اویا پاتېږي. دا خو له پورتنۍ جملې څخه سمه استخراج سوې سنه ده، مګر د میرزا حنان مطلوبه سنه نه ده. په دې دلیل

(1) د حاجي جمعه بارکزي دېوان – سریزه – ۱۳۷مخ – ۱۳۶۰ ش – کابل.

(1) له بده مرغه د (هیله) مجلې مسئولینو زما د همدې مقالې د خپرولو په وخت کي د معیار د عامیانه درک تر اغېزي لاندي هم د حنان په شعر او هم زما په لیکنه کي لاس وهلی دئ او د (مقام سو روضه) تاریخي ماده یې (مقام شو روضه) ثبت کړی دئ. د دوی په نظر خو یې به (شو) باندي د (سو) په بدلولو سره د حنان شعر او زما لیکنه د چا خبره معیاري کړې ده ! خو زما د استدلال ودانۍ او د تاریخي مادو په ویلو کي د حنان ټولي خوارۍ یې ګډې وډې کړې دي. ځکه میرزا حنان د خپل پلار د مرګ نېټه ۱۲۵۸ ق ښوول غوښتي دي او دا عدد له (مقام سو روضه) څخه لاس ته راتلای سي. که یې د معیار د عامیانه درک په اغېزه (مقام شو روضه) ولیکو، څرنګه چي د دې جملې ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي، نو معنا به یې دا وي چي د حنان پلار مرحوم اوس هم ژوندی دئ او حنان یې په نوموړې قطعه کي د مړیني پېشګویي ! کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د کوټې چاپ نوموړي څلوريځه داسي راوړې ده:

د برهــان مــرګ مــی پــه زړه اوربــلاوه　　پــه پوښــتنه مــی ئــې هــر څــای لټــاوه
د وفــات تــاريخ ئــې دا هــاتفي و وې　　لــه دا نيمــه برهــان مــخ وګرځــاوه

او تر لاندي يې په عدد ۱۲۷۷ کښلي دي. زما او د کوټې چاپ په ثبت کي شکلي توپير سته خو له دواړو تاريخي مادو څخه ۱۲۸۳ راوزي چي د شاعر له مطلوبې سنې سره شپږ کاله توپير لري. د کوټې چاپ ښاغلو ترتيبونکو يو ښه کار دا کړی دئ، چي په لمن ليک کي يې د خطي نسخې اصلي ثبت هم راوړی دئ چي زما په خطي نسخه کي يې هم کټ مټ دغه شان املاء وه يعني (لدا نيم برهان مخ وګرزاوه). له دې جملې څخه هم ۱۲۷۷ نه راوزي بلکي ارزښت يې ۱۲۷۸ کېږي. زما يقين دئ ميرزا حنان چي دغه تاريخي ماده جوړوله، هلته يې د هاتف له خولې د امر صيغه (مخ وګرزوه) په پام کي وه او د (مخ وګرزاوه) الف يې د قافيوي اړتيا له امله ورکړی دئ. اوس که د برهان نامي د وفات تاريخي ماده (لدانيم برهان مخ وکرزوه) جمله ومنو نو سمدم ۱۲۷۷ څني راوزي او فهو المراد.

د ښاغلي صحاف په دوهمه خطي نسخه کي د دوران نامي د مړيني تاريخ هم راغلی دئ چي نه زما په دېوان کي او نه د کوټې چاپ دېوان کي سته.

هغه داسي دئ:

د دوران د مــرګ خبــر مــات کــړم پــر مــلا　　چــي مشــفق او مهربــان و پــر هــر چــا
لــه هوښــياره مــي د مــرګ پوښــتنه وکــړه　　وې ويــل تــاريخ زردوه ســوه اويــا

دا نېټه بيخي څرګنده ده او کومه لانجه نه پکښي پېښيږي.(1)

وروستۍ تاريخي ماده د ميا جان محمد اخندﷺ ده چي د محترم صحاف په دوهمه نسخه او د کوټې په دېوان کي يو راز راغلې ده. د صحاف صاحب په نسخه کي يې په عدد ۱۲۷۳ ور ته کښلي دي او د کوټې په چاپ کي يې ۱۲۷۲ تر لاندي ليکلي دي. زما په محاسبه ۱۲۷۳ کال سم دئ. څلوريځه داسي ده:

چــي ولــي و د خپــل وخــت فــاني فــی الله　　نــا اميــده يــې څــوک نــه تلــه لــه درګــاه
يو هوښيار يې په وفات کښي داسي و وې　　دا تــاريخ مياجــان محمــد رضــی الله

د (ميا جان محمد رضی الله) ابجدي ارزښت ۱۲۷۳ راوزي.(2) د حنان په دېوان کي بله تاريخي پېښه د

---

(1) زه چي د برهان او دوران قافيوي ورته والی د حنان له نامه سره ګورم، دا دواړه د احتياط په قيد د ميرزا حنان بارکزي ورونه ګڼم (د سپتمبر ۲۰۰۴ ع ياداښت).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردار مهردلخان مشرقي (۱۲۱۲ – ۱۲۷۱ هـ ق) مرثيه ده. څرنګه چي په هغې کي داسي تاريخي ماده، چي حل دي وغواړي، نسته، ځکه نو ما بحث پر و نه کړ. د دغي مرثيې د سر او پای بيتونه داسي دي:

و جـــوار تـــه د مـــولا ســـردار قـــرين ولاړ — چي مرغوب د کل عـالم و پـه تحسـين ولاړ

اعتمـــاد بانـــدي د کـــړو نـــه دئ "حنانـــه" — چي "سـردار مهـردل" لـه دې دنيـا يقـين ولاړ

☒ ☒ ☒

ټورنټو – کاناډا د مارچ دريمه ۱۹۹۸ع

---

(2) دغه مياجان محمد صاحب د کندهار د ذاکر شريف د ميا عبدالحميد صاحب زوی ؤ. (وګورئ: سل بګړې يو پوړنی – ۹۳مخ د ليکونکي اثر).

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرزا "حنان" بارکزی

د دیارلسمي هجري پېړۍ په لومړۍ نیمايي کي په احمدشاهي کندهار کي د علم او معرفت، شعر او شاعرۍ بازار ښه تود و. دا وخت که په سیاسي لحاظ د سردارانو ترمنځ د اقتدار پر سر د خانه جنګۍ عصردئ خو د علم او پوهي په لحاظ د پوهانو او عالمانو ترمنځ د پوهني د مشعل د روښان ساتلو پر سر د سيالۍ زمانه ده. کتابونه تألفیږي، دېوانونه تر تیبېږي، انجمنونه جوړېږي، مشاعرې کېږي، د علم د تدریس په حلقو کي په ډېري ګرمجوشۍ سره ځوان استعدادونه روزل کېږي، نوي څېرې د ادب میدان ته راوزي. دې علمي هنګامې هغه وخت لازيات رونق و موند چي په دې ښار کي د سردار مهردل خان مشرقي "1212 – 1271هـ ق" په لاس د ادبي د بستان "ادبتون" اساس کېښېښوول سو. دې مرکز ډېره پخه تاریخي زمینه او سابقه درلوده او پکښې را غونډ سوي کسان د هوتکو د عصر د نارنج مانۍ د ادبي مجلس او د احمد شاهي عصر د ځلاند علمي ماحول برحق وارثان وو.

د دې انجمن د سر سرې سردار مهردل خان مشرقي د سردار پاینده خان زوی دئ. د ده سکني ورونه "کهندل خان، پردل خان، رحمدل خان او شېردل خان" د کندهار مستقل حکمرانان وو. دا پنځه ورونه زموږ د هیواد په تاریخ کي "د کندهاري سردارانو" یا "کندهاري ورونو" په نامه شهرت لري.

سردار مهردل خان مشرقي د پښتو او پارسي ژبو ښه شاعر، متصوف او د تألیفاتو څښتن دئ. د شعر پر دېوانو سر بېره یې د "جمع الجمع" په نامه یو کتاب په تصوف کي کښلی دئ. د "شرح بیتین" په نامه یو منظوم اثر لري چي د مولانای رومي د دوو بیتو شرحه ده. دا اثر د علامه عبدالحی حبیبي له خوا په کابل کي چاپ سوئ دئ. علامه حبیب الله کاکړ کندهاري "حبواخونزاده" د موضوعه احادیثو پرتخریج یو کتاب د "نقد الثقات في تزئيف الموضوعات" په نامه د همدې علم دوست سردار په غوښتنه کښلئ دئ. (1)

د مشرقي د ادبي انجمن مقر د سردار مهردل خان خپل کور و(2) او د انجمن سر ګرمه غړي میرزا "حنان" بارکزی، حاجي عبد الله پوپلزی، صدیق اخونزاده هوتک، ملا میران، طرزي او نور وو.

---

(1) وګورئ: پښتانه شعراء، دوهم ټوک، 481 مخ.

(2) د تفصیل له پاره وګورئ: پاشلي ویناوي، د مولوي صالح محمد هوتک اثر، 3 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د بحث وړ شاعر میرزان "حنان" بارکزی دی چي د کندهار ښار جنوبي لور ته د "مرت کلا"(1) په کلي کي زېږېدلئ دئ. په مرت کلا کي د حنان د زېږېدو په باب متواتر روایت سته خو د ده په دېوان کي مي د دي روایت ملاتړ و نه موند. د میرزا حنان د ژوند او کورنۍ په باب موږ ډېر معلومات نه لرو. تر کومي اندازې چي زه خبر یم په دې باره کي د پښتو ادبیاتو تاریخ "دریم ټوک" پښتو ادب تاریخ، پښتانه شعراء "دوهم ټوک"، افغانستان نومي کتاب د کندهار مشاهیر، اریانا دائرةالمعارف، د سره غره ګلونه او د ده د چاپي دېوان په سریزه کي لږ و ډېر مواد موندلای سو چي تقریباً ټول یو شانته خبري لري او لیکوالو د پښتانه شعراء څخه زیاته استفاده کړېده. د ده په خپل، دېوان کي هم زه ډېر لږ پر داسي ځایو پېښ سوئ یم چي د ژوند زیات اړخونه دي يې په روښانه سي. یوازي مي دا څو مورده په سترګه سوي دي، هغه دا چي:

د پلار نوم يې محمد حسن و چي په "1258 هـ ق" کال مړ دئ. حنان وايي:

زما پلار محمد حسن د دین پنجه — خدای دي ور کړي په جنت کي سراچه
له هوښیاره مي د مرګ پوښتنه وکړه — راتې و ویل تاریخ شو مرغی چه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د برهان په نامه يې یو ورور درلود چي د حنان په ژوند و فات سوئ دئ دی وايي:

د برهان مرګ مي پر زړه اور بلاوه — په پوښتنه مي همه ځای لټاوه
د وفات تاریخ يې دا هاتفي و وې — له دا نیم برهانه مخ و ګرزاوه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د کندهار اوسېدنکئ و. د ده خپله وینا دا ده:

په خپه به ګلرخان د قندهار وي — چي په مرګ ولاړ شي "حنان" رنګه بلبله

"دېوان – ۱۳۵ مخ"

له حنانه قرار څه غواړې ناصحه — چي رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کي

"دېوان – ۱۷۱ مخ"

له نامه سره يې "میرزا" هم کښښ. لکه په دا لاندي بیتو کي:

دا له غمه د کوم مخ "میرزا حنانه" — له ژړلو چي مي نه درېږي سترګي

"دېوان – ۱۷۶ مخ"

---

(1) د احمد شاهي کندهار د ښکاپر دروازې څخه د موټرا او بګیو یوه لار مخ پر جنوب وتلې ده چي د کرزا و ذاکر له کلیو څخه تېره او پای يې یوه کوچني غره ته درېږي. د دې غره په شمالي لمن کي یوه هدیره سته چي پوخ دېوال پر تاو سوئ دئ. د حاجي جمال خان بارکزي مقبره په همدې هدیره کي ده چي ګومبته پر ولاړه ده. دا غر د حاجي جمال نیکه په نامه یادېږي. د غره لوېدیځ لور ته د یوه یا دوو کیلومترو په واټن یو کلی ودان دئ چي مرت کلا نومېږي.
د مرت کلا په شا وخوا کلیو کي بارکزي میشته دي. دا کلي د ترنک رود پر شمالي او جنوبي غاړو پراته دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرخوي دين په دنيا "ميرزا حنانه" دا نعمت زائلوي په دا غم ولي
"دېوان – ۱۷۹ مخ"

په ځواني يې شعر ويل شروع کړي دي. له دې لاندي بيته همدغه راز مطلب اخستل کېږي:

ستا له غمه نه يم څه يم چي دا هسي لا د ډېرشو کالو نه يم موی مي سپين شو
"دېوان – ۱۰۳ مخ"

عمر يې تر سپين ږيرتابه پوري رسېدلئ و. دی وايي:

چي په سپينه ږيره نه اوړي د ښکلو آفرين دي شه "حنانه" پر همت
"دېوان – ۴۹ مخ"

چي پيری مي ږيره سپينه کړه خم قد راته ښايي اوس عصا د سرو قد
"دېوان – ۵۴ مخ"

د سردار مهردلخان د مرګ په کال"1271 ه ق" ژوندی و. د هغه ويرنه يې ويلې ده چي د سراو پای بيتونه يې دا سي دي:

وجوار ته د مولی سردار قرين ولاړ چي مرغوب د کل عالم و په تحسين ولاړ
اعتماد بانديي د کړو نه دئ "حنانه" چي "سردار مهردل" له دې دنيا يقين ولاړ
"دېوان – ۲۲ مخ"

دا هغه موضوعات دي چي مونږ د ده له خپلي خولې په خبرېږو. اوس به د ده خپله وينا سره وشنو ، د نورو ښاغلو محققينو څېړني به هم پر وګورو او و به وينو چي څه تر وزي.

د ژوند زمانه يې:

د ميرزا حنان د زېږېدو نېټه نه د ده پخپله وينا کي ښودل سوېده ، نه د ښاغلو څېړونکو په څېړنو کي. د سردار مهردلخان مشرقي د مرثيې په استناد په (ادبي تذکرو – تاريخونو او نور دې ته ورته آثارو کي يې ژوند تر "1271 ه ق" پوري يقيني بلل سوئ دی). دا سي روايت هم سته چي دېوان يې په همدې کال ترتيب کړئ دئ.(1) د ده د خپلي وينا سره سم دغه وخت سپين ږيری دئ. که يې مونږ د سپين ږيرتوب عمر شپېته کلنی فرض کړو. نو به يې د زېږېدو نېټه د "1210 ه ق" شاوخوا يا په بله وينا د شاه زمان سدوزي، د پاچهی اوايل وي.

(1) وګورئ: حبيبي – عبدالحی- د افغانستان پېښليک 192 مخ.

ماته چي د ده دېوان کومه خطي نسخه همدا اوس پرته ده، په هغې کي يې د خپل ورور برهان نومي د مړيني نېټه په يوه ځلوريځه کي ښودلې ده چي که ماسمه حل کړې وي، نو "1278 هـ ق" ځني را وزي.(1) په دې ډول د حنان د ژوند زمانه د ده د خپل شهادت له مخي دوولس کاله نوره هم اوږدېږي. زما خپله څېړنه تر دې ځايه رسېدلې ده خو د پښتو ژبي زيار کښ محقق ښاغلی زلمی هيوادمل ليکي: (فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د ده"حنان- م. هـ" د آثار و له مخي دا ثابته کړې ده چي دی تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و).(2)

د فاضل استاد پوهاند رشاد صاحب د تحقيق پر اساس د حاجي جمعه "بارکزي" د دېوان د مقدمې ښاغلي ليکونکي د "حنان" له نامه سره "1292هـ ق ژوندی" کښلئ دئ خو د عبدالحميد مومند د دېوان په سريزه کي يې چي د حاجي جمعه بارکزي د دېوان تر چاپ درې کاله وروسته د نوموړي ليکونکي په زيار په کابل کي خپور سوئ دئ، د حنان نامه ته "د ۱۲۷۰ هـ ق" ليکلي دي.(3) دا ډول ارقام او اعداد له لوستونکي څخه لار وليکه ورکوي.

اوس چي زه دا کرښې کاږم نه د حنان نور آثار راسره سته، نه هم د پوهاند رشاد تحقيق، همدومره ويلای سم چي حنان تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و، دغه وخت د امير شېرعليخان د دوهم وار پاچهۍ اووم کال دئ.

د حنان د اولادو او د هغه د ښځېدو د ځای په باب د ويلوور هيڅ راز معلومات نسته.

تأليفات يې:

زموږ په واک کي خو دم درحاله د ميرزا حنان پښتو دېوان سته د "کندهار مشاهير" نومي کتاب ښاغلی مؤلف ليکي: "ميرزا حنان په پښتو او فارسي زيات شعرونه او مردف دېوانونه لري".(4)

زما په تيار سوي متن کي يوه فارسي غزله سته "۱۰۷ مخ" د هغې له لوستلو څخه هم څوک دا حکم کولای سي چي شاعر به هرومرو نور فارسي شعرونه هم ويلي وي، ښايي دېوان به يې هم درلود. خو داخبره راته لاينحله پاته ده چي د فارسي دېوان د درلودلو په صورت کي په پښتو دېوان کي ديوې فارسي غزلې د راوړلو ضرورت څه و؟

---

(1) په دې ځلوريځه کي تاريخي ماده "له دا نيم برهانه مخ و گرزاوه" ده. د نسخې د ليکدود له مخي د "برهان" مغيره شکل هم "برهان" کښل کېږي. د کلمې د پای "هـ" په زور "فتحه" ښودل سوېده ځکه نو د استخراج په وخت کي بايد د "ه" ابجدي ارزښت محاسبه نه سي دغه راز د "له" په کلمه کي هم بايد "هـ" محاسبه نه سي. زما په خيال له "نيم برهان" څخه مراد "ځوان برهان " دئ، ولي که د "برهان" نيم قيمت "179" له تاريخي مادې څخه ووزي، "1104 " پاتېږي چي په دغه کال به نه د حنان البوشاکه وه نه يې د ورور.

(2) و گورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان د مقدمې 24 مخ- کابل – 1360 ش.

(3) و گورئ: د عبدالحميد مومند دېوان د مقدمې 26 مخ – کابل – 1363 ش.

(4) و گورئ: ځلمی - محمدولي- د کندهار مشاهير- ۲39 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (حنان د څو مؤلفاتو څښتن دئ د قصو یوه مجموعه یې له ښاغلي محمد نسیم نوري قندهاري سره سته. په فرهنګ زبان و ادبیات پښتو (ج1 – 142) کي د ده د قصو یاد راغلئ، په "پښتو منظومي قصې"[5] نومي اثر کي یې د شهزاده سلیم جواهري د قصې یادَونه شوې ده).[6]

(5) "پښتو منظومي قصې" د عبدالکریم پتنګ اثر دئ چي په 1357 ش کال په کابل کي چاپ سوئ دئ.
(6) وګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- 1363 ش چاپ – کابل – د مقدمې 26 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي لاربې:

د میرزا حنان بارکزي د دېوان له لوستلو څخه له ورایه ښکاري چي ده د پښتو ژبې د کلاسیکو شاعرانو او متقدمینو دېوانونه او آثار کتلي او مروج علوم یې هم پر ښنګ ور سره لوستي وو. خپل نکته سنج فکر یې د پښتو ژبې د نازکخیاله شاعر عبدالحمید مومند "1148 ق ژوندی" له خیاله سره ورته موندلئ او د هغه ادبي لار او سبک یې غوره کړئ او پیروي یې کړې ده. زموږ د ادب تاریخ څېړونکي او ادبپوهان په دې باب په یوه خوله دي چي میرزا حنان د حمید د ادبي سبک ډېر ښه پیرو دئ.(1)

اروا ښاد استاد عبدالرؤف بېنوا لیکي: (د حنان شاعرانه تخیل ډېر لوړ او د نوو مضامینو میندونکئ او بداعت خوښوونکئ دئ. دی هم لکه حمید نوي تلازمات او نوي استعارې او ښکلي تشبیهات څرګندوي... ده هغه ادبي سبک ته ترقي ورکړې ده چي حمید مهمند یې مؤسس دئ... دی تر معنوي خوا ادبي ښېګړو ته اهمیت ور کوي... په دې لاره کي لوړي درجې ته هم رسېږي او د پښتو شاعرانو د لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي کښېني او د حمید بابا ګړندی او نامتو شاګرد ګڼل کېږي).(2)

د پښتو شاعرانو د"لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي" د حنان له موقعیت څخه د استاد بېنوا مقصد دا دئ چي حنان په زماني لحاظ د دغو استادانو د ژوند تر وخت را وروسته شاعر دئ.

اروا ښاد استاد ګل پاچا الفت د حنان بارکزي د چاپي دېوان په سریزه کي وايي: (میرزا حنان د پښتو په شاعرانو کي د ډېر ښه ادبي شهرت خاوند دئ... لکه چي دی پخپله ځان د حمید خوشه چین بولي پخپلو اشعارو کي یې د حمید د سبک پیروي کړې ده او په هغه پسي تللئ دئ. دی که څه هم د ډېر عقیدت له مخي وايي "حمید ته هیڅ دئ ستا شعر حنانه" مګر حقیقت دا دئ چي دی د هغه ډېر ښه پیرو دئ).

د حمید د سبک د پیروۍ تصدیق موږ د حنان په خپله وینا کي هم په کراتو مراتو موندلای سو. دی

(1) دغه لاندي کسان د حمید د سبک په پیروانو کي شاملېږي:- کامګار ختک، قلندر، ثاني حمید، کاظم خان، خانګل خلیل، بېدل، محمدي صاحبزاده، احمدي صاحبزاده، میرزا حنان، صمد، عبدالله محزون، محمد بیاض ګدون، ملامحمد اکرم، عبدالله او نور. "و ګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- د سریزي 35مخ"

(2) پښتانه شعراء دوهم ټوک – 449 – 450 مخونه. (دکتاب دغه برخه د کابل مجلې د 120 ګڼې له هغه مضمون څخه اقتباس سوې ده چي استاد بېنوا کښلئ دئ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي:

پیــروي مــې د "حیمــد" موشــګاف وکــړه   مــا "حنـان" د شـعرلاس کـړ د "رحمـان" مـات
"دېوان – ۴۲ مخ"

د حمیـــد د شـــعر بحـــر تــه "حنانــه"   یـو څـو څـاڅکي دي لوېـدلي سـتا ابیـات
"دېوان – ۴۵ مخ"

د حمیـد د خـوش نظمـۍ پـه زراعـت کـي   دا "حنـان" یـې د ئ د شـعر خوشـه چـین
"دېوان – ۹۷ مخ"

حنان په رشتیا سره د خپل عالي تخیل په واسطه د حمید سبک پر مخ بېولئ دئ، خو کله کله بیا د حمید پر پله مستقیم ګام هم ږدي.

حنان وايي:

چـي مـي ولیـدې د ترکـو سـترګي غـوړي   نـه خلاصـېږم پـه هـیڅ شـان لـه دغـي کـوړي
"دېوان – ۱۲۳ مخ"

حمید وايي:

چـي پـه غتـو سـترګو کـوري نابینـا وي   چـاچي ولیـدې د ترکـو سـترګي غـوړي
"دېوان – ۳۵۷ مخ"(1)

حنان وايي:

لـه پرتـوه سـتا د مـخ دئ   چـي لمـر پـټ شـو پـه سـحاب
"دېوان – ۴۳ مخ"

حمید وايي:

سـتا د مـخ لـه شـرمه و نغښـت   نښـاپېرو مـخ پـه حجـاب
"دېوان – ۵۰ مخ"

حنان وايي:

د "حنـان" سـینه نـو خطـو تـور سـکاره کـړه   کـه سـینه وه د حمیـد دوکـان د مشـکو
"دېوان – ۱۰۵ مخ"

حمید وايي:

دا شـرف د عاشـقۍ نـه دئ نـور څـه دئ   چـي سـینه شـوه د حمیـد دوکـان د مشـکو
"دېوان – ۲۳۴ مخ"

(1) د حمید د کلام اقتباسات د 1363 هـ ش کال د کابل چاپ دېوان څخه سوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان وايي:

لــه حمیــد ه ســره آس د شــعر نــه ځــي | کــه "حنــان"پــه حــرص مخکــه کــړي پــره

"دېوان – ۱۲۱ مخ"

حمید وايي:

پــه حــرص کــه مــخ د زمکــي کــړي پــره | رابــه نــه وړي تــر نصــیب زیاتــه ذره

"دېوان – ۲۷۲ مخ"

د حنان پر شعر باندي د نورو متقدمینو اغیزي هم لیدل کېږي د هغو اشعار یې د تضمین په ډول هم اخیستي دي. دی وايي:

زه "حنــان" د یــار پــه غــم لکــه ګــل واشــوم | کــه "رحمــان" و د اشــنا لــه لاســه ســتړی

"دېوان – ۱۲۳ مخ"

رحمان بابا وايي:

د اشـــنا لـــه لاســـه زه یـــم پـــه زړه ســـتړی | پـه فلـوس مـي پـه کـار نـه دئ درسـت وګـړی

"دېوان – ۲۲۰ مخ"

دغه راز حنان د پیر محمد کاکړ د یوې غزلي په اقتفاء یوه بشپړه غزل لري چي مقطع یې دا سي ده:

جـواب دئ دا غـزل "حنانـه" د اخونـد پیرمحمـد | کـه پـه قیامـت کـي پـه پنـاه د پیغمبـر و درم

"دېوان – ۸۳ مخ"

دا راز څېړنه جلا ادبي تحقیق غواړي او دا څو پاڼي سریزه د دا ډول تحقیق ګنجایش نه لري.

د حنان په کلام کي اخلاقي موضوعات هم سته او د تصوف رنګ هم خال، خال پکښي لیدل کېږي د ستر افغاني محقق پوهاند عبدالشکور رشاد په نظر (د حنان په دېوان کي د تصوف رنګ څه تت "پیکه" غوندي ښکاري).(1)

د دېوان د "واو" په ردیف کي په "نوي طرحه" یوه غزله لري چي د ده د ادبي بداعت ډېره ښه بولګه یې بللای سو. لاندي یې ولولو:

حنان وايي:

نېـــک بـــدا د ازل و قتـــوېش و | د چـا بـد چـا ښـه و د چـا بـېش و
دا فغـــان الـــه ردم د بلبـــل اف | روانــه یــخ ســخن کانــد لــرېش و
عشـــق ایـــم دام یـــن لـــره ســـتي د | بلبـــل تـــاب رګ د ګلـــو رېـــش و
نســـترن رګـــس نبـــل الـــه شـــبو د | اپکـــوم ال و صـــفت رتـــا پـــېش و

(1) و ګورئ:- د حاجي جمعه بارکزي د دېوان د لغتنامې الف مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګـل شـرم خ پـه اڼـو کښې ه و نغښـت اب يـې سـتا ديـدن و د اورپـېش و
چي مي وارا پـه يـاد شي ارقيب هم اتـه رسـاعت رمـرګ بتـرا پـېش و

ځـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړې "حنانـه"
سـتا الفــاظ د شــاعرانو د زړه نــېش و

"دېوان –۱۰۴ مخ"

پورتنۍ غزله خو په همدې ښه معنا نه ور کوي، مګر که د هري کلمې د پای توری د راتلونکي کلمې د سر توری و ګڼل سي، بيانو معنا ښندي. په دې ډول:

نېـک کـه بـد دا د ازل د وقتـو وېـش شـو و د چـا بـد د چاښـه، هـو د چـا بـېش شـو
دا فغــان نالــه هــردم د بلبــل لافــه تـاب يـې ستا د ديدن نه و دار و پـېش شو
عشـق قـايم مـدام مـين لـره هسـتي ده د بلبـل لـه تابـه بـرګ د ګلـو رېـش شـو
نســترن نــرګس ســنبل لالــه شــبو ده دا پـه کـوم مـال و صـفت تـر تـاپېش شـو
ګل له شرمه مخ په پاڼو کښې ښه و نغښت ما تـه هر ساعت تـر مرګ بتـر را پـېش شو
چي مي يو وار را پـه يـاد شي يار رقيب هم فروانه(1) هيـڅ سخن نـه کاندي دلـرېش شـو

ځــه پــه نــوي طرحــه شــعر کــړې "حنانــه"
ســتا الفــاظ د شــاعرانو د زړه نــېش شــو

د دې غزلي په باب د استاد ښينوا مرحوم رايه داسي ده چي:(دا بداعت تر اوسه په پښتو کي چا نه دئ کړئ). خو د اريانا دائرةالمعارف په دريم ټوک 569 مخ کي يې کښلي دي:(په پښتو کي دا د لاندي بيتو بداعت تر اوسه تر حنان ښه چا نه دئ کړئ). له دې عبارت څخه ښکاري چي پر حنان برسېره نور پښتانه شاعران هم دغه راز اشعار لري؟ خو له بده مرغه نه د دائرة المعارف د دغي برخي ليکونکي بل مثال راوړئ او نه زما سترګې بل ځای پر لګېدلي دي.

د حنان دېوان له هرراز ادبي صنايعو څخه ډک دئ، دلته به يې څو مثاله ولولو:

تجنيس:

دا يـې چـين د جبـين نـه دئ د زړو چـين دئ پـه دا چـين کـوي د چـين د مشـکو چـين

ارسال المثل:

وصـل و هجـر د يـار د واړه خـور و ورور دي پـه دنيـا کـي بـې زحمتـه راحـت نـه وي

تقابل:

(1) دا کلمه بايد (پروانه) کښل سوې وای مګر د ړومبۍ کلمې "ف" دغه راز کښلو ته مجبور کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ګلشـن کـي ګـل تـر تـا خوشـاله نشـته — نـه پـه مینـه کـي بلبـل تـر مـا حـزین شـته

سوال و جواب:

مـاول وروځـي دي کـږې او خـال دي څـه دئ — ویـل خـال مـي دئ امـام وروځـي محـراب دئ

تحت النقط:

چــي لــه بویــه محــروم کــړئ و دلبــر — پــه کارمــه لــره دا ســي ببکــاره ســر

(ټوله غزله)

فوق النقط:

د معشــوق د مــخ احــوال درتــه حضــور کــړه — لـه دا وروسـتو هالـه ځـان لکـه منصـور کـړه

(ټوله غزله)

بې نقط:

محمــــد ســــرور ســــردار و د عــــالم — عــــدل و حکــــم هــــم دوام واړه محکــــم

(ټوله غزله)

د دیوان دغه متن:

د دې متن د برابرولو پر وخت ماته دوې نسخې پرتې وې. یوه خطي بله چاپي.

خطي نسخه:- دا نسخه ماته ښاغلي حمدالله صحاف له خپل ځاني کلکسیون څخه په کراچي کي د کتلو له پاره راکړه. نسخه ډېره نفیسه، بشپړه خوانا او ښه ساتل سوې ده. خط یې نستعلیق ته ورته دئ. پر خړکوکاني "خوقندي" کاغذ په توره سیاهي کښل سوې ده د کاتب نوم یې معلوم نه دئ. د پاڼو شمېر یې یو شپېته دئ، مخونه یې منظم رکابونه لري. په هر مخ کي څلور غزلي راغلي دي. دوې په متن کي او دوې پر څنډو "حاشیو". د نسخې د کتابت نېټه لږ څه جنجالي ده ځکه په پای کي یې دغه عبارت کښلئ دئ:

(بتاریخ یوم جمعه 18 شهر رمضان المبارک فی سنه الف مأتین خمسین قلمی گردید سنه 1280).

په پورتني عبارت کي وینو چي په تورو "حروفو" باندي د نسخې د کتابت کال "1250 هـ ق"، خو په عدد بیا "1280 هـ ق" ښودل سوئ دئ. زه "1250 هـ ق" ځکه د نسخې د کتابت نه ګڼم او قلمي سهوه یې بولم چي په متن کي د سردار مهردلخان مشرقي "1212- 1271 هـ ق" وېرنه "مرثیه" راغلې ده او د مشرقي د مړیني نېټه د "1271 هـ ق" کال د جمادی الآخری اووه ویشتمه د جمعې ورځ ده.(1) په "الف

(1) د افغانستان پېښلیک- 192مخ – په پښتانه شعراء دوهم ټوک 446 مخ کي دا نېټه د دریمي خور 27 د جمعې ورځ ښودل سوېده؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مأتین خمسین" کي د "ثمانین" پر ځای سهواً "خمسین" کښل سوئ دئ[2] زه په یقین سره ویلای سم چي د دې نسخې د استنساخ کال "1280 هـ ق" دئ. په دې کال میرزا حنان ژوندی دئ او نسخه په قمري حساب یو سل و د برش کلنه ده. زما سره ځیني دلایل سته چي د هغو پر بناء و ویل سي چي دا نسخه یا د شاعر په خپل خط او یا هم د شاعر تر نظر لاندي کښل سوې ده. له دې امله مي د متن د برابرولو په وخت کي خطي نسخه د اصل په توګه و ټاکله.

نسخه هنري ځانګړتیاوي نه لري، کلکه و قایه یې ده چي بېخ او کونجونه یې د سرې څرمني دي، د وقایې رنګ یې زرغون دئ او داسي ښکاري چي وروسته ور لوېدلې ده. تر وقایې او بلاګردان[3] وروسته د لومړۍ پاڼې د سرله خوا پر کیڼ کونج یو کوچنی بیضوی الشکله مُهر لګېدلئ دئ چي نه لوستل کېږي. پر همدې مخ د حنان یوه غزله په ښکلي نسخ خط کښل سوې ده چي د دې متن په ۱۸۲ مخ کي مي راوړې ده. د دې غزلي څنګ ته د حمید مومند هغه شعر کښل سوئ دئ چي مطلع یې ده:

شعر نه دئ دا خوناب د زخمي زړه دئ   یا وتلئ وروستی دم د خولې د مړه دئ

دا غزله په ښېخي بابېز خط ده. وروسته یو چا پر زیاته کړې ده. تر غزلې لوړ "پاس" یې ورته کښلي دي: (چند بیت افغانی در شان سفت؟ شعر- عبدالحمید پیشاوری فرموده). تر دې پاڼې وروسته په دریم مخ کي دوې فارسي قطعې په نسبتاً ښکلي خط لیکل سوي دي یوه یې (تعریف اسپ که شاه به کلیم ملک الشعراء داده بود) او بله یې (تعریف اسپ که وزیر به عصمت بخاری) عبارت پر سرباندي لري. له څلورم مخ څخه دیوان پیل کېږي. باید و وایم چي دا نسخه دوه پیله لري او دواړه په بسم الله شروع سوي دي. د لومړي پیل د سربیت تر بسم الله وروسته دا سي دئ:

اِلهي د هر چا قاضي الحاجات یې   په عطا په کرم حل المشکلات یې

او د دوهم پیل د سربیت تر بسم الله وروسته په دې ډول دئ:

اِلهي د محبت په اور کي توان را   سمندر رنګه د پتهي خولې بیان را

ما د لومړي پیل شعرونه ځکه په متفر قاتو کي را وړل چي یو خوبې ردیف ګډوډاوه او بل یې له چاپي متن سره سر نه خوړ.

د نسخې په وروستی پاڼه کي د میرزا عبدالله شهاب یو فارسي شعر سته دا شعر یې د هغه کمر بند

---

(2) د دا راز قلمي تېروتنو مثالونه په نورو قلمي نسخو کي هم سته. څېړونکي باید له درایت او نورو قرینو څخه د نسخې د کتابت کال ځان ته معلوم کړي.

(3) صحافان "کتاب جوړوونکي" بلا ګردان هغه کاغذ ته وایي چي د کتاب د لومړۍ پاڼي او د وقایې تر منځ یې د کتاب د پاڼو د حفاظت په مقصد ور اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په باره کي ويلئ و چي د شاه محمود سدوزي له خوا د سوغات په توګه ور کړه سوئ و. دا شعر هم په ښکلي خط کښل سوئ او د پاسه يې دغه لاندي عبارت ور ته کښلئ دئ:

(کمر بند که شاه محمود سدوزایی به میرزا عبدالله شهاب داده بود، در تعریف کمر بند گفته).

نسخه املايي غلطی نه لري، صرف يو دوه ځايه يې "عبث" د "عبس" په شکل کښلئ دئ او هغه هم د "س" د رديف په خاطر او يو دوه ځايه يې "مداماً" د "مدامن" په بڼه کښلئ چي د چاپي ديوان مرتب هم په عين ډول نقل کړئ دئ!

دا نسخه (428) غزلي، (4) قطعې، (5) قصيده وشمه غزلي (13) څلوريځي، ترجيع بند، مخمس، سراپا "مثنوي" او د کتاب د ختم مثنوي لري.(١)

د نسخې ليکدودي ځانګړتيا وي په دې ډول دي:

(څ) او (ځ) يو راز د (څ) په شکل، (ک) او (ګ) يو ډول د (ک) په بڼه کاريږي. د پښتو نور مخصوص ږغونه يې له "ڼ" څخه چي د "نړ" په شکل يې کاريږي، نور ټول په اوسنۍ بڼه ليکي. د کلمو د پای واولونه زياتره مراعاتوي خو ځای ځای يې په حرکاتو "زور-زېر" سره ښيي.

(چي) د (چه) په شکل، (يې) د (يه) په بڼه، (کښې) د (کښ) په توګه کاريږي.

په ټوله نسخه کي يې خپل معين ليکدود په د قيق ډول سره تعقيب کړئ دئ.

د ځينو غزلو د بيتو لپاره يې تش ځايونه پرې ايښي دي.

په نسخه کي يوه فارسي غزله هم سته چي د دغه برابر سوي متن په (١٠٨ مخ) کي مي راوړې ده.

چاپي ديوان

دا ديوان د پښتو ټولني له خوا په "1336 ش" کال د کابل په دولتي مطبعه کي چاپ سوئ دئ.

اروانباد استاد ګل پاچا الفت چي په هغه وخت کي د پښتو ټولني رئيس و، يو مخ سريزه او ښاغلي

(١) ښاغلی حمدالله صحاف وايي چي اوس يې دې نسخې ته نوې وقايه ورکړې ده. ښايي چي په ځانګړتياوو کي به يې تغير راغلی وي (م. هوتک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد دين ژواک چي په هغه وخت کي د کابل مجلې مدير و، درې مخه مقدمه پر کښلې ده. په دې دواړو ليکنو کي هغه نسخه چي د دېوان د ترتيبولو په وخت کي ترې استفاده سوې، نه ده ښودل سوې، مرتب يې هم په وضاحت سره نه دئ معرفي سوئ. ډېري طباعتي غلطۍ لري او له څلور مخ "سمونه" سره سره بيا هم زياتي غلطۍ ور څخه پاته دي چي سمي سوي نه دي. حتٰی په هغه غزله کي چي حنان د کاتبانو له بې پروايي څخه شکايت کوي، هم غلطۍ سته "و ګورئ" د چاپي دېوان "90 مخ" د رديف ګډوډي هم پکښې سته. د "واو" د رديف يوه غزله د "ی" په رديف کي راغلې او د "ی" د رديف يوه غزله د رباعياتو په پای کي مکرر راوړل سوې ده. په چاپي متن کي داسي نښې نښانې سته چي مرتب بايد څوک د ختيځي لهجې و يونکئ پښتون و ګڼې، د شاعر له لهجې سره پوره بلد نه دئ دې کار په شعر کي لړ څه بې نظمي راوستي دي.

ټول دېوان 244 مخ دئ چي (349) غزلي، (25) رباعۍ ترجيع بند، مخمس او فالنامه پکښې ده. د دېوان تر چاپ پنځلس کاله مخکي د پښتانه شعراء په دوهم ټوک 448 مخ کي چي د ميرزا حنان سوانح کښل سوې ده له هغې څخه ښکاري چي په دغه وخت کي د څېړونکو په واک کي د حنان د دېوان دا سي يوه نسخه وه چي "تر جيع بند، مخمس، مثمن او څو رباعيات او مثنوي او سراپای معشوق په پښتو لري" زه نه پوهېږم چي د چاپي دېوان د ترتيبوونکي په واک کي چي کومه نسخه وه. په هغې کي دا شعرونه نه وو که څرنګه؟ په پښتانه شعراء دوهم ټوک کي د حنان يوه نوې ابتکاري غزله چاپ سوې ده چي د چاپي ديوان مرتب بايد هغه په خپل متن کي راوړې وای.

زما په خيال د دېوان د چاپولو په کار کي لازم دقت نه دئ سوئ خو دا چي د ادب مينه والو ته يې د پښتو ژبې د يو ډېر نکته سنج شاعر دېوان وړاندي کړئ دئ، د ستايني وړ اقدام دئ. لومړي چاپونه هرو مرو نيمګرتيا وي لري.

لکه چي مخکي مي و ويل د دې متن په ترتيبولو کي ما خطي نسخه د اصل په توګه ټاکلې ده. ځکه د متن پوهني اصول حکم کوي چي د متن د برابرولو په وخت کي بايد هغه نسخه د اصل په توګه و ټاکل سي چي د مؤلف يا شاعر پخپل لاس کښل سوې وي. که داسي نسخه موجوده نه وي نو بيا هغې نسخې ته اعتبار ور کړه سي چي د شاعر يا مؤلف له خوا کتل سوې يا تصحيح سوې وي. که داسي نسخه هم نه وي نو بيا هغه نسخه د زيات اعتبار وړ ده چي د استنساخ زمانه يې يا د شاعر د ژوند زمانه او يا يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند ته نږدې کلونه وي. په دا راز نسخو کې د سهوو امکانات ډېر نه وي.(1)

چاپي دېوان مې د "نسخه بدل" په توګه غوره کړئ دئ او نسخه بدلونه مې په حاشیو کې ښودلي دي. ځای ځای چې د چاپي متن ثبت راته غوره ایسېدلئ دئ هلته مې د "اصل" ثبت د نسخه بدل په توګه په حاشیه کې راوړئ دئ. دا راز موارد لږ دي او ما ته د خطي نسخې متن ډېر غوره ښکاري.

متن مې پر دوو برخو وېشلئ دئ، غزلیات او متفرقات.

د غزلیاتو له برخې څخه مې هغه غزلې چې د بېتو شمېر یې له اوو څخه زیات و، هم ایستلي او په متفرقاتو کې مې راوړې دي. که څه هم په پښتو او فارسي ادب کې د غزل د بیتو شمېر حتّی تر 19 پورې هم رسېدلئ دئ او په یوه ټاکلي عدد سره محدود نه دئ، خو ما دا کار او وېش د میرزا حنان د خپلې ارادې پر بناء کړئ دئ. حنان د کتاب په پای کې وایي:

یـــو ثوبیتـــه در تـــه وایـــم معنـــوي — نـــه قطعـــه ده، نـــه غـــزل دئ مثنـــوي
پـــه پښـــتو ژبـــه مـــې و وایـــه کتـــاب — هـــر غـــزل یـــې اووه بیتـــه پـــه حســـاب
دا پـــه دا چـــې مولانـــا مولـــوي جـــام — د دېـــوان غـــزل اووه بیتـــه تمـــام
چـــې الحمـــد د قـــرآن اووه آیتـــه — زیاتـــه نـــه ده ابتـــداء تـــر نهایتـــه
ده نـــور خپـــل دېـــوان پـــر دا بحرتیـــا رکـــړ — مـــاهم خـــوښ پـــه ډېـــر رغبـــت د ده رفتـــار کـــړ

"دېوان 209 مخ"

د حنان بارکزي د دې "رغبت" له مخې ما د دېوان د غزلیاتو په برخه کې ټولې هغه غزلې راوړې چې د بیتو شمېر یې اووه دئ. لو ستونکي به ځای ځای پر داسې غزلو پېښ سي چې د بیتو شمېر یې اته، نهه وي. هغه شمېر د یو مجبوریت له مخې زیات سوئ دئ ځکه د عین غزلې ځیني بیتونه به په اصل کې وو خو په چاپي دېوان کې به نه وه راغلي، یا به چاپي دېوان درلودل خو په اصل کې به نه وو ثبت سوي، یا به یې توپیر دومره زیات و چې د جلاجلا بیتو حکم به پر کېده. نو د دې مجبورئ پر بناء ځای ځای د غزلو د بیتو شمېر تر اوو اوښتئ دئ. زما په خیال په داسې حالاتو کې زما غذر موجه ښکاري.

په دې ډول مې د "ل" د ردیف دوې غزلې،(2) د "ن" ردیف یوه غزله(۳) د غزلیاتو له برخې څخه و

---

(1) جالبه ده چې حنان هم په دې باب رغبدلئ دئ. لکه چې وا یي:

چې یو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کې — جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایستلې او په متفرقاتو کې مې راوړې.

د متن غزلي مې په هر ردیف کې د ننه د قافیې د لومړي، دوهم، دریم او حتی ځلرم ماقبل توري په اعتبار سره اوډلي دي چې په دې تر تیب د اصل او چاپي دېوان د غزلو ترتیب وړاندې وروسته سوئ دئ. ځیني غزلي مې له یوه ردیفه بل ته هم نقل کړي دي. دا راز موارد مې په حاشیه کې ښودلي دي.

د متونو د برابرولو په وخت کې د شاعر د لهجې په پام کې نیول یو ډېر ضروري کار دئ. د ښاغلي زلمي هیواد مل دا خبره ښېخي پر ځای ده چې وایي: (دا د متن څېړني یو عمده اصل دئ، چې مصحح او د متن څېړونکئ باید دمتن په ژبه کې لاسوهنه و نه کړي... ډېر ځله اروېدلي شوي، چې موږ باید کلاسیک متنونه په معیاري لهجه "؟" خپاره کړو. دغه خبره د متن څېړني له اصولو مخالفه خبره ده، موږ نشو کولای چې د احمد شا بابا دېوان په یوسفزۍ لهجه خپور کړو، یا د پیر محمد کاکړ، شمس الدین کاکړ او حنان بارکزي دېوانونه په شرقي لهجه تهیه او چاپ کړو. د غسي عمل که له یوې خوا د متن څېړني له موازینو سره مغایرت لري، له بلې خوا د شاعرانو د کلام شعري کیفیت ته هم زیان رسوي).(1)

د لهجو تو پیر یوازې په "شو، شي-سو، سي" یا د "ښ، ږ" په تلفظ کې نه دئ "لکه ځیني کسان چې داسي فکر کوي"، بلکې د اتو پیر زیاتره د واولونو (vowels) په استعمالولو کې لیدل کېږي. د حنان د لهجې له مخې "چې" باید په لنډه "ې" و کښل سي، که یې د اوسني معیاري لیکدود "؟" په شان په اوږده "ې" د "چې" و کاږو د "چې یې" معنا ورکوي دغه راز "کې" که په اوږده "ې" یا په معیاري ډول د "کې" په بڼه و کاږو د "که یې" معنا ښندي. شاعر د شعر ویلو په وخت کې له خپلې لهجې سره سم شعري وزن سموي، دا که په بله لهجه یا معیاري لهجه "؟" و کښل سي، وزن ته زیان رسېږي. له دې امله باید متون د داسي چا له خوا تصحیح او تهیه سي چې یا خو له شاعر یا مؤلف سره د لهجې اشتراک ولري او یا هم د شاعر په لهجه کې پوره اندازه معلومات.

ما دا ټولي خبري په پام کې نیولي او متن مې برابر کړئ دئ.
په پای کې د دې خبري یادونه ضروري بولم چې د متن د تهیه کولو په برخه کې زما تجربه لږ ده او هرو مرو به ډېري نیمګړتیاوي ولرم. دغه راز په خطي نسخو کې د "واو" او "دال" تر منځ توپیر کله کله نه تشخیصېږي هغه کسان چې له خطي نسخو سره یې سر و کار دئ، په دې خبره ښه ترا پوهېږي .

(2) دا دوې غزلي په 193 – 194 مخو کې ولولئ. (۳) دا غزله په 195 مخ کې و ګورئ.
(1) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان – د 1360 ش کال چاپ – د سریزې 37 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غزلیات

﴿الف﴾

الهي د محبت په اورکي توان را ... سمندر رنګه د پټي خولي بيان را
کل سختي مي له زړه و باسې قادره ... لکه زلفي د خوبانو زړه پرېشان را
چي د فيض لباس هر څوک را څخه يوسي ... د دانش له رخته (1) ډک هسي دوکان را
چي مي شناخت له تا په وشي ذوالجلاله ... په خپل لطف سره ډک جام د عرفان را
چي بې تا يې په زړه بله هوا ګرزي ... د هغه عالِم له ديده ته امان را
جسم و جان مي کړه فارغ له غيره خياله ... په منقار د هُمای عشق مات استخوان را

۱ (۲)

ماسوا مي له خاطره فراموش کړه
د خپل حب ځای په سينه کي زما "حنان" را

۷ (3)

الهي ستا د عرفان له ميو جام را ... چي په مست يم د غه جام على الدوام را
چي بې تا که ګُلي خيال را څخه محوه ... اسم ذات پر زړه جاري (۴) د غه انعام را
ستا بې يادو مي له غيرو زبان بند کړه ... مشغولا په تلاوت ستا د کلام را
ربه ستا په معرفت مي زړه مسرور کړه ... ستا په حب سره همېش د زړه ارام را (۵)
بل له نفس اماره څخه مي خلاص کړه (۶) ... له شيطانه هم امان دا ستا په نام را
مشغولا د زړه مي وکړه ستا په اسم ... بېزاري له ماسېوا څخه مدام را (۷)
قناعت مي په نصيب کړه کردګاره ... پيروي د کاملانو پر اقدام را (۸)

۲

الهي د خپل حبيب له برکته (۹)
ته په فضل ما "حنان" ته د زړه کام را

۱۵

---

(۱) چاپي دېوان: له جنسه. (۲) په ټول کتاب کي د هر غزل او شعر په پای کي د شعر شمېره ده. (۳) دا هم په ټول کتاب کي د بيتونو شمېره ده (۴) ب: پر زړه باري. (۵) ب: ستا په ياد سره مدام د زړه آرام را. (۶) ب: له دا نفس اماره څخه مي خلاص کړې. (۷) دا بيت په (ب) کي نسته. (۸) دا بيت له (ب) واخيستل سو. (۹) دا نيم بيتی د رحمان بابا له کلام څخه تضمين سوی دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي خوناب[1] تئ له چشمانو هر سهار زما — ځکه شو خونخوار اشنا زما غمخوار زما
پسله مرګه به سر پورته کړم له قبره — که یار کښت د مهرو که پر مزار زما
څو باریک لکه موی نه شې په ډېر فکر — و به نه وینې په سترګو ملا د یار زما
هیڅ سراغ د تنګي خولې مي پیدا نه کړ — آس د عقل پکښې لنګ شو صد هزار زما
صفایي ځني څښېږي لپې لپې — راشه و ګوره رخسار د ګلعذار زما
کې[2] کمیس د ګل له بویه په ځان واغوست[3] — تن بې[4] شین تر نیلو فرشي د نګار زما

۳ — عقل هیڅ د عشق په باب کي را و نه ښو / اې "حنانه" دا رفیق نه شو په کار زما — ۲۲

ستا له خولې څخه که ګل زده کړه خندا — بلبل هم د سوز ژړا زده کړه له ما
د خپل آه قاصد به ولېږم آسمان ته — که دوا مي د دردو کړه مسیحا
زړه مي ستا په عشق کي بایلو نه یې غوارم — د کښتۍ ضامن هیڅ نه وي ناخدا[5]
څو په خیال د خال و خط یم اخته شوی — د خاطر تیاره مي نه مومي روڼا
سوز د میني هسي اور رابانديي بل کړ — بې شربته د مرګ نه لري دوا
له غیرته په اور وسوم په چمن کي — چي مي ولید ګل په رنګ ستا د قبا[6]

۴ — فلک دف د خورشید و وهي له شوقه / چي ستا غم شي له "حنانه" خوا په خوا — ۲۹

څو به ګرزم ستا د مخ په تمنا — ځغلېده په روڼا نه شي د برېښنا
ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره — د مفلس له فکره نه وزي کېمیا
ژبې[7] پرې ښه ده چي نقد د دوو کونو — بولي څوک دا ستا د نیم وېښته بها
خزان کښېښووې[8] د ګل له ژړه رنګه — د بلبل د ږغ پر پښو باندي حنا
دا د کوم سرو قد لار ګوري چي هسي — صنوبر چي سر له باغه کړ بالا
سیا بختي لکه سایه را پسي ځغلي — چي دا ستا په تورو زلفو شوم اشنا

۵ — تر هلک نو خط غرور لري "حنانه"[9] / تر غزال د چین آهو ځغلي بالا[10] — ۳۶

---

(۱) چاپي دیوان: دا خوناب ځي. (2) کې = که یې. (3) په چاپي دېوان کي دا نیم بیتی دا سي دئ: "کې کمیس د ګل د بوی واغوست ببرېږم. (4) بې = به یې. (5) اصل: "د کښتۍ ضامن نه وي ناخدا ". (6) دا بیت په اصل کي نسته. له چاپي دېوانه مي واخیست. (7) ژبې = ژبه یې. (8) چاپي دیوان: کښېښودې. (۹) چاپي دیوان: "تر سپین مخو د نو خطو غرور ډېر وي. (10) چاپي دېوان: د چین آهو لري هوا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مې زړه دا ستا په مینه کړ اشنا   خپلې وینې مې د ځان کړې خونبها
ستا د سترګو د شهید قبر مې ولید   چې کبلې ور ته پراته وو شا و خوا
پیروي د عقل هسې ده زاهد ته   لکه یو ړوند شي د بل ړانده عصا
تر مجنون نه وه په عشق زلیخا کمه   چې یې واخیست[1] مردانه ګام د وفا
پروت د مرګ پر بستر یم طبیبه راشه   ستا په دید سره مې شي د زړه دوا[۲]
ستا د عشق له فیضه هیڅوک محروم نه دي   که پادشاه د زماني دئ که ګدا[۳]
د یعقوب په شان شوم ړوند راشه یوسفه   د پښو خاوري زما د سترګو کړه توتیا(۴)

۶   که به کله مهرباني(5)کړې وخت دي وخت دئ
رحم بویه پر "حنان" بې دست و پا   ۴۴

زړه مې و ووت ستا د دید و جنګ ته بیا   خدای زده څه به شي ور پېښه له دې(6) خوا
را معلومه ده چې بیا به تېښته[7] راوړي   ستا له سترګو سوبه[8] نه ده وړې چا
اختراع دي زما د مرګ نوې پیدا کړه   نوم مې ږېر ږېر یادوې چې هېر کړې ما
په بېزې لیندۍ د وروځو خدنګ ولې   هسې رنګ چې خبر نه یم سم اذا[۹]
د بانو غشي یې بې توبریو منبلي   هیڅ ګُزار یې له زړه نه درومي خطا[۱۰]
د عشق عیش په لاس نه ورځي زاهد ته[۱۱]   هر ورغوی لایق نه دئ د حنا

۷   د خندا په موج یې لب راغله "حنانه"
په چمن کې کړ غونچې کمیس قبا   ۵۱

زما یاره زړه دي بایلو په رشتیا   خبر نه یم یو وړ کومي[12] دلربا
د دې شهر خوبرویان دي صدقه شه   بندي کړئ یې کاکل د زلفو چا[13]
د چاغم دي خلل کړئ دئ په زړه کې   دا چې ناست یې لاس ترزني بېنوا
ځړولئ سر مدام په فکر ناست[14] یې   دا د کوم یوه دلبر په تمنا
ته له کومه په کوڅه کې د بل ناسته[15]   واړه عشق دئ چې د روېښوده وفا

---

(۱) چاپي دېوان: چې یې کښېښود. (2) چاپي دیوان: "په یوه بوسه مې شي د زړه دوا ". (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (4) دا بیت په اصل کي نسته له چاپي دېوانه واخیستل سو. (5) "مهرباني "باید درې څپې ولوستل سي. (6) اصل: له دا خوا.

(7) چاپي دېوان: توبه. (8) چاپي دېوان: توبه. (9) اصل: ادا - او هم باید و ویل سي چې په چاپي دېوان کي دا نیم بیتۍ له پنځم بیت سره راغلئ دئ. (10) دغه راز په چاپي دېوان کي دا نیم بیتۍ د څلرم بیت وروستی نیم بیتی دئ.

(11) چاپي دېوان: "زما په لاس د عشق لمن کله کښېوځي ". (12) اصل: کومو. (13) چاپي دېوان: ګېسو رخسار د چا.

(14) چاپي دېوان: په فکر ډوب یې. (15) چاپي دېوان: "ته له کومه د وفا خویونه غواړې ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

خفه مه شه په دا ځای که ته شیدا یې — تـه د یـو د پـاره[1] سـل د پـاره سـتا

۸ و "حنـان" تـه راز عیـان کـه چې تـه درومې
جریــده بــه در پســې وي ترغــه ځــا[2] ۵۸

نـه مـاتېږي د مـخ مینـه یـې پـه ګـل زمـا — خیال د زلفو یې هېر نه شو پـه سنبل زمـا
چې لـه ځالي مي اخیستـئ لاچیچي و — اوس څـوک اروي اوازونـه د بلبـل زمـا
چـي نهـال مـي اوبـاوه د زړه پـه وینـو — اوس پـه لاس کښـي د چا وینم هغه ګـل زمـا
بدبختي وه چي مي باز له لاسه والووت — خدای زده بیا بـه کله کښېني پـه منګل زمـا
څوک به زېرې پـر ماوکـه چي یـار راغـئ — چي تر جار کړم سرو مـال و هستي[3] کل زمـا
چي له ماتئ ما لیده[4] هسې مړ نـه شوم — حیرانـي ده پـر دا هسـې تغافـل زمـا

۹ راتــې و ویــل "حنانــه" صــبر وکــړه
عاقبـت بـه درشـي لاس لـره کاکـل زمـا ۲۵

د هجران په درد کي نه کېږي سکون زما — یو پر بل شو شواخون[5] پر شواخون زما
دا لا دېـو د عاشـقی نـه یـم وهلـئ — چي صحت نه شي په دم و په افسون زما
تـورو سـترګو د یـار هسـي دېوانـه کـړم — چي آهو کـه مدام سـیل د جنـون زمـا[6]
رنګ یې نه دئ د حنا پـر لاسـو بانـدي[7] — مضمحل یې پـه منګولـو کـئ لـړمن زمـا
بـي لـه یـاره پـه چـا نـه شـي د زړه سـوده — پـه پردیـه سـاهه کله شي ژوندون زمـا[8]
د اول مینــــې[9] ژړا لویــــه خــــامي ده — د کباب په دود له سوخته درومي خون زما

۱۰ هـیڅ پـروا بـې پـروا یـار زمـا ونـه کـړه
چـې "حنـان" لـه ډېـره غمـه دئ زبـون زمـا ۷۲

څـو بـه کړمـه سـتا[10] د وصـل تمنـا — عقل و هوښ[11] را څخه ولاړ په دا هوا
ستا د ناز خرید تـه زړونـه جودانـه دي[12] — کـه پـه سـر روح الامـین کـوي سـودا
سر و مال، دین و دنیا به واړه درکړم — ولـي نـه ده سـتا د نـیم وېښـته بهـا
د خپل رنځ علاج به چا و تـه[13] بیان کړم — مـرض سـخت شـو[14] طبیبان دي بې پـروا

---

(۱) اصل: "د یوه د یاره سل د پاره ستا "(2) چاپي دېوان: "جریده دي در پسې تر هغه ځا ".(3) ب:... مال او هستي....
(4) ب: چي له ماتلو ما لیدو.(5) چاپي دېوان: یو پر بله شواخون.(6) چاپي دېوان: "چي کبلی کا همېشه میل د جنون زما ".
(7) چا پي دېوان: د نکریځو رنګ یې نه دئ په لاس باندي ".(8) چاپي دېوان: دغه ژوندون زما. (9) چاپي دېوان: مین.
(10) چاپي دېوان: څو به کړمزه ستا.(11) چاپي دېوان: هوش.(12) چاپي دېوان: جودانه ده.(۱۳) چاپي دېوان" و چاته زه بیان.
(۱۴)چاپي دېوان: سخت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر د کاه له ضعیفۍ اخیستئ نه شم[1] — کـه څـه یـو ، یـو پـه رنـګ زه د کهربـا
په نیم دید کـه مې زړه[2] و باخښـه و تاتـه — خدای حاضر دئ خجل یم لـه دې وینـا

۱۱ — ۷۹

دا واړه د عشـــق اکســـیر اثـــر پـــر وکـــړ
چـې یـې رنـګ د "حنـان" کـړ لکـه طـلا

دا تور خط دې لکه مشک او مخ دئ ګل ستا — دواړه سترګې دې نرګس[3] زلفې سنبل ستا
د اســـیرو زړو تـــړل دې بـــل څـــه نـــه دي — چـې و غـوړو تـه خـم شـوئ دئ کاکـل سـتا
هرګـــز نـــه اروي زګېـــروی د مهجورانـــو[4] — آفـــرین دې وي پـــر هســـې تغافـــل ســـتا
کـــه بـــه آه چیـــري[5] قبلېـــږي د عشـــاقو — نـــه دې وي هرګـــز د حســـن تنـــزل ســـتا
د یـــوه لښـــکر ســـپاه دې ســـره وژنـــي[6] — وا عجـــب دئ د عشـــاقو تسلســـل ســـتا
ســـجدې د شـــکرانې کـــړم بســـمل طـــوره — چې د زړه غوښې مې توی شي[7] پـه منګول ستا

۱۲ — ۸۶

کـه ژړا افسـوس فریـاد کـه[8] عیـب نـه دئ
د رخســار پـر ګـل "حنـان" دئ یـو بلبـل سـتا

دا یې سترګې که جادو دئ که نرګس دئ غه شهلا[9] — دا یـې زلفـې خـال وخـط دئ کـه هجـوم دئ د بـلا
دا یې خوله ده که غونچه ده که یې لب دئ که مرجان دي[10] — دا یـې غـاښ پـه خولـه کـې نمـایي[11] او کـه دئ دُر یکتـا
دا یې زلفې پرمخ نه دي پر ګلاب باندي سنبل دئ — دا یې خط دئ که عنبر دئ او که مشک دي د خُطا
سـنتره نـارنج تـرنج دئ کـه غبغـب دئ حیرانېږم — نـه توبـه توبـه غلـط شـوم خجـل یـم لـه دې وینـا
دا خنجر دئ که مژګان دئ[12] چې مې څرخ د زړه په میان دئ[13] — کـــه نـــاوک دئ نـــه پـــوهېږم قتلـــوي مـــې بـــې پـــروا
دا یې وروځې که کمان دئ چې مې زړه ورته نښان دئ — بـې صـرفې کـه ګُزارونـه غشـې نـه درومـې خطـا

۱۳ — ۹۳

دا یې زنه ده که سېب ده د "حنان" د زړه آسېب ده
چې په تش آرزو یې[14] کېږي د رنځورو زړو دوا

له فتنې[15] په سایه خلاص یم د مژګان ستا — خـــاطر جمـــع وي لـــه واړو پرېشـــان ســـتا
څـه الفـت[16] زمـا غریـب او سـتا د غشـو — دغـــه واړه دلجـــویي کـــوي پیکـــان ســـتا
ســر یــې تــل پــر زانــو ایښــئ وي د فکــر — هغه څوک چې یې په زړه کې وي ارمان ستا
لـه حیرتـه سـترګې پټـې کـړي خولـه وازه — لـه کتـو سـترګو ترلـې دي[17] حیـران سـتا

(۱) چاپي دېوان: "برګ کاه اخیستی نه شم چې ضعیف یم ".(۲) چاپي دېوان: روح و باخښه (۳) په اصل کې "دي " نسته له چاپي دېوانه مي واخیست. (۴) چاپي دېوان: شکوه د مهجورانو.(۵) چاپي دېوان: چیرته.(۶) چاپي دېوان: "د یوه لښکر سپاهیان دې خپله وژني ".(۷) چاپي دېوان: که د زړه غوښې مي ولاړې (۸) چاپي دېوان: کوي.(۹) چاپي دېوان: د شهلا.
(۱۰) په چاپي دېوان کې: "دي " نسته.(۱۱) چاپي دېوان: دا یې غاښ برېښي په خوله کې.(۱۲) چاپي دېوان: دی.
(۱۳) چاپي دېوان: چې مي څرخ د زړه په میان.(۱۴) چاپي دېوان: تش دیدن.(۱۵)چاپي دېوان: د فتنې.(۱۶) چاپي دېوان: چې الفت.(۱۷) چاپي دېوان: له کتو سترګې ګنلې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صحرا آهو په سیل راته راشي(1) چي تعریف کړم د چشمانو هر زمان ستا
قدر نه لري ګلاب ستا و رخسار ته(2) منفعل کړه ګلان واړه ارغوان ستا

۱۴ زرغونه بې(۳) شي لاله ګلان له قبره ۱۰۰
دا چي ګور له ارمان یووړې "حنان" ستا

په هزار رنګه افسون و په اوراد ما مسخر نه کړ شوخ چشم پریزاد ما
سرو مال، دین و دنیا، دانش و صبر په سودا کي د ګلرخو کړه برباد ما
هیڅ اثر یې(۴) پر سنګین خاطرو نه شو یو په سله خواری و کښې تر فرهاد ما
بې له عشقه بل څه نه را ویل کېږي ګفت مي وړئ دئ په صدق(۵) د استاد ما
که خبر وای چي شانه بي(۶) ستا په کار شي پرورش به مي وکړئ د شمشاد ما
پر زیارت به مي څراغ له خپلو بل وي له رقیبه سره کړئ دئ جهاد ما
چا ته څه وایم اوس هر څه را رسېږي ګیله نه کړم په ځان کړئ دئ فساد ما(۷)

۱۵ ما ویل غور د "حنان" د بېداد وکړه ۱۰۸
ویل شړلئ مي له دره دئ په داد ما

زه طلب د زړه کوم او زړه طلب ستا آواره شوم له عالمه په سبب ستا
نه مي غواړي، نه مي بولي، نه مي وژني(۸) حیرانېږم و دا فکر ته عجب ستا
ګوندي خلاص مي د رقیب له ناکردو کړي(۹) ما مظلوم په داد نیولئ دئ جلب ستا
خپلو سترګو فتوا در کړه چي مي وژني حیرانېږم(۱۰) پر دا لوستو د مکتب ستا
وکوثر ته حاجت نه لري د جنتلو چي جام نوش که څوک د میو لبالب ستا
په دیدن که یې سېراب کړې ښه به وکړې عاشقان د دیدار تږي تشنه لب ستا

۱۶ توقف په دا کي مه کوه دلبره(۱۱) ۱۱۵
که پوره شي(۱۲) د "حنان" په مرګ مطلب ستا

نه یو زخم لکه ګل دئ نمایان زما غونچه طوره هزار چاکه دئ پنهان زما(۱۳)
ګیله(۱۴) کفر ده له بخته و اسمان ته سیا بختي مي شوه(۱۵) د بزم څراغان زما

---

(۱) چاپي دېوان: "د صحرا آهو به سیل له را ته راشي".(2) چاپي دېوان: ګلاب څه قدر لري ستا ورخسار ته".
(۳) بې = به یې (۴) چاپي دېوان: هیڅ اثرمي. (۵) چاپي دېوان: په مهر. (۶) بې: به یې. (۷) دا بیت په اصل کي نسته. که څه هم د غزلي د بیتو شمېر یې یو زیات کړ. بیا هم له چاپي دېوانه واخیستل سو. (۸) چاپي دېوان: "نه مي نمانځي نه مي وژني نه مي بولي" (۹) چاپي دېوان: "که مي خلاص ته د رقیب له ناکردو کړې" (۱۰) چاپي دېوان: حیراني ده.
(۱۱) چاپي دېوان: صنمه. (۱۲) چاپي دېوان: که پر وشي. (۱۳) چاپي دېوان: هزار چاکه غونچه طوره دئ پنهان زما "
(۱۴) چاپي دېوان: شکوه. (۱۵) چاپي دېوان: "... مي ده"

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاقبت به مي تاراج که مخ(1) د ترکو   چي کینه لري(2) په زړه کي هر زمان زما
چي له ترکو لیري ګرزي سلامت وي   ولي څه کړم چي زړه نه دئ په فرمان زما
په ژړا مي نرم نه شو زړه د ښکلیو(3)   نه نرمېږي د غه کاڼی په باران زما
له نګاه سرمه آلودو ستا دلبره   لکه بوی د ګل بې ږغه شو فغان زما

١٧   په دا عصر کي همدرد نسته "حنانه"   ١٢٢
چي به و ګنډي په رحم چاک ګرېوان زما(4)

چي مي ولیده رفتار ستا   توري زلفي تار په تار ستا
قد دي سروه د ارم ده   غاښ درون دئ آبدار(5) ستا
پر ګلاب باندي شبنم دئ   که عرق دئ په(6) رخسار ستا
سره لبان دي سره یاقوت دي   خوږ تر شهدو دئ ګفتار ستا
په کوثر کله اوبېږي   چي وي تږی د دیدار ستا
که آفتاب دئ که مهتاب دئ   خوشه چین دئ د انوار ستا

١٨   خال دانه زلفي دي دام کړي   ١٢٩
"حنان" وینم ګرفتار ستا

یو وښته د راستۍ نه لري ابروی ستا   رحم نه لري مژګان فتنه جوی ستا(7)
شمعه نه شړي پتنګ له خپله ځانه   اور حیران دئ و تندۍ و ته د خوی ستا
په کعبه په بتخانه کي ستا مذکور دئ   هر طرف په غوږو اروم های و هوی ستا
چي دلته باد له زلفو څخه و موښت   له خُطا کړه مشک بېرون د زلفو بوی ستا
که مي زر کتب خاني و پلټلي   و مي نه لیده په سترګو خط د روی ستا
غواړي څه سرو سامان له ما دلبره   و ایستم له نام و ننګه جستجوی ستا

١٩   سر و مال د "حنان" څه دئ ستا په عشق کي   ١٣٢
دواړه کونه قیمت نه لري یو موی ستا

مه غولېږه په راتله د بې وفا   هرګز مه درومه پرپله د بې وفا(8)
که هرڅو ټینګه وعده در سره وکړي   باور مه کوه په خوله د بې وفا

(١) چاپي دېوان: خوله. (2) چاپي دېوان: چي لري کینه. (3) چاپي دېوان: زړه د ترکو. (4) دا مقطع په اصل کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه.(5) چاپي دېوان: ښه آبدار- د اصل له ثبت سره سم "آبدار" باید د (باء) په پېښن دري څپې و لوستل سي.(6) چاپي دېوان: پر رخسار.(7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.(8) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته له چاپي دېوان څخه رانقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راتله په نه راتله یې پروا مه کړه — د لګیرمه اوسه په تله د بې وفا
چي نه ننګ لري نه شرم مه یې غواړه — توبه وکاږه له پله د بې وفا
ځړولئ یې و سر مدام له شرمه — هغه چاچي پت پاله د بې وفا

۲۰ — په قسم چي یې "حنان" اعتبار نه کړ — ۱۴۲
خوی معلوم ور ته هاله د بې وفا

چي دي عشق په سترګو رونډ کړم مات پرملا — په بغل کښې راکړه ستا د قدعصا
نه ستا جور تمامېږي نه زما صبر — زما پر صبر آفرین ستا پر جفا (1)
د اسمان ملکې ولوېدي له ذکره — چي ارام نه شوي یو د م زما له غوغا
که مي ستا وصل نصیب شو له خدا غواړم — په دعا کښې شپه د قوس ورځ د جوزا
بې تا شپه هومره اوږده لکه ستا زلفې — نمر له تا سره شي تېر لکه بربښنا
په مضمون یې نه پوهېږم څه یې لولم؟(2) — پېچاپېچ زلفې دي خط دئ د ترسا (3)

۲۱ — ستا د وصل په امید یې عمر تېر شو — ۱۴۹
د "حنان" په تشه تمنا (4)

بهار راغئ څه موسم دئ د صحرا — ساقي راوړه جام د میو مهیا
پر سمن د بنفشه کاکل دئ هسې — پیوسته پېچلئ خط دئ د ترسا
د شبنم څاڅکي په ګل پوري ځړېږي — لکه دُر چي وي په غوږ د دلربا
معجز طوره تماشې دي په بوستان کښې — ښاخ د ګلو په مثال ید بیضا (5)
څه لاله ده، څه سبزه، لعل زمرد دئ — ډک دئ لاس هم د چمن هم د صحرا
عجائب مجلس تیار دئ په چمن کښې — د سبزي طفلان حاضر په تماشا
په آئینه کښې د اوبو د غنچې عکس — لکه ستوري د اسمان کوي رونا (6)

۲۲ — زړه مې غواړي چې توبه کړم بیرته مات — ۱۵۷
اې "حنانه" وقت د ګلو راغئ بیا

---

(۱) دا او ورپسې درې بیتونه په (ب) کې نسته. (2) ب: چي یې لولم. (3) ب: ... زلفي دي دي خط ترسا. (4) دا مقطع په (ب) کي نسته. په (ب) کي د دې غزلي صرف مطلع او یو بیت نسته، نور بیتونه یې بالکل جلا دي د کوټي چاپ "ب" دغه بیتونه لري چي له مقطع پرته نور مکرر دي او د "الف" ردیف په نورو غزلو کي سته.

پر د کاه له ضعیفی اخستی نه شم — که څه یو یو په رنګ زه او کهربا — ←دا بیت په ۳۹ مخ کي راغلی دئ
ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره — د مفلس له فکره نه وزي کېمیا — ←دا بیت په ۳۶ مخ کي راغلی دئ
ستا د سترګو د شهید قبر مي ولید — غزالان ورته پراته وو شا و خوا — ←دا بیت په ۳۷ مخ کي راغلی دئ
ستا د ناز و خرید ته زړونه جودانه ده — که په سر روح الامین کوي سودا — ←دا بیت په ۳۸ مخ کي راغلی دئ

دا واړه د عشق اکسیر اثر پر وکړ
چي یې رنګ د "حنان" کړ لکه طلا

(5) ب: پر بیضا. (6) دا بیت په (ب) کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ب ﴾

د ګل بوی سهار را یاد کاندي احباب　　جنون پاڅوي سایه د دې سحاب
چي مي بوی د داغ سبا ګلشن ته یو وړ　　ګل رنګ توی کړ لکه وینه د کباب
زما په مرګ د مستو سترګو څه پروا ده　　له کشتنه څخه بیم نه کړي قصاب
شور په زړه کي اچوي د عشق خبري　　پرورش مومي ذره[1] په آفتاب
تبسم یې له ښکنځلو[2] سره زېب که　　قدر زیات لري ترخه چي شي شراب
دل و دین مي په یوه نظر تر جار کړ　　لا یې عشق لري له ما سره حساب

۲۳　　ستا د مخ په دروېزه کي له "حنانه"　　۱۲۴
ورک شو صبر و ارام و خورد و خواب

مخ یې دئ لکه آفتاب　　له آفتابه یې زیات تاب
له پرتوه ستا د مخ دئ　　چي لمر پټ شو په سحاب
له خجلته د رخسار دي　　غرق په وینو شو ګلاب
په سرخي ستا د لبانو　　له عقیقه[3] یو وړ آب
نرګس ستا سترګو حیران کړ　　چي عصا په لاس خراب
له نفسه مي سر سم ځي　　په مثال لکه حُباب

۲۴　　په تعریف د یار "حنانه"　　۱۷۱
څوک به وکه ستا[4] جواب

پېچوتاب که کړم د زلفو پېچ و تاب　　معطر مي کړ د ماغ د مخ ګلاب
دا د چا د وروځو خیال یې په زړه ګرزي　　و قبلې[5] ته چي شا کړې ده محراب
دا د کوم مهروی د تېغ له وهمه هسي　　د هالې سپر پر سرونیوه مهتاب
کیف د چا د لب د میو دئ، حیران یم　　دا چي ګرزم ګاهي مست ګاهي خراب
لکه وو ړکي چي نمړی په شوخي غواړي　　په بوسه کي عاشق نه لري آداب
چي یې حُسن ورځ په ورځ زیاتېږي څه کړم　　ورځ[6] په ورځ مي زیاتوي د زړه خوناب

۲۵　　که هر څو شعر بلند وایې "حنانه"　　۱۷۸
د حمید موشګاف نه شي جواب

چي دي لعل آلوده شي په شراب　　شي د زړه مرغه پر اور باندي کباب
په محراب کښې د ابرویو دي خال نه دئ　　دا هندو دئ چي سلام کړي د آفتاب

---

(۱) چاپي دېوان: ذره هم. (2) چاپي دېوان: له د شنامه. (3) چاپي دېوان: له عقیقو. (4) چاپي دېوان: وکي.
(5) اصل: و قبله ته. (6) اصل: ورو په ورځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه هـر ځـای چي قـدم کښـېږدي سـرو قـده — مردګان شي ټول پـه زمکه کښي سېراب[(1)]
ږ بـر امیـد مـي دئ و هغـه سـرو قـد تـه — قـُمري طـوره طوق د غـاړي کـړم رکـاب
هیڅ ګیله له مستو سترګو څخه مه کړه — رحـم کلـه شـته پـه زړه کښـي د قصـاب
کله کله بي په خواب کښي[(2)] خیال حاضر شو — ولـي څـه کـړم چـي هرګـز نـه راځـي خـواب

۲۲ — لـه هوسـه بـه قـدم پـر اسـمان کښـېږدي — ۱۸۵
کـه "حنـان" شـي سـتا لـه وصـله کامیـاب

چي يې زړه وړئ وي خيال ستا د غبغب — د هغـــو رنګونـــه ژړ وي تشـــنه لـــب[(3)]
مشـق د خیـال د هغـه طفـل همېشـه کـړم — چي پـه دیـد سره يې اوراخلي مکتـب
دا د زلفو تـار يې کوږ په رخسـار نه دئ — و سـپوږمۍ تــه راوتلــئ دئ عقــرب
کـه هـر څـو درتـه زاري او عـاجزي کـړم — پـر جبـین بانـدي چـین راوړې د غضـب
له عاشقه حيا څه غـواړئ پـه عشق کي — لـــه مجنونـــه مونـــده کلـــه شـــي ادب
څـه سـیالي بـه کـه لـه تـا خوبـان د عصـر — خوش نسب يې، خوش لقب يې خوش حسب

۲۷ — لـــه حمیـــده ســـره آس د شـــعر نـــه ځـــي — ۱۹۲
اي "حنانـــه" بـــس کـــه و نیســـه جلـــب

سـپین رخســار او زنخـدان د شــکرلب — زړه مـــي يـــوړ ايـــن و آن د شـــکرلب
پـر درګـاه يې دروېزه کانـدي د حسـن — د فقیـــر پـــه دود ســـلطان د شـــکرلب
وړي وړي مـــي د زړه مـــانې هالـــه دي — چـي يـې خيـال شـو را روان د شـکرلب
لکـه ځغلـي لېـونی سـپی لـه او تاقـه — هســـي ورک شـــوه رقیبـــان د شـــکرلب
که مي سر کـه مال کـه عقل دئ کـه صبر — تــر دیــدن بــې[(4)] کــړم قربــان د شــکرلب
دی لـــري زګـــوة د حُســـن زه حقـــداره — وظیفـــه مـــي شـــوای لبـــان د شـــکرلب

۲۸ — همېشـــه بـــه د "حنـــان" کـــاني پـــه کېـــږي — ۱۹۹
چـــي بـــاور کـــه پـــه پیمـــان د شـــکرلب

خـدا قبولـه کـړي دوعـا زمـا غريـب — رقیـب کـړه د يـار لـه دره بـې نصـیب
سـر درد د عاشـق نـه ور کېـږي دلتـه — صندل رنګه وینه صرف شوه د طبیب
د دې شوخ دلبر د مینې پـه مکتـب کښي — لکـــه ګـــل مـــروړي غوږونـــه د اديـــب
چي جرس و ځای تـه رسي فغان نـه کـه — فغان هم نـه کـه عاشق چي شي قریب

---

(۱) ب: مرده ګان لکه فاختې شي په حساب. (2) ب: په خوب کښې.(3) دا غزله او د "ب" د ردیف دا نوري راتلونکي غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (4) بې= به يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دلې، دی په کوڅه کې د یار ګرزي — دا خپل زړه مې شو و ماوته رقیب
ژر د یار قدمبوسي کاندي تر لاسه — چي ځان خاوري که په درکي طبیب[1]

۲۹ لـه نا اهلـه چي وفا غواړې "حنانـه" ۲۰۷
لـه املوکـه مـزه غـواړې د زبیب

راشه و ګوره ګفتار د عندلیب — چي پاره کړ ګل آزار د عندلیب
چي ګل نـه وینـي خاموش لـه غمـه کښېني — دا وفا ګوره هر وار د عندلیب
ځان و ګل تـه رسوي پـه هره توګه — کـه څـه خیـژي تـر زړه خـار د عندلیب
چي د اور پـه شانې[2] سرې لمبې تر سر ځي — پـه آه سوځ دځ ګلـزار د عندلیب
و صلت مومي عاقبت هغـه لـه یاره — چي قبول کـه پـر ځـان کـار د عندلیب
ګل چي هسي ځوانیمرګ ځي پـه پوهېږم — فریاد اروي هـر سهار د عندلیب

۳۰ چي اثر پر ګلو نـه کاندي "حنانـه" ۲۱۳
بې فایـدې دځ هـر چغـار د عندلیب

﴿ت﴾

دا شبنم پـر مـخ د ګـل دځ قطرات — کـه عـرق دځ پـر رخسار لکـه[3] نقات[4]
دا یې تار د زلفو کوږ و خولـه تـه پرېووت — کـه افعـي حلقـه وهلې پـر حیات
چي د سترګو تېغ هر دم پـه رنجو باټ کـه[5] — دم پـه دم راتـه ښـیي د مـرګ حالات
مـخ یې شـو زمـا قاتـل سترګي شاهدي — بې قاضي یې زما قتـل کـړ اثبات
قربـاني دي یـم د سترګي روغ بـه نـه شـم[6] — پـر دغـو بیمـارو شـوځ یـم[7] خیرات
پـه اول بـازي د مینـې پـه شطرنج کې — تـا پـه رخ کـړ زمـا د زړه پادشاه رامات

۳۱ د حمیـد د شـعر بحـر تـه "حنانـه" ۲۲۰
یـو څـو څاڅکي دي لوېـدلي ستا ابیات

زرغونـه خـط دي رونـق کـړ د ریحـان مـات — ستا د مـخ ګلشـن کـړ رنـګ د ګلستان مات[8]
ستا د خـولې غـونچې لمـن کـړه د ګـل خیـري — پـه سـرو لبـو دي قیمـت کـړ د مرجـان مـات
وهـې لار د اسـلام ستا جـادو د سترګو — تـورو زلفـو دي ګـردن کـړ د ایمـان مـات

---

(۱) د دې نیم بیتي په وزن کي یوه ځپه لړده. (2) شانې = شان یې. (3) چاپي دېوان: باندي. (4) کذا فی الاصل.
(5) چاپي دېوان: باټ کړي. (6) چاپي دېوان: "قرباني یم ستا د سترګو ژر مي وژنه". (7) چاپي دېوان: بنه یمه.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تــاول[1] کـــاږم بـــه دي زه لـــه پرېشـــانیه ــ هغـه عهـد دي لکـه زلفـي کـړ آسـان مـات
د بـادام سـینه دي سـترګو سـل سـوري کـړه ــ چي یو ځلي شوه پـه زړه کي ستا مژګان مات
وې ګنــدلي پـــه بـــانو د بـــادام ســـترګي ــ شـیرین لـب دي د پسـتې کـړ نمکـدان مـات

۳۲ پیــروي مـــې د حمیـــد موشـــګاف وکـــړه ۲۳۷
مــا "حنــان" د شــعر لاس کــړ د رحمــان مــات

ستا پـه خط سره زینت شو د مخ زیات[2] ــ پـــه آبـــرو صـــفایي کېـــږي د مـــرآت
د سیا چشـمو د بوسـې وعـده ببځـا ده[3] ــ د آهـو پــه ښـاخ موقـوف دئ دا بـرات
چي پـه مصـر کي کلام[4] د شکرلب شي ــ شـي خجـل لـه ښـاره[5] و باسـي نبـات
زړه و عقـل مـي دا سـتا و خیـال تـه ورکـړ ــ پادشـاهانو لـره وړي رعیـت سورسـات
زمـا د زړه سـکندر بـه کلـه ځنـي ګـرزي[6] ــ چي یې[7] خط شو راتـه خضر خولـه حیات
نـه پـوهېږم کـل جهـان دئ پـه دا غـم کـي[8] ــ کـه سـتا غـم کـړ راتـه تـریخ زمـا اوقـات

۳۳ تـه غنـي نصـاب د حُسـن دي پـوره دئ ۲۳۴
زه "حنـان" یـم مسـتحق را کـړه زکـوة

را شـــه پرېـــږده د ګلرخـــو محبـــت ــ ســور انګـــار دئ همېشـــه د دئ[9] قربـــت
المدام یې[10] د هجران په اور کښېي سوځي ــ هـر سـړی چـي د ګلرخـو کـړي صـحبت
خوبرویـــان واړه لـــه خرمـــي ظالمـــان دي ــ زړه ســـوی نـــه لـــري پـــر اهـــل د غربـــت
په آرزو کښېي د رخسار که یې څوک مړشو ــ ســره لالـــه یـــې زرغـــونېږي پـــر تربـــت
قتلـول پــه تېـغ د هجـر د مظلـوم کـه[11] ــ تـــې امیـــد کـــوې د شـــونډو د شـــربت
لـه رقیبـه سـره هـردم خوشـخویي کـه[12] ــ لـه عاشـقه بـل څـه نـه کـه[13] بـې نکبـت

۳۴ بـل څـه نـه دئ یـو مـزری دئ د یـار هجـر ۲۴۱
چي یې پروت پر مـا "حنان" هومره هیبت

نـرم نـه شـو زمـا پـه آه زړه د دلـدار سـخت ــ نه نرمېږي پـه باد کـانې د کوهسـار سـخت
غافـل مـه شـه هـیڅ زمـان لـه مړاوو سترګو ــ پـه نـاجوړه تـن کـه[14] مکـر دا بیمـار سـخت
چي ښاخونه یې د وروځو[15] هسـي خم دي ــ دا یې سترګو د بادامو[16] را وورېـار سـخت
نـن شـپه مـه غـواړه قـرار لـه مـا ناصـحه ــ مضـطرب کـړم خیـال د زلفـو د نګـار سـخت

---

(١) تاول= تاویل. (2) چاپي دېوان: "ستا په خط د مخ زینت شو ځکه زیات ". (3) چاپي دېوان: ببځای ده.
(4) چاپي دېوان: سودا د شکرلب شي. (5) اصل: له ښهره. (6) چاپي دېوان: "سکندر د زړه مي کله ځني ګرزي ".
(7) چاپي دېوان: چي دي. (8) چاپي دېوان: په غم اخته دئ. (9) د دئ= د دوی(د کندهار لهجه) ، ب: د دوی.
(10) ب: مداماً یې. (11) ب: د مظلوم کړي. (12) ب: خوشخویې کړي. (13) ب: بل څه نه کړي. (14) چاپي دېوان: کړي.
(15) چاپي دېوان: د ابرو یې. (16) اصل: بادام.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي هر څوک دي یادوي خاموشي خوی کړه   پته خوله غونچه بلبل که(1) په ګفتار سخت
صاف دلان له ګفتګویه خفه کېږي   شي نفس د آینې پر مخ غبار سخت

۳۵ بس که(2) ډېر جور و جفا پر "حنان" مه کړه ۲۴۸
چي یې کېنلئ ستا د وصل انتظار سخت

په حسرت دي تور خط تېر کړ د رخسار وخت   لکه تېر شي په خزان د لاله زار وخت
زلفي ویني د زړو خوري د خط په وخت کي   د مارانو ضابطه وي د بهار وخت
لکه سیل د غره له سره ژر ژر لوېږي(3)   هسې درومي د سنګدلو د عُذار وخت
چي یې خط لا پر مخ نه وي بوسه غواړه(4)   د دوعا د قبلېدو وي د سهار وخت
په غرور د خپلو زلفو غافل مه شه   توره شپه ده د عشاقو د آزار وخت(۵)
د هجران شپه ده د قوس نه تمامېږي(۶)   لکه اوږد شي(۷) د عاشق د انتظار وخت

۳۶ چي د اوښو له بارانه، نه خلاصېږي ۲۵۵
پر "حنان" دئ تمام عمر د ملهار وخت

که مي نه کړله بلبل سره داستان درست   آه مي پرې نه ښود په باغ کي یو ګرېوان درست
د اسلام ښیښه مدام له سنګه ولي   ترکان نه پرېږدي په سر کي یو ایمان درست
د معشوق نام و نښان عاشق بلند که(۸)   مېوه ښه کوي نهال چي وي باغوان(۹) درست
په دا لږ عمر پر سر باندي ځای ورکه   ارمان دا دئ که د ګل لا وای پیمان درست
زړه مي ولاړ شو اوښي هم ورپسي ولاړې(۱۰)   لکه چیرته لښکر درومي د سلطان درست
په دادن کي د بوسې پښېماني مه کړه   په وعده په قول ډېر وي کریمان درست

۳۷ هیڅ له خیاله ور ته نه ګوري سیا چشم ۲۷۲
که "حنان" په اوښو لوند کاندي دامان درست

که هرڅو په یارانه کي مي دئ یار سُست   ولي عشق مي سُستي نه که زما خوار سُست(۱۱)
را پوهېږي چي مي پند پر اثر نه که   ځکه هسي راته وعظ که هوښیار سُست
خط یې هسي په وار وارو مخ ته راغئ   لکه ګډ(۱۲) شي د اسلام په ښار کفار سُست
که نو خط د خط په وخت داد که ښایېږي   شي وړیا متاع چي چیرته شي بازار سُست
ما یې هېره کړه بوسه له ډېره غمه   ولي نه مي پرېږدي ما دا انتظار سُست

---

(۱) چاپي دېوان: کړه. (2) چاپي دېوان: کړه. (3) چاپي دېوان: ژر ژر درومي.(4) چاپي دېوان: چي یې خط نه وي پر مخ د بوسې خواست کړه،.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.(6) چاپي دېوان: "شپه د هجر شپه د قوس نه تمامېږي".
(7) چاپي دېوان: اوږدوي. (8) چاپي دېوان: څرګند کړ. (9) اصل: باغبان. (10) چاپي دېوان: یو وار پسي ولاړې.
(11) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:
زه هم سُست یم قاصد سست او دریم یار سست   زما عشق ځکه په دا شو وار په وار سُست

(۱۲) چاپي دېوان: لکه کړ؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د مخ بهار یې نه وینم خاموش یم — بلبلان کاندي په ژمي کې ګفتار سُست (1)

۳۸ | ۲۷۹

د دې عصر (2) د پښتو قدر بلند شو
چې "حنان" په پښتو ژبه کړي ګفتار سُست

په ځنځیر دي د ګیسو کړم ګردن بست (3) — چې یوه خوا ته مې نه رسېږي دست
په دریاب کې دي (4) د میني هسې ډوب یم — چې په خیال نه را رسېږي د چا شَست
د کاکل له ظلمه سترګې آګاه نه دي — نه خبرېږي هیڅ د شپې په غلو مست (5)
چې نخچیر خپل سر پر ځای د قدم کښېښود — کوم صیاد ونیو د کین غشي په شَست
له بدنه مې هغه دم روح جدا شي — چې دي وینم له رقیب سره پیوست
نن د حُسن په دولت کې رحم و کړه (6) — مدام نه وي (7) دغه ستا د حُسن هست

۳۹ | ۲۷۲

حق به غواړې د قیامت (8) په ورځ دلبره
چې رقیب دي کړ بلند او "حنان" پست

ستا د عشق په غم کې نه یم ملامت — راتې (9) وښود تر قیامت پخوا قیامت
له خاطره مې ستا خیال په ظلم نه ځي — تنده نه درومي له تږي په زحمت
موزون قد چې دي موذن و لید په سترګو (10) — په مسجد کې یې ویل قامت قامت
د دریاب او به صدف له ره دي زهر — شربت نه چښي د چا، تږی د رحمت
تن بې خیاله، زړه بې عشقه په کار نه دئ — بې نګینه ګوتي نه لري قیمت
عشق بې کله وای ورکړئ و مجنون ته (11) — که دا بار افلاطون وړای سوای په حکمت

۴۰ | ۲۸۳

نوی خیال د یار له خولې وایه "حنانه"
شنیده خبري نه لري حرمت

چې بار وړي د یار د هجر په زحمت — تل وایه شي پر هغو باندي رحمت (12)
عاشقان په دنیا نه وزي له غمه — له ازله دغه شوئ دئ قسمت
که قیامت چا په دنیا نه دئ لیدلئ — د ښه یار جدایي و بولئ قیامت
له حیرته سروه و دري ثابته — پر هر ځای چي جلوه وکړي ستا قامت

---

(۱) چاپي دېوان: "بلبلان په زمستان کښې کړي ګفتار سُست". (2) چاپي دېوان: د خپل عصر. (3) چاپي دېوان: په زنځیر د ګېسو شومه ګردن بست. (4) چاپي دېوان: کي يې. (5) چاپي دېوان: "چې د شپې په غلو نو نه خبرېږي مست". (6) چاپي دېوان: مهربویه (7) چاپي دېوان: تل به نه وي. (8) چاپي دېوان: محشر. (9) راتې = راته یې. په چاپي متن کې (راېږ) دئ. (10) چاپي دېوان: په سترګو ولید. (11) دا نیم بیتی په چاپي متن کي داسي دئ: "عشق بې کله دوا ورکړي و مجنون ته" په اصل کي بیا په دې ډول دئ: "عشق بې وو ورکړئ و مجنون ته". ماله دواړو څخه په استفادې سره دغه ثبت سوئ شکل غوره وباله. (12) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. له اصل څخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو خطان که نازکوي بې ځایه نه دئ　　خرقه پوش وي خاوندان د ډېر عظمت
چي یې واورم تریخ ښکنځل له شکرلبو　　په مانه کېږي شکران د دې نعمت

۴۱　　چي په سپینه ږیره نه اوړې د ښکلو　　۲۹۰
آفرین دي شه "حنانه" پر همت

ستا تر شونډو لعل نه لري قیمت　　ګل دی نه لري و ګل ته نزاکت (1)
پریروی چي عاشق نه لري دئ هسي　　لکه پیغمبر چي نه لري امت
بې کششه زړه ورکړه و یار ته مه کړه　　چي بې ستة مېلمه نه لري عزت
په تور خال یې کل عالم دئ قتل کړئ　　خوشي وا یې چي هندو وي بې همت
په لویي یې ابرو خمه ده و قدته　　په حرف کم دئ له قیامته یې قامت
نه در ګرزم لکه غم ستا په خاطر کښي　　فراموش دي کړم دلبره عاقبت

۴۲　　که ښېي کښېږدې د "حنان" پر سترګو باندي　　۲۹۷
څه به نه لري د دې نعمت منت

د عشق غشی مي کاري تر ځګر و ووت　　چي له زړه څخه مي خیال د دلبر و ووت
لا مي نه و مراد د وصل پیدا کړئ　　د هجران د لمبو(2) دود مي تر سر و ووت
د خپل وصل ملهم(3) زما پر زخم کښېږده(4)　　تر ځګر مي ستا د ظلم خنجر و ووت
مجنون بېد له حیرانۍ و ښېو ته ګوري　　په هوا دا ستا ، تر باغ صنوبر و ووت
د غمزو د غشو(5) جنګ لره یې هردم　　له زخمو مي ډک(6) ځګر لکه سپر و ووت
نور مي څه وژنې په تېغ د خپلو(7) سترګو　　د غمزې تیر مي رسا تر ځګر و ووت(8)

۴۳　　پر محک د امتحان د سخندانو　　۳۰۴
د "حنان" شعر چاندي لکه زر و ووت

دا ګیسو(9) دئ د نګار په لاس را کښېووت　　نه پوهېږم که ښامار په لاس را کښېووت
که اره لکه شمشاد شم(10) پرې بې نه ږدم　　که د تورو زلفو تار په لاس را کښېووت
خوله غونچه، سترګي نرګس، زلفي سنبل دي　　خط ریحان دئ څه ګلزار(11) په لاس راکښېووت
توري زلفي مړاوي سترګي د ترکانو　　د راز عمر د بېمار(12) په لاس راکښېووت
تماشه چي د خپل زړه د داغ کومه(13)　　هم ګلشن هم لاله زار په لاس راکښېووت
د رقیب و سرته وړی تږی ناست یم　　پرې بې نه ږدم که یو وار په لاس راکښېووت

۴۴　　زه "حنان" په عشق کي نوې طالع غواړم　　۳۱۱
که وصال د هغه یار په لاس را کښېووت

---

(۱) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: لمبې. (3) چاپي دېوان: مرهم. (4) چاپي دېوان: کېږده. (5) چاپي دېوان: غشی. (6) چاپي دېوان: پُر ځګر. (7) چاپي دېوان: د تورو سترګو. (8) چاپي دېوان: "د غمزې تیر مي د شا تر کمر و ووت". (9) چاپي دېوان: تورګېسو. (10) چاپي دېوان: شانه. (11) اصل: دا ګلزار. (12) چاپي دېوان: دي بېمار. (13) چاپي دېوان: "تماشا چي د خپل زړه د داغو تل کړم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړه مي پـه زلفـو کښېـي نـن بيـا د دلارام کښېوت
چـي لـه قفسـه دا مرغـه ووت پـه دام کښېـوت

هغه بندي ښه وي اميد چي د خلاصيت وي ور ته
زړه چي په زلفو شي بندي على الدوام کښېوت

دا يې پر مخ باندي خال نه دئ چي ښکارېږي تا ته
دا تور هندو دئ چي په ميان کښې د اسلام کښېوت

انتظـار نـه کـه[1] د کـوثر د اوبـو تـرې د ديـد
چي بې په لاس کښې له ازله د عشق جام کښېوت

خاندي غُنچه رنګه خوله خلاصه په هوس هغه څوک
چي په بغل کښې يې وصلت د ګل اندام کښېووت

زړه مـي طـواف د يـار د درکـاوه پـه دغـه اميـد
چي به مي وصل شي نصيب، په عقل خام کښېووت

۴۵
زړه کړه خوشحاله خلاص به نه شي تر قيامته[2] پوري
"حنان" دا ستا د عشق په لومه کښې مدام کښېووت
۳۱۸

﴿ ټ ﴾

چـي اشـنا کـړ پـه مـرګ مـخ را څخـه پـټ
ښـايي اوس چـي مـدام ژاړم پـه ورټ ورټ[3]

چـي لـه نـازه بـه يـې سـر پـر بـالين نـه ښـوو
ګورســتان لــره روان شــو پــروچ کــټ

که هر څو مي[4] افسوس کړ فايده يې نه کړه
د لحـد پـر خـوا يـې مـخ و مـاتي[5] څـټ

مــاتول او ســازول د فلــک کــار دئ
زنــده ســر واړه منګــي دي د ارهــټ

نـه لـه ښـه زړه ا لوتـه، نـه پـه بـد مـرګ شـته
د اشـنا د مـرګ خبـر نـه کـړم خولـه پـټ

چـي مـي يـار قبـر تـه ولاړ او زه لا ګـرزم
پـه سـل ځلـه تـر مـا بِـه دئ د هنـد جـټ

۴۶
په فراق يې[6] زه "حنان" سترې ستومان شوم
بېلتانـه هـر ځـای را ونـږود د غـم کـټ[7]
۳۲۵

﴿ ث ﴾

يـار مـي يـار شـو لـه رقيبـه الغيـاث
آه لــه دا تــوره نصــيبه الغيــاث

چي لـه رنځـه مي خبـر دوا مـي نـه کـه[8]
لــه دي بــې پــروا طبيبــه الغيــاث

پـه هـيڅ نفعـه سـود يـې نـه يـم پوهېـدلئ
زړه مــي بــايلود بــې موجبــه[9] الغيــاث

هـر سـهار د ګـل ګرېـوان پـاره پـاره کـه
د آزار لــــه عندليبــــه الغيــــاث

چي دي سِـر پاشي سبا پـه عـامو خلکـو
لــه هغــه يــار قريبــه[10] الغيــاث

چا په زده کړه خونرېزي دا ستا په سترګو[11]
لــه دا هســي رنــګ اديبــه الغيــاث

۴۷
د "حنـان" پـه حـال خبـر غمخـوري نـه کـه
لــه دې هســي رنــګ حبيبــه الغيــاث[12]
۳۳۲

(۱) ب: نه کړی. (2) بله نسخه: ته قيامته "متن: ب". (3) چاپي دېوان: "عجب نه ده که اوس ژاړم په ورټ ورټ".
(4) چاپي دېوان: که مي هرڅو. (5) وماتي: و ماته يې. په چاپي متن کي د (ماته يې) په شکل دئ. (6) په اصل کي (يې) نسته(7) چاپي دېوان: "بېلتانه پر ځای راونږوده غم، پټ". (8) چاپي دېوان: نه کړي. (9) اصل: بې مجيبه؟.
(10) چاپي دېوان: يار و رقيبه؟. (11) چاپي دېوان: جائز ده کړه خونرېزی د شاه په سترګو ". (12) په اصل کي "له دې بې پروا طبيبه الفياث" دئ ما د چاپي متن ثبت غوره و باله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(چ)

فلک وا چاوه په بخت کښې زما خوار پېچ　　په تدبیر سره خلاص نه شو د دې کار پېچ
راته رام شي ترهېدلی آهو کله　　بخت را اچوي(1) له ورایه په تلوار پېچ
چي وفا را سره کاندي هم وېرېږم　　تمام نه لري هرګز د جفا کار پېچ
په ژړا مي لکه ګل لا هوسېږي　　نه خلاصېږي له جبینه یې تابدار پېچ
دا افعي د ګل پر برګ حلقه وهلې　　که کاکل دی پر عُذار باندي(2) د یار پېچ
دا پر خوله باندي یې تار د زلفو کوږ دئ　　او که پروت پر خزانه د طلسم مار پېچ

۴۸　　شاعران شعر مغلق وایي پوهېږم
"حنان" نه لري د ژبې د ګفتار پېچ　　۳۳۹

(ج)

پاد شاهان به هسي خوښ نه وي په تاج　　لکه زه خوښ یم د ترکو په تاراج
همېشه په زور د حسن بتان اخلي(3)　　د ارم له شاپېرو څخه خراج
شیریني مي د وصلت کړه هجر هېره　　آموخته مي شو په دې زهرو مزاج
مبتلا په هسي درد یم نه پوهېږم　　چي طبیب مي درمانده شو(4) په علاج
چي نا جوړه مسیحا شي په اسمان کي　　ستا خندا غواړي د پاره د علاج
که دي زلفي په شانه کړې زه ضامن یم(5)　　څو وا نه خلې د خُتن له مشکو باج

۴۹　　د بل عیب پوشېده لره "حنانه"
که خبر یې له احواله د حلاج　　۳۴۲

دا پخپله شو نن بیا را سره یار کج　　که په بدو پوهولئ دئ(6) اغیار کج
که په ناز سترګي کړې اړوي څه شو؟　　مست له خیاله مدام ځي پر سمه لار کج
پر عُذار زلفي تر نیمو کړې ښې دي　　په خپل ځای کي ترسیم ښه ایسي بسیار کج(7)
پر اوږو کې زلفي تاب شوي عجب نه دئ　　مخ په کښته چي ځي هر کله وي مار کج(8)
چي یار یار شو له رقیبه، صبر بویه　　ولي کېږي په تلوار سره سم کار کج
کې شکوه کوم له جوره راته ښایي　　ګیله هلته کړي نوکر چي شي بادار کج
چي بخت کج شو، فلک کج شو یار مي کج شو　　خدای دي نه کاندي د چا واړه روزګار کج(9)

۵۰　　چي مزری یې(10) د هجران راغئ ناګاهه
له هیبته ور ته شو د "حنان" وار کج　　۳۵۴

---

(۱) ب: را واچوي. (2) ب: په عُذار باندي. (3) چاپي دېوان: بتان غواړي. (4) چاپي دېوان:چي طبیب مي نه پوهېږي.
(5) چاپي دېوان: "که دي زلفي په شانه کړې رضا مند یم".(6) چاپي دېوان: پوهېدلئ دئ. (7) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته. (8) دا بیت په چاپي متن کي په دې ډول دئ:

پر اوږو یې زلفي څکه پېچ و تاب شوې　　مخ په پور ته چي ځي هر کله وي یار کج

(9) دا بیت په اصل کي نسته. (10) (یې) په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ح)

راشــه پرېــږده د دنیــا روز ګــار قبــیح
پــه لاس واخلــه د نبــي(ص) د دیــن تســبیح

لــه غیبتــه لــه بُهتانــه ځــان نګــاه کــړه
کلمــه وایــه پــه ښــه زبــان فصــیح

ځان د خدای بې یاده مه کړه څو ژوندی یې
هلتــه نــه شــي چــي اجــل دي کــه (1) ذبــیح

کــه ځــای غــواړې د اسمان پر بام د پاسه
لــه دنیــا کــه مینــه پــرې لکــه مســیح

د غفلــت لــه خوبــه ويښ شــه صبحګاه تــه
د فیــاض بــاران اورېــږي پــه ترشــیح

مشغول نه شوې یو زمان د خدای په ذکر
ځــان دي کــړ پــه بېهــوده ویــل جــریح

51
دا ګوهر به دي په کار شي کې(2) په غوږ کړې
در تـــه وکـــړه "حنـــان" څـــه ویـــل ملـــیح
۳۲۱

(خ)

چي دا سم له خیاله نه ګوري جانان شوخ
دا پــه دا چــي بــل یــو نــه وینــي ترځــان شــوخ

د مژګــانو لــه ســایې یــې الــف لــوېږي
د الماســو پــر تختــه د مــیم دهــان شــوخ

لــه حلقــو یــې زلفــي ســر ترپایــه سترګي
چي لاس ور نــه شــي د چــا تــر زنخدان شوخ

د کمــان پــر مــوتې زاغ د تصویر کښلئ
او که خال یې دئ د دوو وروځو ترمیان شوخ(3)

خیال یې زما په زړه کښي ناست دئ مضطرب یم
لکــه پــېښ شــي د مفلــس کــره مهمــان شــوخ

دا زمــا ســر افــرازي ده پــه جهــان کښــي
په ښکنځل چي را ته خلاص کاندي لبان شوخ

52
پــه خــم قــد ، پــه ســپینه ږیــره حُــب د ټُرکــو
بــل یــو نــه وینــم "حنانــه" ســتا پــه شــان شــوخ
۳۲۸

نظــر ژغــوره لــه کاکلــه د نګــار شــوخ
لېونتوب زېږي له زهرو د دې مار شوخ(4)

لــه خجلتــه ګــلان مــخ پــه وینــو وینځــي
چي و باغ تــه ځــي پــه سیل ګلعذار شوخ

ترمــي ترمــي زړه مــي جمــع د یــار مــخ کــه
د کبــاب کتــرې پخېــږي پــه انګــار شــوخ

پــه تــش دیــد وړي زړه د زُهــد لــه رستمه
چي کاته په شوخو سترګو کړي دلدار شوخ

و قــدم تــې د کوهســار زرکــه حیرانــه
چــي لــه نــازه خرامــان کــوي رفتــار شــوخ

فــواره پــه زړه کښــي ســازه کــړم لــه وینــو
هیڅ د سیر هوا نه ګوري خونخوار شوخ

53
اې "حنانــه" بلبــل کــوچ و کــړ لــه ګلــه
چي یې واروېده په باغ کښي ستا ګفتار شوخ
۳۷۵

خوږ ژوندون را پوري هسي کړ هجران تریخ
لکــه حــال وي پــر بنــدیانو د زنــدان تــریخ

نــو خطــان کــه(5) د عاشــق لــه ژړا بــد وړي
پــر سبزه باندي بې وخته وي باران تریخ

---

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) کې: که یې. (3) دا بیت په "ب" کي، د پای لخوا دوهم بیت دئ. (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(5) چاپي دېوان: چي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه وصــلت کــي لــه رقیبــه نــه خلاصــېږم
پر موسم د ګل اوقات شي د باغوان تریخ

می حرام دي په مجلس کي چي یار نه وي
بــي لــه ګلــه و بلبــل تــه شــي بوســتان تــریخ

چي مي نوم ستا د هجران په ژبه واخیست
لا تــر اوســه مــي پــه هغــه دئ زبــان(1) تــریخ

دا ســتا غــم مــي زړه بتــر ســره خفــه کــړ
شي لـه سپي‌ مېرمني عیش د مهمـان تـریخ(2)

۵۴ کــه فرهــاد تــه و(3) شــېرین غــم د شــېریني
دا ستا غم کړ شېرین عمر پر "حنان" تریخ ۳۸۲

(خ)

ســتا د لبــو و شــربت تــه شــهد و نــاب هــیڅ
پـه ښایسـت دي و رخسـار تـه دئ آفتـاب هـیڅ(4)

چــي دي تــاب د دیــدن نــه لــرم حیــران یــم
ستا دیـدن د پـاره هـومره اضـطراب هـیڅ

چي په می دي د مخمورو سترګو مست یم
نســـته کیـــف د انګـــورو د شـــراب هـــیڅ

خـط آیـات، مـخ دي کاغـذ، شـونډې دي وقـف
سـتا تـر مـخ پـوري دئ شـغل د کتـاب هـیڅ

چــي دي و ویشـــتم پــه غشــو د مژګــانو
اوس که کړې راته د زلفو پیچ و تاب هیڅ

د ارم(5) نـرګس خجـل کـړه دا سـتا سـترګو
و صـفا تـه د جبـین دي دئ مهتـاب هـیڅ

۵۵ پر مرګ پروت دئ ستا له غمه که یې ګوري
د "حنـان" پـه رنـګ بـه نـه وي بـل خـراب هـیڅ ۳۸۹

(د)

خــو بــه ګــرزم ســتا پــه هجــر کښــي نــا ښــاد
پــه وصــلت مــي کــړه دا تللــئ زړګــی ښــاد

بــي مــدده یــې د زلفــو ســترګو بنــد کــړم
ښــکار بــي دامــه نیــوه کــار دئ د صــیاد(6)

چــي لیــده نــه شــي ســمند لــه چابکیــه(7)
بنـــدي شـــوئ یـــم د هغـــه پریـــزاد

ســتا لــه برنــدو ســترګو کلــه ګیلــه کېــږي
رحــم نــه لــوېږي(8) پــه زړه کښــي د جــلاد

د نــور چــا لــه لاســه دا د پــر پادشــاه کېــږي
تــه پــاد شــاه یــې لــه تــا وکــړم پــه چــا داد

د آخــري تېشــي کــار یــې پــر ځــای وکــه(9)
پـــه اول ســـعیه بېځـــا وه(10) د فرهـــاد

۵۶ پــه مکتــب کښــي یــې "حنانــه" لــه اولــه
د وفــا حــرف یــې ور و نــه ښــود(11) اســتاد ۳۹۶

---

(۱) چاپي دېوان: دهان. (2) دا بیت په چاپي متن کي نسته. (3) چاپي دېوان: که فرهاد و ته. (4) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (5) په چاپي متن کي دغه برخه (دار نرګس) ثبت سوې ده چي معنا نه ورکوي په غلطنامه کي هم تصحیح نه لري، ما (د ارم نرګس) و کیښل او معنا هم ور کوي. (6) ب: "ښکار په دام کښي نیوه کار دی د استاد".
(7) ب: له چابکۍ نه. (8) رحم نه ګرځي. (9) ب: پر ځای وکړ. (10) ب: بې ځای وه. (11) ب: د وفا حروف ور و نښوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پیرۍ مي ږیره سپینه کړه خم قد   را ته ښايي اوس عصا د سرو قد[1]
د عشق درس چي په مکتب کي وایه نه شي   نا خوانده د الف بې وايې ابجد
ناصح وايي په پیرۍ کي مینه پرېږده   په پیرۍ حرص زیاتېږي، وايي بد
مزرۍ نه وي خلاص له تبي په هیڅ وخت کي   تندرستي پر عاشق نه لري آمد
هیڅ عاشق د عشق له رنځه نه جوړېږي   مګر خلاص شي په مدد د یا صمد
د ریا زهد زاهد کړي په پوهېږم   چي په غاړه یې دئ حَبل من مسد[2]

۵۷   چي د ښکلو بې تعریفه بل څه وايي   ۴۰۳
پـه مذهب زما "حنان" یې بولم رد

چي هوا کړې د ګلرخو[3] د ساعد   له زړه و باسه د غه خیال[4] فاسد
دا کوتره د حرم ده ښیښه نه ده   چي و وینو ته یې تړې دئ زاهد
تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم   ما و یار ته خوشي ولېږه قاصد
د ګدای رزق په غېا د سپیو نه ځي[5]   زما له بابه څه خبري کړي حاسد
قتلوه مي خون مي نه دئ در په غاړه[6]   په هغه جهان کوم ګواه دئ کوم شاهد
مستحق د رحم موږ ګناهکاران یو[7]   که جنت په عبادت غواړي[8] عابد

۵۸   همېشه که پرخو برویو په دا فخر[9]   ۴۱۰
چي "حنان" رنګه عاشق لرم حامد

اې چي یې د عاشقانو د لپسند   نور بایده دي د عاشق سره پیوند[10]
چي مي نوم دا ستا د لبو په خوله واخیست[11]   لا تر اوسه مي شېرین دئ د خولې خوند
که په خیال کي ستا د لبو مړ شم[12] ښايي   که مي خاوره د ګور خوند وکه د قند
دا تور خال پر ګلګون مخ د دلبر نه دئ   چشم زخم تې[13] پر اور ایښئ دئ سپند
چي هوا شوه ستا د زني را ولاړه   یاد مي نه کړ ځکه سېب د سمر قند
چي پر غوږ یې بد لګېږي زما پندونه   نه پوهېږم بیا یې واخیست د چا پند

۵۹   د وصال ښادي یې[14] نورو ته رسېږي   ۴۱۷
زه "حنان" یې یم په غم سره خور سند

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) سورة اللهب- 5 آیت ته اشاره ده. (3) چاپي دېوان: "که هوا کړې د خوبانو د ساعد ". (4) چاپي دېوان: کلي خیال. (5) چاپي دېوان: " د ګدای رزق څه د سپي په غېا نه ځي ". (6) چاپي دېوان: قتلوه مي خون مي نه غواړي له تا ځوک. (7) چاپي دېوان: "مستحق د رحم موږ چي ګناهکار یو ". (8) چاپي دېوان: په عبادت ګټي. (9) چاپي دېوان: "همېشه کړي په دا فخر فرخ رویه ". (۱۰) اصل: "د عشاقو دي بایده دي له پیوند ".
(۱۱) چاپي دېوان: "چي مي نوم ستا د شیرینو لبو واخیست ". (۱۲) چاپي دېوان: مړشوم. (۱۳) چاپي دېوان: تې=ته یې. (۱۴) چاپي دېوان: کې= که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نو خطو په یارۍ کې نشته سود — سترګې ولې د ځان باسې په دا دود
دا چې نن له مغروریه سم نه ګوري — پښېمانۍ له ره بې[1] خط را ولې زود
بیا به نه راځي رقیب د یار و در ته — و جنت و ته لار نشته د مردود
چې عاشق و ته له منعې د عشق وایي — ګویا مست هوښیاروي په ساز سرود
چې تفریق د دوو یارانو سره کاندي — همېشه به په لعنت وي مخ کبود
چې بندي شي په کمند د تورو زلفو — نه خلاصېږي په اوراد و په درود

٦٠ — چې د یار هجر[2] ټوک نه کړې "حنانه" / حیرانېږم له څه روغ دئ ستا وجود — ۴۲۴

عالم کړي ښادۍ په عید — له ما شو هوس بعید[3]
خط یې راکړ د خپل حُسن — زما د زړه د وړو رسید
بې جنونه په مجاز کې — بل څه نه بولم مفید
دئ د مینې په حکمت کې — افلاطون زما مرید
یم په سر و مال راغلئ — ستا د نیم و ښېته په خرید
غزالان پراته پر قبر — ستا د سترګو د شهید

٦١ — ستا په جور له "حنانه" / ورک شو ګفت و که شنید — ۴۳۱

(ګ)

رنګ د وینو کړ ستا لبو په شراب ګڼه — او عرق شو ستا له شرمه په آفتاب ګڼه
د مخ ورځ دې شوه د زلفو تر شپه لاندي — که آفتاب د نوبهار شو په سهاب ګڼه
ستا د وروځو په میان خال دئ نه پوهېږم — که هلک دی حبشی شو په محراب ګڼه
دا د زلفو تار دي کج پر جبین نه دئ — دا عقرب دئ چې نن شپه شو په مهتاب ګڼه
چې حجاب له مخه لیري کړې ګلرخه[4] — شي عرق په مخ د اور په اضطراب ګڼه
که هوښیار که لېوني که مست دي واړه[5] — عالمونه کړه ستا خط په پېچو تاب ګڼه

٦٢ — ګل ښایست یې و ښایست ته دئ "حنانه" / لکه څاڅکي د باران شي په دریاب ګڼه — ۴۳۸

شو په زړه مې د کا کل خیال د دلدار ګڼه — همخانه شو همېشه را سره مار ګڼه[6]
دا یې مشک د خُطا توی پر نامه ګل کړه — که د خط د سبزې رنګ شو په رخسار ګڼه
خپلې سترګې یې و خط ته هسې ګوري — لکه چرته شي آهو په منځ د تار ګڼه

---

(۱) بې = به یې. (2) چاپي دېوان: د یار هجر چې. (3) په چاپي دېوان کې دا غزله نسته. (4) ب: لیری کړې دلبره.
(5) ب:... که لېونی دی که مست واړه. (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط یې هسې په مخ راغئ په پوهېږم — شو تر حشره پورې دا لیل و نهار ګډ
غاښ یې هسې په سرو لبو کښې نمائېږي — له مرجانو سره شوه دُر آبدار ګډ
دا راځې مګر له قبره د شهید خپل — چې په وینو سره تېغ دئ جوهردار ګډ

۲۳ — صبر نه شي د بوسې پروخت "حنانه" — ۴۴۵
لکه طفل په خوږو شي په تلوار ګډ

﴿ ذ ﴾

چې قاصد راته راوړئ دئ کاغذ — زړه یې زما له ځایه وړئ دئ کاغذ
چې مې شرحه د هجران پکښې لیکله — دا په دا را څخه (1) ستړئ دئ کاغذ
هیڅ جواب یې بیا رانه غئ و ما خوار ته — چې هرڅو مې چا ور وړئ دئ کاغذ
هسې نه چې په احوال مې خبر نه دئ — ور ته حال ویلئ سپړئ دئ کاغذ
د یار وصل مې نصیب په دنیا نه شو — هجر هسې پر ما کړئ دئ کاغذ
په نامه کې چې مې نوم وینې له درده — هغه دم یې پاره کړئ دئ کاغذ

۲۴ — که روح ور که (2) په دا زېرې "حنان" ښایې — ۴۵۲
چې قاصد ور ته راوړئ دئ کاغذ

﴿ ر ﴾

دا کا کل پر رخسار (3) نه دئ د دلدار — دئ د مخ و ګنج ته پروت د طلسم مار
کې (4) خبرې کړې دوې سترګې خود بخوده — عجب نه ده پر ته تل وایې بیمار (5)
دا د وروځو تېغ کې زخم که په زړه کې (6) — شوخ کاته یې بیا ملهم ږدې پر پرهار
که یار ګوري له حیا و خپلو پښو ته — بانړو ګان یې په هر زړه دي خبردار
و طالع ته یې د زلفو کبا ببېږم — چې هر دم یې تماشې که د رخسار
سر و پښو ته سجده زلفې په دا که — د هندوانو وي له اوره سر و کار

۲۵ — پېچو تاب یې (7) شو کاکل په دا "حنانه" — ۴۵۹
چې یې تاب د کمر ولیده د یار

دا د خط سبزه ښکاره شوه پر عُذار — که سر لوحَ د قرآن ده په زنګار
په (8) ورو الوزه نسیمه پر دا لوري — د یار مخ د ګل په بوی نه کړې ازار
دا چې سترګې د ځنځیر را ته کړې شوې — زړه مې دئ د چا د زلفو طلبګار (9)

---

(۱) چاپي دېوان: "دا په دا چې را څه ستړئ دئ کاغذ ".(2) چاپي دېوان: ورکړي. (3) اصل: په رخسار.(4) کې: که یې.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (6) چاپي دېوان: زخم پر زړه کېږدي. (7) په اصل کې "یې " نسته. (8) چاپي دېوان: پرورو. (9) چاپي دېوان: "زړه مي دئ د کومي وړي طلبګار ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي تشبیه مي ستا د خولې له غونچې(1) وکړه — په دغه وینا مدام یم شرمسار
که پښې کښېږدي د بلبل پر سترګو باندي — پښې یې زخم شي د خیال د ګل په خار
د ملا خیال دی لکه موی هسې باریک کړم(2) — چي جواب دئ د مېړي راته د شوار

۷۲ — توري زلفي پر رخسار وینم "حنانه" — که ماران پر ګل پراته دي لوی سهار — ۴۷۲

لا تر څو اخلې د خوږو زړو آزار — بېیم کوه له انتقامه د روزګار(3)
ستا د قد په تماشه یې کړ سر پورته — ترباغ و ووت صنوبر، سروه، چنار
هسې بند شوم ستا د زلفو په ځنځیر کي — لکه و ګرزي ناڅاپه پر چا مار
له بانو د تورو سترګو بې څه وایم — په تش دید یې د حرم آهو دئ ښکار
موهوم مي د سرخی ټکی معلومېږي — نه پوهېږم او که خوله ده د نګار
ستا د زني په آرزو مي عمر صرف شو — دا سبب نه شو نفقه د دي بېمار

۷۷ — که یې خوله له خندا نه تولېږي څه شو — "حنان" زړه په وینو ډک لکه انار — ۴۷۳

تر څو پروت یې پورته شه وقت دئ د کار — ولو له مستغفرین بالاسحار
چي پایان یې د رحمت د دریاب نشته — کل ګناه ور ته دانه ده د جوار
د لا تقنطوا په زېري هوسېږم — که هر څو مي ګناهونه دي بېشمار
پس له دي به ګناه ډېر کوم کریمه — د سخي کېږي له لږ بخښښه عار(4)
چي رحمت مي تړی ولید و عصیان ته — خوښ مي کړ په دا سبب د ګناه بار
که ګناه مي له عدمه ظاهر نه وي — ستا رحمت به هرګز نه و معلومدار(5)

۷۸ — د احمد په روی مي و بخښې احده — زه "حنان" یې مدام سپی یم(6) د دربار — ۴۸۰

څو لا نه یې له مرده و سره شمار — غفلت مه کوه په لیل و په نهار
اوږد امید دئ اغزي توی کړه په لمن کښې — ته د زړه په شغله(7) وسوځه دا خار
عوض کړه نعمت دلې د زړه په وینو — چي هوري به یې سرخرویه هم آبدار
زخم مه کوه پر بل د خپلې ژبې — نه جوړېږي په ملهم دغه پرهار
چي افعي رنګه بې جرمه وهې خلک — سر به باسي له لحده لکه مار
په صحرا کښې د محشر به پښه پر ګل ږدي — چي دلې له لاري واخلې د چا خار

۷۹ — وایه رَبَّنَا ظَلَمنَا ډېر "حنانه" — چي توبه دي که قبوله کردګار — ۴۸۷

---

(۱) چاپي دېوان: "ستا د خولې او د غونچې کړه ".(2) چاپي دېوان: هسې ضعیف کړم (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(4) دا بیت په "ب" کي شپږم بیت دئ (5) ب: "نور رحمت به یې پر څه وو معلومدار ".(6) ب: پمن سپی یم (7) ب: په شعله

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادان نه شي کړای سخن لکه هوښیار　　د بیده(1) نفس جدا وي تر بیدار
عیش مي تریخ دئ د جهان په باغ کي هسي　　لکه ډک وي جام له زهرو د کوکنار
مردود نه درومي د عشق له دره هیڅوک　　دغه اور نه که له دې خاشاکه عار
غافل هیڅ فیض د یار له مخه نه وړي　　مفلس تېر شي په خالي لاس تر بازار
پټه خوله غونچه بلبل په نارو سرکه　　مستمع صاحب سخن که په ګفتار
په کثرت د اسباب نه شي مطلبونه　　په د وو ژبو دوې خبري نه کړي مار(2)

۷۰　کـه لـه ورځـي د جـزا بـیم کـړې "حنانـه"　　۴۹۴
تویېده د اوښو خوی کړه په سهار

نن په مهر راغئ یار　　کا شانې ته زما خوار
که خورشید طلوع وکړه　　په خانه کښي د بېمار
توري زلفي پر مخ پروتي　　د ګلاب په شان(3) رخسار
د بوسې خواست مي ترې وکړ　　وې ویل قرار قرار(4)
په نرمي پر لبو واخله(5)　　هسي نه چي شم ازار
سپینه خوله له خندا ډکه　　او کا کل لکه تور مار(6)

۷۱　تر دا هسي مهرباني　　۵۰۱
همېشه شه "حنان" جار

چي د ځان په سود دي هیڅ نه یې خبر　　ملامت نه یې په ځان نه یې خبر(7)
و من یعمل مثقال ذرة(8) دئ　　له غروره په قرآن نه یې خبر
ددنیا په عیش دي هغه عیش پرېښود　　چي په حور، قصور، غلمان نه یې خبر
څه قصرونه څه عالم یې کړ ویجاړه　　له ګردشه د آسمان نه یې خبر
بې بها عمر دي خوشي د ځان تېر کړ　　هیڅ په ګران او په ارزان نه یې خبر
د منکر نکیر جواب به څه شان وکړې　　چي په دین او په ایمان نه یې خبر

۷۲　لا تر کومه بې پروا ګرزي "حنانه"　　۵۰۸
ته له قهره د یزدان نه یې خبر

---

(١) په اصل او چاپي متن دواړو کي "د ویده" ثبت دئ. ما "بیده" ځکه و کیښ چي یو خو به د شاعر له لهجې (د کندهار له لهجې) سره سم وي او بله به د فارسي ژبي له (دویده) سره نه مغالطه کېږي. (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.
(3) ب: په دود. (4) ب: راتي و وئیل قرار "دا بیت په ،ب" کي پنځم بیت دئ. (5) ب: "په نرمي یې پر لب واخله"
دا بیت په "ب" کي شپږم بیت دئ. (6) دا بیت په "ب" کي څلرم بیت دئ. (7) دا غزله له چاپي نسخې نقل سوه په اصل کي نسته. باید و ویل سي چي د دغي مطلع لومړی نیم بیتی سم نه دئ ثبت سوئ ځکه د نورو بیتو "روي" نه دئ پکښې راغلئ. د دې غلطۍ توقع له میرزا حنان بارکزي څخه، چي په ادبي فنونو ښه خبر دئ، نه کېږي. دا هرو مرو
د چاپي متن د برابروونکي سهوه ده "ب" دا غزله نه لري. (8) [سورة الزلزال- 8 آیت].

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـــي لـــه بويـــه محـــروم کـــړئ و دلبـــر   پـــه کارمـــه لـــره دا ســـي بېکـــاره ســـر[1]
هـــر چـــي و وايـــم لـــه جـــوره د مهرويـــو   کلـــه ســـم ګـــوري پـــه دا وکـــړه بـــاور
يـــار بـــه داد د بوســـې کلـــه پـــر مـــا وکـــه   چـــي لـــه جـــوره جبـــرې[2] ګـــډيم پـــر هـــردر
هـــای و هـــوی کـــړم د دلبـــر لـــه بـــي رحميـــه   دا پـــه دا چـــي هـــای و هـــوی کـــړي مـــرور
چـــي لـــه يـــاره ســـوال جـــواب کـــوم اميـــد مـــي   کـــړي پيـــدا پـــه بېهـــوده ويـــل سرســـر
چـــي پـــرې جبـــر د بـــې مِهـــر مَهـــروی وا يـــي   بيـــا پـــر کـــوم لـــوري بـــه دروهـــي برابـــر

۷۳ چـــي بـــې اســـمه مـــي دا و وايـــه پـــه دا دئ
چـــي لـــه اســـمه ســـره عيـــب و يکســـر
515

هـــومره بخـــت ښـــايي لـــه کومـــه زمـــا د ســـر   چي يې کښېږدم پر چارچوب دا ستا د در
لـــه دې خپلـــه زړه ګيلـــه کـــړم ډېـــره ډېـــره   چـــي د يـــار کـــو څـــې تـــه تـــئ[3] نـــې کـــړم خبـــر
کـــه عاشـــق لـــه خلکـــو ليـــري ګـــرزي ښـــايي   زخمـــي نـــه شـــي تـــلای لـــه ســـپله برابـــر
نېـــک بختـــي پـــه ســـعي نـــه ده تمـــام عمـــر   کـــه پـــر ســـر بانـــدي تـــرې د هُمـــای پـــر
هـــر شـــپه دا د فلـــک بخيلـــي ګـــوره   پـــه بغـــل کـــي ډوډۍ و ســـاتي د نمـــر[4]
زړه مې[5] وور هډونې[6] و سپځل له مخه[7]   اور نـــه ګـــوري پـــه ځنګلـــه کـــي خشـــک و تـــر

۷۴ چـــي د حُســـن بحـــر يـــې مـــوج واهـــه "حنانـــه"
تـــويې کـــړه پـــر کنـــاره د خـــط عنبـــر
522

ښايســـته کـــړه د نېکـــۍ پـــه افســـر ســـر   نـــه شـــي خـــوب د بېغمـــۍ پـــر بســـتر تـــر
پيـــروي هـــره ګـــړۍ د هغـــو بويـــه   چـــي يـــې خـــاوري د بېـــديا وي پـــه ګـــذر زر
چـــي دلـــې د عوايـــق لـــه پـــاره خـــلاص شـــي   د هغـــو وتـــه آســـانه دئ د محشـــر شـــر
پـــر کبليـــو بانـــدي رحـــم د ســـپو نـــه شـــي[8]   د رقيـــب لاســـونه مـــه شـــه پـــه دلبـــر بـــر
چـــي تشـــبيه يـــې[9] کړلـــه قـــده د ګلرخـــو   ځکـــه نـــه لـــري پـــه بـــاغ کـــي صـــنوبر بـــر
محبـــت مـــي زړه لـــه زلفـــو ســـره يـــوور[10]   د مـــارانو ځـــای وي تـــل د پـــاړوګر ګـــر

۷۵ حـــذر څـــو وکـــړي "حنـــان" د عشـــق لـــه اوره
همېشـــه وي[11] دا وَر خـــلاص پـــر ســـمندر در
529

څـــو بـــه کـــړې پـــر آس د عشـــق جـــولان د شـــعر   نـــه طـــی کېـــږي پـــه رفـــتن ميـــدان د شـــعر
چـــي يـــې و وهـــي بربښـــنا د يـــار د هجـــر   تـــل اورېـــږي پـــر هغـــو بـــاران د شـــعر
د يـــار جـــور چـــي حـــواس متفـــرق کـــه[12]   د هغـــو شـــي برابـــر مېـــزان د شـــعر

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) جبرې= جبر يې. (3) تئ= تلئ (ميرفت)، نې= نه يې. (4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (5) مې = مي يې. (6) هډونې= هډونه يې. (7) چاپي دېوان: "زړه مي اور لړوني دی له مخ د سپځلو".
(8) چاپي دېوان: د سپي نشته. (9) "يې" په اصل کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي يې زلفي کړي الفت له ما په دا دئ".
(11) چاپي دېوان: چي مدام وي. (12) چاپي دېوان: "چي حواس متفرق که د يار جور".

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو زړه چاک لکه قلم نه که په عشق کي   په لاس نه ورځي هرګز ګرېوان د شعر
د زخمي زړونو خوناب دئ بل څه نه دئ   څوک چي کاندي په تکلیف سامان د شعر
د انسان سینه(1) ګاه بحر ګاهي برشي   مدام نه وي آراسته دوکان د شعر
٧٦ بکر(2) خیال د یار له خولې وایه "حنانه" ٥٣٦
چي شېرین دي وي مدام دېوان د شعر

پر رخسار باندي خال نه دئ د جانان تور   خانه زاد غلام د دغه خاندان تور
پر ګردن یې ول ول نه دي پروتي(3) زلفي   پر چندن دي ګرزېدلي ښاماران تور
د کاکل یې څه کماله استادي ده(4)   چي یې بخت زما په شان کړ د خپل ځان تور
که سخت زړه مي فلک نرم کړ تر مومو(5)   ما هم کړ د زړه په دود سره اسمان تور
د لاله په دود مي داغ(6) دئ په زړه ایښئ   و غمزو ته(7) ستا په دا چي وي ښبان تور
دا تور مار پر سپین چندن دئ ګرزېدلئ(8)   که یې ایښئ دئ په غاړه کي غېتان تور
٧٧ آهو چشمو څه په وکړه نه پوهېږم ٥٤٣
لکه سترګې د دوی، بخت شو د "حنان" تور

چي له زړه مي صبر ولاړ له سترګو نور   کوم شوخ چشم کړ بساط(9) را څخه چور
دا په غم د کوم ګلرخ هسي ابتر یم   چي ګاه ژړ شم، ګاهي شین شم، ګاهي سور
دا د چا د لب د میو په آرزو کي   چي تنهاکي مي د زړه لکه انګور
که هر څو زړه د روي، دراوه نه شي   د ژړا سېلاب اخیستئ وي مهجور
همېشه د آتشین رخسار له شوقه   ډک وړم سینه په اور لکه تنور
احتیاج که د رقیب کوم ښایېږي   ناروا پر ځای روا شي د ضرور(10)
٧٨ چي په عشق کي سر و مال ساتي له ترکو ٥٥٠
نه پوهېږم زه "حنان" په دا دستور

که څوک ما پوښتي چي څه دئ د عشق اور   بل څه نه دئ کړېده دي په سره اور
په لحظه له نام و ننګه مړی باسي   پروا نه کوي په شرم په پېغور
احتیاج د زماني هسي بلا ده   و دلاک ته پادشاه کښېنوي سر تور
اخته مه شه هیڅ سړی د عشق په خوږو   چي دوا یې نه په پلار شي نه په مور
کله هسي اور پر بل شي توان یې نه وي   کله هسي افسرده شي لکه سکور
کله دم و هلای نه شي خاموش کښېني   کله وي چي شي د خیال(11) پر براق سپور
٧٩ نن لوېدلئ دئ "حنان" د عشق په سیند کي(12) ٥٥٧
خدای دې(13) و ساتي(14) له دې ګردابه نور

---

(١) چاپي دېوان: مینه.(2) چاپي دېوان: فکر.(3) چاپي دېوان: پرتې.(4) چاپي دېوان: "چي کمال استادي ده ".
(5) چاپي دېوان: "که سخت زړه مي کړ فلک تر مومو نرم ".(6) چاپي دېوان: تور داغ.(7) چاپي دېوان: و غمزې ته.
(8) چاپي دېوان: "دا تور مار پر سپین صندل دئ جار وتلئ ".(9) چاپي دېوان: ثبات.(10) چاپي دېوان: "ناروا بولي روا چي شي ضرور ".(11) اصل: د عشق.(12) چاپي دېوان: په بند کي.(13) دې: دي یې.(14) چاپي دېوان: وژغوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال د زلفو یې له ما شو په ارمان تېر   لکه تېر پر چا له وهمه شي ماران تېر[1]
د صورت ښادي مې یووړه ډېرو اوښو   لکه شي پر آبادۍ باندې طوفان تېر
دا ستا حسن مې له لمره سره تول کړ   په مېزان کې ځکه لمر شو تر آسمان تېر
جذبه د عاشقۍ نه ده نو څه ده   و سره اور ته چې پتنګ شو[2] تر خپل ځان تېر
پر رخسار دې تور خط هسې چاري وکړې   لکه چیرته شي موسم د ارغوان تېر
دا غبار یې د خط نه دئ چې ښکارېږي   ګرز شو پا ته چې د حسن شو کاروان تېر

۸۰   د آشنای د قدم خاوري یې[3] رانجه دي[4]
که له نازه شي پر سترګو د "حنان" تېر   ۵۷۴

چې یې خوله وروره نزدې غوږ له ره تیر   ور ته وا یې حال احوال د کوم نخجیر[5]
خم د زلفو یې زه هسې پر ملا خم کړم   چې مدام لکه حلقه یم د ځنځیر
موی قلم یې له بانو د پېري بویه   مصور چې کاږي ستا د خولې تصویر
تورو سترګو څه را وکړه نه پوهېږم   چې کولای نه شم زه د ځان تقدیر
په ګلشن کې ستا بې خولې په تمام عمر   بې خندا لکه غونچه یم د تصویر
عزرائیل مې د نفس د وړو سَت غواړي   چې خالي شي ستا له خیاله زما ضمیر

۸۱   ستا د خط اندوه په هسې شان ضعیف کړ
چې تنا ده پر "حنان" بانګ د صریر   ۵۷۱

څه ویلي دي رقیب قلیل کثیر   چې دي[6] رنګ له ډېره قهره دئ تغیر
کوم انصاف، کوم مروت دئ نه پوهېږم   چې په خوله مې[7] د رقیب لرې زهیر
که د زړه له درده چا و ته فریاد کړم   ډېر معذور یم را ته تېر شه تر تقصیر
د عاشق له ساړه آهه پرهېز بویه   ژر ژر کېږي د دغې دوعا تأثیر
چې دي خیال د زلفو کړم هومره پوهېږم   چې و غاړي ته مې[8] ژر لوېږي ځنځیر[9]
ما هر دم د عقل غل له لاري بیایي   که مې نه شي دا د عشق پیر دستګیر

۸۲   ظلم جور قبلوه د یار "حنانه"
د اشنای[10] له لاسه مه اوسه دلګیر   ۵۷۸

دا پر مخ د صنم خط دئ که تحریر   که مصحف دئ چې پر[11] کښلئ دئ تفسیر
د زړه مراد مې حاصل نه شو په ډېر صبر   چې کهنه شي دوا نه لري تأثیر

---

(۱) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي داسي ده. "
خیال د وروځو یې له ما شو په ارمان تېر   لکه غشی د لېندۍ شي تر ښبان تېر

(2) چاپي دېوان: چي پتنګ شي. (3) "یې" په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: خاوري یې توتیا ده. (5) دا غزله په چاپي دېوان: کي نسته.
(6) چاپي دېوان: چي یې. (7) چاپي دېوان: چي په ګفت مي. (8) په اصل کي "مي" نسته.
(9) چاپي دېوان: "چي و پښو ته به مي ولوېږي زنځیر". (10) چاپي دېوان: د خپل یار له لاسه (11) په اصل کي "پر" نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د چا د زلفو خیال مي په زړه ګرزي — چي کړېږ شوي راته سترګي د ځنځیر
چي بې فهمه يې شانه له زلفو مښلي — زړه مي سل(1) شګافه شي په دغه ویر
ستا بانو په زور د وروځو ادا نه کړم — کاري نه مښلي د سُستي لیندۍ تیر
هلته شي بتان نامېنده(2) چي خط راشي — په بغل کي ماښام لاس نیسي فقیر(3)

٨٣ هیڅ تعریف يې د خولې نه کېږي(4) "حنانه" ٥٨٥
په څه شان يې تر خوله و باسم تقریر

(ر)

ښه ګلان له دې دنیا سره وو، که سپین ولاړ — که رعنا وو که زیبا که یا سمین ولاړ
د استوګي ځای دنیا نه ده خبر شه — پیغمبر زموږ خاتم المرسلین ولاړ
له دغه جامه هر چا دي اوبه چښلي — نازولي خلفاء الراشدین ولاړ
نور به څوک شي پر دا مېنه باندي پاته — چي لوی پیر د بغداد شاه محی الدین ولاړ
ګلرخسار خوبان چي قد يې لکه سروي(5) — هم يې زلفي وې له نازه چین پر چین ولاړ
چي يې ملا په عبادت لکه دال خم وي — د سکوت مهر يې پر خوله مزري د دین ولاړ

٨۴ د قیامت خوارۍ هورې دي(6) خدای رحیم دئ ٥٩٢
له دې ځا "حنان" له یاره په زړه شین ولاړ

و جوار ته د مولی سردار قرین ولاړ — چي مرغوب د کل عالم و په تحسین ولاړ
د هنر د علم کان د حیا بحر — په خلعت د نېکنامۍ څه ښه رنګین ولاړ
په جیفه يې د دنیا ځان آلود نه کړ — د عمل په صابون پاکه جامه سپین ولاړ
و سخا ته يې حیران حاتم طی و — تکیه ګاه د هر فقیر و د مسکین ولاړ
فیض رسانه لکه لمر و کل جهان ته — مستقیم پر شریعت حامي د دین ولاړ
هر مشکل به حل کېده د سائلانو — سردار نه و د حضرت سلیمان نګین ولاړ
په حکمت يې افلاطون شاګرد د عصر — چي تقریر يې و شېرین تر انګبین ولاړ(7)

٨۵ اعتماد باندي د کړو نه دئ "حنانه" ٢٠٠
چي "سردار مهردل" له دې دنیا یقین ولاړ(8)

بد خوی یار پر تندي چین و واهه ولاړ — په هر چین کي(9) ملک د چین و واهه ولاړ
داد به څوکړم د بې رحم یار له جوره — پر سینه مي(10) تېغ د کین و واهه ولاړ
څه پوښتني له خدنګه د غمزو(11) کړي — چي پر زړه يې زما(12) حزین و واهه ولاړ

---

(١) چاپي دېوان: شل شګافه. (٢) چاپي دېوان: هاله شي بتان نامید. (3) چاپي دېوان: "لاس په تخرګ کي نماښام و نیسي فقیر". (4) چاپي دېوان: د خولې نه شم کړای. (5) چاپي دېوان: لکه سرو. (6) چاپي دېوان: هورې ده.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: "چي سردار له دې دنیا نه په یقین ولاړ. (9) کې= کي يې. (10) مې= مي يې. (11) چاپي دېوان: د غمزې کړي. (12) په چاپي نسخه کي "زما" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه شوخ له تاراجه به څه وایم
چې یې کور زما د دین و واهه ولاړ

چې سیالي کړه بنفشه د یار له خطه
ژر خزان پر تور و سپین و واهه ولاړ

له چا مه شه دښمني د شوخ چشمانو
چې یې زړه زما مسکین و واهه ولاړ

۸۲
په قیامت چې خدای قاضي وي حق به غواړي
تا په تېغ "حنان" د کین[1] و واهه ولاړ
۲۰۷

شوخو سترګو دي تمام عالم خراب کړ
په سپین مخ دي خجالت زده آفتاب کړ[2]

چې دي نوش کړه مې په شپه له رقیبانو
مستو سترګو مې دي زړه په اور کباب کړ

خط دي ناز پر بنفشه کوي دلبره
تورو زلفو دي سنبل په پېچوتاب کړ

نرګس کوز ګوري له شرمه ستا د سترګو
په رخسار دي منفعل ګل د ګلاب کړ

ستا له غمه څخه ورک پر بیابان نبه یم
چې پر کور مې روغ عالم کل په عذاب کړ

زېر و بم مې شو هر رګ دا ستا له غمه
په افسوس مې لړمون قې لکه رباب کړ

۸۷
په کوم جرم په کوم ګناه دي ګلرخساره
چې "حنان" دي غرق د وینو په سېلاب کړ
۲۱۴

نه تنها یې غشی زما په زړه کاري ولاړ
د جفا په تېغ یې غوث د دین مزري ولاړ[3]

چې تاله یې له یوسف سره ستا حسن
ترازو پسې اسمان ته مشتري ولاړ

ستا له غمه مګر لمر نه دئ نا جوړه
چې مسیح یې و دوا ته مفري ولاړ

دا لیدلي یې غمزه ده ستا د سترګو
چې آهو له نباره کوچ وکړ بري ولاړ

چې جمال یې مثل ستا د جمال نه و[4]
په ظاهره ګرزېده د شاپېري ولاړ

رقیبان به دي لوګي کړم دم له دمه
که مې آه لړ څه[5] اسمان ته اثري ولاړ

۸۸
د "حنان" قتل په تېغ د جفا مه کړه
له بدن یې سر په تشه دلبري ولاړ
۲۲۱

چې قلم مې ستا د مخ په تعریف سر کړ
بلبلانو اوس ګلشن زما د فتر کړ[6]

چې مې ستا د زلفو خیال په خاطر راووړ
دانسته مې ځان د مار په خوله کې ورکړ

ستا د قد د راتلو لار ګوري دلبره
چې د باغ تر دېوال سروي سر بدر کړ

نه بادام دئ نه نرګس دي بلکې سِحر
دا ستا سترګي چې عالم یې مسخر کړ

چې پسته ده که غونچه ده دا خوله نه ده
موهومي نقطه ده، هر چې مې نظر کړ

ستا د لبو د یاقوت هسې سرخي ده
چې په کان کې د یاقوت وینې ځګر کړ

۸۹
له مانه شي حال د زړه چې درته وایم
په خندا دي لب پخوا "حنان" ابتر کړ
۲۲۸

(۱) چاپي دېوان: سنګین (2) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته (3) چاپي دېوان: "د جفا په تېغ دی غوث د دېِ مرزي ولاړ".
(4) چاپي دېوان: "چي مخی یې جمال ستا د جمان نه و". (5) چاپي دېوان: که مي آه څه خو. (6) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پخوا مي يې[1] په وصل کي سرور کړ
هغه عیش مي[2] هجران را پوري سور کړ

له ازله يې خوار کړئ يم پوهېږم
چي يې زما په بخره[3] تا رنګه مغرور کړ[4]

پر هر ځای چي کښېنم پاځم آرام نه يم
محبت د مځکي مخ را ته تنور کړ

په شبنم که تازه کېږي د ګل پاڼي
زما د زړه زخم تازه ژړا ناسور کړ

زلفي وروځي، خال و خط سره لښکر شو
چي بساط يې[5] زما د زړه را څخه چور کړ

که ظاهر له خلکو خاندم په دا څه شو[6]
د انار په دود مې زړه له وينو پور[7] کړ

۹۰
"حنان" کله غږاوه سر له فرمانه
چي اشنای هسي له ځانه څخه دور کړ
۲۳۵

د عشق کار چي مي د عقل په تدبير کړ
همګي واړه بېځا[8] و چي ما ځير کړ

د ناصح د پند دارو اثر پرې نه که[9]
د بدن[10] احوال مي عشق هسي تغير کړ

غير خيال مي کلي محوه کړ له دله
پر صفحه د زړه مي ستا نقش تصوير کړ

څه شان نه شم وچ هډونه د نښان ستا[11]
چي دي بيا راته تيار د غمزې تير کړ

دا بيا کوم صياد وښکار ته روا نېږي
چي نخچير قالب تهي لکه زهګير کړ

هم هغه ساعت مي روح له تنه کوچ که[12]
که خالي مي ستا له خياله خپل ضمير کړ

۹۱
چي د زلفو خيال دي څوک که لېونی شي
ما "حنان" د دغه خوب دغه تعبير کړ
۲۴۲

يو څه د بخت ساعت و ماچي نوش د ميني مُل کړ
مجاز راته په مهر هسي زين د عشق دلدل کړ

خاموش له زمزمې شي په خزان کي وفا ګوره
څو بيا بهار راځي دې بلبل هومره تحمل کړ

زه هم د يار پر مخ لکه پتنګ هسي خاموش يم
اشنای راته په ژبه دا رموز د لاتقل کړ

عاشق ظاهر وي[13] د معشوق ناز غمزه و حُسن
د چا په ياد چي څه و عندليب، مشهوره ګل کړ

په نطق کي آفت دئ خاموشي خوی کړه سالکه
جرس په ډېرو نارو و رهزن ته ځان چغل کړ

مرجان لړمون له وينو ډک د لبو له اثره[14]
خجل يې په بوستان کي دا ستا زلفو تور سنبل کړ

۹۲
قلم د "حنان" ګوره[15] مشک افشان په دا سبب شو
چي مشق يې همېشه د آهو چشمو د کاکل کړ
۲۴۹

سترګو بيا راباندي پو د سحر دم کړ
چي بېرون مې له خاطره ګُلي غم کړ[16]

دا افعي د ګل پر پاڼي باندي پروت دئ
که مي يار د زلفو تار پر عُذار خم کړ

نسته زړه چي صيد دا ستا د سترګو نه دئ
ولي زما زړه دي تر واړو مقدم کړ

---

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: دي. (3) بخره= برخه. (4) چاپي دېوان: "په نصيب چي مي يې تارنګه مغرور کړ". (5) په اصل کي "يې" نسته. (6) چاپي دېوان: "که ظاهر له خلکو خاندم غلط مه شه" (7) پور= پُر (فارسي) ډک.
(8) چاپي دېوان: بېځای. (9) چاپي دېوان: نه کا. (10) چاپي دېوان: د صورت. (11) چاپي دېوان: "څرنګ نه شم وچ هډونه و نښان ته".
(12) چاپي دېوان: کوچ کړي. (13) چاپي دېوان: عاشق اظهار وي. (14) چاپي دېوان: "مرجان ډک لړمون له وينو ستا له شونډو دئ دلبره".
(15) اصل " قلم د حنان ځکه. (16) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپه و ورځ ده د نوروز ستا مخ و زلفي
دا نوروز دي پر ما ولي محرم کړ
د شبنم په دود رسېږي و ګلرخ ته
هر عاشق چې سهار توی د سترګو نم کړ
هيڅ ممکن نه دئ نجات له هغه شوخه
چې په سترګو يې آهو ښکار د حرم کړ

۹۳ په جهان، په ځان، په هيڅ شي خبر نه دئ
دا "حنان" دي غم له هري خوا بېغم کړ ۲۵۲

په خندا دي د ګوهر قيمت ارزان کړ
منفعل دي لبو لعل د بدخشان کړ
تورو زلفو دي خراج له چينه واخيست
تورو سترګو دي آهو مخ پر بيابان کړ
صفا يې دي مخ له لمره څخه[1] يو وړه
پټ په ابرستا جبين ماه تابان کړ
چې يې نه مونده وصلت ستا د لبانو
دا په دا لړمون له وينو ډک د پان کړ
ستا رخسار بيا څه په وکړه[2] نه پوهېږم
په آئينه کي يې تصوير هسي حيران کړ[3]
ستا له خطه د پسرلي سبزه شرمېږي
په رخسار دي[4] ګل خجل د ګلستان کړ

۹۴ د ګلرخو عشق کيميا نه ده نو څه ده؟
چې يې رنګ زما "حنان" لکه زعفران کړ ۲۶۳

د يار غم را باندي هسي رنګ شبخون کړ
چې له درده مي پاره پاره لړمون کړ
د جنون ځنځير به وا چوي په پښو کي
کي په غوږ تعريف د حُسن افلاطون کړ
په يوه وطن کي دوه سلطانه نه وي
دا ستا عشق مي له بدنه روح بېرون کړ
چې په فکر يې د خط د سبزې ولاړم
لکه مغز د پستې هډ مي زرغون کړ
په هر وخت سره ورځي لبان د زخم
لګېده[5] د دوو مصرع مي ځګرخون کړ
د جنت د ګلو بوی ترې ځي حيران يم
چې مي خلاص په لاس ګرېوان د کوم ګُلګون کړ

۹۵ چې د مرګ وعده دي کړې وه "حنانه"
پر اقرار رقيب پښېمانه د پرون کړ[6] ۲۷۰

زما اميد و چې دلبر مي کړي فردا مړ
هجران وکړه پېښد ستي کړم يې پخوا مړ
و ديدن ته يې[7] دئ تش رمق را پاته
انتظار د راتلو کړمه[8] بې رضا مړ
طاقت نه لرم و يار ته نژدې ليري
وصل و هجر يې کړمه[9] زه جدا جدا مړ
سره لبان يې روح بخښي په دا حيران يم[10]
چې يې زه کړم د سرو لبو په دوا مړ
هيڅ پروا بې پروا يار زما و نه کړه
لکه شاه چې خوار سړی که بې پروا مړ
هسي نه چې زه تنها مقتول د ده يم
ډېر عالم[11] يې دئ د مخ په تمنا مړ

۹۶ وفا کړي له رقيبانو تر حد زياته
په خندا يې کړ "حنان" بې دست و پا مړ ۲۷۷

---

(۱) چاپي دېوان: له نمره په زور يووړه. (2) چاپي دېوان: بيا څه دي کړي. (3) چاپي دېوان: "چې تصوير يې په هنداره کښي حيران کړ" (4) چاپي دېوان: په عذار دي. (5) چاپي دېوان: لګېدو. (6) چاپي دېوان: "پر اقرار رقيب پښېمان
د يار ليدون کړ". (7) چاپي دېوان: و ديدن ته مي. (8) چاپي دېوان: انتظار يې د راتلو کړم. (9) چاپي دېوان: زه کړم.
(10) چاپي دېوان: په دا عجب يم. (11) چاپي دېوان: درست عالم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بایـد چـي قلـم کـړم لـه و ښـنـته جـوړ　　چـي پـه کـاږم حال د خپـل صـورت نـا جـوړ
پــه دولــت کــي یــې د حُســن ناامیـد یــم　　چــي د وړي پــه حــال څــه خبــر وي(1) مــوړ
چـي پـرواز مـي د هـوس پـر مځکـه وکـړ　　لــه حاصــلو خــالي ولاړم لکــه پــروړ
ژر پـه ژر لښـکر د خـط وربانـدي وخـوت　　ساده رویو(2) چي میدان پـه خپـل مخ خوړ
د بوسې پـه وخـت عاشـق لـه حالـه وزي(3)　　بـې ادبـه شـي پـر وخـت د خـوراک ووړ
خدای غوڅ کړئ دئ د خپل ګُمان په توره(4)　　چــي رقیــب لــري لــه مــا ســره اروړ

۹۷　　نـن "حنـان" د خط لـه خضره سره ناست دئ
نــا خبــر عــالم یــې ولــې بــولي زوړ　　۲۸۴

پـه پـوهېږم(5) زړه مـي بیـا دلربـا یـووړ　　پـه اسـانه یـې رضـا بـې رضـا یـووړ
جبین غوټـه، وروځـي غوټـه، زلفـي غوټـه　　هـري غـوټې زړه لـه ځایـه جـدا یـووړ
نـه یـې وېـره، نـه یـې تـرس او نـه یـې بـیم و　　لـه سـیني مـي خـراب زړه بـې پـروا یـووړ
آفــرین دي وي پــر هســي نظــر بانــدي　　د دیـدن تـر مـلا قـات یـې پخـوا یـووړ
مـا لا عشـق هـوس بالـه(6) پـه خبـر نـه وم　　ګلرخـانو لــه مــا زړه پــه رښــتیا یــووړ
چي ساته مي تل د صبر په بوخچه کښي(7)　　هغـه زړه مـي خپـل اشـنا پـه خنـدا یـووړ

۹۸　　پـر عُـذار یـې بنفشـه د خـط ښـکارېږي(8)
او کــه زړه د "حنــان" خــط د ترسـا یــووړ　　۲۹۱

ستا کاکل د چین لـه مشـکو میدان یووړ　　سـرو لبـانو دي هـم آب د مرجـان یــووړ
حیرانېــږم دي د ســترګو و تــاراج تــه　　لــه زاهــده یــې جلــب د ایمــان یــووړ
د چــا قتــل یــې پــه زړه کــي مــدعا ده　　چـي و غـوږ تـې(9) د ابرویـو کمـان یـووړ
کـوم صـیاد و ښـکار تـه ځي پـه خبر نـه یم　　چــي ارام یــې د آهــو د دامــان یــووړ
زلفي وروځي، خال و خط، سترګو مژګانو　　زړه مـي کـوم یـوه حیـران یـم تـر میان یووړ
نزاکــت تــه یــې د مــخ پــه تعجــب یــم　　چـي لـه ګلـه یـې دوام پـه څـه شـان یـووړ

۹۹　　دا طوفـان دئ کـه سـېلاب دئ نـه پـوهېږم
کــه "حنــان" د خپلــو اوښــو بــاران یــووړ　　۲۹۸

---

(۱) چاپي دېوان: په حال نه خبرېږي. (2) چاپي دېوان: ساده رویه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې پر حال له حاله عاشق ووځي". (4) چاپي دېوان: "خدایه غوڅ یې کړې د خپل کمان په توره". (5) ب: نه پوهېږم. (6) ب: هوس ګانه.
(7) ب: په بوخچو کښي. (8) ب: د خط نمائېږي. (9) تې = ته یې.

(ز)

چي داستان مي ستا د مینې کړ آغاز — زه هاله شوم(1) په عالم کي سر فراز
مصور که دي صورت کښئ حیرانېږم — چي په څه دستور به وکاږي ستا ناز
زما د زړه د خونرېزیه(2) په طلب کي — پټې سترګي مدام ناست يې لکه باز(3)
د رقیب د پند پومبه دي دي(4) په غوږ کي — ځکه نه اورې زما د درد آواز
سر له سره به شي ځوان که يې ثوک مومي — په پیرۍ کي نعمتونه د مجاز
د ناصح نصیحت هسي و عاشق ته — لکه مست هوښیار وي په ږغ د ساز(5)

۱۰۰ دردمندان به د "حنان" په حال پوهېږي — بې دردان کله خبر دي په دا راز(6) ۷۰۵

ثوک چي سیل دا ستا د مخ کوي بې نیاز — له حیرته سترګي پټې کړي خوله واز
له ښایسته ناز معلوم شي او که نه وي — بد خويي به څه رنګ ښېله کړي له ناز
خوبايي د يار د سترګو بل ځای نشته — د نرګس خوبايي نه راځي له پیاز
نسب نه دئ شرط په مینه کي که وای(7) — د محمود مینه به نه وه له ایاز(8)
د زړه حال و يار ته مه وایه بې دربغه(9) — دغه يار به يار خبر کړي ستا له راز
د نادان په رنګ و روی(10) مه غلطېږه — د تصویر د مرغه څه دي له آواز(11)

۱۰۱ د جنون جامه پر تا کله جوړېږي — د "حنان" پر قد يې سکښتې ده غماز ۷۱۲

که محرم دي د دیدار نه یم هرګز — پښېمان ستا د عشق په کار نه یم هرګز(12)
چي ناصح توبه راکاږي ستا له مینې — مستمع د دې ګفتار نه یم هرګز
که سل ځله یم د زلفو مار خوړلی(13) — له دغه ماره بېزار نه یم هرګز
چي مي ستا وصل روزي شي په هغه شپه(14) — منتظره د سهار(15) نه یم هرګز
تماشا چي ستا د مخ د ګلشن وکړم(16) — خوښ په ګلو په ګلزار نه یم هرګز
زور و ظلم و جفا يې تر حد تېرشو(17) — چي يو دم ځني وزګار نه یم هرګز

۱۰۲ که مي قد د سرو قد راشي په خواکي — زه "حنان" خوښ په جویبار نه یم هرګز(18) ۷۱۹

---

(۱) چاپي دېوان: زه په دا شوم. (2) چاپي دېوان: د خونرېزيو. (3) چاپي دېوان: "همېشه په فکر ناست يې لکه باز".
(4) چاپي دېوان: پنبه دي ده. (5) په چاپي دېوان کي دا بيت نسته (6) اصل: دا حال؟. (7) چاپي دېوان: "نسب نه دئ شرط هرګز د عشق په کور کي". (8) چاپي دېوان: "د محمود د مینې څه و له ایاز". (9) چاپي دېوان: "د زړه حال يار ته مه وايه ثو دي توان شي".
(10) چاپي دېوان: په رنګ سکه (11) چاپي دېوان: نه پرواز. (12) چاپي دېوان: "ستا له عشقه توبه ګار نه يم هرګز". دا مطلع په اصل او چاپي نسخه دواړو کي عيب جنه ده د "روي" مراعات نه دئ پکښې سوئ. ما د "وصال" پر ځای "دیدار" وکیښ او په دوهمه مصرع کي مي "پښېمان" د مصرع سر ته يووړ. (13) چاپي دېوان: مارچيچلئ. (14) چاپي دېوان: "په هغه شپه چي مي ستا وصل روزي شي". (15) چاپي دېوان: "زه غريب خوښ په سهار نه يم هرګز". (16) چاپي دېوان: زه کړم. (17) چاپي دېوان: "زور و ظلم و جفا جور تر حده تېر شو". (18) په چاپي دېوان کي مقطع نسته.

د یار عشق راکښي[1] پیدا کړ هسي سوز
سمندر را تـه حیران دئ شب و روز

خوشالي ببغمي[2] نشته پـه هیڅ فصل
لکـه پـېښ پـه محـرم کـي شي نـوروز

مـا سر خط د بنـدګۍ و یـار تـه ورکـړ
نا خبـر مـي بېګانـه بولي هنـوز

څوک بـه و ګنـډي زمـا د زړګـي زخم
نا پیدا دئ پـه دا شـهر کـي دلـدوز

کـه ژړا نـوې عاشـق کـوي ګـرم نـه دئ
کـار خـراب شـي لـه شاګرد نـو آمـوز

د یـار درمـي لـه رقیبـه خـالي نـه شـو
پـه جنت کـي را تـه شین شـو دغـه څـوز

103 چي په هر مجلس کي ستا د مخ صفت که[3]
د "حنـان" ګفتـار پـه دا شـو بـزم افـروز 826

څـو بـه زه لـه شـېرین لبـو کـړم پـر هېـز
چي پـه واک نـه دئ زمـا د عشـق شبدېز

بېستون یې په ستون کړ کوهکن خو شي
د شـېریني لـب نصیب شـوه[4] د پرویـز

هسي قتـل کـړم بـې دربغـه تـورو سترګو
چي بـه ګونـګ یـم لا پـه ورځ د رستا خېـز

بـې د یـار لـه ګرزېـدلو بانوګـانو
ګرزېـدلئ دم، خنجـر کلـه وي تېـز

ستا اوږدو زلفـو امینـد زمـا پیـدا کـړ
د پادشـاه پـر در څنځیـر دئ[5] د سـتاوېز

د صـادق عاشـق مـدام اوښـي بهېـږي
کمبـوت نـه کـوي د ښـې مځکـي کـارېز

104 پـه تعریـف د شـکرلبو نـه دئ څـه دئ
چـي "حنـان" شـو پـه دا دور شـکر رېـز 833

(ړ)

چي پر سر باندي له خیاله ږدي دستار کوړ
بیا لـه لاري شا و خوا ځي لکـه مار کوړ

و کـوهي تـه ډېـر لوېـدلي دي نادانـه[6]
چي لـه کبره سم نه ګوري ځي پر لار کوړ

چي هـرزه هـرزه ویـل وایـي[7] بـد مـومي
غوږ یې و مروړي ویل چي کوي تار کوړ

پـه ځواني عبادت کـړه پـه پیرۍ نـه شي
چي اول خښتې[8] کږه شي[9] وې د ېوار کوړ

د آزار اسـباب معلـوم دئ پـه هرڅـه کـي
د ښکاري مرغانو وي نوک و منقار کوړ[10]

و منـزل تـه[11] نـه رسـېږي کـه پـوهېږې
هغـو خلکـو چـي تړلئ یـې وي بـار کـوړ

105 پرېـوتلي تـر غـرو سـم شـي اې "حنانـه"
نـه سمېږي هغـه څوک چي کړي آزار کـوړ 840

(۱) چاپي دېوان: را ته پیدا کړ. (2) چاپي دېوان: بې غمه (3) چاپي دېوان: کړي (4) چاپي دېوان: شو. (5) چاپي دېوان: وي.
(6) چاپي دېوان: "وکوهي ته ډېر لوېدلي دي خبر شه". (7) چاپي دېوان: ویل کوي. (8) خښتې: خښته یې.
(9) چاپي دېوان: کږې شي. (10) چاپي دېوان: نوک د منقار کوړ. (11) چاپي دېوان: و مزله ته.

﴿س﴾

په حلقو د زلفو مه وهه د یار لاس — دانسته څوک نه منډي په خوله د مار لاس
د ګلرخو اشنا یې په اختیار نه شي — په رضا څوک ننباسي په انګار لاس
حذر بویه د زخمي زړونو له آهه — مه شه پورته و هیچا ته د آزار لاس(1)
رنګارنګ ګلان به زما له قبره زېږي(2) — که پر خاک باندي مي کښېښوو(3) ګلعذار لاس
ستا د مخ تماشې(4) نه ښايي رقیب ته — په ګلشن کي ایله مه شه د اغیار لاس
له رګو(5) مي اواز خېژي چي ځان ګورم — لکه چیري(6) چي مطرب وهي په تار لاس

106 ځکه ښېښې له خوشحالۍ پر زمکه نه ږدي
چي دي ورکړه(7) و "حنان" ته د اقرار لاس 847

که هر څو زاهد را اچوي و سواس — وا به نخلم ستا له میني څخه لاس
ستا تعریف په کوم زبان(8) کوم دلبره — چي ښایست دي بالاتر دئ تر قیاس
ستا تر نازو تر غمزه بې(9) صدقه کړم — که مي سر دئ، که مي مال که مي اساس(10)
چي ساقي شي یار په بزم کي(11) مې نوش کړه — له قاضي او له مفتي مه کړه حراس
تمام عمر یې له وصله بې نصیب یم — لکه زخم د ناسور حاصل مي یأس
اخلاص نه لري هرګز تُرکان له خلکو — عالمونه یې غرق کړي(12) په لباس

107 ورځ و شپه، (13) میاشت و هفته په هر ساعت کي
له اسمانه دي بلا د "حنان" راس(14) 854

هر څوک رزق خوري ستا له خوانه څخه بس — که انسان دئ که مېږی دئ که مګس
په چا سر د زمکي غواړي پښې تنا کي — څوک پر ښو آسو سپاره کړي په هوس
چا ته نه رسي کرباس و شړی لڅ دي — څوک بازي(15) که په کېمخواب و په اطلس(16)
چا ته ور کړي رنګارنګ نعمت بې سعيَ — څوک خواري که شپه و ورځ په وړي نس
څوک بلبل رنګه مشغوله کړي په ګلو — چا ته خپل اواز کړي اور لکه ققنس(17)
شاه ګدای، ګدای پادشاه کړې ته قادر یې — نشته څوک چي در ته و وهي(18) نفس

---

(۱) ب: په ازار لاس. (2) ب: له قبره شنه شي. (3) ب: کښېږدي. (4) په دغه برخه کي "تماشې نه ښايي "له "ب" څخه واخیستل سو په اصل کي مغشوش دئ- (5): "له رګو "کلمات مي له "ب" څخه واخیستل. (6) ب: چرته.
(7) ب: ورکړو.(8) چاپي دېوان: وکړم. (9) بې: به يې (10) چاپي دېوان: "که مي مال که مي دنیا ده که اساس ".
(11) چاپي دېوان: د یار بزم کښي. (12) اصل: طوفان کړي. (13) چاپي دېوان: شپه و ورځ.(14) چاپي دېوان: "دا اسمان وره کوی د حنان راس ".(15) ب: څوک بازی که. (16) دا بیت په "ب: کي څلرم بیت دئ. (17) ب: چا ته خپل اواز کړی لکه قُقنس. (18) ب: دلته و وهی. (19) ته په غور. (20) ب: بې تا نلري حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

108 تې په غور(19) ورسېږه ذُالجلاله
بې تا نشته د "حنان"(20) فریاد رس 861

ستا د مخ تر ګل ګلان دي د بوستان پس   زما تر شورو تر فغان دي بلبلان پس
دا یې خط پر رخسار نه دئ چې ښکارېږي   پورته شوئ ګرز د حُسن د کاروان پس
ژړا نه کوي اثر د خط په وخت کې   لکه بې وخته چې و اوري باران پس
پر تېر شوي کار یې نه رسي لاسونه   نوخطان واړه ببځا(1) کوي ارمان پس
نوخطان په عاشق هسې زهیرېږي   لکه پېښ شي د مفلس کره مهمان پس
نتیجه د سخي څه ده بې نېستیه   له پاشلو شي خالي لاس د دهقان پس

109 دا پر لبو یې(2) سیاهي د برېتو نه ده
پر آئینه د مخ یې آه دئ د "حنان" پس 868

اې په کبر کې محبوس   د بل عیب لره جاسوس
هر څوک کښت که(3) حاصل اخلي   ته بېکاره تشه بوس(4)
تر نصیب به زیات رانه وړې   که څه ولاړ شې تر قندوس(5)
دنیا ځای د آرام نه دئ   څه شوه پاته له کاووس
د عرفان څراغ نه وینې   څه ګیله کړې له فانوس
چې نقصان د دنیا درشي   هغه دم له خدای بروس

110 په لاتقنطوا "حنانه"
امید وار شه له قدوس 875

چې د نفس په مقتضا تلم په هوس   له مطلبه خالي ولاړم لکه خس(6)
د ښادۍ رخ مې و نه لید پردا غولي   چپه ځغلم بېهوده لکه فرس
په لویي د زماني خوشې غلط شوم   لکه دود پر سر د اور درومې عبس(7)
قافله د عمر درومي خبر نه یم   بېهوده وهم ناري لکه جرس
خبر نه یم هیڅ له ځانه هسې ولاړم   لکه بوی د ګل چې ځي په نیم نفس
چې په هجر کي فریاد و فغان ډېر کړم   خپل مقام شو راته اور لکه ققنس

---

(۱) چاپي دیوان: نوخطان که کړي ببځا کوي. (2) چاپي دیوان: دا پر شونډو یې. (3) چاپي دیوان: کښت کړي.
(4) چاپي دیوان: "تربېکاره نشته بوس". (5) قندوس = قندز "د افغانستان یو شمالي ښار". (6) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (7) کذا. عبس= عبث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

111 چـــي اثــــر پـــــر زړونـــــو نــــه کـــوي "حنانـــــه"
خـــه ببځایـــه قیـــل و قـــال کـــوې، نـــور بـــس 882

﴿ش﴾

چـــي يـــې ســـر د تـــور کاکـــل شـــو دام فـــروش — پـــه ســـودا يـــې شـــو هـــر صـــيد آرام فـــروش(1)
چـــي يـــې ســـتا و مســـتو ســـترګو تـــه نظـــر کـــړ — شـــو نـــرګس لـــه ډېـــره شـــوقه جـــام فـــروش
کـــې پـــه روح رانيســـم هـــم رالـــــره ښـــايي — چـــي قاصـــد شـــي ســـتا د لـــب پيغـــام فـــروش
نتيجـــه يـــې پـــه دنيـــا کـــي مـــخ تـــوري ده — د نګـــين پـــه شـــان چـــي څـــوک شـــي نـــام فـــروش
چـــي د عشـــق محکـــم زنـــار شـــو ور تـــر غـــاړي — شـــيخ صـــنعان شـــو هغـــه دم اســـلام فـــروش
چـــي يـــې و ليـــده خمـــار د يـــار د ســـترګو — ګلشـــن شـــو پـــه دا ســـبب بـــادام فـــروش

112 دغـــــه خيـــــال د آهـــــو چشـــــم دئ "حنانـــــه"
پـــه پيـــرۍ کـــي چـــي يـــې کـــړې مقـــام فـــروش 889

پـــه کاتـــه کاتـــه دي هســـي شـــوم مـــدهوش — چـــي ناصـــح راتـــه لـــه وعظـــه شـــو خـــاموش
د ســـرو شـــونډو پـــه مطلـــب دي زه پـــوهېږم — پـــه حـــال پـــوه وي ميخـــواره(2) د مـــی فـــروش
پـــه رخســـار دي خـــط و خـــال هســـي نمـــايېږي — لکـــه شـــاه چـــي شـــي لـــه قهـــر ســـياه پـــوش
لـــــه عرقـــــه د جبـــــين دي معلـــــومېږي — دم پـــــه دم د عاشـــــقانو د زړه جـــــوش
هـــم هغـــه بـــه تـــر قيامتـــه پـــوري مســـت وي — چـــي يـــو ځلـــه دې(3) د خـــولې پيالـــه کـــړه نـــوش(4)
لکـــه لمـــر چـــي را وخيـــژي ســـتوري نـــه وي — ســـتا لـــه مخـــه شـــاپېرۍ واړه روی پـــوش(5)

113 پـــه درســـت عمـــر دي و نـــه ويـــل لـــه قهـــره
چـــي "حنـــان" مـــي دئ قـــديم حلقـــه بګـــوش 896

ســـتا د زلفـــو خيـــال چـــي زه افګـــار ســـاتم همېـــش — هســـي پـــه ســـينه کـــي ګويـــا مـــار ســـاتم همېـــش
زلفي دي سنبل، مخ دي ګلاب، سترګي نرګس دي — زه بانـــدي بـــاغوان يـــم دا ګلـــزار ســـاتم همـــېش
دا لـــه تلوسې چي پـــه رقيب مـــي پېـــرزو نـــه شي — ځکـــه پـــه ځګـــر کـــي ســـتا انګـــار(6) ســـاتم همـــېش
خلـــک زهيرېـــږي چـــي مجلـــس لـــره ور دروم — پـــس لـــه دې بـــه زه نـــور ځـــان کنـــار ســـاتم همـــېش
عکـــس د رخســـار چـــي دي زمـــا پـــه زړه کـــي ګـــرزي — زه پـــټ پـــه ځګـــر کـــي(7) دغـــه نـــار ســـاتم همـــېش
زړه مـــي ســـتا لـــه غمـــه همېشـــه آه و فغـــان کـــه(8) — ګـــوره(9) پـــه وجـــود کـــي دا بېمـــار ســـاتم همـــېش

114 سترګي مي ځلور شي ستا پر خوا چي وعده وکړې
زه "حنـــان" لـــه غيـــرو دا ســـتا لار ســـاتم همـــېش 903

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: ميخواران. (3) دې = دي يې. (4) چاپي دېوان: "چي يو ځل دا ستا د خولې پياله کړې نوش.
(5) چاپي دېوان: "ستاله مخه شاپېرۍ شو ټول روپوش". (6) چاپي دېوان: آزار.
(7) چاپي دېوان: زه په خپل ځګر کښي. (8) چاپي دېوان: آه و فغان کړي. (9) چاپي دېوان: زه په خپل وجود کي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ښ ﴾

ستا ستم زما پر زړه دئ نهایت خوښ — له پادشاه وي پر رعیتو رعایت خوښ
خط دي دئ آیات د حُسن شونډي وقف — په سرخي سره وي وقف د آیت خوښ
خیال دي ولي ربز مربز زما صورت کړ — پادشاه نه وي په تاراج د ولایت خوښ
کبلي[1] نه اوسي د سپیو په جوار کي — ته پرڅه شوي[2] د رقیب په حمایت خوښ
د یار ډېر هجر کړم مور له خواږه عمره[3] — شوم په دا د صبر تېغ په کفایت خوښ
چي تاوینم په دوزخ پروا دار نه یم — بي تا نه یم د جنت په حکایت خوښ
115 څه ګیله به کړم[5] له نورو بېګانه وو
چي خپل یار شو د "حنان" په شکایت خوښ 910

خیال د زلفو د نګار شو را ته پېښ — که هیبت د افعي مار شو را ته پېښ
په نګاه سرې[6] زخمي کړم مړاویو سترګو — له بیماره دا آزار شو را ته پېښ
توري زلفي سپین رخسار دئ نه پوهېږم — د نوروز لیل و نهار شو را ته پېښ
چي غوڅ کړئ یم په څوکو د ابرویو — دو زبانه ذوالفقار شو را ته پېښ
سنبل زلفي، خط ریحان، سترګي نرګس دي — جوړ په مخ کښي یې ګلراز شو را ته پېښ
همېشه یې رقیب وینم په کوڅه کښي — دا عجب د سترګو خار شو را ته پېښ
116 بې اغیاره، یار تنها را الره راغئ
اې "حنانه" وحشي ښکار شو را ته پېښ 917

په ښه حال د عاشق کله دئ ګردون خوښ — تر هوس تر خوشحالۍ یې په زبون خوښ[7]
په حلقه کښي یې د زلفو خال ښکارېږي — که کاتب د قضا ټکی کړ د نون خوښ
دا عجب ده، هغه چي مسلمان وي — چي تر میان وي د دوو یارو په بېلتون خوښ
چي مي خط ولیده زړه مي قرار ونیو — د ارام ځای د آهو دئ مېرتون خوښ
چي نه کبر، نه غرور، نه خود بیني که — د زاهد تر کار مي، کار دئ د مجنون خوښ
عادتي زهر لذت زیات لري تر شهدو — چي په مرګ اشنا شي ، نه لري ژوندون خوښ
117 نور عالم واړه هوا ، هوس، خندا که
"حنان" ستا په غم اخته سرو زنګون خوښ 924

---

(١) چاپي دیوان: غزال (2) چاپي دیوان: ته په څه شوې (3) اصل: "دا ستا ډېر عمر کړم مور له خوږه عمره ".(4) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته (5) چاپي دیوان: څه شکوه به کړي (6) ب: په نګاه سره. (7) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ص)

اشـنايي سـره رسـېږي پـه اخـلاص … د دريـاب كښـتۍ چلېـږي پـه اخـلاص
پـه لبـاس مريـد لـه پيـره برخـه نـه وړي … د ايمـان څـراغ بلېـږي پـه اخـلاص
چي لـه سره غـواص تېر شي دُر وكـاږي(1) … لـه دريـاب، دُر حاصـلېږي پـه اخـلاص(2)
چي خپل سر په صدق لاندي كه(3) تر خاورو … دا نـه ګـوره زرغـونېږي پـه اخـلاص
د بلبـل سـوي ژړا پـه لبـاس نـه ده … پـه خنـدا چي ګـل غـوړېږي پـه اخـلاص
مګـر تـه د ده لـه امـره مخـالف يـې … كـه نـه هـر حاجـت قبلېـږي پـه اخـلاص(4)
د اسـتاد شـفقت كـم لـه پـلاره نـه دئ … چي شـاګرد و تـه قهرېـږي پـه اخـلاص(5)

118 … د سـكوت مهـر پـر خولـه كښـېږده(6) "حنانـه"
مـراد د پټـي خـولې حاصـلېږي پـه اخـلاص … 932

(ض)

كه هر څو كړم له خواريه پر خپل يار عرض … هغـه شـاه د حُسـن نـه اروي د خـوار عـرض
آه فغـان د يـار لـه جـوره بې فايـدې دئ … نـه قبلېـږي د ګلرخـو پـه دربـار عـرض
بېهـوده څـه نصـيحت كـوې ناصـحه … عاشق نه مني په مينه كي د پلار عرض
زما مرګ د خپلو ستركو په مرضی كړه(7) … هـر سـړی پـه مِهـر اخلـي د بېمـار عـرض
سياه بختي مي تاته څوك ويلای نه شي … مګر كړي يې(8) سَتا پر غـوږ د زلفو تـار عرض
سـتا د عمـر د دولـت پـه مـراد دلبـره … همېشـه كـړم د پيرانـو پـه دربـار(9) عـرض

119 … نـه پرنيسـي غـوږ لـه ډېـري مغروريـه
كـه هـر څو كـوي "حنـان" پـه انتظـار عـرض … 939

(ط)

هسـي راغـئ پـه شـتاب پـر مـخ د يـار خـط … چي مـي نـه ليـده(10) راتلـه د دې غبـار خـط
هـيڅ كـا فـر هسـي شبخون پـر اسلام نـه كـه … لكـه وكـړ د ګلرخـو پـه رخسـار خـط
مورچـه ګـانو ځـای پـر پـاڼي د ګـل ونيـو … كـه پـر مـخ د صـنم ونيـوه قـرار خـط
د ميګونـو شـونډو قـدر يـې ډېـر كـم كـړ … څـه بېحـده ظلـم وكـړ د نګـار خـط
د ګـل پـاڼي پـه سـبزه كـي شـوه پايمالـه … كـه عـذار د دلبـر ونيـو وار پـه وار خـط
د خاشـاك شـعله(11) تـر يـو سـاعته نـه وي … اعتمـاد مـه كـړه پـر دا نـا پايـدار خـط

120 … چـي يـې قـدر د شـېرينو لبـو كـم كـړ
زه "حنـان" يـې كـړم پـه دا سـبب پـه دار خـط … 946

---

(١) چاپي دېوان: دُر را كاږي. (2) چاپي دېوان: " پر ګوهر دي لاس لګېږي په اخلاص ". (3) چاپي دېوان: لاندي كړي. (4) دا بيت په چاپي دېوان كي نسته. (5) دا بيت بيا په اصل "خطي نسخه" كي نسته. (6) چاپي دېوان: كېږده.
(7) چاپي دېوان: په مرضی دئ. (8) چاپي دېوان: مګر وكړي. (9) چاپي دېوان: پر مزار. (10) چاپي دېوان: چي مي نه وليد. (11) چاپي دېوان: د وښو شعله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تر زلفو را ښکاره شو د دلبر خط / که پر پاڼي د ګل پروت دئ(1) په عنبر خط
پر ساده رخسار یې هسې عرق زېب کي(2) / لکه کاږي پر کاغذ کاتب په زر خط
له حیرته یې قلم له لاسه لوېږي / چې د استا د رخسار کاږي مصور خط
دا محال دئ چې به ستا ابروی که نقش / که نقاش کاږي د توري په جوهر خط
چې افعي(3) یې ستا د زلفو په نظر شي / پر ځان و کاږي له ببري(4) پاړوګر خط
ستا په خیال پسې مې زړه هسې ببرون شو / لکه ولېږي په زوی پسې پدر خط

121 سرخرویي د "حنان" هله شي و یار ته / که له وینو یې د زړه شي پر ځګر خط 953

(ظ)

وا مې نه خیست له جهانه خخه حظ / نه له یاره نه له ځانه خخه حظ
نوخطان(5) مې په ژړا ډېر خوشالېږي / سبزه اخلي(6) له بارانه خخه حظ
خنک زړه مې په سینه کې لا خفه شي(7) / بندي نه وړي له زندانه خخه حظ
مخ یې هیڅکله له زلفو بهره نه وړي / نه وړه کېږي له پرېشانه خخه حظ
د خنک زړه صحبت پرېږده که دانا یې / څوک به وړي له ګورستانه خخه حظ
د یار خیال چې راشي اوښي په عذاب که(8) / سپي مېرمن وړي له مهمانه خخه حظ

122 لکه طعم د رنځور د خولې خراب وي / هسې ورک شو له "حنانه" خخه حظ 960

(ع)

چې مې ولیده دا ستا د سپین رخسار شمع / را ته هیڅ شوه نور د ګلو د ګلزار شمع
مخ دې مه پنهانوه له ما ضعیفه / تر سبا پوري لګېږي د بیمار شمع
ژر مې جوړ کړه ما بې صبره خپل داغونه / ولې وژني په اوله شپه کې خوار شمع
غم لیدلئ زړه الفت له عشقه ډېر که(9) / چې یې دود لاوي بیا ژر لګي دوبار شمع
له افلاسه مې په تن کې اور پیدا شو / لکه بل کي(10) د ځګر په اور چنار شمع
د پتنګ(11) پر طالع ډېره کینه راشي / بې حجابه ورته بله وي د یار شمع

123 چې شهید په تېغ د سترګو شي "حنانه" / پس له مرګه بې(12) لګېږي پر مزار شمع 967

---

(۱) چاپي دیوان: د ګل کنبلئ. (2) کي = کړي، چاپي دیوان: کا. (3) چاپي دیوان: که افعي یې. (4) اصل او چاپي دیوان: له وېري.(5) چاپي دیوان: نوی خط. (6) چاپي دیوان: وابنه اخلي. (7) چاپي دیوان: په سینه کي خفه کېږي.
(8) چاپي دیوان: په عذاب کا.(9) چاپي دیوان: ډېر کړي. (10) کي = کړي. (11) چاپي دیوان: د پتڼ. (12) بې = به یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجلس کي ستا تر مخ شر مېږي شمع | د سپوږمۍ په شپه بېځا لګېږي شمع
کامل حُسن دي و هر چا ته فیض ورکړ | د تمام مجلس یوه بس کېږي شمع
مهرویان دي بحث ستا له مخه نه کا[1] | چي لمر و خیژي نور نه ځلېږي شمع
چي د عوه د حُسن کاندي ستا له حُسنه | ولي هسي پر اور وکړېږي شمع
صفايي د مخ[2] دي زما په اوښو کېږي | څو يې تبل وي[3] تر هغو بلېږي شمع
د صادق عاشق په سوخت معشوق نرمېږي | په سوختن د پروانه څڅېږي شمع

124 که مخ پټ کړې له "حنانه" څه به وشي
د فانوس په پرده نه پټېږي شمع 974

(غ)

دا چي اېښئ پر سینه زما صنم داغ | رب دي[۴] نه ایږدي پر بل بني آدم داغ[۵]
په کوڅه کي چي یې کله رقیب وینم | تازه کېږي مي له غمه په هر دم داغ
چي مي نم له سترګو وچ شو سبب دا دئ | چي چشمانو یې پر زړه راکړ محکم داغ
چي و باغ ته خرامان ځي کله کله | ږدي پر پاڼي د ګلانو هر قدم داغ
سر یې پورته شي له فخره و آسمان ته | پر هر زړه باندي چي کښېږدي د ستم داغ
خو برویان په هنر زړه له خلکو یوسي | د ملهم په بانه[۶] کښېږدي د الم داغ

125 لا تر کومه یې د هجر په داغ سوځي
له "حنانه" څخه واخله دا د غم داغ 981

ستا په غم کي هرګز نه لرم فراغ | زړه مي شین، خاطر مي مات، سوئ دماغ
پرېشان زړه مي له کوګله څخه ورک و[۷] | ستا په زلفو کي يې چا راکړ سُراغ
پس له مرګه که مي ګل زېږي له قبره[۸] | د لاله په شان[۹] بې وي پر سینه داغ
بې له تا پرېشانه زړه نمناکو سترګو[۱۰] | یم تېر کړئ تر هوا د باغ و راغ[۱۱]
د نفس تار مي بسته ستا په دیدن دئ | بې له تا و ما ته داغ دئ ګل د باغ[۱۲]
ستا د مخ د سیل څه دي له رقیبه | و ګلشن ته باغوان کله پرېږدي زاغ

126 له "حنانه" حجاب مه کوه دلبره
پروانه دئ ستا د حسن پر څراغ 988

---

(۱) چاپي دېوان: نه کا. (2) چاپي دېوان: صفايي يې د مخ. (3) چاپي دېوان: چي يې تېل وي.(4) دې = دي يې.
(5) دا غزله په اصل کي نسته. (6) بانه = بهانه، پلمه. (7) چاپي دېوان: "حیران زړه مي له بغله څخه ورک و ".
(8) چاپي دېوان: "پس له مرګه بې ګل وزېږي له قبره ".(9) چاپي دېوان: د لاله په دود. (10) چاپي دېوان: "بې له تا سترګو غمناکو زړه پرېشانه ". (11) چاپي دېوان: تر هوس د ګل د باغ. (12) چاپي دېوان: "بې له تا را ته زندان دئ باغ و راغ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ف﴾

چي په عشق کي همېشه صادق وي صاف — کله شي د هغه يار وعده خلاف
د سرو شونډو په لذت عاشق پوهېږي — په قيمت د لعلو څه پوه دئ نداف
امتياز د ښو د بدو سره نه شي[1] — ځکه کاندي هر نامرد د مردۍ لاف
د دانا خبري دُر گرانبها دي — که يې وزن په کنډه[2] کړې د انصاف
چي و بل ته ياوه وايي ياوه اروي — دا قلب زر به بيرته وركاندي صراف
شاعران شو ډېر[3] د شعر قدر نشته — په كشمير كي قدر نه لري شال باف

۱۲۷ چي رقيب و تا ته ځان په لباس تېر كړ — د "حنان" به دلته نه وشي كفاف 995

چي مي زړه كړ ستا و غشو ته هدف — ځكه شوم په عاشقۍ كي مشرف[4]
ستا بې قده په چمن كي په هر فصل — رعشه اچوي و سروي ته رفرف
خوار و زار چي مي دا ستا په غم كي ويني — فلك و وهي له شوقه د لمر دف
چي يو حرف د سهوي نشته ستا په مخ كي — جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف
چي قانع په يوه څاڅكي شي له بحره — كان د دُورو شي مدام لكه صدف
چي مدام مي ماتوي لښكر د زهد — بل څه نه دئ دغه ستا د باڼو صف

۱۲۸ پسته طوره مي ماغزه په هډ كي شنه شوه — ما "حنان" چي غوښت دا ستا د خولي طرف 1002

په جهان كي دي د حسن نسته كُف — له عاشقه سره بويه تلطف
خداى اخته په هسي حُسن كړم عالمه — چي يې قبر ته ارمان يوور يوسف
كه مي وژني كه مي بولي[5] رضا ستا ده — و به نه كړم ستا له قوله تخلف
چي توبه يې په ماكښه دا ستا له ميني — په يوه ديدن دي ولي شو[6] چف چف
اند ښنه چي زما[7] د قتل شي درپېښه — هيڅ په كار نه دئ په دا كي[8] توقف
د قيامت د ورځي شور دئ نه پوهېږم[9] — كه پر مخ باندي دي پروت دئ[10] د خط څُف

۱۲۹ چي د يار و اغيار فرق در باندي نشته — زه "حنان" په دا سبب خورم تأسف 1009

---

(۱) چاپي دېوان: ځبله نه شي. (2) چاپي دېوان: په كان وكړي. (3) چاپي دېوان: شاعران ډېر شو. (4) دا غزله په چاپي دېوان كي نسته. (5) چاپي دېوان: كه مي پرولي. (6) چاپي دېوان: واړه شو. (7) چاپي دېوان: اند ښنه چي مي د قتل.
(8) چاپي دېوان: هيڅ په دا كښي په كار نه دئ توقف. (9) چاپي دېوان: "د قيامت د ورځي شور دئ چي ښكارېږي.
(10) چاپي دېوان: باندي پروت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ق﴾

هسي تللئ يم په فكر د خپل يار غرق
لكه سنګ د ښيښې كه ګُره د نار غرق

كوم ګلرخ[1] بيا نن په سيل د ګلشن ځي
چي ګلاب شو په سرو وينو كي سهار غرق

دا د چا د زلفو باد پر[2] برابر شو
چي يې مشک كړه په نافه كي د تاتار غرق

له خجلته ستا د غاښو يې ځان پټ كړ
په عميق درياب چي شو دُر شهوار غرق

د ناصح له نصيحته مي سر خوږ شي
د ناقص طبيب له لاسه وي بېمار غرق

د دنيا عيشونه وكړه جاهلانو[3]
د حيرت په دريابو كي شو هوښيار غرق

١٣٠
مړ يې كړ "حنان" له ډېره انتظاره
خدايه ته يې په خپل قهر كړې رويبار غرق
1016

د قلم په دود ځو زړه نه كاندې شق
د نوخطو د خيال مشق نه شي مطلق

كوم شوخ چشم و صحرا ته ځي چي اخلي
له تمكينه يې آهو د رم سبق

د هغه طبيب له لاسه سخت بېمار يم
چي په خيال د لب د ميو كړم عرق

سيا بختي مي د دې خپل اواز رانجه شوه
په شكوه مي يار ته نه رسي نطق[4]

دا د كوم مهروى د غم خناق نيولئ
لمر چي وينه هره ورځ څښي د شفق

هيڅ له ځانه له جهانه خبر نه يم
هسي يم د يار په خيال كي مستغرق

١٣١
ستا د لبو د بوسې داد پر "حنان" كړه[5]
چي د حُسن د زكوة دى مستحق
1023

هومره توان را ښخه نشته نه توفيق
چي رقيب دي كړم په وينو كي غريق

نرګس كوز ګوري له وهمه ستا د سترګو
هم تر لبو دي خجل لعل و عقيق

له وصلته دي رقيب بوجهل مايوس دئ
د وصلت اسلام نصيب شو زما صديق[6]

د كم عمر رسن كله ور رسېږي
د زنخ څاه دي هرګوره دئ عميق

ستا د سترګو له رنجو چا ته فرياد كړم
چي آواز مي له خولې نه ځي په تحقيق

تر قيامته به په مست يم[7] له خماره
كه دا ستا له لاسه راكړې يو رحيق

١٣٢
شعر تل په اندازه وايه "حنانه"
طبيعت د يار هرګوره دئ رقيق[8]
1030

---

(١) چاپي دېوان: كوم ګلرخه. (2) چاپي دېوان: پرې برابر سو. (3) چاپي دېوان: بېعقلانو. (4) چاپي دېوان: "په شكوه مي تر خوله نه خېژي نطق". (5) چاپي دېوان: "د سرو شونډو د بوسې داد پر حنان كړه". (6) چاپي دېوان:

ستا له مخه ابوجهل رقيب مايوس دئ
ستا د مخ اسلام نصيب زما صديق

(7) چاپي دېوان: د محشر په ورځ به مست يم. (8) اصل: "طبيعت د يار ګوره دئ رقيق".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

که زړه ستا په عشق کي چاک شو نشته باک — کوم دئ زړه چي ستا له غمه نه دئ چاک
خوبرويان د زړه په وړو کي استادان دي — باري تا رنګه[1] يو نه وينم چالاک
رحم بويه[2] چي له دې غمه بېغم شم — ساقي راکړه ماته څه اوبه د تاک[3]
چي يو ښکلی چيري[4] و ويني بندي شي — خدای خوار کړئ زړه لرم نه دئ په واک[5]
که دي مخ هرګوره پاک دئ خدای رازلئ — زما په رنګ به نه وي هم په عشق کي پاک[6]
د معنا زېبايي بويه په رنګ څه شي؟ — د کافورو قدر نه لري اهاک
زړه پر خدای سپارلئ هر څه ور پېښيږي — په خوبانو يې موقوف شو مرګون واک[7]

۱۳۳ که مجنون د ليلا غم و زهير کړئ — باري نه و د "حنان" په شان[8] هلاک 1038

مخ دي کړ له ما د صبر کل اسباب ورک — نوی خط دي کړ له ما خط د کتاب ورک
زما په زړه پسې دي سترګي هسې ګرزي — لکه چيرته چي له مسته شي کباب ورک
ستا د لعلو لبو هسې غلبه شوه — شو له تنه له عقيقه څخه آب ورک
ستا د حُسن تجلی کړم هسې محوه — لکه تږی چي پر دښت شي د سراب ورک
رقيب نه شي ستا د مخ سيل کولای — شب پرک شي له پر توه د آفتاب ورک
که اميد د بوسې کاندې[9] عيب نه دئ — په وصلت کښي له عاشقه شي آداب ورک

۱۳۴ ګاهي ګاهي به راتلې په خوب کښي[10] څه کړم — دا ستا خيال کړ له "حنانه" څخه خواب ورک 1045

چي دي سوي دي د حُسن په اور خلک — ستا له لاسه څخه ګډ شو په شور خلک[11]
د غم سنګ[12] چي پر خوله وخوري زړه خبر شي — په وهل د در خبرېږي د کور خلک
زړه کباب نمک د اوښو يار ته کښېږده[13] — بې نمکه کباب نه خوري خوشخور خلک
ظلم جور پر ما ولې کړې ضعيف يم — پر کمزوري باندي نه کوي زور خلک
لکه زه چي ستا د عشق په اور يم سوی — خدای دي نه سيځي په هسي اور نور خلک
زه به څه کړم له رقيبه د ښو طمع — ناديده وو څخه نه کوي پور خلک

۱۳۵ له هغه مخه "حنان" څه رنګ پر هېز که — چي يې ګډ دي په تعريف لور[14] پر لور خلک 1052

---

(۱) چاپي دېوان: ياره تا رنګه. (2) چاپي دېوان: رحم وکړه. (3) اصل: "ساقي راکړه و ما څه اوبه د تاک".
(4) چاپي دېوان: چيرته. (5) چاپي دېوان: "خدای خوار کړئ زړه له زمه نه دئ پاک". (6) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته
(7) دا بيت بيا په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: په رنګه. (9) ب: که اميد د بوسې وکړم. (10) ب: په خواب کښي.
(11) دا غزله په اصل او چاپي دېوان دواړو کي د "ق" د رديف غزله ده. ما د اوسني ليکدود په خاطر د "ک" رديف ته را نقل کړه. (12) چاپي دېوان: د غم شک. (13) چاپي دېوان: کښېږدي. (14) چاپي دېوان: لور په لور.

عاشقان ولي له کاڼي دا فلک　　هر آهن کله مښود شي پر محک
ښايي د خوبرويانو ستا په مخ ده　　طعام نه که خوند چي نه لري نمک
ستا له غمه سرګردانه هسي رېږدم(1)　　شپه و ورځ د سر په تار لکه جلک
دا د مخ په آئينه کي يي خال نه دئ　　په رخسار يي عکس زما د مردمک
ستا له زلفو(2) و رخسار ته مدد نشته　　د کافر اسلام ته نه رسي کومک
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي　　و آفتاب ته کتاى نه شي شب پرک

۱۳۶ زه "حنان" دي غم په هسي شان ناتوان کړم 1059
چي د باد له مخه ځغلم لکه کک

د وفا طمع به نه کوي له تا څوک　　چي خبر وي ستا په ناز و په ادا څوک
يو ښه باغ دئ د دنيا، فلک بي مراده(۳)　　فرصت نه کاندي چي وکه تماشا څوک
غونچه نشته چي خزان يي فنا نه که　　د زړه غوټه به که خلاصه پر صحرا څوک
ډېر نازک د ګلو ښاخ دئ پر ببرېږم(۴)　　چي لاس اوږد ور باندي نه کاندي بېځا څوک
بي ملګري سر انجام د کارو نه شي　　بي بلده(۵) کله غلا کاندي تنها څوک
له کرمه يي پر حال(۶) پوښتنه بويه　　چي دا ستا کوځه له ضعفه کړي ماءوا څوک

۱۳۷ دا محاله(۷) چي خوار سړی پادشاه شي 1066
زه "حنان" څوک، ستا د لبو تمنا څوک(۸)

ستا د عشق په لار کي سر څه کوي څوک　　دا توښه په دا سفر څه کوي څوک
دوکان څه په کار راځي چي مايه نه وي　　بي له وينو لېمه تر څه کوي څوک
د عشق راز چي پټ ساتي،(۹) اوښي عيان که(۱۰)　　ملګري د پرده در څه کوي څوک
وخت د ګل قيمت د ميو جهان نه دئ　　سرمايه د شور و شر څه کوي څوک
زما و مرګ ته دي(۱۱) د زلفو ماران جوړ کړه　　د مېړي په مرګ حشر څه کوي څوک
چي دي خيال راشي(۱۲) زړه باسم له بدنه　　په مجلس کي نوحه ګر څه کوي څوک

۱۳۸ که د يار زلفي تر لاسه شي "حنانه"(۱۳) 1073
ګلاب عطر مشک عنبر څه کوي څوک

---

(۱) چاپي ديوان: مدام رېږدم. (2) چاپي ديوان: ستا د زلفو. (3) چاپي ديوان: نامراده. (4) اصل، چاپي ديوان: وبربرم.
(5) اصل، چاپي ديوان: بې ولده. (6) چاپي ديوان: هر حال. (7) چاپي ديوان: دا محال دی. (8) اصل: "زه حنان او ستا
د لبو تمنا ثوک". (9) چاپي ديوان: د عشق راز که ثوک ساتي. (10) اوښي = اوښې يې. (11) چاپي ديوان: زما و مرګ ته يې. (12) چاپي ديوان:
خيال راځي. (13) چاپي ديوان: "که د يار زلفي ته لاس شي د حنان".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ګ﴾

هـر سـاعت خـورم د اشـنای د جفـا سـنګ | لا لاس نـه اخلـم، نـه عـار لـرم، نـه ننـګ(1)
پـه کوهسـار کـي يـې د عشـق يـم هسـي محوه | چـي آئينـه شـوه راتـه ټکـي د پلنـګ
تـر ګلګـون رخسـار د خـط پـه سـبزه خـوښ يـم | کـرم لـه دې ميـو فـارغ نشـې د بنـګ(2)
کـړه تـوره هسـي رنـګ غوڅـول نـه کـه | لکـه زه غـوڅ کـړم کـړو کتـو پـه ځنـګ
عشـق عطـاء الهـي ده بـل څـه نـه دي | نـه پـه زور ميسـر کېـږي نـه پـه جنـګ
دا يـې لـب پـه پـانو سـره نـه دي خبـر شـئ | وايـې خيسـت زمـا د زړه لـه وينـو رنـګ

١٣٩ شيرين شعر دي صيقل د زړو که نه وای د "حنان" | شـعـر بـه نـه وو د زړو زنـګ 1080

﴿ل﴾

سـتا د وروځـو خيـال کـړم خـم لکـه هـلال | لا د نـاز تصـوير دي نـه راځـي پـه خيـال
چـي جـدا لـه ګلرخـانو يـو سـاعت شـم | اوږد پـر مـا هغـه سـاعت شـي لکـه کـال
چي دي خيال(٣) د سم قد نه راځي په خوا کي | الـف قـد مـي هسـي خـم شـو لکـه دال
دا هجوم د سياه بختۍ نه دئ نور څه دئ(۴) | تمـام عمـر مـي و نـه ليـده سـتا خـال(۵)
شـاپېرۍ د ارم واړه لېـونۍ شـي(۶) | کـې پـه خـوب کـي وليـده دا سـتا جمـال(۷)
چـي دي قتـل پـه غمـزه کـړم جفـا بـس کـړه | ډ ېـر پـه مـاتي پسـي تلـه نـه دئ کمـال

١۴٠ چـي د خـط تعريـف يـې تـل وايـې "حنانـه" | دا پـه دا شـو(٨) سـتا زبـان د طـوطي بـال 1087

چـي مغـروره دئ پـه حُسـن د رخسـار خپـل | څـه پـروا لـري پـه قتـل د بېمـار خپـل(٩)
مهتـر خضـر بـه خپـل عمـر بانـدي ورکـه | کـه قيمـت کانـدي د تـورو زلفـو تـار خپـل
ګلرخـان لـه رقيبـانو پـر هېـز نـه کـه | ګـل بـد نـه وړي پـه قربـت سـره د خـار خپـل
د زاهـد مسـجد، زمـا د يـار کوڅـه ده | هـر سـړی ښـه پوهېـدلئ دئ پـه کـار خپـل

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. چاپي دېوان د "ګ" رديف ببخي نه لري. بله نسخه:

نن مي بيا شو په زړه باغ د جهان تنګ | نه پوهېږم پر کوم لور وکړم آهنګ

ج

(2) د دې بيت پر ځای په بله نسخه کي د غه لاندي بيت راغلی دئ:

دا د چا د مخ د شمع خيال را پېښ شو | چي اسمان ګرزي پر ما لکه پتنګ

(3) چاپي دېوان: چي يې خيال. (4) چاپي دېوان: نوڅه دئ. (5) چاپي دېوان: "چي تمام عمر مي نه وليد ستا خال".
(6) چاپي دېوان: "شاپېرۍ به د ارم ټولي لبونۍ شي". (7) چاپي دېوان: "کې په خواب کښي چيرته وليد ستا جمال". (8) چاپي دېوان: هم په دا شو. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل کي هم د غزلي د بيتو شمېر شپږ دئ،
د شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پري ايښئ دئ. ما له بلي نسخې را نقل کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستحفظ د یار د خال پـه دا خم قد ، یم ــــ ټکی نه پرېږدي بېرون ځکه پر کار خپل
خیال یې نه راځي زما و خراب زړه ته ــــ له خرابه خراج کله وړي سرکار خپل

۱۴۱ د خپل زړه پر دا غوصبر کړه "حنانه"
چي مشغول یې تل په سیل د ګلزار خپل 1094

که دي ولیدای په سترګو حُسن خپل ــــ ملامت به دي نور خلق نه بلبل (1)
ستا و حُسن ته حاجت د سینګار نشته ــــ آئینه د آفتاب نه غواړي صیقل
څه تعریف کړم د ارم د شاپیریو ــــ ستا و حُسن ته نور حُسن دئ بدل
د خط ګرد(2) دي کړه د سترګو مستي زیاته ــــ په بهار کښې زېب کوي د بادام ګل
چي و باغ ته خرامان شوې ګلرخساره ــــ ستا د مخ اور پر ګلانو کړ اور بل
عشق له حُسن سره شته(3) په هر ایام کښې ــــ د قُمري طوق شو د سروي چغاول

۱۴۲ تش رمق را پاته شوئ دئ دلبره
د "حنان" روح دئ په دید سره معطل 1101

په ځګر کي مې بلېږي د عشق اور تل ــــ ورم پر ځان له ناچاریه دغه زور تل(4)
دا واړه له عشقه نه دي، نور له څه دي؟ ــــ چي راپوري دئ د تورو سترګو تور تل
بېګانه یې کړم له خپلو له پردیو ــــ معلومېږي را ته خپل کور لکه ګور تل
د دنیا له سودو زیانه خبر نه یم ــــ چي پر سر مي دئ لکه عشقه هسي شور تل
خود به هسي کښېږو تم د عشق په لومه ــــ تکبیرونه را کول چي پلار و مور تل
عاشقی مي هسي صافه آئینه کړه ــــ چي خندا پر صفا یي که د بلور تل

۱۴۳ تورو سترګو مي لا بخت نه دئ تور کړئ
سینه سوئ چي "حنان" دئ لکه سکور تل 1108

چي دي باد راشي د زلفو د کاکل ــــ زما د ماغ پُر شي له بویه د سنبل
چي دي خیال په غېږ کښې ونیسم په شپه کښې ــــ له بستره مي سحر بوی ځي د ګل
ستا د مخ په مثل ګل نه پیدا کېږي ــــ که څوک و غواړي ایران، کشمیر، کابل
خط و خال وروځې سترګي توري زلفي ــــ سیاه پوشي ده ستا د حُسن تسلسل
نه مي غواړي،(5) نه راځې او نه پوښتنه ــــ د یارۍ په کور کښې هومره تغافل
که مي زړه ویار "ته" ور نه کړ عیب نه دئ ــــ و پاد شاه ته نه سپاري پژمرده ګل(6)

۱۴۴ صبر مه غواړه ناصح له ما "حنانه"
زه غرق کړئ یم د بر صبر و تحمل 1115

(۱) ب: ملامت نه دی نور خلق نه بلبل. (2) ب: د خط ګرخ. (3) ب: عشق له حُسنه سرشته... (4) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (5) ب: نه مي بولي. (6) ب: نه سپاري څوک مرده ګل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګلشن کي که ښکاره کړي تور کاکل ... آشفته به کاندي زلفي د سنبل (1)
تن يې هسي په ګلنار لباس کي زېب کا ... لکه واچوي باد يو پر بله ګل
څه تاراج يې کړې د سترګو په وهلو ... قافلې د دل و دين د تحمل
دا زما ژړا آسمان په ګردش کښېووست ... زورور سېل مدام وړي له ځايه پُل
د ګلرخو خط عاشق ته مستي ورکړه ... تل مستي کوي په رنګ د ګل، بلبل
توري زلفي په رخسار باندي پرتې دي ... که پر پاڼې د ګلاب پروت دئ سنبل

۱۴۵ چي يې خيال کړې د ګُلګون رخسار "حنانه"
1122 ځکه شوه دا ستا سينه روضه د ګل

يو بلبل نه دئ تنها ګريان د ګل(2) ... په فراق يې(3) دئ سوخته جهان د ګل
په عرق زېب که رخسار د ګلرخانو ... دا په دا وي(4) مشاطه باران د ګل
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي ... ګوره څيري کړ بلبل ګرېوان د ګل
چي په خيال کي مي د زړه ويني څڅېږي ... زما له ځا د يار تر ځا خيابان د ګل
نا اميدي له خلکو کړه که راحت غواړې ... په خزان وي(5) آسوده باغوان د ګل
پرښه مخ د بوالهوس نظر خطر دئ ... د ګلچين وي تش کاته طوفان د ګل

۱۴۶ بيا د چا و خونرېزۍ ته ځي "حنانه"
1129 چي يې واغوستې جامې په شان د ګل

﴿م﴾

څو نوش نه که بلبل طوره د عشق جام ... هغه نه مومي و صلت د ګل اندام
توري سترګي مي د زړه ويني يو ځای خوري ... که څه نه خوري دوه هندوان يو ځای طعام
له کرام الکاتبينه سياهي توی شوه ... که تور خال دئ په رخسار د دلارام
ستا له سترګو زما يوه غمزه کافي ده ... په خلوت کي زاهد اوسي په بادام
چي مي خال په مخ کي وليده حيران شوم ... په جنت کي دي کافر ايښئ دئ ګام(6)
خيال دي وړئ دئ له ما آرام و صبر(7) ... بې له تا مي د زړه کله شي آرام

۱۴۷ بې د دوسته "حنان" هغه چا پيدا کړ
1136 چي يې خپل ځان کړ په دا لار کي ګُمنام(8)

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي هم همدا راز شپږبيته ده. خو شپږم بيت ما له بلي نسخې رانقل کړ.
(2) چاپي دېوان: ګويان د ګل. (3) په اصل کي "يې" نسته. (4) چاپي دېوان: دا په دا چي. (5) چاپي دېوان: په خزان شي.
(6) چاپي دېوان:
چي يې خال په مخ کي وينم حيرانېږم ... په جنت کي ولي ږدي دا سي يو ګام

(7) چاپي دېوان: قار و صبر. (8) چاپي دېوان: "چي خپل ځان يې کړ په دا لار کښي ګُمنام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم ایږده د شریعت پر لار قدم ‌ ‌ ‌ قدم مه ږده کوږ چې شي هلته سم[1]
نم د زړه تر سترګو توی په لوی سهار که ‌ ‌ ‌ د عصیان نامه پاکېږي په دا نم
صبحدم توبه زاري کړه و قادر ته ‌ ‌ ‌ حرام کړه پر سترګو خوب د صبحدم
رم کوه له معصیته څو دي توان شي ‌ ‌ ‌ نفع وړې ده عالم په دغه رم[2]
دم د بد ویلو مه وهه مظلوم ته ‌ ‌ ‌ د مظلوم د آه تیر ګرزي دم په دم[3]
کرم کړه پر زېر دستانو په ډېر لطف ‌ ‌ ‌ که له خدایه امید واریې د کرم
زیم د اوښکو د مظلوم نه اجتناب کړه ‌ ‌ ‌ چې د عمر د بوال زود وهي دا زیم[4]
غم کوه د لوی سفر د توښې دلته ‌ ‌ ‌ کل غمونه به دي هېر که دغه غم[5]

۱۴۸ ‌ ‌ ستا قلم شعر په نوي طرح کاږي[6]
د موښی عصا "حنانه" ستا قلم ‌ ‌ 1145

د عاشق بې یاره کله شي توان یو دم ‌ ‌ ‌ پتنګ کله له ډیوې ساتي ځان یو دم[7]
که مي یار د خوارۍ پُرس کوي عیب نه دئ ‌ ‌ ‌ له مېږیه فارغ نه و سلیمان یو دم
د یار خیال مي له سیني څخه ژر وزي ‌ ‌ ‌ په خفه ځای کي آزار شي مهمان یو دم
نتیجه د سخاوت آخر نېستي ده ‌ ‌ ‌ لاس خالي شي په پاشل د دهقان یو دم
ډېر و اوښو مي صورت له واکه ویوست ‌ ‌ ‌ نړوي عمارتونه باران یو دم
یو ساعت مي آرام نه شي بې ګلرخو ‌ ‌ ‌ باغ کي نه وي بې ګلانو باغوان یو دم

۱۴۹ ‌ ‌ د صورت زندګاني واړه بې روح ده
د خپل یار بې خیاله مړ دئ "حنان" یو دم ‌ ‌ 1152

چې په آرزو د ښکلي مخ د خپل دلبر ودرم ‌ ‌ ‌ د باغ د ګلو له ګلشنه لاس پر سر ودرم[8]
چې د جزا په ورځ حساب کتاب کاوه شي زه به ‌ ‌ ‌ ستا د جفا نامه په لاس کي پر محشر ودرم
ور به یې نه کړم دا نعمت پر پاد شاهي د دارا ‌ ‌ ‌ د عشق په تور که و دوهې ته قلندر ودرم
ستا د رخسار د ګل په خیال کي همېشه دلبره ‌ ‌ ‌ لکه غونچه د زړه له وینو سور ځګر ودرم
پروا به نه وکړم هرګز په چپ وراست د دهر ‌ ‌ ‌ که زه یو ځله ستا و مخ ته برابر ودرم
دا ستا د زني د کوهي تنده مي نه ماتېږي ‌ ‌ ‌ که پر چشمه باندي سربېره د کوثر ودرم

۱۵۰ ‌ ‌ جواب دئ دا غزل "حنانه" د اخوند پیرمحمد
که په قیامت کي په پناه د پیغمبر ودرم ‌ ‌ 1159

---

(۱) "هلته" باید درې څپې ولوستل سي. چاپي دیوان: "مه ږده کوږ قدم چي ته شې هلته سم". (2) چاپي دیوان: "نفع وړه ته د عالم په دغه رم". (3) چاپي دیوان: په دم دم. (4-5) په اصل کي دا دواړه بیتونه نسته. (6) له "نوي طرح" څخه یې مقصد دا دئ، چي د هربیت د سر کلمه د بیت په پای کي را وړل سوې ده. (7) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته.
(8) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړنـد لـه مطلبـه پـه پـرواز د هــوس ولاړم
تش لاس له خرمنه د هستۍ لکه خس ولاړم (1)

صبح غونـدي چاک ګرېوان د صدق لـه پرتـوه
سپک د ګل د بوی په شان په کام د نفس ولاړم

بخـت مـې د دولـت رخ مقابـل د نظـر نـه کـړ
کوز پـه دي عرصـه کي پـه رفتـار د فـرس ولاړم

هیڅ(2) رفعت حاصل تتبع نه کړه پـه دنیا کي
سپور پر اور د دود پـه شان هوا تـه عبث ولاړم

نـه شـو راموجـود پـه شپه مجلس د اهـل دِلـو
څکـه لکـه شـمع پـه تـش بـاد د نفـس ولاړم

طمع د دانـې چې مـې د نس پـه رضـا وکـړه
څکـه د مرغـه پـه دود بنـدي د قفـس ولاړم

۱۵۱ زاد و راحلـه د لـوی سفر واخیسـته خلکـو 1166
زه "حنـان" چـې پـر زېرمــه د نـس ولاړم(3)

چي خدای ستا جور و ستم لره پیدا کړم
نـور بـه څـه لـره ګیلـه مانـه لـه تـا کـړم

جفـا جـور، ظلـم خـوی دئ د بتـانو
زه بـه ولـي لـه تـا طمـع د وفـا کـړم(4)

سـتا لـه غمـه راتـه هسـې معلـومېږي
چي بـه پس لـه دي و کـل هوس تـه شا کړم

پـه ظـاهره کـه زرغـون ښـکارېږم څه شـو
غـم، لړمـون لـه وینـو ډک لکـه حنـا کـړم

مـخ دي يـووړه خوشـالي لـه ماغريبـه
نور بـه څه لکه ګـل خوله پـه خندا وا کـړم

څکـه مبتـلي رقيبـان زمـا پـه غوښـو
ببلتانـه دي مـزه دار لکـه حلـوا کـړم

۱۵۲ مالـه يـاره څخـه پـرې کـړه د ښـو طمـع 1173
اې "حنانـه" زړه اختـه پـه تمنـا کـړم

د ګلرخـو د ديـدن هـوا خـراب کـړم
چـي دا هسـې آرام نـه يـم اضـطراب کـړم

لکـه ونيسـي و ښـتـه د اورو تـاب تـه
پېچـو تـابي زلفـو هسـې پېچ و تـاب کـړم

همېشـه دي(5) د ګُلګـون رخسـار لـه شـوقه
تماشـې د نسـترن او د ګـلاب کـړم(6)

پـه ځنځيـر د تـورو زلفـو يې بنـدي کـړم
حوالـه يې بيـا د سـترګو پـه قصـاب کـړم

لـه خجلتـه سـره(7) شـراب لکـه اوبـه شـي
سـره لبـان چـي مقابـل د مـی و نـاب کـړم

د زړه مـراد مـې لـه تـا نـه مونـده حيـران يم
چي پرڅه دا ستا و لور ته ډېر شتاب کړم(8)

۱۵۳ د هجـران پـه اور دي(9) سـوی زه "حنـان" يـم 1180
لـه سـوختنه تـل ژړا لکـه کبـاب کـړم

سـتا هجـران پـه نـاتوانی هـومره خبـر کـړم
چي مېږی پـر لاري ځي ځنې حـذر كـړم(10)

ستا له شونډو له غاښو به زړه پرې نه کړم
کلـه شـي چـي تـرک د شـيرو د شـکر کـړم

هــومره بــار د لطافــت وړې حيرانېــږم
چــي نظـر دي و وښـتـه تـه د کمـر کـړم

---

(١) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) په چاپي متن کي "هيڅ مي" دئ. ما د وزن د سمېدو په غرض "مي" ور څخه ويوست. (3) دا نيم بيتی هم د وزن په لحاظ کمبوت لري که په متن کي ډېر تصرف روا وای نو ما به دا سي سم کړی وای: "پاته زه حنان يم چي پر زېرمه د نس ولاړم". (4) اصل: "زه په څه له تا طمع ستا د وفا کړم". (5) چاپي دېوان: همېشه يې. (6) چاپي دېوان: "تماشې په هر نفس د ګل ګلاب کړم". (7) چاپي دېوان: له خجلت. (8) چاپي دېوان: "چي هر څه دا ستا و لور و ته شتاب کړم". (9) چاپي دېوان: په اور يې. (10) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

و خندا تـه دي دلبـو یـم بـې هوښـه — کـه یاقوت یې مقابل کـه یې ګوهر کړم
ستا لـه وصله مـې دلبره یأس حاصل دئ — و دا زړه تـه کـه هرڅـو تسـلّی ورکـړم
لمر ځان پټ کـه لـه خجلته معلوم نه شي — هر ساعت چي لـه مهرویو ګیلـه سر کـړم

۱۵۴ زما "حنان" پـر خاطر مشـک و عنبر اوري
د نوخطـو پـه تعریـف چـي قلـم سـر کـړم 1187

ستا د عشق غمونو زه هسي سر تور کړم — بل د هجر اور دي سوی لکه سکور کړم(۱)
کـه زړه یـو دئ خـو ستا مهـر ځـای نیولئ — مګـر غـم لـره دي بـل زړه لـه چا پـور کـړم
طاقت نـه لـرم بـې تـا نـه ستا د وصـل — عاشـقي پـر بـد قدمـه فـرس سـپور کـړم
دا سـتا جـور، زمـا صـبرو دلبـره — عاقبـت چـي دي د کـم د لـوی پېغـور کـړم
چـي د سـتا جفـا تـل وینـم لاس نـه اخلـم — دغــه واړه ناچــاري ده پــه زړه زور کــړم
زمـا نـاري بـه آرام یوسـي لـه عالمـه — کـه دا ستا د هجـر ږغ پـر جهـان خپـور کـړم

۱۵۵ جفـا خـوی وي د خوبـانو، نـه دا هسـي
زه "حنان" دي پـه ژونـدوني سـر پـه ګـور کـړم 1194

چـي دا سـتا پـري د زلفـو خیـال هـر دم کـړم — د مــاغ تــر، زه لــه ســنبلو د ارم کــړم(2)
پـېچ و خـم شـم لکـه مـار پـر مـلا وهلـئ — را پـه یـاد چـي سـتا د زلفـو پـېچ و خـم کـړم
کـږې تـوري مـې پـر زړه بانـدي ځرخېـږي — چـي رایـاد کلـه دا سـتا د وروځـو خـم کـړم
درک دي نـه کېـږي د تـن پـه نزاکـت کـي — د تعریـف شـرحه دي کنبـل پـه کـم قلـم(3) کـړم
فرق یې نـه کېږي یـو مـوی پـه زیات و کم کي — زمـا صـبر سـتا جفـا چـي سـره ضـم کـړم
د خــط مشــق دي د ازل کاتــب وهلــئ — نـور بـې زه(4) صـفت پـه کـم قلـم رقـم کـړم(5)
لـه شـوخ چشـمو مـې جفـا دېـري لیـدلي — چـي دا هسـي د نـرګس لـه ګلـه رم کـړم(6)

۱۵۶ زه "حنــان" زلفــو وکفــر تــه ځکــو لــم
ستا د وروځو محراب بیا پر قبله سم کړم 1202

ستا د وروځو خیال بیا خم لکه کمان کړم — لـب دي زړه لـه وینـو ډک لکـه مرجـان کـړم
پـه بازار کـي د عشق څه د سود سودا ده(7) — نقـد د زړه بـې تـر نسـیه دیـدن قربـان کـړم
پادشــاهان آبــادوي خــراب ملکونــه — خیـال دي ولـي زه ویـران پسـي ویـران کـړم
پروېښـته تکیـه کـوم لـه دېـره فکـره — چـي و مـلا تـه دي نظـر پـه هـر زمـان کـړم
کـه مـي زړه لـه وینـو ډک دئ زه پـه خوښ یم — دا پـه دا چـي دي خونخور خیـال مهمان کـړم
لـه پـردو د سـترګو ځـای ورلـره بویـه — هغـه دم چي(8) یې مهمان د خیال سلطان کړم

۱۵۷ چـي یـار هسـي ظلـم و جـور کـړي پـه پـوهېږم
زه "حنــان" بــه پــه ژړا جهــان طوفــان کــړم 1209

---

(۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) په کم قلم = په کوم قلم.
(4) بې = به یې. (5) دا غزله مقطع نه لري، خو خالي ځای یې ورته پرې ایښئ دئ. ما له بلي نسخې واخیسته.
(6) دا بیت هم له بلي نسخې رانقل سو. (7) چاپي دېوان: "په بازار کي د عشق دا د سود و سودا ده. (8) په اصل کي "چي" نسته.

څه نسبت دا زما د اوښو ستا د تن کړم[1] تـه شـېرین خانـدې زه آه کـوهکن کـړم
لـه محنتـه د غربـت کـه مړشـم ښـایي چي دا ستا لـه بدخویي ترک د وطن کړم
تـه کـه خال پـر مخ لري زما پـر زړه داغ دئ مـاتوې تـه زلفـې، زه د زړه شـکن کـړم
بـوی د میـو مـي لـه زخمـه د سـینې ځـي د مخمورو سترګو خیال چي زه غمجن کړم
لکـه زخـم د ناسـور یـأس مـي حاصـل شـو تسـلی مـي د زړه نـه کېـږي شـېون کـړم
بـې رحمـي چـي را پـه یـاد کـړم د ګلرخـو مـې بایـد چـي تـرک د ګلـو د ګلشـن کـړم[2]
پـر سـبزه کـه ګـل پیـدا شـي عجـب نـه ده دا عجـب، د سـبزې دیـد پـر نسـترن کـړم[3]

۱۵۸
لـه حسـرتـه سـتـا د زلفـو معلـومېږي
زه "حنان" به خپل ځان[4] خاوري د خُتن کړم
1217

عاشـقي دي خـوار و زار لکـه مجنـون کـړم بـل دي هجـر ریـز مریـز پـه زړه زبـون کـړم
جـدا ګـرزم لـه عالمـه سـتا لـه مینـې چـي پـه روغ عـالم بـه پـوري دغـه پـون کـړم[5]
پـه قیامـت مـي دي مـخ تـور او شـرمنده شـم[6] چـي بـې تـا بـه پـه بـل چـا د زړه تـرون کـړم
دا سـتا خیـال چـي راولـم د زړه تـر کـوره خوشـحالي هـوا هـوس واړه بیـرون کـړم
سـتا د لبـو عنـاب راکـړه سـخت بیمـار یـم امتحـان پـه دا نسـخه د افلاطـون کـړم
چي لـه خولې مـي شـپه و ورځ د سوز نـالې ځـي دا سـتا هجـر لکـه نـی خـالي لړمـون کـړم

۱۵۹
مـرګ مـي سـل ځلـه قبـول دئ کلـه کېـږي
چي "حنان" به ستا لـه لوري مخ را ستون کړم
1224

بیـا نګـار دي پـه زړه زور کانـدي پـوهېږم چي را تلـه زمـا پـر لـور کانـدي پـوهېږم
کـه د بـاغ پـر لـوري ورشـي زه ضـامن یـم ګـل بـه حُسـن ځنـي پـور کانـدي پـوهېږم
کـه هر څو یـې د حیا پـه حجاب[7] نغاړم عاشـقي بـه مـي سـر تـور کانـدي پـوهېږم
زمـا و صـبر سـتا و حُسـن تـه چـي ګـورم مـا بـه هـم د مجنـون ورور کانـدي پـوهېږم
چي رقیـب دا ستا و زلفو تـه ډېر ګـوري[8] دا کاتـه بـه یـې شـبکور کانـدي پـوهېږم
چي مدام و یـار تـه ګـډ وي پـه د روغـو[9] دا ویـل بـه یـې مختـور کانـدي پـوهېږم

۱۶۰
کـه یـې دا د خـولې پیالـه، د شـونډو مـی وي
خوار "حنان"[10] بـه پـر نسـکور کانـدي پـوهېږم
1231

---

(۱) چاپي دېوان: "چي نسبت دا ستا د حسن زما د تن کړم". (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بیت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: پر خپل ځان. (5) پون کلمه له "ب" څخه واخستله سوه هورې یې پون د پم "خاربنت" معادل کلمه بللې ده. په اصل کي "فون" ده.
(6) ب: شرمنده یم. (7)چاپي دېوان: په ستر. (8) چاپي دېوان: وګوري.
(9) چاپي دېوان: "چي مدام و یار ته سروي به درواغو". (10) چاپي دېوان: دا حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راستۍ لکه الف وم په قد سم پر ملاخم کړم دغه ستا د وروځو خم[1]
یو راسته و ښسته دي نشته په ابرو کي کج مژګان دي نه لري د راستۍ چم
چي مي خیال ستا د سم قد کاوه په زړه کي کږو وروځو دي راوښود ځای د غم
په رخسار باندي دي زلفي کږې ښې دي چي په خپل مقام کي بِه وي تر سم، خم
کږې نشته چي له تا نه را رسېږي د ابرو کجۍ دي لاندي کړم تر دم
دا چي وایي کوږ بار نه رسي تر ځایه بانوګان دي د زړو بار وړي په هر دم

۱۲۱ زه "حنان" دي په کږو کتو بندي کړم 1238
چي هر ځو کږې کوې زه بې[2] زغمم

په جنت نه یم خوښ هرګز په در د یار مي قسم خوښ په لذت یم د خوارۍ په اعتبار مي قسم
زړه مي له تا وعده د وصل هرګز نه ولیده په نا امیدۍ د توري شپې د انتظار مي قسم
پروا په ګل و په خار نه کړم د جنون له فیضه په سینه صافه آئینه د نوبهار مي قسم
که مي سر ولاړ شي ستا په مینه کي خوشاله یم زه[۳] په تېره تیغ دا ستا د جور جوهردار مي قسم
ستا له جفا مي د غونچې په دود زړه ډک له وینو په ها نسیم چي ګل خلاصېږي د سهار مي قسم[۴]
تور بخت مي نه ولیده هیڅ ستا د کاکل شب قدر په تورو مشکو ستا د زلفو په هر تار مي قسم

۱۲۲ ستا د ګُلګون رخسار له شوقه زه "حنان" د اوښو ۱۲۴۵
ګلان کرمه هر ګړی په لاله زار مي قسم

په هر دم چي دي رخسار و زلفي کسم مخ دي عین خزانه ده زلفي طلسم
التفات د قبلېدو نه کړې هیڅکله که هرڅو در ته پېشکش سر و مال نسم[۵]
بایلودلئ مي دئ زړه ستا پر چشمانو بې ارواحه تش ولاړ یم خاکي جسم
پر جبین باندي یې[۲] چین له قهره راشي هغه دم چي په غوږو واروي زما اسم
شکوه مه کوه د یار له ډېره جوره چي جفا و جور دئ د ښکلیو رسم
که هرڅو جستجوی و کړم ستا و لور ته[۷] نزدېکت مي در ته نه شي په هیڅ قسم

۱۲۳ که خلعت د دشنام واغوندې و ماته ۱۲۵۲
زه "حنان" به په عالم کي ښه په یسم[۸]

چي په شپه ستا د کاکل په بوی اشنا شم په سحر له ښامارانو په غوغا شم
چي بېتا باغ لره ورشم سروقده قُمري طوره په کوکو ژبه ګویا شم
چي په شپه دا ستا "د" زلفو بوی را واخلي[۹] منتظره و نسیم ته د صبا شم
چي د لبو خیال دي راشي په خاطر کښي مستغني نور له دوا د مسیحا شم

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به یې. (3) چاپي دېوان: ستا په مینه لا خوشاله یم زه. (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) نسم = نیسم چاپي دېوان: نسیم؟. (۲) په أصل کي "یې" نسته. (۷) چاپي دېوان: ستا و خواته.
(۸) چاپي دېوان: ابسم، یسم = ابسم. (۹) ب: را اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروانه رنګه مې څوک په ځای خبر دئ — چې چراغ د حُسن بل شي زه پیدا شم
چې دي ګرزم (1) په کوڅه کښې ګلرخسار — د جهان له نعمتونو بې پروا شم

۱۲۴ د قیامت علامې و وینم په سترګو ۱۲۵۹
زه "حنان" چې یو ساعت له تا جدا شم

ستا له میني به زه کله دست بردار شم — د منصور په دود که سل ځله په دار شم(۲)
که د زلفو بوی دي راغئ تر مشامه(۳) — و رقیب ته به په سهم لکه مار شم(۴)
له پرتوه ستا د مخ نه دئ نور څه دئ(۵) — هر طرف چې ځم په سیل د ګلزار شم
چې طاقت یې ستا د مخ د اور راوړئ(۶) — هک حیران دي د زلفینو په هر تار شم
یو بې واکه زړه لرم نه پوهېږم(۷) — چې یو ښکلي چیري ویني(۸) ګرفتار شم
چې ناصح توبه راکاږي ستا له میني — هغه دم د ده له لاري(۹) توبه ګار شم

۱۲۵ زه "حنان" خوښ یم د عشق په لېونتوب کي(۱۰) ۱۲۷۲
نه په دا چې بې دیدنه دي(۱۱) هوښیار شم

د کړو وروځو په خیال چې یې خم شم — په لیده یې بیا د قد د سرو سم شم(۱۲)
جزء لا یتجزا یې تنګه خوله ده — چې په خیال یې له حیرته زه عدم شم
په حسرت یې د تور خط هسې راکېږي — سینه چاک ویني خوراک لکه قلم شم
چې بې خیال شم د دو زلفو، وروځو، سترګو — هغه دم ځای د محنت د درد و غم شم

۱۲۶ ما "حنان" پخوا لیده دا چې بندي یې ۱۲۷۱
په جادو د تورو سترګو د آدم شم

قد دي دئ تر سروي سم — مخ دي ګل، عرق شبنم(۱۳)
وازه خوله غونچه په باغ کي — کوي ستا د خولې ماتم
د چمن ګلان وي واړه — ستا د مخ په خیال خُرم
هر طرف آفتاب ځلېږي — ستا د زلفو تر هرخم
مر جان خپل صورت سوری کړ — ستا د سرو شونډو په غم
باج را نیسه له خوبانو — نازنین یې د عالم

۱۲۷ په کاغذ دي "حنان" یاد کړ 1278
اوکه شوي سهو القلم

---

(1) چي دي ګډ شم. (۲) چاپي دېوان: سنګسار شم. (۳) چاپي دېوان: "که دي بوی د زلفو راشي تر دماغه".
(۴) چاپي دېوان: "و رقیب و ته به سم لکه مار شم". (۵) چاپي دېوان: "ستا د مخ نه ده نور څه ده". (۶) چاپي دېوان: "چي راوړئ یې طاقت ستا د مخ اور ته". (۷) چاپي دېوان: "یو بې واکه زړه لرم خدای را خبر دئ". (۸) چاپي دېوان: چیر ته وینم. (۹) چاپي دېوان: هغه دم دې له دې لاري. (۱۰) چاپي دېوان: "حنان خوښ دئ ستا د عشق په لېونتوب کښې". (۱۱) چاپي دېوان: بې د عشق دي. (۱۲) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. په چاپي دېوان کي پنځه بیته ده.
(۱۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي نه مونده په عشق کي د زړه کام کم   نه مي درومي له خاطره په پېغام غم
پوخ مين آه و فغان نه که په عشق کي   مدام وي له اضطرابه څخه خام خم
د هغه شوخ چشم خيال په زړه کباب کړم   چي له سترګو سرېږ(1) نه وهي بادام دم
همېشه مي پر حال مځکه اسمان ژاړي   له هغو څخه(2) چي کاندي دلارام رم
که مي هرڅو جستجوی ور پسي وکړ   و مي نه ليده په سترګو د ګلفام فم
دم وهل د يار بې ذکره په کار نه دي   که څوک دم وهي هر دم د ګل اندام دم

۱۲۸ دا طالع سکندري بوله "حنانه"
ښوک چي واخلي د خپل يار له لاسه جام جم 1285

محمد سرور سردار و د عالم   عدل حکم هم دوام واړه محکم
دا کلام الله(3) امداد له کردګاره   هم الهام ورلره و اسم اکرم
هم لولاک ورله عطا الله وده کړ(4)   هم صلاح او صلح کار هم واړه سم
و مطلع د سر د هر صدر صدور و   هم مطهر آل و اولاد يې مکرم
واړه کل د ده که آل و او که اهل   له واړو هر دم مدد او سه همدم
درود حمد کلهم لره هر دم کړم   هم سلام له ما دوام او سه هر دم

۱۲۹ معما مي ده د اسم(5) دوه سمکه
حا و دوو سمکو ورکړه دا علم(6) 1292

چي ترلئ وي کمر لکه قلم   وي حاکم د بحر و بر لکه قلم
د معنا دُر يې(7) غواص د عقل کاږي   ګرزېده چي که پر سر لکه قلم
له مشرقه تر مغربه يې حال درومي   چي سر پرې که(8) په خنجر لکه قلم
په مجلس د اهل د لوبه سند وي   چي سم دروي برابر لکه قلم
د شيطان په ويل نه ګرزي له لاري   چي و پېښو تې(9) وي نظر لکه قلم
له طيرانه د هوا مرغان پرېبا سي   چي يې غشي وي بې پر لکه قلم(10)

۱۷۰ که عزت غواړې په خلکو کي "حنانه"
شه له ځانه بې خبر لکه قلم 1299

چي اختـه په جدا يې د خپل دلبر شوم   دا په دا په سترګو ړوند په غوږو کر شوم
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر   ښه چي اوس يې په هجران زېر و زبر شوم
د ښه يار بېلتون دوزخ باله نور خلقو   تر دوزخ دئ ډېر بتر چي په خبر شوم
که ژړا کړم که فرياد کړم فايده نه که   چي د يار ملګري نه، په دا سفر شوم

---

(۱) سرېږ= سره يې. (2) چاپي دېوان: له هغه څخه (3) چاپي دېوان: د کلام الله (4) چاپي دېوان: "هم لاولاک ور عطاالله ور کړ" په اصل او "ب" کي دغه ځای "هم لولاک يې..." دئ خو څرنګه چي دا غزل د بې نقط صنعت پر اصولو ويل سوې ده، ځکه نو ما د "ئې" پر ځای "ورله" ور واچاوه. (5) چاپي دېوان: معما مي د اسم (6) چاپي دېوان: "حا د دړو سمکو سر کړه اعلم". (7) په چاپي دېوان کي: "يې" نه لري. (8) چاپي دېوان: کا. (9) تې = ته يې. (10) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدا ځوک مه سوځي په داغ د جدائيه[1]
لکه زه چي په اور و سوم خاکستر شوم

د خط خيال مي له خاطره ځخه نه ځي
په دغه اندوه يې زه لکه مسطر شوم

۱۷۱ چي مي درد د بېلتانه د اشنا وليد[2] 1306
زه "حنان" له اشنائيه لاس پر سر شوم

يار مي پاته په وطن کي زه روان شوم
خندني د هر هندو د مسلمان شوم[3]

نه مي توان د ګرزېدو نه په مخ تلای شم
زه غريب د پاڼو پړانګ ترميان حيران شوم

د پرکار په دود پر سر باندي ګرځېږم
د اشنای له هجره هسي سر ګردان شوم

چي د يار تجلی غواړم په بل مخ کي
سودايي يم، لېوني يم که نادان شوم

سري سري اوښي چي له هجره تويومه
کان د لعلو د ياقوتو د مرجان شوم

هغه يار ته به په کومو سترګو ګورم
چي مي کړئ و اقرار باندي پښېمان شوم

۱۷۲ په ياري کي يې ما دروه درلود "حنانه" 1313
چي اخته په هسي درد بې درمان شوم

زړه مي يوور تورو زلفو سپين رخسار هم
قتلوي مي شوخي سترګي ښه ګفتار هم

د فاختي په شان په خيال د سهي سروو[4]
نه مفتون تنها پر قد يم، په رفتار هم

ګلشن ځه سيالي کوي د يار له مخه
که نا زېړي په ګلانو، لري خار هم

د دنيا غم و ښادي[5] سره پيوند دي
که اميد د وصل شته دئ، انتظار هم

مقصود يو دئ په کعبه په بتخانه کي
که سپين مخ د يار اسلام زلفي کفار هم

په کړو د کاړه بخت يم پوهېدلئ
کړې وروځي مي د يار وژني، دستار هم[6]

۱۷۳ مانې مه کوه "حنانه" صبر بويه 1320
جور کاروه تعجيل[7] وران کاندي، تلوار هم

ستا د جور په همت هسي خراب يم
چي په تش نفس برباد لکه حُباب يم

دا په خيال د کومي ملا[8] د کومو زلفو
نه پوهېږم چي دا هسي پېچ و تاب يم

بېرحمي مي له شوخ چشمو ده ليدلي
د نرګس له ګله ځکه[9] په عذاب يم

بادام طوره پرورش کړم په تابوت کي
چي شهيد په تېغ د سترګو د قصاب يم

دا د کوم مطرب په خيال کي مضطرب يم
چي قی کړئ مي لړمون لکه رباب يم

چي هوا مي د ګلرخو ده په زړه کي
بېهوده مي خلک شيخ بولي، شاب يم[10]

دا د چا بېلتانه هسي کړم حيران يم
چي په ژوند سره د مړو په حساب يم[11]

۱۷۴ زه "حنان" يې[12] د ګلګون رخسار له شوقه 1328
همېشه لکه لاله په زړه کباب يم

---

(۱) اصل: هيځوک مه سوځه په داغ د جدائيه (متن له "ب" واخيستل سو). (2) ب: د اشناې وليد. (3) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (4) چاپي ديوان: "د پاختې په دود په خيال د سهي سرو. (5) چاپي ديوان: ښادي و غم.
(6) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (7) چاپي ديوان: خشم. (8) اصل: د کومو ملا؟. (9) چاپي ديوان: اوس لا په عذاب يم. (10) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (11) دا بيا په اصل کي نسته. (12) په اصل کي "يې" نه لري.

په دیدن دي د رخسار لکه ګلاب یم
بې دیدنه دي د مخ لکه تراب یم(1)

د سپین مخو دلبرانو په آرزو کې
همېشه په اضطراب لکه سیماب یم

چې هوس ستا د بوسې لرم په زړه کې
بېهوده مې خلک شیخ بولي، شاب یم

په پنجه کې دي د هجر زما دلبره
زبون صید په پنجه کې د عقاب یم

چې قالب یې کړ خالي ستا و قدم ته
کباب شوئ له غیرته د رکاب یم

دغه ستا د زلفو تاب دئ بل څه نه دئ
چې مدام لکه مار هسې پېچو تاب یم

۱۷۵ چې یو ښکلی چیر ته ویني باندې چور وي
زه "حنان" د زړه له لاسه په عذاب یم 1335

پرورده نن په شراب د محبت یم
چې مدام د یار له خیاله هم صحبت یم

په وصلت کې یې له هجره آرام نه یم
همېشه له دغه غمه په هیبت یم

دا چې تل زه رخسار ستا یمه له شوقه(2)
و ګلرخو و ته تېر په دا بابت یم

هر ساعت مې د خپل زړه کباب غذا ده(3)
آرزو مند یې د سرو لبو د شربت یم

د جبین له نوشتې مې حال معلوم دئ
لکه لوحَ شنه پر سر د هر تربت یم

ستا جفا شوه تر حد تېره(4) زه ناتوان یم
ظلم مه را باندې کړه اهل غربت یم

۱۷۶ زه "حنان" به څه پر هېز ور څخه وکړم
چې ژوندی د شکر لبو په قربت یم 1342

هسې رنګ حیران پر حُسن(5) د نګار یم
نه له ځانه له جهانه خبردار یم

له دوزخه له جنته خبر نه یم
هسې محوه پر جمال د مخ د یار یم

د چمن د ګلو سیل په ما نه شي
وازه خوله حیران په سیل د رخسار یم

چې تشبیه مې ستا د قد وکړه له سروي
پر دا قول تر قیامته شرمسار یم

په غمزه د شوخو سترګو یې زخمي کړم
هره شپه یې(6) لکه زلفې بې قرار یم

کې وژلي دئ عالم په تېغ د وروځو(7)
زې د سترګو په نګاه سره بېمار یم

۱۷۷ زر یو سفه یې د حُسن مشتري دي
په دا جمع کښې "حنان" کله شمار یم 1349

هسې مست د استا د سترګو په خمار یم
چې خبر نه په ما ښام نه په سهار یم

که هر څو سعیَ کوم کار پر مخ(8) نه ځي
سرګردان په اول کار لکه(9) پرکار یم

که سل تېغه د جفا یې پر ځګر خورم
عذر نه لرم هنوز یې شرمسار یم

له خندا که مې لب نه ټولېږي څه شو
باطن زړه له وینو ډک لکه پرهار یم

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. د بیتو شمېر یې شپږ او د دریم بیت لپاره یې ځای خالي پرې اېښئ دئ. ما وروسته له بلې نسخې را نقل کړ. (2) چاپي دېوان: "همېشه چې یې صفت د ښه رخسار کړم". (3) چاپي دېوان: خوراک دئ.
(4) چاپي دېوان: ترحد شوه تېره. (5) ب: په حسن. (۶) ب: هره شپه دی. (7) ب: په تېغ د سترګو. (8) اصل: په مخ.
(9) چاپي دېوان: سرګردانه په اول لکه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خم قد مي په ښکاره د دام حلقه(1) ده چي د ترکو لا په دا وخت کي په کار یم
چي مدام له پریشانیه نه خلاصېږم دا په دا چي ستا د زلفو طلبګار یم(2)
دا ښکاره مهرباني ده پرما ډېره همېشه چي د رقیب د سترګو خار یم(3)

۱۷۸ که هرڅو مي ګناه ډېره فضل یې ډېر دئ
زه "حنان" د ډېري عفو امیدوار یم(4) 1357

څو بندي په مخ و زلفو د دلبر یم نور خبر نه په ماښام نه په سحر یم(5)
چي د زلفو بوی دي راغئ تر د ماغه لکه عود مدام په میان کي د مجمر یم
که بې تا حور و قصور و جنت غواړم په مذهب د عاشقانو به کافر یم
سمندر رنګه په دا اور کي شوم پاته همېشه هغه مرغه بې بال و پر یم
چي محروم یې له ګلشنه د وصال شوم سر ګردانه لکه باد پر بحر و بر یم
زه بې پانهو ونه یم باغوان بې مهره عاقبت به د ګلخنو خاکستر یم

۱۷۹ چي په وصل کي یې هومره اضطراب کړم
زه "حنان" یې له هجرانه باخبر یم 1364

پیدا کړئ خدای په اصل بد اختر یم په راستۍ منلئ نه یوه دلبر یم(6)
چي له مخه یې شم ښېرته توان مي نه شي په دا خپله ناتوانۍ هومره خبر یم
همېشه دي د ګُلګون رخسار له شوقه په سره اور کي ځای نیولئ سمندر یم
چي تر ځان لا باندي ګراني ګڼې سترګي د هلک په لاس هغه مرغۍ بې پر یم
پس له دې به نور کنار له خلکو اوسم د تبجن په دود و خلکو ته ضرر یم
محنت غم، ماتم و درد، جفا و جور همېشه سپاه سالار د دې لښکر یم

۱۸۰ جفا ظلم هومره کړه وماته ګوره
زه "حنان" له سنګه روغ نه یم بشر یم ۱۳۷۱

په فراق د دار پر سر لکه منصور یم هغه دم چي له وصاله څخه دور یم
په پرېکړي سر تازه شم لکه شمع چي په بزم کي یې هر ساعت حضور یم
د خط خیال مي دئ په زړه کي(7) ځای نیولئ سر تر پایه فېروزه د نیشاپور یم
چي دي یاد د تنګي خولې کوم دلبره د غونچې په دود و خلقو ته منظور یم(8)
دا اثر دي(۹) د بیمارو سترګو نه دئ؟ چي یوه ګړۍ آرام نه یم رنځور یم

---

(۱) چاپي دیوان: د دار حلقه. (2) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (3) دا بیت په اصل کي نسته. (4) چاپي دیوان: "زه حنان یې ډېر د عفو امید وار یم. (5) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) چاپي دیوان: د خط خیال چي مي په زړه کي. (8) چاپي دیوان:
چي د یار د تنګي خولې کوم خبره د غونچې په دود په دا تل مشهور یم

اصل: د غونچې په دود زړه ویني، مشهور یم. متن له "ب" څخه واخیستل سو. (۹) چاپي دیوان: دا اثر یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تسلي مې د زړه نه شي(۱) په هيڅ طور — نا اميده لکه زخم د ناسور يم

۱۸۱ زه "حنان" دي(۲) د دنيا له کاره خلاص کړم ۱۳۷۸
چې په فکر همېشه ستا د غرور يم(۳)

دا و سترګو ته دي چا ورکړ تعليم — چې تاراج يې کړ زما د زړه اقليم
تر الف دي قامت سم دئ مشکين خطه — دواړه زلفې دي کږې دي لکه جيم
لام کوږ پرېووت ستا د زلفو له پرتوه — د بوسې خواست دي له خولې څخه که ميم
غتېه سترګه صاد نيولې ستا و لور ته — شين له غمه سکاره قې کړه د جحيم(۴)
په اندوه د خط دي سر د قلم چاک شو — پر صفحه دي د رخسار و کېښ حاميم(۵)
پس له مرګه ګذر قبر ته را وکړه — جمع کېږي مې په تا عظم رميم
چې خيال چير ته ستا د مخ د ګلشن راشي — په کار نه راځي هرګز باغ د نعيم(۶)

۱۸۲ "حنان" ستا له درد و دوکه په مرګ خوښ دئ ۱۳۸۲
له احواله يې خبر دئ خداى عليم(۷)

د اشناى له غمه(۸) تل مخ پر بيابان يم — لکه سېل ځنځير په پښو په سر روان يم
ځاى مې نه را معلومېږي د استوګې — لکه کاڼى د مچلوغي سرګردان يم
د جلک په دود د سر په تار ځړېږم — په خدمت مې ملا تړلې ده چالان يم
لکه شمع د اور پلنه(۹) پر تندي ورم — د هجران له تابه تل سوځ زبان يم
چې يې ژاړم د سرو لبو په آرزو کې — سر تر پايه لکه لعل د بدخشان يم
که ظاهر(۱۰) لکه ګل خاندم په دا څه شو — د لاله په شان زړه داغ پر هر دامان يم(۱۱)

۱۸۳ ستا د جور و جفا تاب ترکومه راوړم ۱۳۹۳
زه "حنان" له کاڼي(۱۲) روغ نه يم انسان يم

د خپل يار له غمه څه وايم حيران يم — تر علاج مې شو رنځ تېر اخته په ځان يم
د اسيا په دود په خونه کې سفر کړم — همېشه د بل د پاره سرګردان يم(۱۳)
چې تعريف يې کړم د زلفو وينې قې کړم — د قلم په دود پر سر باندې روان يم
چې پر ځاى د ګياه غشې د خدنګ خورم — زه هغه صيد د مينې د بيابان يم
لکه ګوى چې آرام نه وي په ميدان کې — ستا په عشق کې(14) هسي بې سر و سامان يم

---

(۱) چاپي دېوان: زما د زړه تسلي نه شي. (۲) چاپي دېوان: زه حنان يې. (۳) چاپي دېوان: "چي په فکر د وصال دغه مغرور يم". (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: "تن دي زياته صفايي لري تر ميم". (۲) دا بيت په اصل کي نسته. (۷) په اصل کي د دې غزلي مقطع داسي ده:

چي په خيال کي ستا د مخ د ګلشن ګرزي — "حنان" نه لري په کار جنت نعيم

(۸) چاپي دېوان: د خپل يار له غمه. (۹) چاپي دېوان: د اور پانه. (۱۰) چاپي دېوان: په ظاهر. (۱۱) چاپي دېوان: "د لاله په دود زړه داغ په هرزمان يم". (۱۲) چاپي دېوان: له سنګه. (۱۳) چاپي دېوان:

لکه روند هسي په خونه کي سفر کړم — د آسيا په شان له غمه سرګردان يم

(۱۴) چاپي دېوان: ستا له عشقه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اشنا د جفا درده هسي درونـد يې — چي بيان يې په ما وشي لا بيان يم(1)

۱۷۴ چي خبر مي کړ اغيار په يار "حنانه" ۱۴۰۰
لکه وړکی پر بخنبل باندي(۲) پښېمان يم

چي دا ستا د مخ پر شمع پروانه يم — دا په دا د هري جمعي افسانه يم(۳)
ببره(۴) نه کرم له قاضي له محتسبه — ستا د سرو لبو په ميو مستانه يم
تن دي سيم، غاښونه دُر دي لبان لعل — چوکيدار دا ستا د مخ پر خزانه يم
له ما مه درېغوه تش نظر د سترګو — چي دي پروت مدام د در په استانه يم
چي ورځغلي په رضا د دام حلقې ته — زه هغه د ميني صيد دېوانه يم
دا په کوم مذهب روا په کوم ملت ده — چي رقيب شو دا ستا خپل زه بېګانه يم(۵)

۱۸۵ لاس به وا نه خلم که سل ځايه اره شم ۱۴۰۷
ستا له زلفو زه "حنان" هغه شانه يم

د خپل يار له غمه(۶) هسي دېوانه يم — چي خبر نه په کعبه نه بتخانه يم
چي بې آهه، بې نارې، (۷) بې ږغه سوځم — پر څراغ د مخ دي هغه پروانه يم
که پر سل ځايه اره شم خبر نه يم — د کاکل په شوق يې زه هغه شانه يم
د خال خيال يې ما ضعيف لره کافي دئ — د مېرې په دود قانع په لږ دانه يم
په وصلت کي يې لا څه را وشي ګوره — په تش خيال يې له عالمه بېګانه يم
چي يې خيال ساتم د سرو لبو په زړه کي — دا په دا مدام د لعلو خزانه يم

۱۸۶ دين مذهب به له ما څه پوښتې "حنانه" (۸) ۱۴۱۴
چي يې مست مدام د خولې په پيمانه يم

په اميد دي د وصلت مدام زنده يم — که اميد د وصل نه وي نور مرده يم(۹)
لکه څوک چي پر پيل سپور له سپي ببربړي — په وصال کي(۱۰) له رقيبه ترسنده يم
چي تشبيه مي ستا د قد له سروي وکړه(۱۱) — په دغه وينا تر اوسه شرمنده يم
دا د چا د تورو زلفو په خيال هسي — نه پوهېږم چي مدام پراګنده يم
لاس مي وکښه ستا په ديد سره له سترګو(۱۲) — په خدمت د دوو بېمارو درمانده يم
له جملة کاره وتلئ يم دلبره — څو اخته دا ستا د سترګو په دنده يم

۱۸۷ که له نازه راته سم نه ګورې څه شو ۱۴۲۱
زه "حنان" دي(۱۳) په کړو کتو بنده يم

---

(۱) چاپي دېوان:
د آشنای د هجر درد يې هسي نه دئ — چي بيان يې په ما نه شي لا بيان يم

(۲) چاپي دېوان: په زنجبيل باندي؟ (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: وبره. (۵) اصل: دېوانه يم.
(۶) چاپي دېوان: د خپل يار له ميني. (۷) چاپي دېوان: بې نالې. (۸) چاپي دېوان: "دين مذهب نور څه پوښتې له ما حنانه". (۹) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:
که طمع د وصل نه وي زه مرده يم — په اميد دي د وصلت مدام زنده يم

(۱۰) چاپي دېوان: په وصلت کي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي تشبيه مي ستا د قد کاوه له سروي". (۱۲) چاپي دېوان: "ستا پر سترګو مي له زړه څخه لاس وکښه". (۱۳) په اصل کي "دي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ن﴾

پـه دا عصـر کـي پیـدا شـوه کاتبـان — چـي فـرق نـه کـا د بتـان او د بیـان(1)
مریـد وکـارِي مرتـد پـري خبـر نـه وي — نـه صنم لـه ضم وېش کـړلای شي عیان
خاص محرم کارِي مجرم لـه خپله فکره — جـم او خـم کـارِي قلـم سـره یکسـان
توبـه وکـارِي ثوبـه، ثوبـه توبـه کـا — پـر عـم خـال د غـم ایـږدي هسـي کـوران
قبـل، قتـل پـه رقـم کـي نوشـته کـا — خشـم، چشـم، سـتم سـیم کـارِي آسـان
د سـنبل د سـیل هـیځ امتیـاز نـه کـا — هـم د بـت د تـب پـه میـان کـي وي حیـران

۱۸۸ — صـداقت مـي صـد آفـت نـه کـړي قـادره — ۱۴۲۸
پـه نصـیب زمـا "حنـان" کـړي سـتا جنـان

نـه طـی کېـږي د عشـق لاره پـه دویـدن — لا زیـاتېږي لکـه تـاک پـه بریـدن
تکلـم چـي یـې لـه لعلـو جلـوه گـر شـي — مـخ تـې(2) ځـي زمـا لـه غـوږو شـنیدن
زړه تـړل پـه دنیـا کـار د پخـو نـه دئ — جـدا کـړي مېـوه لـه ښـاخه رسـیدن
د یـار دیـد پـه انـدازه درلـره بویـه — دغـه گـل پژمـرده کېـږي پـه لیـدن
مـاتوي تونـده سـرکه همېشـه کـانی — نـرم کـړي ترخـه ویـل زړه د دښـمن(3)
د زړه ورو د پـاره کـوم دلبـر را درومـي — چـي مـي زړه کـه پـه سـینه کـي طپیـدن
دا راوړي سبا پیغـام د کـومي مهـرو یـي — لیمـه کانـدي لکـه سـتوري پریـدن(4)

۱۸۹ — رم ذاتي خوی د سیاه چشـمو(5) دئ "حنانه" — ۱۴۳۷
ځـه ښـیيي و دا آهـو تـه رمیـدن

بـې لـه تـا مـي احـوال هسـي دئ خـراب نـن — چي مجلس مي شو لـه لاسه پـه عذاب نن(6)
د زړه سـوخت مـي کـړ پـه اوښـو عشـق روښـانه — لا تـازه کـړ ژړا اورد دي کبـاب نـن
انتقـام دا سـتا لـه مخـه خـط زر وکـیښ — پـري یـې ښـود دغـه تنـدري دا آفتـاب نـن
زړه خـط یـووړ، عقـل سـترگو، صـبر زلفـو — لا یـې عشـق لـري لـه مـا سـره حسـاب نـن
دا د چـا د خـط پـه خیـال کـي مسـتغرق یـم — چـي یـې یـووړ لـه مـا شـغل د کتـاب نـن
پـه کلشـن کـي دي د مـخ مچمچـی گـرزي — چـي اوربـږي د بـاران پـر ځـای گـلاب نـن

۱۹۰ — پـر لبـانو یـې خـط ښـه ایسـي "حنانـه" — ۱۴۴۳
دا د بنگـو نشـه بِـه ده تـر شـراب نـن

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته (2) تې = ته یې. (3) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته (4) دا بیت په اصل کي نسته.
(5) چاپي دیوان: شوخ چشمو. (6) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم شوخ چشم بیا وتلئ دئ په ښکار نن — دا چي ورک له آهوانو دئ قرار نن(1)
په رکاب مي ګمان شو د پري(2) سترګي — چي لید نه شو له تېزی د آس رفتار نن
غوخ په تېغ د کوم قاتل یم خبر نه یم(3) — چي سجدې کوم په وینو کي(4) زه خوار نن
په امید چي یوه ورځ به ګلرخ راشي — په ګلشن کي لمر کړه خپل ګلان نثار نن
په ګرېوان مي سر په خیال د چا د خط کړ — چي ځي بوی ځني د مشکو د تاتار نن
په کوڅه کي ګرده شپه وم چي نا امیده — لکه بې اثره دعا راغلم سهار نن(5)
که یې سترګي عالم وژني عجب نه ده — عجب دا چي قتلول کوي بېمار نن(6)

۱۹۱ د "حنان" صحت په دم په افسون نه شي ۱۴۵۱
پر زړه و خوړ د اشنای د زلفو مار نن

راشه وګوره زما پرېشان احوال نن — خراب کړئ یم دا ستا د زلفو خیال نن
دا تور زاغ پر لانده ګل باندي ښکارېږي — که پر مخ باندي جلوه کوي تورخال نن
د حیرت ګوتې(7) په غاښ کړې چي یې ولید — شاپېری د کوه قاف دا ستا جمال نن
خط دي وران کړ قلمرو دا ستا د حُسن(8) — که سور ګل دئ مورچه ګانو کړ پایمال نن
په سینه کي مي هډونه رېز مرېز شول — څوک به راوړي مومیایي دا ستا د قال نن(9)
په آزار دي زلفي نه دي پسې څه دي؟ — د لړم په دود مهتاب ته کړي جنجال نن

۱۹۲ نوی خیال د یار د خولې وایه "حنانه" ۱۴۵۸
شنیده خبري مه نیسه پر فال نن

د عالم الفت بلا ده پر مجنون — له ازله دا نداء ده پر مجنون
د چمن د ګلو هیڅ پروادار نه وي — چي ګلشن تر باغ(10) صحرا ده پر مجنون
تنګدستي تحقیق مایه د لېونتوب ده — عریانی سکښتې قباه ده پر مجنون
د جنون داغ که نګین د سلیمان نه وي(11) — له وحشیو څه غوغا ده پر مجنون
همېشه خلاص دئ د دهر له جنجاله(12) — د صحرا بوټي کلا ده پر مجنون
آبادي که د اسلام ده که د کفر(13) — خرابي یې بې پروا ده پر مجنون

۱۹۳ دا جامه پر هوښیار زېب نه که "حنانه" ۱۴۶۵
ستا ویل جوړه انشاء ده پر مجنون

---

(۱) چاپي دېوان:

کوم شوخ بیا وتلئ دئ هسي په ښکار نن — دا چي ورک دئ په آهونو دئ قرار نن

ج

(2) چاپي دېوان: د پېري سترګي. (3) چاپي دېوان: یم بسمل طوره. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بیت په اصل او "ب" کي نسته. (7) ګوتې = ګوتي يې. (8) چاپي دېوان "خط دي وران کړ
دا اقلیم د حسن هسي". (9) چاپي دېوان: "مومیا به راوړي څوک دا ستا د قال نن". (10) چاپي دېوان: د باغ.
(11) چاپي دېوان: "د جنون داغ سلیمان نګین نیولئ". (12) چاپي دېوان: "خلاص د دهر له جنجاله هم په دا دئ".
(13) چاپي دېوان: "آبادي که څه د کفر څه د دین ده".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مې ولیده د یار چین د جبین
په هر چین کې د جبین یې(1) هزار چین

دا یې چین(2) د جبین نه دئ د زړو چین دئ
په دا چین کوي د چین د مشکو چین

په هر چین کې د جبین یې چین معلوم دئ
له غیرته یې د چین پر جبین چین

د جبین په چین یې زړونه واړه چین کړه
وایې خیست په دغه چین له چینه چین

چې چین خلاص که د جبین د زړه چین وا شي
چې چین چین کاندي جبین زړونه که چین(3)

د غضب چین چې ماهروی پر جبین راوړي
لمر په چین د اورو پټ که خپل جبین(4)

۱۹۴ د جبین په چین یې چین د خلکو وکړ(5)
زه "حنان" یې کړم په چین د جبین چین ۱۴۷۲

عاقبت مي په ژړا شو تور چشمان سپین
دا اوره شوه نن له جوشه د باران سپین

په امید د مېلمانه مې زړه کباب کړ
انتظار مې کړه لېمه تر نمکدان سپین

هیڅ خبر مې بیا د ورک یوسف را نه غئ
که یعقوب رنګه مې شو واړه مژګان سپین

پاسباني دي د مخ چا و زلفو ورکړه(6)
د هندو په لاس مې ولیده قرآن سپین

مرتبه به د اوو شهیدو مومي
که چا ځان مړکړ د یار پر زنخدان سپین

دا ګوهر دئ په حقه کې د عقیقو
که په لبو کې یې(7) زېب کوي دندان سپین

۱۹۵ رقیبان چې پر خوله ورشي هغه وایې
څو به کړي(8) "حنان" له دې تهمته ځان سپین ۱۴۷۹

رسا قد او رسا زلفې رسا حُسن
په بشر کښې موجود نه شو دا ستا حُسن(9)

توري سترګې، تور مژګان او نری وروځې
چې پوره یې وي دا ټول دئ د چا حُسن

چې د خدای عطا پر وشي ښایست ورکه
ګڼه نه شي رانیوه په بها حُسن

ستا ښایست لره حاجت د زېور نشته
نه زیاتېږي د هیچا په حنا حُسن

څو دولت د حُسن شته دلبري بویه
زېب کوي چې وي سره له وفا حُسن

د بوسې مهرباني که کوې وقت دئ
دا چې نن دئ، بیا به نه وي فردا حُسن

۱۹۶ خوار "حنان" نامېنده مه شړه له دره
چې خدای درکړ نن و تاته یکتا حُسن ۱۴۸۶

که امین وکه پر دا روح الامین
د رقیب ځای شه اسفل السافلین

سترګو راکړ نن برات پر غزالانو
خیال د زلفو یې کړم تېر تر چین ماچین

که فلک مې سنګین زړه تر موم کړ نرم
دی مې هم د زړه په دود سره کړ شین

د کشتن شوق د هغه شاهسوار په تېغ کړم
چې جلوه یې د قیامت د لمر که زین

په خرام رفتار یې زه تر موی باریک کړم
چې ملا وتړي د ناز پر کمر چین

خاموش ناست د زړو ونبکار ته دئ پوهېږم(۱۰)
پټې سترګې مشق د وینو کړي شاهین

۱۹۷ د حمید د خوش نظمۍ په زراعت کې
دا "حنان" یې دئ د شعر خوشه چین ۱۴۹۳

---

(۱) یې: په اصل کې نسته. (2) چاپي دېوان: دغه چین. (3) چاپي دېوان: "چې چین کاندي جبین زړونه که چین".
(4) چاپي دېوان: لمر په چین د اوراد پټ که خپل جبین. (5) چاپي دېوان: د خلکو واخیست. (6) چاپي دېوان: "پاسباني د مخ یې چا زلفو ته ورکړه". (7) چاپي دېوان: که د یار په خوله کې. (8) چاپي دېوان: څو به کا. (9) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته. (10) چاپي دېوان: "چې خاموش ناست یې زما د زړه و ښکار ته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ و ﴾

شَست يې صاف دئ ډېر د غشو په ويشتو   چې خدنگ تې[1] اميد نشته د ختو
شوخ کاته يې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته   نازک تن يې زخم کېږي په کتو
څه ګيله[2] له خال و خطه کړم له زلفو   کښېي ايستلئ يم[3] په ډېرو آفتو
کله ظلم، کله جور، ګاهي جفا کړي   ازمو يې مې په هزار ازمويښتو
کله خواست د بوسې کله د کنار کړم   د مخ آب را څخه توی شو په خواستو
د ناصح په ويل نه ګرزم له عشقه[4]   چې مې غوښتئ و له خدا په خيراتو

۱۹۸   غل د شعر څه قدرت لري "حنانه"   ۱۵۰۰
چې به غلا له تا الفاظ که د پښتو[5]

يو دي کړم مين د سترګو په جادو   په ځنځير دي بيا بندي کړم د ګېسو
ما درزاد وحشت له قيده څخه خلاص وي   نه نيو کېږي په ځنځير رم د آهو[6]
د زړه زخم مي ناسور شو[7] نه رغېږي   دئ تېر شوئ له تدبيره د رفو
د هغه شوخ چشم ديده په کوم فرصت کړم   نګهبان يې دئ د مخ تېغ د ابرو[8]
چې نهان دا ستا قامت شي سرو قده   د قُمري په شان[9] مي زړه وايي کوکو
دا تور خال يې پر سپين مخ باندي ښکارېږي[10]   که و لمر ته د قيامت ناست دئ هندو
بانوګان دي حاجت زما د مرګي غواړي   چې سجده که و محراب ته د ابرو[11]

۱۹۹   دا د خپل وصال شربت په "حنان" نوش کړه   ۱۵۰۸
د هجران په اور يې سوئ دئ پهلو

سِحرګرو سترګو ستا په ډېر جادو   رم کاته درېده زده کړه په آهو[12]
په محراب کې د کعبې يې قبر بويه   چې وژلئ وي په تېغ ستا د ابرو
دا د کوم ګلرخ له غمه په ګلشن کي   دي ګلان په وينو سره لکه سالو
د يار زلفي له رقيبه نه خلاصېږي   ولي مشک اسانه نه ښندي هندو
له غيرته مي پر سر ډېري اوري   چې رقيب دي کله وينم پر پهلو[13]
بېهوده ضايع کوي دوا طبيبه   زه مريض يم د عشق[14] نه مي شي دارو

۲۰۰   که يې ځای پر استانه غواړي "حنانه"   ۱۵۱۵
په بانو يې کړه د در خاوري جارو

---

(۱) تې = ته يې. (2) چاپي دېوان: څه شکوه. (3) اصل: کښېي ايستم. (4) چاپي دېوان: له ميني. (5) چاپي دېوان: "چې يې غلا له تا الفاظ که له پښتو". (6) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: ناسور دئ.
(8) چاپي دېوان: "چې تعلم يې دئ له رمه د آهو". (9) چاپي دېوان: په دود. (10) چاپي دېوان: په سپين مخ کي معلومېږي. (11) دا بيت په اصل کي نسته. (12) چاپي دېوان: "رم کاته دي ديده زده کړه په آهو". (13) چاپي دېوان: "هر ساعت چې رقيب وينم پر پهلو". (14) چاپي دېوان: يم نا جوړ د عشق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه کـار نـه دئ سـیم و زر د دنیـا دارو   حسـاب غـوارې پـه محشـر د دنیـا دارو
د حرَص کیکه یې ګرزي پـه شلوار کښې   ارام نشـــته پـــر بســـتر د دنیـــا دارو
نقش نـه قبلوي هـر کاغـذ چـې غـوړ شـي   نصـیحت نـه کـه[1] اثـر پـر دنیـا دارو
لکـه سـېل چـې پـه تلوار لـه غـره را لـوېږي   پـــه دولـــت نشـــته بـــاور د دنیـــا دارو
لکه مار چې پر ګنج پروت وي برخې نه وي   دغـــه کـــار دئ سراســـر د دنیـــا دارو
ویـده پښ[2] د ډول پـه ږغ نـه بیـدارېږي   غفلـت زیـات پـه شوروشـر د دنیـا دارو

۲۰۱   زه "حنـان" پـه دا لـه خدایـه ډېـر راضـي یـم
چـې پـه حـال نـه شـوم[3] خبـر د دنیـا دارو   ۱۵۲۲

زړه تېپــرېي یــاره ســتا لــه ســورېدو   چې ځي بیا پـه قصـد د چا پـه خوارېدو[4]
پـه تـاراج د کومـو زړو ځـې نـه پـوهېږم[5]   چــې فرصــت نــه کــړې هرګــز د درېــدو
پر هر چا باندې چې ورشي هغـه سوځي   مګــر خــوبښ یــې د دې اور پــه لګېــدو
په ګلشن کې چې قامت ستا جلوه ګرشي   صـنوبر خـوبښ شـي د ښـو پـه پرېکېـدو
که حواس جمع غـوارې مـخ تـه یـې ګوره[6]   شـــېرازه د دې اوراق شـــي پـــه لیـــدو
چــې پــه آه یــې اســمانونه عــرش لړزېږي   اجتنـــاب کـــوه[7] د زړه لـــه نړېـــدو

۲۰۲   "حنان" ترک د وطن خوبښ کړ ستا له جوره
زړه خوشـــاله کـــړه د ده پـــه ورکېـــدو   ۱۵۲۹

طمــع پرېکــړه د جهــان لــه ښــو ثمــرو   کـه ځـای غـوارې پـه درګـاه کـې د دلبـرو
سـتا د مـخ خریـداري نـه کـه نـور څـه کـه   چـې ګـلاب کـړه لمـن ډکـه لـه سـرو زرو
کـه پـه خـط دې مـخ صـفا شـو عجـب نـه ده[8]   صــفا یــې مــومي آئینــه[9] لــه خاکســترو
چـې تشـبیه یـې سـتا لـه قـده کـړه دلبـره   صــنوبر ســروه پــه دا شــوه بــې ثمــرو
چــې لــه تارنګــه ســنګدله آشــنایي کــه   د هغـــو پـــر ســـر بـــاران و د ډبـــرو
پـــر غـــوړو دې زلفـــې هســـې معلـــومېږي   لکـه پـروت مفلـس هنـدو[10] پـر سـپینو زرو

۲۰۳   "حنـان" خوشـي امیـد سـتا د ورانـه کانـدي
لـــه غریبـــه بالښـــت څـــه غـــوارې د پَـــرو   ۱۵۳۲

دا یـې واخیسـت لـه عُـذاره نقـاب ورو ورو   کـه د لمـر لـه مخـه تښـتي سـحاب ورو ورو
اومـه زړونـه کامـل زړه تـر ځایـه بـوزي[11]   پـــه انګـــار ســـره پخېـــږي کبـــاب ورو ورو
زړه بــې عشــقه پــه کــار کلــه دئ ناصــحه   بـې صـاحبه سـرای آخـر شـي خـراب ورو ورو

---

(۱) ب: نصیحت نه کړي.(2) ویده پښه. پښه له بیت سره نه لګېږي. پښ ور سره لګېږي پښ د "آهنګر" په معنا.
(3) ب: نه یم. (4) چاپي دېوان: "چې ځي بیا د چا په قصد د خوارېدو ". (5) چاپي دېوان: خبر نه یم. (6) چاپي دېوان: "که حواس دي جمع غوارې مخ یې ګوره ". (7) چاپي دېوان: اجتناب بویه. (8) چاپي دېوان: عجب نه دی.
(9) چاپي دېوان: ښیښه. (10) چاپي دېوان: لکه و لوېږي هندو. (11) چاپي دېوان: په نڅا بوزي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نازک خیال آخر رسېږي و معنا ته
هلال و ګوره څه شان شي مهتاب ورو ورو

د سپین مخو په وعده مه غلطېږه[1]
تږی و بولي و ځان ته سراب ورو ورو

د مشرق مغرب لا رطی په یوه ورځ کړي
چي ګام اخلي څوک په شان د آفتاب ورو ورو

۲۰۴ په تعجیل نه مونده کېږي مراد "حنانه"
طالب لولي په دېر عمر کتاب ورو ورو ۱۵۴۳

بیا په غم هسي اخته کړم هجران ورو ورو
لکه بوخت چي پمن وي په ځان ورو ورو

جوړ په زړه مي اموخته شوې د یار زلفي
لکه و نښلي په غوښو ماران ورو ورو[2]

نمدې سترګي[3]، ګونه ژړه، وچ هډونه
ستا په عشق کي[4] را پېښېږي نقصان ورو ورو

حال د خپل پایماله و پوښته چي څه دئ[5]
لکه تېر پر مېړتون شي سلطان ورو ورو

یوه شپه مي په خواب و لیدې ستا زلفي
لا تر اوسه مي خاطر دئ[6] پرېشان ورو ورو

زړه مي ورک و، ګرزېدم: تا خندا وکړه
ستا پر خوله باندي مي کېږي ګُمان ورو ورو

بیا مجلس کړې له رقیبه در پوهېږم
چي شړې له دره بیا عاشقان ورو ورو[7]

۲۰۵ یا نصیب چي به له دې غمه آزاد شي[8]
"حنان" بند شو ستا د غم په زندان ورو ورو ۱۵۵۱

در ته وایم د مجاز د عشق له کړو[9]
چي کوي هغه حساب دي په سړو

د پیغام په بوسه نه شي د زړه سوده
مات چیني نه پیوندېږي په اوړو

قلاده[10] ده د قصاب زړونه په زانګي
دا مېخونه چي ښکارېږي د ښو

خلق خوشي آهو بولي دا ستا سترګي
آهو رم لري[11]، دا ښکار کوي د زړو

هر کاته دي[12] د خنجر کار که په زړه کښي
نه رغېږي زخمي شوئ[13] د چړو

بېهوده زاهد دعوه د عاشقۍ که
ښځه کله جنګ ته وزي د مړو

۲۰۶ رنګ تغیره، ګونه ژیړه، وچ هډونه
د "حنان" شاهدان دېر دي په جوړو ۱۵۵۸

مخ یې لا صفا د میو په اثر شو
دا ګلاب له دې شبنمه تازه تر شو

زما په قتل یې لاس هسي مضطرب شي[14]
لکه پر د طوطي توی د تېغ جوهر شو

مرم په دا چي و رویبار ته مي حال و وې خیال
نا محرم په دا اسرار ولي خبر شو

یې و ووت له سینې زړه ورسره ووت
کورنی له دې مهمانه همسفر شو

---

(۱) چاپي دیوان: "په وعده د ساده لوحو غلط مه شه ".(2) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (3) چاپي دیوان: نم د سترګو. (4) چاپي دیوان: ستا له میني. (5) چاپي دیوان: و پوښته چي دئ. (6) چاپي دیوان: لا تر اوس مي صورت کېږي.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دیوان: شم. (9) ب: د عشق د کړو. (10) اصل، ب: قناده. دا لغت ما په قاموس کي پیدا نه کړ ښایي "قِلاده" وي د "طوق ـ کړی ـ چنګک" په معنا. حافظ وايي:

شنیده ام که سگان را قلاده می بندد
چرا بگردن حافظ نمی نهی رسنی

(11) ب: آهو دم کوي. (12) ب: هر باڼو دی. (13) ب: زخمي کړی. (14) چاپي دیوان: مضطرب وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې تعریف د شکرلبو تل په کاږم — له خامې څخه مې توی شهد و شکر شو
په راتله د طبیب د مه د بیمار شي — ستا په دید سره مې روغ زخم(1) بتر شو

۲۰۷ نصیبه ازلي ده را رسېږي(2) ۱۵۷۵
چې "حنان" او د یار غم مخ و استر شو

د بلبل د ماغ چې ستا له بویه پور شو — هره شپه د ګل خندا ورته نا سور شو
د سینې له زخمه بوی راځي د میو — چې مې زړه په خیال اخته د کوم مخمور شو
ستا بې سترګو په ګلشن کې نرګس ګوره — زرغونه امسا په لاس ولاړ رنځور شو(3)
چې شبنم که ځان فنا و لمر ته رسي(4) — تر هغو چې دی هستي وه منزل دور شو
د شکرو نی د فیض له نارو خلاص دئ — دنیا دار محروم له حورو له قصور شو(5)
په لږ عمر سره بار د ګناه سپک وي — اسرحت(6) په کوتاه ورځ کې د مزدور شو

۲۰۸ چې په درست عمر کامیاب د وصل نه شو(7) ۱۵۷۲
سُست طالع زما "حنان" فرش د رنځور شو

ستا د مخ په ننداره مې بوستان هېر شو — په آرزو ستا د رخسار ارغوان هېر شو(8)
توري زلفې دي ناز کاندي پر سنبلو — په سبزه د استا د خط مې ریحان هېر شو
ستا د قد په تماشا شوم هسې محوه — چې په باغ کښې مې د سروي نښان هېر شو
په صورت تر ګل لطیف یې په زړه کاڼی — ستا تر زړه پوري مې یاره سندان هېر شو
غم دي هسې رېز مرېز کړم زړه کوتلئ — چې له ما څخه د مینې بیان هېر شو
خوله غونچه، غوږ شګوفه سترګې نرګس دي — د دې مخ په ننداره ګلستان هېر شو

۲۰۹ عاشقان یې و نمانځل په د شنامونو ۱۵۷۹
بدبختي ګورئ عالمه، "حنان" هېر شو

تر غوږو چې مې یو ځله د عشق ساز شو — د یار غم په هغه دم زما همراز شو
دا د چا د راتلو ږغ شو په ګلشن کې — چې ګل سر تر پایه غوږ په دا اواز شو
له غیرته په اور وسوم چې مې ولید — په چمن کې چې ګل ستا د مخ په راز شو
دا یې ستا د خولې، د زلفو شرح کښله — د قلم چې د ست کوتاه زبان دراز شو
چې د زړه طلبه مې تل ورته نیوله — دا په دا یې رامائل د سترګو باز شو
په دولت د حُسن ولې بې نیازي کړې — سرو مال مې صدقه دا ستا د ناز شو

۲۱۰ د بنایست محموده رحم(9) باندې وکړه ۱۵۸۲
دا "حنان" دي خاص غلام لکه ایاز شو

(۱) چاپي دېوان: ستا په دید مي لا د زړه زخم. (2) چاپي دېوان: ور رسېږي. (3) چاپي دېوان: "زرغونه عصا په لاس په زړه رنځور شو ". (4) چاپي دېوان: و غره ته رسي؟. (5) چاپي دېوان: له عیشه له سرور شو. (6) اسرحت = استراحت. افغاني لیکوال دا کلمه کله کله د "اسرهت" په بڼه کاږي. (7) چاپي دېوان: په وصل نه شوم. (8) ب او نور چاپي دېوانونه دا غزل نه لري. (9) چاپي دېوان: مهر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهار راغئ شیر د غره په ګلو رنګ شو
له سائې د اورو ، ملک لکه پلنګ شو
معتدل شوه هوا د جنت مثل
برف و باد د ژمي یخ واړه پر څنګ شو
د لاله په لاس کښې جام دئ د شرابو
زرغون موج د دامان هسې لکه بنګ شو (1)
څه سبزه ده لکه خط د ګلعذارو
له غیرتې د آئینې په زړه کښې زنګ شو
درم رېزه شګوفه ده په هر باغ کښې
د کېمیا معدن د هري شېلې سنګ شو
سایه بان د اورو ګرزي پر سر باندي
تنابوني(2) د باران ځاځکي خوشرنګ شو

٢١١ د لاله په شان یې داغ دئ پر زړه باندي ١٥٩٣
و "حنان" ته بې له یاره جهان تنګ شو

په لېمه مې عکس ستا د رخسار ګل شو
چې مژګان مې اشیانه د هر بلبل شو
دا د زلفو تار دي کوږ په رخسار پرېووت
که پر پاڼې د ګلاب حلقه سنبل شو
دغه زما اسیر ترل دي بل څه نه دي
چې کوږ شوئ دي وغوړوته کاکل شو
سترګي وروځي ـ خط مژګان او توري زلفي
په رخسار دي د حبشو تسلسل شو
بېهوده وايي په صبر مراد حصلېږي
زما د کار خرا بېده په تحمل شو
د مهجور له آهِ سرده و وبرېږه
تر حد تېر چې دا ستا جور وتغافل شو

٢١٢ که توبه کوې "حنانه" وقت(دغه) دئ(3) ١٢٠٠
له توبې توبه کوه موسم د ګل شو

بیا دي جوړ پر سپین رخسار د زلفو دام شو
چې د زړه مرغه مې هسې نا آرام شو
زهر د سترګو دي(4) په ما کې اثر وکړ
چې پر تن مې پوست زرغون لکه بادام شو
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که
په سبزه کې دا آهو له رمه رام شو(5)
اضطراب د یار د خط د زلزلې دئ(6)
چې دا هسې مې د زړه آرام حرام شو
چې مې نه پېژاند پخوا د وصل قدر
نبه چې هجر مي نصيب على الدوام شو
ډک د ترکو په تعریف نه دئ نور څه دئ
چې دېوان زما مرغوب د خاص و عام شو

٢١٣ لېونتوب چې په کوڅه د عشق داخل کړ ١٢٠٧
له "حنانه" څخه پاته ننګ و نام شو

بنفشه چې دي پیدا پر نسترین شو
له غوسې دي غم مېلمه زما حزین شو
و تصویر ته د رخسار دي حیران کښېناست(7)
چې ناظر ورته نقاش د چین ما چین شو
له ما مه پېښوه حال زه در خبر یم
د زړګي مرات مې هسې رنګ دوربین شو
له دې غمه ولې نه ژاړم سرې سترګي
چې اشنا مې له رقیبه همنشین شو

(١) په بله نسخه کي دا ځای نه لوستل کېدئ له کوئټه چاپه اصلاح سو. (2) تنابوني = تنابونه يې. (3) ب: وقت دی وقت دی. (4) چاپي دېوان: د سترګو يې. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: د خط د ازلي دئ.
(7) چاپي دېوان: "حیران کښېناست و تصویر ته د رخسار ستا".

ستاله غمه نه یم څه یم چي دا هسي   لا د ږېرشو کاله نه یم موی مي سپین شو
پښه پر لاري د عشق مه ږده بوالهوسه   پر دا لار باندي مانده روح الامین شو

۲۱۴ پر ګلشن د مخ دي عیش رقیبان که[1] ۱۷۱۴
دا "حنان" دي د غمونو اباسین شو

چي کمان دي د ابرو خم لکه نون شو   د باڼو خدنګ یې زما په زړه درون شو[2]
په آرزو چي یې د غاښ د دُرو ژاړم   یوه سترګه مي د جله بله جیحون شو
دا په دا مي زرغونه شوه تور د سترګو   چي پر مخ دي د تور خط نښان زرغون شو
چي یې ستا دا تنګه خوله ملاحظه کړه   د غونچې له درده هسي ځګر، خون شو
سور و ژړ چي مي دا ستا په غم کي وینې   رعنا ګل له دغه غمه ګونا ګون شو
ستا د ملا په خیال کي هسي رنګ ضعیف یم   چي مېږی مي اوس د لاري رهنمون شو

۲۱۵ د فلک به ډکه خوا اوس په سړه شي ۱۷۲۱
چي "حنان" دا ستا په غم سر و زنګون شو

چي اشنای د یار د در په استانه شو   رقیب ځکه پر عشاقو مردانه شو
و خاطر ته مي عیش نه راځي ډېر عمر   غم چي راغئ یو ساعت صاحبخانه شو
چي سیالي یې ستاله خاله سره کړله[3]   ریحان هسي په تور مخ دانه دانه شو
آوازه دا ستا د زلفو ما کړه پورته   کله ږغ که[4]، چي ځنځیر بې دیوانه شو
د مهرویو دیدن غواړې ځان خراب که[5]   د لمر مخ مدام څرګند په ویرانه شو
سرکشان که سره لمبه وي ملایم شي   صبحدم څراغ ملهم د پروانه شو

۲۱۶ ستا د میني غم له هري خوا پر اوري ۱۷۲۸
"حنان" ستا د غمو هسي کاشانه شو

ما وې بخت به په فرمان شي، ولي نه شو   له جفا به یار پښېمان شي، ولي نه شو
چي مي تل ورته ژړل دا مي امید و   چي بې[6] لب شکر افشان شي، ولي نه شو
زړه کباب او ښي نمک زما په دا وې   چي بې[7] خیال زما مهمان شي، ولي نه شو
تمام عمر یې د سترګو دعا ګوی وم   چي را[8] بِه به دا ناتوان شي[9]، ولي نه شو
منتظر چي یې مدام و خط ته ناست وم   ماوې مفت[10] بې زنخدان شي، ولي نه شو
د هجران درانه بارونه مي په دا وړه   چي وصال بې جاودان شي، ولي نه شو

۲۱۷ تا ویل رقیب پښېمانه دئ "حنانه" ۱۷۳۵
زوړ هندو به مسلمان شي، ولي نه شو

---

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: "چي هوا یې د تور خال کوله ځکه".
(4) چاپي دېوان: کا. (5) چاپي دېوان: "ځان خراب کړه که دید غواړې له مهرویه". (6)، (7) بې = به یې. (8) چاپي دېوان: ما وې.
(9) اصل: دا بېمار شي. (10) چاپي دېوان: صفت؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت چي مي د يار د زړه پترى شو   دا په دا مي په رقيب باندي برى شو
چي مي مينه د شوخ چشمو کړه په زړه کي(1)   د بادام په دود مي تن سوری سوری شو
چي يې لافي ستا له خولې سره وهلې   د غونچې له خجالته زړه نرى شو
توند توسن مي له تېزيه سهي نه کړ   نه پوهېږم برق و، باد و که پېرى شو
ما به څوک له ياره واړوي ناصحه   تر قيامته زما سر د يار نغرى شو
بې نيازۍ د يار هسي رنګ ضعيف کړم   چي مي سپى باله هغه راته زمرى شو

۲۱۸ د "حنان" يار په ښايست تر نورو بِه دئ
چي د وخت پر شاعرانو يې تېرى شو ۱۷۴۲

نيک بدا د ازل و قتويش و   څنو ته لږ و چاته زيات رويش و(2)
دا فغان اله ردم د بلبل اف   روانه يخ سخن کاند لريش و
عشق ايم دام ين لره ستى د   بلبل تاب رک د ګلو ريش و
نسترن نرګس نبل اله شبو د   اپکوم ال وصف رتا پيش و
کل شرم خ په انو کښې ه و نغښت   اب ستا د بدن درلوريش و
چي مي دا را پياد شي ارقيب هم   اته رساعت رمرک بتر اپيش و

۲۱۹ څه په نوې طرحه شعر کړې "حنانه"
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نښ و ۱۷۴۹

د تقوا مالونه چور کړه بيا نوخطو   هوا عيش را پوري سور کړه بيا نو خطو
پېچا پېچ زلفي يې ګوره کړې وروڅې   مار لړم راته حضور کړه بيا نوخطو
شاپېرۍ د ارم واړه خود بخوده   ګډ په شرو په فتور کړه بيا نوخطو
نوي عشق مي د زړو توبو صف مات کړ   جوړ داغونه مي ناسور کړه بيا نوخطو
نه خلاصېږم په هيڅ رنګ د دوی(3) له جوره   اخترونه مي عاشور کړه بيا نوخطو
خالي شوي مي جامونه وه له ميو   له دا بنګو څخه(4) پور کړه بيا نوخطو

۲۲۰ د "حنان" له قصده داد د بوسې کاندي
رقيبان يې په معمور کړه بيا نوخطو ۱۷۵۲

بيا اخته شوم په بلا د تورو زلفو   بلا څه، په اژدها د تورو زلفو
تر بغل لاندي(5) يې ګنج د مخ ساتلئ   را معلومه شوه دا غلا د تورو زلفو
په خُتن کي يې د مشکو قدر کم کړ   څه به وايم له سودا د تورو زلفو
په پرېشان صورت کوي د مخ ساتنه   راشه وګوره وفا د تورو زلفو

---

(۱) چاپي دېوان: "چي مي عشق د شوخ چشمانو کړ په زړه کي". (2) دا غزله کټ مټ و ليکل سوه، حل يې د سريزي په (25 او ۲۲ مخونو) کي و ګورئ. (3) چاپي دېوان: په هيڅ وخت د دې (4) چاپي دېوان: د غمزې په ميو پور
(5) چاپي دېوان: تر سنبل لاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې ناستې دي په خيال پهلو و لمر ته   څه به وايم له هوا د تورو زلفو
تر هر خم يې شاوخوا آفتاب ځلېږي   په شپه و ګوره رونا د تورو زلفو

٢٢١ د جنون مار ورته غابن چيچي له درده   ١٢٦٣
چې "حنان" کوي[1] انشاء د تورو زلفو

هسې ډوب يم همېشه په خيال د ترکو   چې خبر نه يم هرګز په حال د ترکو
صحيفه مې د زړه و ګورئ عالمه   پکښې نقش دئ ګُلي احوال د ترکو
چې د بخت قرعه مي شوه اوله خلاصه غنيمت   بل څه نه راغله چې راغئ فال د ترکو
کړه خپل سر څه غواړې زاهده   پر پرهار دوړوي مالګې قال د ترکو
لکه موم و لمرته ويلي شي له تابه   هسې زړونه او بوي جمال د ترکو
زاغ پر پاڼې د ګل ناست دئ خبر نه يم[2]   که پر سپين مخ باندي ايښئ[3] خال د ترکو

٢٢٢ په ويشتو د خپلو سترګو بنه پوهېږي[4]   ١٢٧٠
ما "حنان" وليده دا کمال د ترکو

د خوبانو خط و خال دئ کان د مشکو   ځکه کاندي هر سړی ارمان د مشکو
چې د زلفو بوی دي باد يووړ دلبره   له خُتن يې کړ بېرون کاروان د مشکو
چې يې وکړه شبګيره دا ستا د زلفو   ځکه توره شوه شانه په شان د مشکو[5]
دا يې[6] زلفي په رخسار باندي ځړېږي   کې[7] د حُسن پر دوکان مېزان د مشکو
دا يې زلفي پر مخ نه دي غوړولي   اورېدلئ دئ پر ګل باران د مشکو
چې ليدلې يې[8] جفا ده له نو خطو   زړه مي نه کوي الفت چندان د مشکو

٢٢٣ د "حنان" سينه نو خطو تور سکاره کړه   ١٢٧٧
که سينه وه د حميد دوکان د مشکو

خلاصيت نه مومم له لاسه زه د سترګو[9]   په بلا که زړه اخته[10]، کاته، د سترګو
په ګلشن کې يې فارغ کړم له نرګسه   راته جوړه شوه عجب کړوه[11] د سترګو
په قيامت بې[12] شهيد ګونګ وي نه پوهېږم   ورکړه چا دا هسې شان رانجه د سترګو
کې هر څو ځني ساتم[13] نه ساته کېږي   دلبران مدام وړي زړه تر وره د سترګو[14]
په بانو بې پښې مجروحې شي بېرېږم   پر قدم به مې وي ايښې خوله د سترګو[15]
د ښه يار وداع ده ګرانه معلومېږي   راته ګران نه دي هرګز خاته د سترګو[16]

٢٢٤ که د زړه سلامتي غواړې "حنانه"   ١٢٨٤
پر ځان ونيسه واجب ساته د سترګو

---

(١) چاپي دېوان: کاړي. (2) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (3) چاپي دېوان: باندي پروت دئ. (4) چاپي دېوان: پوهېږم.
(5) دا بيت په چاپي دېوان کې نسته. (6) چاپي دېوان: وايي. (7) کې = که يې. په چاپي دېوان کې د "که" په بڼه دئ.
(8) چاپي دېوان: مي. (9) دا غزله په چاپي دېوان کې سهواً د "ی" د رديف په 194 مخ کې راغلې ده. (10) چاپي دېوان: په بلا کړم زه اخته
(11) چاپي دېوان: کړده. (12) بې = به يې. (13) چاپي دېوان: ځني ساتې. (14) اصل: "بې ديدنه دي اسان خاته
د سترګو ". (15) = (16) دا دواړه بيته په اصل کې نسته، خو ځای يې خالي ورته پرې ايښئ دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه رخسار يې آبداري يووړه له ګلو — په چمن کي چي شور ګډ شو په بلبلو[1]
له نرګس څخه يې خوب په سترګو يووړ — توري زلفي يې باج اخلي له سنبلو
چي يې لب بار د خندا اخيستئ نه شو — په نازېږم نن اشنا شوه په ښکنځلو
په حرم کي د کعبې يې قبر بويه — چي شهيد يې شو[2] د سترګو په ويشتلو
چي يو زخم مي روغ نه وي بل پر و شي — د سيني زخم مي تېر شو له ګنډلو
که د زړه ساتنه غوارې په دنيا کي — عادت و نيسه د سترګو په ساتلو

۲۲۵ — چي دي نه رانيسي دُر څوک په کودري — ۱۷۹۱
”حنان“ خوله په دا نګاه کړه له ويلو

په رضا مي را وستلئ ځان ته غم و — چي نظر مي دي و مخ ته په هردم و[3]
و عرق ته د رخسار دي حيرانېږم — چي و لمر ته طاقت کله د شبنم و
قتلولم چي دي زه په تېغ د سترګو — دا دي خط راوړئ زما د مرګ رقم و
بېهوده خلګ ماران بولي ستا زلفي — که ماران وای لاندي شوي به تر دم و
نن ورځ نه يم ستا کاکل پېچوتاب کړئ — له ازله لوی دښمن مار د آدم و
ورنغله پادشاهي هرګز په خيال کي — د هغو چي ستا په مينه کي کار سم و

۲۲۶ — لاله زار چي مخ د مځکي شو دلبره — ۱۷۹۸
دا خوړلئ د ”حنان“ د سترګو نم و

چي قاصد را ووړ احوال ستا د لبانو — بل يې[4] هيڅ نه و په خوله کي بې مرجانو
د بېمارو سترګو خواست دي هر زمان که — دا چي لاس پورته نيولئ دئ مژګانو
حريفي يې ستا د سترګو کړلای نه شوه — بيابان خوښ په دا سبب کړ غزالانو
چي کښېني ور سره شرح د دوزخ که — هر مجلس تر مرګ بتر د زاهدانو[5]
شکرخند دلبر که قبر لره راشي — مقبره به سيل ګاه شي د طوطيانو
ږغ د وينو مي بلند نه شو دلبره — چي دي مړکړم سرمه رنګ تېغ د چشمانو
د خجلت په درياب غرق شو ګوهر ځکه — چي يې نه شوه کړای سيالي ستا له دندانو[6]

۲۲۷ — پاړوګر ”حنان“ به ستا زلفي پرې نه ږدي — ۱۷۰۶
د مارګيرو ګذران وي[7] له مارانو

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) په اصل کي "شو " نسته ما د وزن د پوره کېدو په خاطر پر زيات کړ.
(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: نورې هيڅ. (5) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بيت په اصل کي نسته. (7) چاپي دېوان سروکاروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي و لیده مستي ستا د چشمانو   تـوره شـپه شـوه د حـرم پـر غزالانـو
ستا د سترګو یو نظر ما لره بس دئ   پـه چِله یـو بـادام قُـوت وي د صـوفیانو
دا پر لبو دي سیاهي د برېتو نه ده   زمـرد دئ نصب کـړئ پـر مرجـانو
نرګس سترګي رخسار ګل خوله دي غونچه ده   خـط ریحـان مـخ دي باغچـه ده د ګلانـو
زما د زړه په حال خبر دي سر تر پایه   ګـاهي ګـاهي احـوال نسـه(1) لـه مژګـانو
د دیدن طاقت د چا د هغه مخ دئ   چـي بـاج اخلـي د ارم لـه شـاپېریانو

۲۲۸   د خال خیال ضعیف "حنان" ګور لره یوور(2)   ۱۷۱۳
دا نـه غـار تـه وړي دسـتور دئ د مېږیـانو

د عشق درد چي مي په زړه کي پټ پنهان و   هغـه درد مـي د دي خـوږ زړګـي درمـان و(3)
چي په عشق کي یو وار وسوم پس له دغه   پـه د قیـق نظـر مـي کـوت دارالامـان و
ژړیـږي مړکـړم ښـه یـې وکـړه زما ګلـه   لـه هغـه یـاره سـنګدله دا ګُمـان و
که په تن کي مي نیم روح پاته شو څه شو؟   لـه سُسـتي د تېـغ د ده نـامهربـان و
زما د زړه او د صورت ښادي په څه ده   چـي مـي یـار را څخـه پاتـه پـه ارمـان و
چي په خیال کي یې د مخ د ګلشن ولاړم   چـي لیـده مـي زر بلبلـه پـه فغـان و

۲۲۹   چـي یې ذبـح د هجـران پـه تېـره تېـغ شـو   ۱۷۲۰
اضـحیه مګـر "حنـان" د دي قربـان و

چي موسم دي د ښایست د سلطانۍ و   هغـه وخـت د رقیـب خـوی د شـیطانۍ و
د دې عصر مغروران نو خطـان واړه   چـي لیـده مـي پـر حالـت د پښـېمانۍ و
زړه کباب، د اوښو مالګه، د عشق اور مي(4)   دا اسـباب د یـار د خیـال د مهمـانۍ و
په تش خیال(5) د مهمانۍ مي واړه صرف کړه   چـي پـه سـترګو کـي مـي دُر(6) د ګریـانۍ و
که هرڅو میخانې غواړم نه یې مومم   هغـه مـی چـي پـه پیالـه کـي د ځـوانۍ و
په یوه دید آئینې راڅخه پور کړه   دا ګُلـي دولـت چـي زمـا د حیرانـۍ و

۲۳۰   چي یې زلفي په رخسار باندي خوري کړې(7)   ۱۷۲۷
دا سـبب "حنانـه" زمـا(8) د پرېشـانۍ و

چي د خط سبزې یې ځای په رخسار ونیو   زمـا د زړه آئینـې ځکـه زنګـار ونیـو(9)
باز د سترګو په پنجه د باڼوګانو   زمـا د زړه مرغـه څـه شـان پـه تلـوار ونیـو
زه بندي یم د هغه صیاد په دام کي   چـي یې یـو جهـان د زلفـو پـه تـار ونیـو
دا یې خال نه دي د حُسن په ګلشن کي   تـور بـورا مکـان د ګـل پـر عُـذار ونیـو

(۱) ب: احوال نیسي. (2) دغه ځای له "ب" څخه واخیستل سو. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زړه کباب او تروې اوښي، آه ورمې". (5) چاپي دېوان: تش په خیال (6) چاپي دېوان: درد ؟. (7) چاپي دېوان: خورې وې.
(8) چاپي دېوان: ستا د پرېشانۍ و. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړاوو سترګو یې زړه یوور حیرانېږم — چي دا هسي وحشي ښکار دې بیمار ونیو
دا یې سترګو زما زړه هسي تاراج کړ — که په ظلم سره ترکو بازار و نیو

۲۳۱ پاد شاهان که په زور نیسي اقلیمونه
د پښتو اقلیم "حنان" په ګفتار ونیو ۱۷۳۴

بیا مي خیال په زړه کي ځای د دلبر ونیو — دې صیاد له زخمي ښکاره خبر ونیو(1)
خمیازه مي د زړه زخم په دا کاږي — که مي یو وار د تېغ دم لا په پر ونیو
د عشق اور شي پر زړه بل هډونه سوځي — دغه اور د دې ځنګله خشک و تر ونیو
دا یې خط نه دئ د خولې پرکنار باندي — د کوثر د چینې دور عنبر ونیو
انتظار که، ستا د قد و ښه رفتار ته — چي سر پورته تر ګلشن صنوبر و نیو
خط یې نه دئ پر عذار چي معلومېږي — د آه دود مي دئ چي مخ یې د لمر و نیو

۲۳۲ رستم تاب د عشق د جنګ و ځان ته نه لید
"حنان" ستا د عشق و تېغ ته ځګر و نیو ۱۷۴۱

دا ډېر عمر زه او غم سره اخته یو — یو د بل په خوی و بوی سره سوخته یو
نه د ده بې ما طاقت نه زما بې ده شته — په هر فصل لکه سروه و فاخته یو
هیڅ په میان که حائله زموږه نشته(2) — لکه مخ و استر دواړه ښه(3) دوخته یو
په هر کونج کي چي زه ناست یم دی را درومي — په خواري کي یو د بل هسي شناخته یو
دی زما په فکر ډوب او زه د ده یم — ځوړند سر پر زنګانه دواړه تخته یو
یو ساعت جدایي نه کړو یو له بله — یو د بل په رفاقت سره پخته یو

۲۳۳ که زه نه وم دی به ژاړي زما پر قبر
زه "حنان" او غم د ډېر عمر شناخته یو(4) ۱۷۴۸

چه سان دلرا نگهدارم ز چشم فتنه جوی او — که میگیرد به مژگان صید دلها باز خوی او(5)
اگر طبعش ز استغنا نمیسازد به من باری — تسلی میدهم دلرا به یاد آرزوی او
خیال زلف او گر لحظهٔ گردد فراموشم — رخم را زین گناه بادا سیه ما نند موی او
چو برگیرم قلم از گریه ام تر میشود نامه — ز دستم برنمی آید که بفرستم بسوی او
ز خوشحالی و خُرسندی بسر رقصم همان ساعت — اگر یا بم من بیدل نشان راه کوی او
ز رخسارش کشد خط انتقام ما درین عالم — نمی ماند به محشر شکوه ام از تاب روی او

۲۳۴ زبان خامه "حنان" اگر ریزد شکر شاید
که عمر خویش را کرده است صرف گفتگوی او ۱۷۵۵

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: "هیڅ په میان کي زموږ نشته که باور کړې". (3) په اصل کي "ښه" نسته. (4) چاپي دېوان: "اې حنانه په ځان دواړه آوېخته یو". (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(هـ)

اې همېش د درمانده وو تکیه ګاه(1) ستا کرم د هر عاصي دئ عذر خواه
که راتېر تر تقصیراتو شې ښاییږي پر ګدای تل مرحمت کوي پاد شاه
آواره مي له دا(2) نفس اماره کړې په بد خوی سره مي کړ عمر تباه
د دنیا د هستۍ ګرز را څخه توی کړه لکه تېر چي له عینکو شي نګاه
له خجلته بې(3) را نه وړم و محشر ته په قدر د بخښښ نه لرم ګناه
هلته عفوه راته وکړې ذوالجلاله چي اعضا مي شي پر خپل عمل ګواه

۲۳۵ د حبیب په روی غفاره ما قبول کړې ۱۷۲۲
بې له تا زما "حنان" نشته پناه

و رخسار ته چي دي ګورم بې حجابه لکه موم و لمر ته ویلي شم له تابه(4)
کله ګورم ستا و مخ ته کله ګل ته لکه ګوري مقابل څوک دوه کتابه
اوښي وچي له باڼو شي چي تا وینم د شبنم پاڅېده کېږي له آفتابه
عجب نه ده که دي زلفي پر مخ تاب شوې پېچه کېږي(5) تل و ښته د اور له تابه
د هر چا نصیب جدا دئ، دا محال دئ چي د شرمښ قسمت ورشي تر قصابه
نصیحت څه اثر وکه پر غافلو په آواز کله ویښېږي پښ له خوابه

۲۳۶ د حنان تر قلم وڅڅېږي شهد ۱۷۲۹
چي صفت کاږي دا ستا د خولې له بابه

چي رخسار يې په ښایست دئ تر آفتاب بِه په صفا يې سپین جبین دئ تر مهتاب بِه(6)
پر نرګس باندي يې سترګي خندا کاندي او عُذار يې تر لاله و تر ګلاب بِه
په دادن کي د بوسې نن و سبا کړي تر دا هسي انتظار دئ یو جواب بِه
زما د زړه په غوښو سترګي اموخته کړه چي مستانو لره نشته تر کباب بِه
دا نازکي پښې ایږده زما په لېمو کي دغه پښو لره زما سترګي تر رکاب بِه
د بوسې په داد کي هیڅ معطلي مه کړه وي د خیر په کار کي سل ځله شتاب بِه

۲۳۷ شوخ چشمان چي وحشت و نه خوري ببرېږم ۱۷۷۲
دي تر سپین و ښته "حنان" لره خضاب بِه

که روزي مي شي د یار دیدن رقیبه ته به شې له دې(7) اندوه غمجن رقیبه
راته رام که تر هېدلئ آهو بیا شي ته به شې د سپي په دود پمن رقیبه

---

(۱) چاپي دېوان: "اې چي يې د درمانده وو تکیه ګاه". (2) چاپي دېوان: له دې. (3) بې = به يې. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ب" د ردیف دوهمه غزله ده. ماد "هـ" په ردیف کي غوره و ګڼله چي درج سي. (5) چاپي دېوان: پلچه کېږي؟. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(7) چاپي دېوان: په دا اندوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که راواړوي په مهر توري سترګي — ته به شي په دوو لېمو لچن رقیبه
که ما و وینې له یاره سره وصل — زړه نا سور به شي بېمار په تن رقیبه
که یار داد د بوسې و کاندي و ماته(1) — له دغه غمه دي دئ مردن رقیبه
که یار، یار شي ته به درومې له وطنه — لکه سپی چي و شړي ښبتن رقیبه

۲۳۸ نور به نه وکړي(2) د یار د رخسار سیل ۱۷۸۳
شو "حنان" باغوان د دې ګلشن رقیبه

زما زړه دي له ما یووړ د لفریبه(3) — ګلرخساره بې طلبه بې موجیبه(4)
ستا د سترګو و شوخۍ ته حیرانېږم — چي د آب د ستاریې وا خیست له غریبه
ته په اصل کښې خدای نېک وې پیدا کړۍ — دا بد خوی دي نوی زده کړ له رقیبه
مؤدب چي د چا بد شي پناه غواړه — دا مثل، ادب زده کېږي له ادیبه
د هر درد علاج کاوه شي بې له مینې — د عشق درد چي مستغني دئ له طبیبه
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي — شو پاره د ګل ګرېوان له عندلیبه

۲۳۹ ستا د حُسن په دولت کښې خپلې بخرې ۱۷۹۰
هر چا وکړې "حنان" راغئ بې نصیبه

دا د چا زلفې تاوېږي په دا نن شپه — چي تمام مشک و عنبر او رېږي نن شپه
آرزو منده د کوم مخ ده(5) نه پوهېږم — دا چي شمع په تلوار ویلېږي نن شپه
د سپوږمۍ په سیل څوک دئ راوتلئ — چي مهتاب لکه آفتاب ځلېږي نن شپه
کوم صنم د مجلس شمع شوه حیران یم — پروانه چي په سره اور کړېږي نن شپه
صراحي د کوم ګلرخ له غمه شنه شوه — چي د زړه وینې(6) تر خوله تویېږي نن شپه
توري زلفې د دلبر په رخسار زانګې — که ماران دي پر چندڼ تاوېږي نن شپه(7)
په تاراج د ګلو کوم ګلرخ را درومي — په ګلشن کي چي بلبل ویېږي نن شپه(8)

۲۴۰ دا د یار د راتلو زېری دئ(9) پوهېږم ۱۷۹۸
دا چي سترګي د "حنان" پربېږي نن شپه

که د زلفو بوی دي باد یوسي خُطاته — د خُتن مشک په بیانه وړي و سودا ته
د دیدن طاقت یې نه لرم حیران یم — زړه مي ولي ډېر شتاب که(10) ستا و خوا ته
ستا لبان مي په خندا وژني دلبره — بخت مي خوی د اجل وښوو مسیحا ته
چي بانوړمات شي په سترګو کي دید کم که(11) — د ملا خیال دي ځکه جوړ کړم و ژړا ته

---

(۱) چاپي دېوان: د بوسې وکه پر ما باندي. (2) چاپي دېوان: نور به و نه کړي. (3) د "ب" په ردیف کي راغلې ده ما په اوسنۍ املاء وکښله (م. هـ). (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (5) چاپي دېوان: د کوم مخ دئ.
(6) وینې=ویني یې. (7) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (8) دا بیت بیا په اصل کي نسته. (9) چاپي دېوان: زېری کړي. (10) چاپي دېوان: اضطراب که. (11) چاپي دېوان: "چي موی و لوېږي په سترګو کښې دید کم شي".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپلنی رنګه تر پېښو لاندي مي اور دئ ستا د خال په خیال کي و سوم(1) وایم چاته
توکلت علی الله چي شوه را پېښه سر مي واچاوه د مینې و آسیا ته

۲۴۱ چي دي خوښ د عشق غمونه کړه "حنانه" ۱۸۰۵
دانسته دي ځان ور وسپاره بلا ته

دا د خط سبزه د مخ و سره ګلاب ته که مېړیان دي سر ګردان دي و مهتاب ته(2)
خط يې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته لکه ګرم سړی چي بیا يې و حساب ته
چي له مخه زلفي واخلي عاشق سوځي طاقت نه شي د اوریځي و آفتاب ته
د بالښت پر يې بانو د پري بویه چي د ناز سترګي مائلي شي و خواب ته
خیال د لبو يې زما له دله نه ځي د میخورو میل زیات شي(3) و شراب ته
نوی خط دئ، زلفي هسي دي حیراني لکه ګوري په حسرت شیخ و شاب ته(4)

۲۴۲ لاس و پښي وهي بېځا "حنان" په عشق کي ۱۸۱۲
ختای نه شي څوک چي ولوېږي ګرداب ته

د نو خطو میني هسي کړم بې پته چي وهي مي هرمېږی و مچ په لته
نه د خپلو اوس په کار نه د پردو یم میني کړم تر هسي حده بې عزته(5)
ستا و حُسن ته سوړ آه د رقیب زیان دئ پاني رېږدي(6) د ساړه باد له هیبته
چي مي واخیست د ګلرخو داغ پو هېږم(7) چي لاله به مي زرغون شي له تربته
د هجران په درد(8) اخته یم دوا را کړه روغ به نه شم ستا د وصل(9) بې شربته
آدمیت مي ستا د در له سپیو ولید ازمویه(10) نه شي څو نه وي هم صحبته

۲۴۳ چي مي ژوند په دوی موقوف دئ څه پرهېز کړم ۱۸۱۹
زه "حنان" د خوبرویانو له قربته

چا چي ورکړ زړه د زلفو و هر بار ته(11) بې اختیاره يې ځان وسپاره و مار ته
د یار زلفي د هغو دي چي مجنون شي دا ځنځیر نه اچوي(12) څوک و هوښیار ته
مخ و زلفي يې تغیر و تبدیل نه که(13) حیرانېږم زه و دي لیل و نهار ته
لاس مي رنګ شي لکه ګل پخپلو وینو اشارت که چیرته(14) و کړم و رخسار ته

---

(۱) چاپي دېوان: سوځم. (2) چاپي دېوان: و دې مهتاب ته. (3) چاپي دېوان: ډېر شي. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: "عاشقۍ کړمه تر حده بې عزته". (6) چاپي دېوان: ګل رژېږي. (7) چاپي دېوان: "د ګلرخو داغ مي شته په زړه پوهېږم". (8) چاپي دېوان: په رنځ. (9) چاپي دېوان: ستا د لبو. (10) چاپي دېوان: ازمویل. (11) چاپي دېوان: و دلدار ته. (12) چاپي دېوان: نه ورکوي. (13) چاپي دېوان: نه کا. (14) چاپي دېوان: چي چیرته.

چي نسیم یې پر ګلشن د حُسن ورشي — زړه یې نه شي چي بیا ولاړ شي و دیار ته
تېر شو سل ځله(1)صیاد له ما ضعیفه — التفات یې لړ و نه کړ(2) زما وښکار ته

۲۴۴ ما "حنان" جاري له سترګو کړه رو دونه(3) ۱۸۲۲
ګوندي راشي سرو قد و دا جویبار ته

چي نامه مي وه لېږلې وخپل یار ته — هیڅ جواب یې بیا رانغئ و ما خوار ته
زړه مي رم که(4) له سیني په خبر نه یم — مګر باز د سترګو بیا وزي و ښکار ته(5)
په فراق کي اوښي هم را څخه ځغلي — که څه خپل وي که پردی ګوري و وار ته
تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم — د زړه حال مي خوشي و وایه رویبار ته
خدای مي نه په ګور کوي، ګڼه ستا سترګي(6) — هر بانو دي تېره تېغ دئ و ګُزار ته
چي نامه د شوق یې زه و قاصد ورکړم(7) — سودا یې شي هرګز نه ګوري و لار ته

۲۴۵ د مخ حُسن یې په خط زیات شو "حنانه" ۱۸۳۳
شعله کاندي هر چي خس لو ېږي(8) و نار ته

چي یې وکاته ستا مخ ته له عبر ته(9) — د لاله په زړه کي داغ شوله غیرته(10)
چي نرګس دا ستاله سترګو هم چشمي کړه — ولي هسي شو محروم له(11) بصیرته
چي یې ستا د خولي خندا ملاحظه کړه — پستې وازه خوله نیولې له حیرته
بوی چي لافي ستا د زلفو د بوی کړلې — لاس یې ولي و خاته له خپل صورته
دا د کوم ګلرخ و مخ ته بېتابي که(12) — چي ګلاب ګرېوان کړ څيري له حسرته
مشرفه ستا په دید شوه په چمن کي(13) — غونچې واچاوه پوړنی له عشرته

۲۴۶ د وفا طمع له ښکلیو ناروا ده ۱۸۴۰
ما "حنان" دي ازمویلي څوکرته

خوله دي خاندي پر غونچه او پر پسته — له رخساره دي شرمېږي ګلد سته(14)
چي یې ستا ملال کاته ملاحظه کړه — له خجلته نرګس سترګه و ایسته
چي ریحان سیالي کوله ستا له خطه — دا په دې دستي یې وینم پای بسته
ستا دزلفو له پرتوه سنبل هسي — چي ولاړ دئ همېشه پرېشان خسته

---

(۱) چاپي دېوان: زرځله(2) چاپي دېوان: التفات یې یو وار نه کړ. (3) چاپي دېوان: "ما حنان کړې زرچشمې جاري له سترګو ". (4) چاپي دېوان: زړه مي دم خوري. (5) چاپي دېوان: "دا د سترګو باز یې بیا راځي و ښکار ته ".
(6) چاپي دېوان: ګڼه دلبره. (7) چاپي دېوان: "چي د عشق نامه یې زه قاصد ته ورکړم ". (8) چاپي دېوان: وانښه لو ېږي. (9) اصل: له غیرته.
(10) اصل: له عبرته. (11) چاپي دېوان: معلوم. (12) چاپي دېوان: کا. (13) چاپي دېوان: "مشرف ستا په دیدن شوه په ګلشن کښي ". (14) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قُمري ستا د بندګۍ طوق کړ په غاړه
قد يې سروه کړه په باغ کښې آراسته

و رفتار ته دي خجل کبک زري دئ
له رخساره دي ګلاب که اخيسته

۲۴۷ — ۱۸۴۷
دا ستا خيال له ما "حنانه" ارام يووړ
که روان يم که ولاړ که نشسته

که بيده يم، که ولاړ که نشسته
له زړه نه ځي ستا د زلفو ګلدسته

چي تشبيه مي ستا د قد کاوه له سروي
سزا وار يم چي مي دا تر خوله يسته

تنګه خوله دي په رموز لن ترَا وايي
ما يې مثل غونچه ولې راوسته

چي يې ستا له خولې سيالي کړه ځکه هسي(۱)
له غيرته پر ميان و چاوده پسته

لا بې کله د وصال په ښادۍ ښاد کړي
عاشقان دي کړه په هجر خوار خسته(۲)

همېشه چي درکوي تعليم د جور
دا په دا مي کړه رقيب اينه ورسته(۳)

۲۴۸ — ۱۸۵۴
"حنان" کله سرپېچه دا ستا له حکمه
په ځنځير چي دي د زلفو کړ بسته

که له زړ سره مي ستا(۴) د سترګو جنګ شته
له دي جنګه زما کله نام و ننګ شته

لکه ګل هر څوک به ځای په سرکي ورکه
د غونچې په دود چي زړه و خوله يو رنګ شته

بې لاله مي بل يار نشته په دا باغ کي
چي پر زړه باندي يې داغ زما په رنګ شته

بې طبيبه يم بيمار لکه ستا سترګي
چي کاته راباندي يار لکه د سنګ شته(۵)

دا ستا شوق اميدوار کړی يم چي هسي(۶)
بې وعدې مي انتظار، پر هر ځای درنګ شته(۷)

يار ساقي، پياله پر لاس، مطرب حاضر دئ
هسي شان کامراني کله د اورنګ شته(۸)

له رخساره يم فارغ د ګلعُذارو
چي په خيال مي ستا د خط د سبزې بنګ شته(۹)

۲۴۹ — ۱۸۲۲
په دربار کي دي خاکسار يو "حنان" نه دئ
پر دوحه ستا ګوره هر سړی ملنګ شته(۱۰)

د فلک که سود(11) په ماه و په پروين شته
په رخسار يې زما د يار زلفې چين چين شته

ستا له زلفو، سترګو کله برابر دي
په ګلشن کي که نرګس و ياسمين شته(12)

که غونچه سبزه لري پر بغل څه شو
ستا پر خوله سبزه د خط عنبرين شته

(۱)چاپي دېوان: "چي د خولې سيالي ګوېې وه دا هسي".(۲) چاپي دېوان: "عاشقان دي په هجران کړه خوار خسته".(۳)چاپي دېوان: دا په دا رقيب کړه زما ينه ورسته".(۴) چاپي دېوان: زما له زړه سره که ستا. (۵) چاپي دېوان: راباندي يار لکه د ننګ شته. (۶) چاپي دېوان: کړئ يم دلبره(۷) چاپي دېوان: "بې وعدې کړم انتظار هر ځای مي درنګ شته".(۸) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته(۹) دا بيت په اصل کي نسته. (۱۰) اصل:

دا اثر دئ د سبزې د خط "حنانه"
چي په سرکي دي تر اوسه خيال د بنګ شته

(۱۱)چاپي دېوان: د فلک سود. (۱۲) په چاپي دېوان کي دا بيت نسته

لکـه خونـد چـي سـتا د زنـي دئ دلبـره　　سمرقند کي کله سېب هسي[1] شېرين شته
پـه ګلشـن کـي ګـل تـر تـا خوشـاله نشـته　　نـه پـه مينـه کـي بلبـل تـر مـا حـزين شـته
يـار بې رحمه، زه بې بختـه، طالع شوم دئ　　لا هنـوز د کـج فلـک را سـره کـين شـته

۲۵۰　　د مـلا خيـال دي زه "حنـان" لکـه وبښـته کـړم
نـه غلـط شـوم کلـه مـوی هسـي ميـين شـته　　۱۸۲۹

نـه پـوهېږم يـم بېخـوده چـي يـار نشـته　　ثوک يم، څه يم، زه حيران چي نګار نشته[2]
اوښـکي دُر، رنـګ کهربـا، زړه لکـه لعـل　　جنـس مـي ډېـر، ولـي رونـق د بـازار نشـته
چي طبيب شـو پـه عـلاج را پـوري سـتړی　　هسـي درد پـه هـيڅ ايـام د بېمـار نشـته
واړه زړونـه يـې پـه خيـال دي هسـي محـوه　　چي پر سر د مځکي يو زړه هوښيار نشته
جـدايي مـو تـر ميـان مـه کـوه رقيبـه　　چـي طاقـت د نـه ليـدو د دلـدار نشـته
کـه مي سروه دعوې کاندي پـه قد څه شو　　رښـتيا وايـي شـاهدان د رفتـار نشـته

۲۵۱　　د زړه وينـي خـوري "حنـان" لـه دغـه غمـه
چي پـه درست عـالم کي يـار و فـادار نشـته　　۱۸۷۲

دا ښايست لکـه چي ستا دئ د لمـر نشـته　　سـتا د زلفـو پـه شـان مشـک و عنبـر نشـته
توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي　　د حبشـو، د چـين هسـي لښـکر نشـته
شـيريني چـي سـتا د لبـو ده دلبـره　　پـه چشـمه کـي د زمـزم[3] د کـوثر نشـته
کـام د زړه دلتـه حاصـل کـه لـه نوخطـو　　پـه جنـت کـي د ريحـان معطـر نشـته
لار به نه وکړي په زړه کي[4] څو سم نه شي　　د حلقـې مقـام د ننـه تـر در نشـته
پـه مجلـس کـي د ګلرخـو نـه ځـايېږي[5]　　چي يې شمع غوندي[6] قطع د سر نشته

۲۵۲　　چي تور د بو رقيب يې رام نه کړ[7] پوهېږم
چـي پـه آه کـي دي "حنانـه" اثـر نشـته　　۱۸۸۳

ستا په طفيل کي مي دښمن کړ کل جهان و ځان تـه　　له تامي نه کړ مراد حاصل هيڅ ماحيران و ځان ته[8]
دا سـتا د زلفـو لـه ځنځيـره څخـه نـه خلاصـېږم　　کـه وايـم وِرد و اورادونـه هـر زمـان و ځـان تـه
ثوک چي دا ستا د زلفو خيال په زړه کي نقش کاندي　　حوالـه کـړي يـې پـه لاس دي ښـاماران و ځـان تـه
کـه مي سـينه شـوه مشـبکه، بـادام رنګـه څـه شـو　　چي مي را پرېښو دغه ستا د خيال مژګان و ځان ته
فـارغ لـه ګلـو لـه ګلـزاره لـه چمـن هـردم يـم　　چي خيال د وصل دي کړم جوړ زه ګلستان و ځان ته
چي ستا و عشق ته وړاندي کېږي په اوله ورځ دي　　هغه کسان په اختيار جوړ کړي ګورستان و ځان ته

۲۵۳　　کـه دا د کـوې د بوسـې و يـې کـړه نـن ورځ دلبـره
د ژونـد اميـد نشـته هرګـز د دې "حنـان" و ځـان تـه　　۱۸۹۰

---

(۱) چاپي دېوان: سمر قند کښي هسي سېب کله. (2) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (3) چاپي دېوان: د حيات.
(4) چاپي دېوان: لار به نه مومي و زړه ته. (5) چاپي دېوان: "په مجلس د ګلرخانو ځای نه مومي". (6) چاپي دېوان: څو يې شمع رنګه. (7) چاپي دېوان: چي تور د بو رقيب پناه نه شو. (8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خجالت کاږي مهتاب ستا و جبين ته
منفعل د محشر لمر دئ ستا و زين ته[1]

له هغه رنځه دي جوړ نه شم طبيبه
چي تر سر پوري مي يار ناست وي بالين ته

زما يار له نا دانيه[2] رقيب خپل کړ
د بلبلو خيال يې وکړ و ګلچين ته

له معشوقه غرض مِهر دلبري ده
عشق يې نه ګوري هرګز و تور و سپين ته

کوږ سړی په تربيت کله سمېږي
له عينکو څه فايده ده و کجبين ته

له ديدنه د ګلرخو امان غواړه
په کتو دي خلل اچوي و دين ته[3]

۲۵۴ ورکېده د "حنان" وينم له وطنه
چي اشنا يې[4] ملا ترلي ده وکين ته ۱۸۹۷

چي دي خيال اراده وکړه زما و زړه ته
نور خواهش مي د زړه نه شي و بل څه ته

ستا بې خياله مي په زړه کي بل څه نشته
لکه تړی منتظر وي و اوبه ته

توري زلفي دي شب قدر نه دي څه دي
چي د لمر شغلي کوي له هره وته

نه دربري په هيڅ طور زما اوښي
که لاس نيسم که لستوني و لېمه ته

هيڅ د عشق له بابه مه وايه زاهد ته
نصيحت کله وايه شي و بيده ته[5]

سوړ زړه نه غواړي صحبت د ګلرخانو
سپين و تور به څه ور و ښيې رانده ته[6]

۲۵۵ چي يې فضل منتظر دئ و عصيان ته
اې "حنانه" بې ګناه مه ځه و ده ته[7] ۱۹۰۴

تمام عمر شوي پسې په دغه ګټه
چي د بل برخه وره کړې خپله غټه[8]

ازار ورسوي بل ته خبر نه يې
د خبري سوخت بتر وي تر سکروټه

بې بها عمر دي واړه په خوب تېر کړ
لا ترڅو به دغه حظ اخلې له کټه

له سپين ږيرو زده کوه روښاني لاري
په خزان کښې اوبه پاکي شي له مټه

شيرين عمر دي په دغه فکر تلف کړ
چي حلال مي کړای فلانا سړی له څټه

تمام عمر د دنيا په بده و رځ يې
يو ساعت دي د خدای کار و نه کړ لټه

۲۵۶ دا عيبونه چي کل وايې دي په تا کښې
اې "حنانه" خپله خوله و نسه پټه ۱۹۱۱

---

(۱) چاپي ديوان: "منفعل د محشر غر دئ ستا و دين ته". (2) چاپي ديوان: له نادانۍ نه. (3) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (4) چاپي ديوان: چي خپل يار يې. (5) چاپي ديوان: "سپين رنګ کله ښووه کېږي و رانده ته". (6) چاپي ديوان: "نصيحت کله وايه شي و بيده ته". (7) په چاپي ديوان کي يې مقطع دا سي ده:

و شعله ته د رخسار دي زه "حنان" يم
منتظر لکه پتنګ د ځان و سوه ته

(8) دا غزل په "ب" او نورو چاپي ديوانو کي نسته.

ببرته شوم د یار له وصله سل فرسخه
لا هنوز ده د رقیب را باندي سخه

د معشوق حقیقي وصلت[1] جنت دئ
د هجران اورې[2] تیرى که له دوزخه

که خپل عمر تمام ور کړم باندي ښایي[3]
پر بوسه د خو برویانو[4] له زنخه

روح او زړه زما قبول په یوه دید کړه[5]
د مېرڅي کمه[6] هستي ده بې ملخه

دا بورا دئ چي پر پاڼي د ګل ناست دئ
که پر مخ د ګلرخسار ده توره زخه

د رقیب آه ستا رخسار لره آفت دئ[7]
چي د لمر چشمه یخېږي له دې یخه

۲۵۷
د نظر حجاب تور خط شو نه پوهېږم
که بلا راغله "حنانه" ستا له مخه
۱۹۱۸

کاږم سل محنته د جهان بې ستا له مخه
اوري مي له سترګو تل باران بې ستاله له مخه[8]

نه یم فارغ شوئ ستا له ذکر و فکره یاره
نه راځي پر شونډو هیڅ بیان بې ستا له مخه

نه کړم تماشې د ګل چي ته را سره نه یې
دئ را ته ګلشن لکه زندان بې ستا له مخه

سترګي مي ګنډلي دي دا ستا په رخسار باندي
نه مي شته د سترګو بل مکان بې ستا له مخه

څه جستجوی وکړم ستا له غمه و تاى نه شم
یم پر سمه لار سترې ستومان بې ستا له مخه

۲۵۸
څه ښادي به کاندي چي له وصله دي محروم شي
نشته ښادي نشته د "حنان" بې ستا له مخه
۱۹۲۴

غونچه هم له خوندلانو څخه ستا ده
چي په فکر دي د خولې ډوبه تنها ده

د باغ سترګي چي روښانه ستا په دید شوې
په دغه زېړي یې سر وه کړه آزاده

شکوه مه کوه د یار له شوخو سترګو
رحم عیب دئ چي وشي[9] له جلاده

لکه دا م هر چي پیدا کړم بل یې یوسي
پر هر ځاى کم طالعي په بخره زما ده[10]

که مي زړه په اور د هجر سوځي ښایي[11]
چي پر تامین کېدم دا مي سزاده

و منزل ته دي[12] د وصل نه رسېږم
د جرس په دود مي کار دئ له فریاده[13]

په افسون به مي زړه څوله یاره پرې کړې
سپلني ته د اور ډېره تمنا ده[14]

۲۵۹
که "حنان" له جوره ژاړي عیب نه دئ[15]
د کمزوري د زړه سوده په ژړا ده
۱۹۳۲

---

(۱) چاپي دېوان: وصل. (2) اورې = اور یې. (3) چاپي دېوان: "که تمام عمر قیمت ور کړم ښایېږي ". (4) چاپي دېوان: پر بوسه د ساده لوحو. (5) چاپي دېوان: "دواړه کونه په نثار له ما قبول کړه ". (6) کمه = کومه. (7) چاپي دېوان: "د رقیب سوړ آه آفت دا ستا د مخ ده ". (8) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9) چاپي دېوان: رحم عیب دئ دا چي کېږي. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که مي زړه په اور سیځي عجبه نه ده ".
(12) چاپي دېوان: و منزل ته یې. (13) چاپي دېوان: "د چرسي په دود مي زیست دئ له فریاده ". (14) دا بیت په اصل کي نسته. (15) چاپي دېوان: عیب یې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د سترګو و خمار ته فتنه خه ده — و خنجر ته د غمزې دي سینه خه ده[1]
لب یاقوت دي د زړه قوت، غاښ مرغلري — ستا و مخ ته د سکندر خزینه خه ده
که د غاښو منفعل دُر یتیم کړه — ستا د لبو و حیات ته چینه خه ده
زاهد مه پوښته د عشق له شرو شوره — په لوی جنګ کې دا بې زړه ارتینه خه ده
خه تعریف کوې د میو و زاهد ته — و رانده ته د بلور آئینه خه ده
زړه چې مات شي په خبرو نه رغېږي — دا په دا چې و ښیښې ته پینه خه ده

۲۲۰ — ستا په تش ماڼې کې دې قتل "حنان" / نور یې مرګ ته ستا په زړه کې کینه خه ده — ۱۹۳۹

د یارۍ یې هسې ګرانه ما شوره ده — چې د عقل په لاس نه راځي کوره ده
د مجاز سمند یې ژر میدان ته رسي — چې خوړلي یې د صبر کروړه ده
د خپل یار هجر[2] خوړلې هسې شان یم — چې ترا وسه مې پر زړه باندي موره ده
ظلم کړه پر ما په خوښ یم، نه پر نورو — ستا جفا زما خواري سره جوړه ده
له هیبته ور ته هیڅ ویلای نه شم — ګڼه کله زما ژبه ګانګوړه ده
زما له مخه و رقیب ته قهر کاندي — په دا خه شو، پوهېدلې یم دوړه ده

۲۲۱ — دا جواب د علیخان د غزل و شو[3] / د "حنان" زیار حبطه، تشه لوړه ده — ۱۹۴۲

چې غونچه وي[4] غوړېدلې هومره ښه ده — یار تر خوله خبر یستلي هومره ښه ده
معامله د عشق سرې له پردې باسي — چې په زړه کې وي[5] ساتلي هومره ښه ده
د مخ حُسن دي د خط په راتلو زیات شو — صحیفه چې وي لیکلې هومره ښه ده
توري زلفي سراسر مضمون د کفر — دا نامه چې وي پېچلې هومره ښه ده
سترګي مه بیداروئ د ناز له خوبه — دا فتنه چې وي څملې[6] هومره ښه ده
سبب د زنې یې خط لاندي کړ ډېر ښه شو[7] — دا مېوه چې وي پوښلې هومره ښه ده

۲۲۲ — په تعریف د خپل اشنای د حُسن هسې[8] / دا انشاء "حنان" ویلې هومره ښه ده — ۱۹۵۳

چې اغوستې یې بیا هسې سره جامه ده — په نظر[9] د سوختن کومه قومه ده
د کړو کتو طاقت یې د چا نه و — اوس ابرو، مژګان و زلفې[10] عمامه ده
هیڅ جواب یې بیا قاصد بیرته را نه ووړ — چې لېږلې مې و یار و ته نامه ده

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) چاپي دېوان: دا شنای هجر. (3) چاپي دېوان: اصل: "دیارۍ زراعت هیڅ حاصل را نه کړ". متن له بلي نسخې او "ب" څخه سم سو. (4) چاپي دېوان: چي غونچه شي (5) چاپي دېوان: کي دي. (6) چاپي دېوان: چي وي نیولې. (7) چاپي دېوان: "سبب د زنې کې د خط پاڼي کړه لاندي". (8) چاپي دېوان: "په تعریف کي د خپل یار د وصفه هسي". (9) چاپي دېوان: په نظر کښي. (10) زلفې = زلفي يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه ورځې ژوند د هر چا غنیمت دئ[1] — لـه هجرانـه پـر مـا یـوم القیامـه ده
پـر رقیـب دي کـړه پېـرزو د لبـو شـهد — او تمـام عمـر[2] زمـا ځنـي صـومه ده
د فردوس د شهدو هیڅ پروا دار نه یم[3] — چي مي طمع[4] ستا د لب بوسه طعمه ده

۲۶۳ چـي یـې مـلا ټینګـه تړلـې ده "حنانـه" ۱۹۶۰
پـه تعریـف د سـرو قـدو سـتا خامـه ده[5]

د ریـا پـه زهـد غـره مـه شـه زاهـده — دئ د غـاړي طـوق دا زهـد مقلـده[6]
حرمـوني اولاد کلـه پـه ښـه کېـږي — د ریـا عبـادت هسـي دئ عابـده
تا په زړه کښي سل خدایان دي کښېنولي — سجده کاندې و کوم خدای و تـه ساجده
پـه ظـاهره د تقـوٰی خرقـه اغوسـتې — پـه بـاطن کښـي تمـام ډک د مکائـده
مدام جوز لا یجوز وایې عمل نه کړې — تمـام عمـر لـه رنـدانو سـره ضـده
چي و مـا تـه دا غلمـان د جنت ستا یـې — درپـوهېږم ګـرزوې مـي لـه شـاهده

۲۶۴ چي درځي پـه خولـه "حنانـه" رښـتیا وایـه ۱۹۶۷
د فـردا اندېښـنه مـه کـړه لـه حاسـده

اشـنایې د دې دنیـا څـه پـه کـار نـه ده — روښنایي د دې برېښنا څـه پـه کـار نـه ده[7]
چي نې خوري[8]، نه یې نوم ښه، نه د خدای پاروي — دغـه هسـي اسـتغنا څـه پـه کـار نـه ده
مـچ پـه سـترګو ننـوزي چـي مـخ ورکـړې — لـه بـې عقلـه مـدارا څـه پـه کـار نـه ده
چـي یـوه نېکـي کـوي او سـل منتـه — و خسـیس تـه التجـاه څـه پـه کـار نـه ده
خپـل ذاتـي جـوهر سـړي لـره پـه کَـار دئ — نـوم مړانـه د آبـا څـه پـه کـار نـه ده
چـي دي حـق د خـدمت نـه پېژنـي ګـوره — و هغـو تـه خمـه مـلا څـه پـه کـار نـه ده

۲۶۵ د سـپي داړه پـه سـپي منعـه ده "حنانـه" ۱۹۷۴
لـه جاهلـه سـتا دعـوا څـه پـه کـار نـه ده

ستا لـه میني[9] مـي سـینه کلـه خـالي ده — چـي دا هسـي را پېـرزو دي ګوشـمالي ده
دا غفلـت نیـولئ زړه بـه رېـز مرېـز کـړم — ماتېـده د زنـګ وهلـي قلـف کلَـي ده
پـه رخسـار کـه دي لالـه دعـوه کـه څـه شـو — تـل نصـیب د صـحرا شـینو[10] جـاهلي ده
زما د زړه له وینو ستا شونډو رنګ واخیست — چي مریـد د ځـان پـه رنـګ کـه کـاملي ده
د درد ړغ مـي سـتا تـر غـوږه نـه رسـېږي — د تـور بخـت مـي ثمـره دا کـاهلي ده
ستا خدنګ مي پر زړه هسي په ذوق ناست دئ — چـي پـر تـن بېـرون حرامـه خوشـالي ده

۲۶۶ هـره چـار لـه خپلـه وختـه سـره زېـب کـه ۱۹۸۱
"حنـان" لاس لـه مینـي[11] واخیسـت نـوفلي ده

---

(۱) چاپي دېوان: "دا پنځه ورځي ژوندون چي غنیمت دئ". (2) چاپي دېوان: په تمام عمر. (3) چاپي دېوان: پروا دار نه دئ. (4) چاپي دېوان: د هغه چي ستا. (5) چاپي دېوان: "په تعریف د سرو قد دا ستا خامه ده". (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) نې خوري = نه یې خوري. (9) چاپي دېوان: ستا له غمه.
(10) چاپي دېوان: د صحرا نشین. (11) چاپي دېوان: له عشقه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مهرويو د مخ هسي صفايي ده چي يې ورې له آفتابه روښنايي ده[1]
که په تور د تورو زلفو تور شوم څه شو د تور بخت له تورو زلفو آشنايي ده
له هر ښکلي نن خيرات د حُسن غواړم چي اخيستې مي کاسه د ګدايي ده
په غرور د حُسن نه ګوري هيچا ته نه يوازي يې له ما بې پروايي ده
که له نازه چاته سم نه ګوري څه شو ولي خوی د دلبرانو خود رايي ده
په ګلشن کي چي دا خل شي ګلان سوځي د ګلرخو د مخ هسي زېبايي ده

۲۲۷ ده سختي د زکندن ور ته اسانه
و "حنان" ته د اشنا تر جدايي ده ۱۹۸۸

زړه عيش څه کړه چي په هجر شي ميده و خفه ته ګلان شي لکه بېده
مرګ بهتر تر زندګۍ چي قدر نه وي سر پرېکړئ ښه دئ نه پز بريده
له صحبته د خسيس حذر بايده دئ نيم وښته له ديده منع کړي ديده
تعلق چي ګُلي پري که خداى ته رسي کالي روغ که چي[2] اول شي بريده
ډېر زخمونه دي چي خاوري يې ملهم دئ نه رغېږي په تارو خولې دريده
هر ساعت تر هغه حُسن قربانېږه چي يې زړه در څخه واخيست[3] ناديده

۲۲۸ د "حنان" اوښي که دروم عيب نه دئ
زليخا د عشق له درده څښېده ۱۹۹۵

چي د لمر په شان دي مخ و ځليده د زري په دود مي زړه و لړزېده[۴]
د شفق لبان سهيل په غاښو ونيو مګر ستا د زني سېب يې وليده
ستا د سترګو له خجلته نه دئ څه دئ غزالان چي و صحرا ته رمېده
صنوبر سروي دي خيال د قامت وکړ په رفتار پسي دي نه ور سېده
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه که دي چر ته تار د زلفو خرڅېده
ګلرخان مي په ژړا هسي خندا که لکه ګل چي په باران هوسېده

۲۲۹ د ازل په ورځ روحانو ګټي وکړي
پر "حنان" دا ستا غمونه اوربده ۲۰۰۲

که خبر وای دغه ستا د عشق له منډه[۵] ما به کله مينه کړه په هسي منډه
کله کړه ما سرکښي دا ستا له حُکمه چي ميده دي کړم د هجر په کرکنډه
لا تر کومه ستا له جوره له ستمه پر هر درباندي ويېږم لکه کونډه
په دوعا سره خپل مرګ له خدايه غواړم[۶] چي مي ساه شوه ستا له غمه را تنګه

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي شېږ بيته ده. تر مقطع وړاندي بيت له بلي نسخې څخه واخيستل سو.
(2) په چاپي دېوان کي "چي" نسته. (3) چاپي دېوان: در څخه يوور. (۴) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(۵) چاپي دېوان: له ډنډه. (۲)چاپي دېوان: "اوس اجل له خدايه غواړم په سل خواسته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

تن پرور کله خبر د عشق په درد دئ — له دبرو وي فارغه ونه شنده
چي اوږده وعده د زلفو په خاطر کړم — په دا غم مي شي د عمر رسۍ لنډه

٢٧٠ په ازل چي يې تقسيم د برخو وکړ ٢٠٠٩
په نصيب زما "حنان" شوه د عشق ونډه

زړه مي بند هسي په زلفو شو يکباره — چي هرګز نه شي و تای(1) له یوه تاره(٢)
هيځ د خط په وخت له زلفو غافل مه شه — د پسرلي پر موسم(٣) بېره کړه له ماره
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه — طفل نه وزي په تش لاس له ګلزاره
ستا د قد نهال د سترګو بادام وکړه — ګڼه چا ليدلي سروه ده بار داره
د عقيق د آب په رنګ يې تن معلوم دئ — هره ورځ چي جامه وا غوندي ګلناره
خطا بخره ازلي د آدمي ده — دا ميراث ور رسېدلئ دي له پلاره

٢٧١ چي دي نه رانيسي دُر خوک په کودري ٢٠١٢
ژبه و تره "حنانه" له ګفتاره

الف، قده، لاله خده، ګلرخساره — سنبل مويه، عنبر بويه کج رفتاره(۴)
شکر لبه، سيم غبغبه، خوش ادبه — سيم اندامه، غونچه فامه، جفا کاره
آهو چشمه، اندام يشمه، ډک له خشمه — موی کمره، خوش ظفره(۵)، ګلعذاره
مشکين خاله، خوش خصاله، د زړه خياله — په قد سمه(٦)، د زړه دمه، وفاداره
ماه جبينه، تن سيمينه، ډک له کينه(٧) — په زړه سخته، زما بخت د لاله زاره
زنخ سېبه، ډک له فرېبه، د ښار زېبه(٨) — خوش لقبه پُر غضبه، خوش روز ګاره

٢٧٢ موی ميانه، کج مژګانه، ميم دهانه ٢٠٢٣
دُر دندانه له "حنانه" شوې بېزاره(٩)

اې مدام د بل په کمه روا داره — نېکي نه کوې بدۍ لره تياره
قدم مه ږده پر عاجزمېږي په ظلم — نه چي دغه پښه دي و مښلي له ماره
هر چي وړې سبا بې راوړې لږ که ډېر دي — دا چي نن يې په ستم اخلې له خواره
کبر مه کوه چي کبر پر خدای ښايي — چي رانده شيطان په دا شو(١٠) له درباره
تکيه مه کوه پر مال، فرزند بې بخته — که دي مال که فرزندان دي نا به کاره
د اجل صياد طلب دا ستا د روح که — ته طلب د مال اسباب کوې نا کاره(١١)

٢٧٣ که دا پند د "حنان" و نيسې په غوږ کي ٢٠٣٠
دئ بهتر تر هغه ګنج(١٢) بې شماره

---

(١) وتای: وتلای. (٢) چاپي دېوان: له دې افساره. (٣) چاپي دېوان: د بهار پر موسم. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ر" د رديف په 24 مخ کي راغلې ده، خوبايد د "هـ" په رديف کي راغلې وای. (۵) چاپي دېوان: خوش نظره.
(٦) چاپي دېوان: فقد سم؟. (٧) چاپي دېوان: ډک له کين، تن سپمين. (٨) چاپي دېوان: د باغ زېبه (٩) اصل: له حنانه جفا کاره. (١٠) چاپي دېوان: په دا شيطان شو. (١١) چاپي دېوان: د مال اسباب کړې نا قراره. (١٢) چاپي دېوان: له هغه ګنجه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صورت نهال ربیبي د مرګ اره   لا تر څو یې د دنیا په مال غره(1)
مل دښمن، غل در پسې بار دئ لوېدلئ   پر دا لار تېرېده ګران، ځان کړه جره
ولې زړه په مال فرزند ترې بې بخته   بې له خدایه دي بل ځای نشته اسره
د تن نخل د اجل بخار پرېباسي   دا نفس لکه اره ؤ دو سره
د دغو مېوو حساب به سبا غواړې   دا چې نن خورې سېب، انار و سنتره
ستا له پاره خالق لمر راخېژولئ   ته د ده بندګي نه کوې ذره

۲۷۴   لـه حمیده سره آس د شعر نه ځي
کـه "حنان" پـه حرص مځکه کړي پره   **۲۰۳۷**

که مي سترګي شوې(2) د وینو فواره   خونخور خیال یې بیا را نه غئ دوباره
دُر په غوږ کي د مهرویو هسې زېب که   لکه برېښي په سحر کي سِتاره
تل مي دئ د زړه آرام په اضطراب کي   د طفلانو آرامګاه وي ګهواره
دا زما د سوز نالې اثر پر وکړ(۳)   چي له سنګه څخه وزي(۴) شراره
چي لاس و خیژي له ځانه آرام مومي   دریاب اچوي مُرده پر کناره
د دلبر له ملاقاته لیري نه ځم   که مي روح او دا زړه یوسي یکباره(۵)

۲۷۵   چي له خیاله خالي نه شوه د بتانو
د "حنان" سینه به خود کېده(۶) پاره   **۲۰۴۴**

مړ شوم زه دا ستا له غمه باور نه کړې نا باوره   آئینه د رخسار راوړه زما و خوله ته برابره
اخله باج له خوبرویانو، د دې عصر له ترکانو   چي په دا زمان کي(۷) واړه ستا رعیت دي دلاوره
اې قاصده د خدای روی دئ، د یار ولي هسې خوی دئ(۸)   چي په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ احوال مي وره(۹)
قتلوه رقیبان واړه، خون یې نه دئ در په غاړه   د خنزیر قتل روا دئ په کتاب سره دلبره
اې زړه خوشي هوس کاندې، د دلبر د تورو زلفو   په دا هسې ښامارانو ویسا مه کړه پاړوګره
زړه یوه قطره د وینو زیاته نه ده حیرانېږم   چي چشمه د وینو ولي زما له سترګو ځي یکسره

۲۷۶   پر مرګي دئ ستا له غمه، یو وار ورشه عیسٰی دمه
د "حنان" له حاله لږ څه خبر واخله نا خبره   **۲۰۵۱**

چي ګېسو دي په رخسار کړه را خواره   پر خاطر باندي مي پرېوته تیاره
د امید کښت به مي کله را پخېږي   چي دي ورېبه د ظلم په لاره
د فلک د باغوان لاس د پرېکېدو دئ   پر جهان چي(۱۰) د ښلتون تخم کاره

---

(۱)دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: شي. (۳) چاپي دېوان: اثر دئ پکښې کړئ. (۴) چاپي دېوان: خېژي. (۵) چاپي دېوان: "ښه چي زړه و روح مي یووړه یکباره". (۶) چاپي دېوان: به څوکېده. (۷) چاپي دېوان: اوس په دا زمان کي. (۸) چاپي دېوان: ولي هغه خوی دئ. (۹) چاپي دېوان: "اوس په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ خبر مي وروړه". (۱۰) چې = چي یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده چې يې د زړو د ښکار کوله — سترګو(1) زړه زما اوله وځاره
که يې و ويني دوزخ ور ته حيران شي — ستا دغم په لمبو سوي تور سکاره
دغه ستا له ډېره جوره ګلرخساره — تل مي(۲) ځي له خولې لمبې د تناره

۲۷۷ پر "حنان" باندي به څه رنګه تاخت نه که / رقيبان دي کړه د عيش پر آس سواره ۲۰۵۸

اوري له ګفتاره(۳)................... — هر طرف......................
په ګلشن کښي يې نرګس ستر..... — هر سحر يې ګل سبق وړي له رخساره
چي کفر ته عالم ځکوي پوهېږم — تار د زلفو يې کم نه دئ له زناره
بوی د زلفو چي صباح پر ملکو... — مشک يې وياسته بالفوره له تاتاره
په لاجوردو د قرآن جدول ښه زېب که — د مخ حُسن يې په خط شي نمکداره
شوخ بېباکه چي پر هر لوري تاراج که — دی د زړو په وړو فارغ......

۲۷۸ زه "حنان" تر کمه ځان ځني نګاه کړم / عقل وړي په مړاويو سترګو له هوښياره ۲۰۶۵

توري زلفي دي پر مخ نمايي دلبره — که نوروز دئ(۴) شپه و ورځ شوه برابره
مړ ژوندی دا ستا د سترګو په کاته شي — د بادام شکوفه زېب لري تر بره
د وفا ترک دي له ډېره نازه وکړ — د ساېي ونه خالي وي له ثمره
ستا د مخ حُسن له زلفو مستغني دئ — و مسلم ته کومک نه شي له کافره
پر ځای ناست وم دا ستا عشق زېر و زبر کړم — دا بلا راغله پر ځای له کومه دره
په تش خيال يې روح له تنه څخه وزي — دا کاکل نه دئ ضابط مار دئ دوسره(۵)

۲۷۹ چي پتنګ په شپه(۶) ناحق وژني "حنانه" / شمع هم نه پاته کېږي تر سحره ۲۰۷۲

له کمزوري چي څوک شي اخلي په زوره — ارمان دا دئ چي پيدا نه وای له موره
چي د مار په شان ازار کاندي د خلقو — د افعي په دود به سر باسي له ګوره(۷)
چي يې باد د مغروري ګرزي په سر کښي — د حُباب په شان کاسه يې شي نسکوره
ايمان دُر دئ امانت او شيطان غل دئ — له دې غلو(۸) څخه خپل دُر همېشه ګوره
مدد مه غواړه له چا، که جبرائيل وي — چي خليل رنګه سالم ووزې له اوره
ولي نه اخلې عبرت په سترګو ځير شه — چي تر تا کشران مړه شوه(۹) په زړه توره

۲۸۰ هر سړی غمخور لري په حادثه کښي / "حنان" بې تا بل څوک نه لري غمخوره(۱۰) ۲۰۷۹

(۱) چاپي دېوان: خيال يې. (۲) اصل: چي مي ځي. (۳) خالي ځايونه نه لوستل کېږي، دا غزل هم په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۴) ب: که نوروز شو. (۵) ب: ماردی دوه سره. (۶) ب: چي په شپه پتنګ. (۷) ب: له کوره. (۸) ب: له دې غله
(۹) ب: مړه شو. (۱۰) ب: حنان بې له تا بل څوک لري غمخوره.

ثـه بـه وايـم سـتا د خـط لـه شـرو شـوره
پـر خـاطر مـي كـړه د چـين نافـه نسـكوره

تـر قـدم لانـدي بـې(1) زه دواړه لېمـه ږدم
د يـار خيـال چـي را ولـم د زړه تـر كـوره

د غمـزې غشـى يـې(۲) تېـر تـر سـينه وزي
امـان غـواړه د پېـژۍ ليـندۍ لـه زوره

لـه ګلرخـو مـي زړه نـه ځـي پـه اسـانه
سـپلني ژاړي چـي ليـري شـي لـه اوره

پـه نـاخوالو د رقيـب ګرزېـده نـه كـړم
لېـونی كلـه ببرېـږي لـه پېغـوره

پـه ديـدن د يـار تسـكين د مهجور وشي(۳)
بل علاج يې نشـته، نشـته، واروه، ګوره(۴)

۲۸۱
كـه يـار غـواړې مـا سـوا لـه يـاره پرېـږده
اې "حنانـه" د خپـل يـار پـه رضـا ښـوره
۲۰۸۲

ستا پـه غـم كـي(۵) ژبـه لال شوه لـه تقريـره
پـس لـه دې مـي ګـذران دئ لـه تحريـره

پـه يـوه نګـاه خـراب كـړم مسـتو سترګو
اوس مـدد غـواړم د عقـل لـه تـدبيره

اميـدواريـې كـړم و وصـل تـه سـتا زلفـو
چي پـه شـپه كـي دعـا نـه وي بـې تـأثيره

چـي د آه غشـى اثـر پـر سـنګدل نـه كـه(۶)
آه فريـاد كـه خوشـي كانـدې بـې تـدبيره(۷)

چـي هـردم مـزرى د هجـر ورتـه ګـوري
لا بـه نـه وي د عاشـق چهـره تغيـره

نخجيـران د زړونـو(۸) پربوا تـه لـه شـوقه
چي يې شَست د غيرت شناخت وكړله تيره(۹)

۲۸۲
پـه دولـت كـي د ځـوانۍ يـې رحـم بويـه
مـين شـو پرتـا "حنـان" پـه سـپينه ږيـره
۲۰۹۳

چـي حاصـل كـړې د زړو مـراد بـدر منيـره
ژر پـه ژر بـه لكـه نمـر شـي جهـان ګيـره(۱۰)

د هجـران تېـغ دي پـه لاس دئ قتلـول كـړې
حـذر نـه كـوې لـه ځوانـه نـه لـه پيـره

اغيـار سخت، تـه نـازكخوى، رقيب بې شرمه
صـبر كـړم چـي لـه همـه وو شـي دلګيـره

د بوسې خواست دي د خط پـه وقت كي بويه
چي پـه شـپه كښـي دعـا نـه وي بـې تـأثيره

پـه عـالم كښـي لـه عالمـه جـدا ناسـت يـم
مشـغولا مـي ده د زړه دا سـتا لـه ويـره

سـتا بـاڼو د چـا پـه زړه نـه دئ ښـخ شـوئ
نـه خلاصـېږي هـيڅ نخجيـر لـه دغـه تيـره

۲۸۳
پـس لـه دې "حنـان" مجنـون بـولئ يـارانو
نـه خلاصـېږي يـې د زلفـو لـه ځنځيـره
۲۱۰۰

بـې تـا ثـه كـوم صـحرا و بوسـتان(۱۱) دواړه
پـه كـار نـه لـرم بهـار و خـزان دواړه

چـي هرځـاى كښـېنم لـه غمـه آرام نـه يـم(۱۲)
عشـق دي يـو كـړه را تـه ښـار و بيابـان دواړه

سـتا د لبـو و سـرخۍ تـه حيرانېـږم
چـي شـرمېږي ځنـي لعـل و مرجـان دواړه

حـذر كـړه لـه كـږو وروځـو لـه مژګـانو
چـي لـرې پـه لاس كـي تيـر و كمـان(۱۳) دواړه

---

(۱) بې = به يې. (۲) چاپي دېوان: د غمزې خدنګ يې. (۳) چاپي دېوان: د عاشق وشي. (۴) چاپي دېوان: "بل علاج يې په جهان كښي نشته وروره". (۵) چاپي دېوان: ستا په درد كي. (۶) چاپي دېوان: نه كا. (۷) چاپي دېوان: "آه فرياد دې وي له آه بې تاثيره". (۸) چاپي دېوان: د زړونه. (۹) چاپي دېوان: د پيره. (۱۰) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو كي نستته.
(۱۱) اصل: بوستان و صحرا. (۱۲) چاپي دېوان: "پر هر ځاى چي كښېنم پاڅم آرام نه يم". (۱۳) چاپي دېوان: غشى كمان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې وروځې توري سترګې سره ګوره   بل څه نه دي بلکې قوس و مېزان دواړه(1)
دا د چا د مخ له شوقه په ګلشن کې   چې ګل خیري کړه لمن و ګرېوان دواړه

۲۸۴ د مجاز په عشق کې(۲) حق غواړه "حنانه" ۲۱۰۷
در پسې دي مدام نفس و شیطان دواړه

له جادو د تورو سترګو(۳) امان غواړه   آبادي د زړه کړي یو ساعت ویجاړه
ستا د قد و خرامان رفتار ته ګوري(۴)   په یوه پښه د باغ سروه ده ولاړه
له خجلته ستا د سترګو په چمن کې(۵)   په خواب تللي دي نرګس و شهلا واړه
چې هردم یې زړه ګندم دا پاره کېږي   دا سینه مې(۲) له ګنډلو سره ولاړه
د شوخ چشمو آرزو نه که نوره څه که(۷)   د آهو چې کاته که په لوړه غاړه
عاقبت د زړه مطلب په ژړا موند شي   مرغلري بې دریابه نشته ژاړه

۲۸۵ د هجران مرض "حنان" له واکه ویوست(۸) ۲۱۱۴
ورته راوړئ د اشنای د ژبې لاړه

دا دنیا و مافیها چې وینې واړه   ثبات نه لري هرګز مه پسې ژاړه
(وَ اِذا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ) واروه   حق باطل سره جدا کړه مه یې نغاړه
مدامأ(۹) چې لکه باز غوښې د قام خوري   عاقبت به شي بندي په پښو په غاړه
جوړوې نوي قصرونه خبر نه یې   نن سبا دي ابادي وینم ویجاړه
فکر وکړه. وخت کوتاه دئ وبه لوېږې   د دنیا پر لاندې پاڼ باندې ولاړه
مور و پلار عزیز په هیڅ دي شه نشته   لوند دئ حلق د هر سړي په خپله لاړه

۲۸۶ شپه و ورځ پسې ژړا کوه "حنانه" ۲۱۲۱
د همزولو قافله در څخه ولاړه

وایه نه شې و بېغم ته غم د زړه   څه ظاهر کړم و عالم ته نم د زړه(۱۰)
ما سوا مې له خاطره کل بېرون کړه   چې مې خیال ته کړ خالي حرم د زړه
په اغزو مې پښې زخمي د عشق په لار کې   چې ایښوو به مې هر ځای قدم د زړه
دلاسا د ما تو زړونو مشکل کار دئ   په تدبیر نه نیوه کېږي رم د زړه
بېدردان د عشق له درده خبر نه دي   و دردمند ته دئ معلوم الم د زړه
تر قیامته به پر پښو باندې سم نه شي   چې(۱۱) و هلئ وي په زوره دم د زړه

۲۸۷ چې جفا له ترکو ویني پسې ځغلي ۲۱۲۸
نه پوهېږم زه "حنان" په چم د زړه

---

(۱) اصل: "په یوه ځای کي آهو او کمان دواړه ".(۲) چاپي دېوان: د مجاز له میني. (۳) چاپي دېوان: د جادو څخه د تورو سترګو. (۴) چاپي دېوان: رفتار ته هسي. (۵) چاپي دېوان: په ګلشن کښي. (۲) چاپي دېوان: دا سینه هم.
(۷) چاپي دېوان: نو نور څه که. (۸) چاپي دېوان: حنان له برمه پرې یوست. (۹) چاپي دېوان: مدامن. (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱۱) چې = چي یې.

هغه ورځ چي ستا په عشق مي ابتداء کړه — ترکه ما له ځانه خپله مدعا کړه
د قلم په دود مي توري ویني قی کړي — هغه شپه چي مي دا ستا د خط انشاء کړه
تر قاصد دي جاربدم و پېژاند نه شو — چي راتئ و تا تي(۱) مخ و ما تې شا کړه
تر پخوا چي مي ښادي کړه ستا د وصل — اوس هغه پخوا کرده فلک را بیا کړه
بې عرضې د هجران هسي رنګ(۲) ضعیف کړم — چي ناله مي ستا و لوري ته عصا کړه
ته لري زګوة د حُسن زه حقداره(۳) — ستا د حُسن دروېزه کوم څه راکړه

۲۸۸ د رقیب د پند پومبه دي وه په غوږ کي — چي "حنان" در ته ژړل تا به خندا کړه ۲۱۳۵

نقاب واخله یو وار مخ لکه آفتاب کړه — باغ ته ورشه په دیدن ګلان سېراب کړه
و طرف ته د باغ وګوره سیاه چشمه — په کتو سره نرګس د باغ خراب کړه
لکه خوار کړم هجر هومره وصل غوارم — د هجران ورځي له ما سره حساب کړه
نېکنامي را څخه تللي ده بدنام یو — اې ناصحه زموږ له لوري اجتناب کړه
ستا له غمه په خپل عمر یم موړ شوئ — د غضب(۴) تېغ مي په وینو کي خضاب کړه
په مجلس کي چي زاهده یار ساقي وي — د تقوا اسباب دي رهن د شراب کړه

۲۸۹ په مجلس کي چي د یار مې خورې "حنانه" — که شي پېښں(۵) د فرشتې وزر کباب کړه ۲۱۴۲

وخت د ساز و د صحبت راغئ عشرت کړه — ننګ و شرم واړه جار تر دا نعمت کړه
جوش د ګل نزدې شو وخت د پیالې راغئ — خار په سترګو کي د غم او د حسرت کړه
د ګلزار سیل د مې تر نشه زیات دئ(۶) — د زړه جام دي پور په میو د نګهت کړه
ښادي راغله استقبال لره یې درومه — عیش مېلمه دئ یو څو ورځي یې عزت کړه
وخت د ګل و د پیالې د صراحي دئ — ته هم و نیسه پیاله ځان فراغت کړه
زمزمه که هر بلبل د ګل له مخه — دا څو ورځي له غمو ځان په راحت کړه(۷)

۲۹۰ بلبل موړ د ګل په دید شو اې ګلرخه — "حنان" هم او به د لبو په شربت کړه ۲۱۴۹

فهم او فکر هوښ په کار د کردګار کړه — ځان سوخته د محبت په تازه نار کړه(۸)
تمام عمر به شېرین در باندي تېر شي — د مچې په دود مدام کښت د ګلزار کړه
چي ملک پاک وي دهقان نه دربغوي تخم — ته هم توی د ندامت اوښي سهار کړه
که د حشر په عرصه کي امان غواړې — دلته ځان خلاص د دنیا له خس و خار کړه

---

(۱) و تا تي = و تا ته یې، و ما تي = و ما ته یې. (۲) اصل: هسي ضعیف کړم. (۳) چاپي دیوان: "چي مي پاس پر لاس کچکول د بې ننګې دئ". (۴) چاپي دیوان: د غب غب تېغ. (۵) اصل: که در پېښ شي. (۶) چاپي دیوان: "د ګلزار وصال تر مې تر نشه ښه دئ". (۷) اصل: ځان فراغت کړه. (۸) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قیامت د ترازو کاني کم نه دئ — ملامتو لره دلته ځان تیار کړه
غنیمت دئ دا څو ورځي چي ژوندی یې — توبه واخله کاروان کوچ وکړ تلوار کړه

۲۹۱ — چي شفیع د هر عاصي دئ په محشر کي
اې "حنانه" ځان یې خاوري د دربار کړه — ۲۱۵۲

د معشوق د مخ احوال در ته حضور کړه — له دا وروستو هاله ځان لکه منصور کړه(1)
د ققنس مرغه له حاله احوال نیسه — ځاله ځرنګه و ځان و ته تنور کړه
نه خواړه د عاشقانو څه قوت شو — د معشوق د مخ ګلشن در ته سرور کړه
دود عادت د عاشقانو سر ورکړه شو — زده د عشق له استادانو دا دستور کړه
ناز غمزه د معشوقانو زړه سوخته که — ته هم خوله د عشق له ناره ډک تنور کړه
زنخدان او خوله یې ګوره څه دولت شو — خوار عاشق له دا دولته څه معمور کړه

۲۹۲ — هره خوا آه و فغان د رنځورانو
ستا د عشق له رنځه ما "حنان" رنځور کړه — ۲۱۶۳

د ګلرخو وصلت غواړي(2) جستجوی کړه — د بلبل په دود طعمه د ګل په بوی کړه
که هوا د موی میانو د آغوش کړې — په غمو بې ځان باریک په شان د موی کړه
که دیدن د مهرویانو دي مطلب وي — د زانو آئینه مخ ته روبروی کړه
د یار خیال چي راولي د زړه تر کوره — په قدم کي یې ګوهر د سترګو توی کړه
که پر ځان یې تولوې د هوس وورکي — له اوله دغه زړه(۳) مجنون د دوی کړه
که مقصود په عشق کي غواړې واړه پرېږده — بې له دې چي د ګلرخو(۴) ګفتګوی کړه

۲۹۳ — عاقبت به زړه تر لاسه کړې "حنانه"
لکه زلفي د نګار تواضع خوی کړه — ۲۱۷۰

که دي زلفي اسیران لري تازه — ته هم څه دلبري کړه په اندازه(۵)
ګرزېده د سترګو بویه غافل مه شه — هر ستم لري هر جور اندازه
د هغه زړه وي تر مرګه د فتر جمعه — چي له تارې(۶) وي د زلفو شېرازه
فرق لري ګویا خاموش لبان په عشق کي — بلبل نوم لري، پتنګ هم آوازه
که هوښیار له مرګه نه ببرېږي څه شو — زندګي د یوې ساه ده خمیازه
چي مدام له قیده ووزي لېوني دئ — په صحرا کي نه تړي څوک دروازه

۲۹۴ — د "حنان" تر قلم بیا شکري اوري
چي بیان یې کړه د عشق انشاء تازه — ۲۱۷۷

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2)چاپي دېوان: غواړه. (3) چاپي دېوان: خراب زړه. (4) چاپي دېوان: بې له دې چي له معشوقه. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) له تارې = له تاره یې.

لــه خوبــانو ســره مــه کــړه اســتهزه   مــه لــه دوي ســره د بحــث آس تېــزه(1)
لمرچي ګرزي کورپه کورکچکول پهلاس کي   دا کـــوي د دوی د حُســـن دروېـــزه
و کتــو تــه يــې د ســترګو حيرانېــږم   چــي مــې(۲) کــل هډونــه کــړه رېــزه رېــزه
د خط زغره، د نـاز آس، د وروځـو تـُوره   جنګ تې(۳) واخسته په کين د قد نېزه
په رخسار باندي يې خال، کاتب د صنع   پــر دفتــر د جمــال کــړې جــائزه
پــه ديـدن مـي زړه پـاره شـو نـه رغېـږي   زخــم لا خرابــوي المــاس رېــزه

295 سـخندان چـي واروي سـتا شـعر "حنانـه"
بـې تکليفـه بـې(۴) د غـوږ کـړي آوېـزه 2184

لــه خوبــانو ســره مــه کــړه اســتهزه   مــه لــه دوی ســره د بحــث آس تېــزه(۵)
خوبرويان که ناز کوي بې ځايه نه دئ   بــې نمکــه طعــام نــه لــري مــزه
چي وفا غـواړې په عشق مجازي کـي   د بادرنـګ لـه بـوټي غـواړې خربـوزه
دا مـي نـه درلـود د يـار د وصـل قـدر   چـي هجـران مـي کـړه هډونـه را رېـزه
د هجران تلخي مي نه درومي له حلقه   کـه هرڅـو خـورم د وصـال د قنـد کـوزه
دا لــه خيالــه د ګلرخــو نــه دئ څــه دئ   چي لېمـه مـي شـوه پـه وينـو کـي بـوزه

296 څه کوښښ کوې د قتل پـه اسباب کي
د "حنـان" د مـرګ کـافي ده سـتا غمـزه 2191

تنهــا نــه يــم زه بــې آب د زړه لــه لاســه   عالمونــه دي خــراب د زړه لــه لاســه
پـه دفتـر کي بـه ځـای نـه شي(۲) کـه يـې کـاږې   چــي ګيلــې کــړم درحســاب د زړه لــه لاســه
چيرتـه و وينـي يـو مـخ پسـي مـي بيـايي   پـر بسـتر نـه کېـږي خـواب د زړه لـه لاسـه
پــه اميــد د نمکــين دلبــر مــدام يــم   د هجــران پــه اور کبــاب د زړه لــه لاســه
پـه کوڅـه د بـدنامۍ کـي چي يـې ګـډ کـړم   راتــه شــوئ دا خطــاب د زړه لــه لاســه
زه دلــې دی پــه کوڅــه کــي د يــار ګــرزي   يــم هرګــوره پــه عــذاب د زړه لــه لاســه

297 بـل څـه نـه دي زه "حنـان" چـي مـدام سـوځم
د هجــران د اور پــه تــاب د زړه لــه لاســه 2198

پر سپين مخ يې خط پيدا نشته تر اوسه   دا ســبزه پــر دا صــحرا نشــته تــر اوســه
پــه مــاتم د خــط يــې زلفــي نــه دي سکښــتي   پــر ســپين مــخ يــې لا غوغــا نشــته تــر اوســه

---

(۱) په چاپي دېوان کي په همدې مطلع يوه غزله سته چي له مطلع پرته نور ټول بيتونه يې له اصل سره توپير لري، ځکه نو ما د دوو بېلو غزلو په شکل درج کړې. دا غزله له اصل څخه رانقل سوه "ب" هم دغه غزله لري. (۲) مې = مي يې.
(۳) تې = ته يې. (۴) بې = به يې. (۵) دا غزله چي مطلع يې له مخکينۍ غزلي سره يو راز ده، له چاپي دېوان را نقل سوه. (۶) چاپي دېوان: په دفتر کي نه ځايېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخ لمر یې لا خط نه دئ تاریک کړئ
دا تیاره پر دا روڼا نشته تر اوسه

مشق د قید یې(۱) په مکتب کي د خط کم دئ
پر کاغذ یې دا انشاء نشته تر اوسه

هر رنګ سترګي يې و مخ ته دي حیراني
پر آئینه یې لا هوا نشته تر اوسه(۲)

دا د مخ ګلشن یې هسي رنګ تازه دئ
د ریحان د ګل ګیاه نشته تر اوسه(۳)

پر مهتاب یې لا هاله له خطه نشته
احاطه پر قمر ستا نشته تر اوسه(۴)

باد د خط ځراغ د خط نه دئ ګل کړئ
له دي شپي یې لا پروا نشته تر اوسه(۵)

۲۹۸ — ۲۲۰۷

زړه به کله ځني پرې زما "حنان" شي
پر سپین مخ یې خط پیدا نشته تر اوسه(۶)

د یار د زلفو نسیمه راشه
مشک عنبر دي را باندي پاشه(۷)

خاوري د یار د قدم را واخله
زما په سترګو کي توتیا شه(۸)

د زړه غونچه مي په تا خلاصېږي
بې تا نه مرمه زما بقا شه

تن فرح مومي ستا له قدمه
مومیايي د ماتو اعضا شه

د هجر درد یم رېزمرېز کړئ
د دغه درد مي ته مسیحا شه

رقیبه راشه چي سوله وکړو
جنت دي ستا وي، کوڅه یې زما شه

۲۹۹ — ۲۲۱۴

پر وخت د بوس یې حیا مانع شوه(۹)
"حنان" یې چار تر نازو ادا شه

سر و قد ه موی میانه راشه راشه(۱۰)
د رنځورو زړو درمانه راشه راشه

چي طوطیان دي منتظر دي و ګفتار ته
تر طوطي شیرین زبانه راشه راشه

چي دي زلفي لکه جیم پر ملا کړي دي
خوش اندامه میم دهانه راشه راشه

چي مخموره له شرابو برایې شوې(۱۱)
هیڅ خبر نه یې له ځانه راشه راشه

د عاشق زړه په خدنګ د بانو ولې
شَست دي صاف ابرو کمانه راشه راشه

په دا عصر کښي دي سیال د حُسن نشته
له کشمیره تر ایرانه راشه راشه

---

(۱) چاپي دېوان: مشق د کید. (۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۳) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۴) - (۵) دا دوه بیته بیا په اصل کي نسته. (۶) د چاپي دېوان مقطع د وزن په لحاظ بابېزوه ځکه مي حاشیې ته را نقل کړه:

لا ر د رحم لا خط نه ده تر سر ببولې
له حنانه چي و فا نسته تر اوسه

(۷) چاپي دېوان:

د یار د خواوی نسیمه راشه
مشک و عنبر دي را باندي پاشه

(۸) چاپي دېوان:

د قدم خاوري دي بولم یاره
زما په بستر کي ژر توتیا شه

(۹) چاپي دېوان: مانع شه. (۱۰) خطي نسخه: راشَ راشَ. (۱۱) ب: برائي ئې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰۰ بلـبلان د ګـل پـر مـخ بانـدي چغېـږي ۲۲۲۱
بې تـا ګونـګ شـوم تـر "حنانـه" راشـه راشـه

په ژوندون يو وار لـه عقله بېګانه شـه
نـور ورځـه لـه هغـه يـاره هـم خانـه شـه[1]

بارګاه يې د دويي لـه نقشـه خلاص دئ
غــواړې هلتــه ورســېږې يګانــه شــه

د عشـق لار رهبـري نـه غـواړي لـه عقلـه
کـه عاشـق يـې هنـر پرېـږده دېوانـه شـه

رنـد عاشـق لـره بهتـر ترعاشـق نشـته
عشـق کـوه لـه خپـل ځانـه بېګانـه شـه

هسي نه وايم چي تل پـه دغـه رنګ شه
ګـاه بلبـل شـه د چمـن، ګـاه پروانـه شـه

د دنيـا طالـب انثـی عقبـا خنثـی دئ
تـه طلـب د دواړو پرېــږده مردانــه شــه

۳۰۱ د دنيـا حـب سـر د کـل خطـا "حنانـه" ۲۲۲۸
ځنـي واخلـه لاس، طالـب د جانانـه شـه

خيـال دي يـو وئ[۲] پـه تـاراج لـه ما دلرېشـه
دا د صـــبر متـــاع کمـــه وه کـــه بېشـــه

له شوخۍ دي د دوو سترګو څه فرياد کړم
د تقــوا خرقــه يــې وکښــه لــه درويشــه

زمـا پـه بـاب د عشـق خـواري ده اې ناصحه
دا د پند څرخي دي بس که[۳] مه يې ورېشه

لــه رقيبــه ښــه نېــک خلقـت محـال دئ
لــه زنبــوره څــه فايــده ده بــې لــه نېشــه

مــخ دي و ياســته د خــط پــه محصــلانو
صـد سـاله شـيخان يـوه ګـړۍ لـه کېشـه

خبر نه يم چي په عشق کي وړاندي څه دي
نــرۍ لار کــړه ناليــدلې خــدای را پېشــه

۳۰۲ اې "حنانــه" صــبر وکــړه مــراد بــه مــومې ۲۲۳۵
د فلــک ژرنــده پــه وار ده پــس و پېشــه

د مــخ ګــل لــره دئ تــل خــزان لــه خطــه
دې کښـتۍ تـه رسـي دا توپـان لـه خطـه[۴]

پـر تېـر شـوي کـار لاس نـه رسـېږي ځکـه
نوخطـان دي[۵] همېشـه پښـېمان لـه خطه

د ګــل پــاڼي پــه خــار کلــه خرابېــږي
لکــه مــخ د هــر ګلــرخ ويــران لــه خطـه

پـه سل جوره يې د حُسن ملک خراب کړ
نــه مــي و پــه زړه کــي دا ګُمــان لــه خطـه

لکـه بـد خـط چي پـر ښـه کاغـذ رقـم کـه
و ښـه مـخ تـه هسـي رسـي[۲] زيـان لـه خطه

چــي شــکرو د بوســې ارزانــي وکــړه
د مـخ ښـهر تـه راځـي کـاروان لـه خطـه

۳۰۳ کـه يې سل خاره د خط پـه صورت څرخ شي[۷] ۲۲۴۲
ګــرزولای نــه شــي مــخ "حنــان" لــه خطــه

يـو دي نـه وړه شـم لـه ځانـه درېغـه درېغـه[۸]
هــيڅ توښــه لــه دې جهانــه درېغــه درېغـه

---

(1) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: يوور. (۳) چاپي دېوان: پرېږده. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ط" په رديف کي راغلې ده. (۵) چاپي دېوان: خوبرويان دي. (۲) چاپي دېوان: هسي رسي. (۷) چاپي دېوان: په صورت ګډ دئ. (۸) بله نسخه درېغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بازاره د دنیا دي څه یو نه وړه — هیر له زیانه له نقصانه دریغه دریغه
وادي نه خیسته دوا له دې بازاره — هسې ولاړې بې درمانه دریغه دریغه
د سفر د توښې زېرمه یو څو ورځې — وکړه وخت دې دئ نادانه دریغه دریغه
چې فردا دې[1] نامه درکاندي په لاس کښې — ستا کاغذ ډک له عصیانه دریغه دریغه
چې پله دې د ګناه هوري درنه شي — فکر نه کړې له مېزانه دریغه دریغه

۳۰۴ — ۲۲۴۹

په دنیا کښې دې عمل د ښو و نه کړ
خالي لاس ولاړې "حنانه" دریغه دریغه

چې غمزه وکرشمه ناز دلربا که — توري سترګي یې په کښه[2] د زړو بلا که
توري زلفې په درازي د خضر عمر — او لبان دي[3] د مسیح د درد دوا که
باریکی ته یې د ملا و ښېته حیران دي — تنګه خوله یې پر غونچه باندې خندا که
یو کاږه کاته یې دواړه ګونه ارزي — چې نظر د سترګو یو وار تر قفا که
مرجان زړه له وینو ډک دئ[4] ستا له لبو — خجالت دي له غاښو دُر یکتا که
له خدا ستا د مړاوو سترګو[5] صحت غواړي — چې نرګس عصا په لاس ولاړ دوعا که

۳۰۵ — ۲۲۵۷

نه کړي ضبط د خولې بلبل پر وخت د ګلو
دغه ستا د مخ لیدو[6] "حنان" ګویا که

هیڅوک نه که هغه کار چې خدای رضا که[7] — د قرآن تعظیم د پاره د طلا که
دا اطلس چې پر مکه دئ غوړولئ[8] — که په دبر کښې وي هلته اقتدا که
د جبریل له سره وړي بګړی د عقل — له غروره و کلام الله ته شاکه
هر عالم چې له امیره سره کښېني — ناروا له خوشامده وردوا که
ګدای نه پرېږدي د خدای پر لاري باندي — و غني ته تواضع په خمه ملا که
و خپل عیب ته یې فهم نه وي چې زه څه کړم — شي ښېغمه چې د بل عیب رسوا که

۳۰۶ — ۲۲۷۳

د قرآن سماع واجبه ده "حنانه"
غوږ پرې نه نیسي، غزلو ته هوا که

ښېلتانه دي هسې و یستم له واکه — چې وهي مې هرمېږی و مچ ښېباکه
لیاقت زما د سر کله شته هومره — چې وصلت غواړي مدام ستا له فتراکه
ستا د حُسن اوازه خط کړه بلنده — شعله پورته شوه د اور له دې خاشاکه
چې یې ستا په جدایي و ازمویلم — د فلک به[9] اوس چاودلي وي تناکه
سره لاله به مې له قبره څخه زېږي — که مي یو وار یار[10] ګُذر وکړ له خاکه

---

(۱) ب: چې صبا دي. (2) چاپي دېوان: توري سترګي په وکښه. (۳) چاپي دېوان: او لبان يې. (۴) چاپي دېوان: ډک شو. (5) چاپي دېوان: د مړو سترګو. (۶) چاپي دېوان: دغه ستا د رخسار دید. (۷) کَ. (۸) ب: ... چې پر کعبه دي غوړېدلی. (۹) چاپي دېوان: د اسمان به. (۱۰) چاپي دېوان: که مي یار یو وار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې[11] هرڅو منعه کوم له عشقه نه شي　　هسې شان مې زړه و تلئ دئ له واکه

۳۰۷　خپل اشنای دي ملا تړلې ده و کین ته　۲۲۷۰
اې "حنانه" څه ګیله کړې له افلاکه

سپرېدو و ته چې قصد دا دلفرېب که　　له هوسه ورته خلاص کوګل رکېب که
زما خوښ دا ستا کاته دي ستا تر سترګو[1]　　بادام کله د بادام د ګلو زېب که
زه په دا له قصده[2] مرم خدای را خبر دئ　　چې د یار د زنې خوند څه لره[3] سېب که
د عاشق له ساړه آهه حذر بویه　　آینې لره پیدا نفس آسېب که
له بدرنګه بد کارونه عیب نه دئ　　له ښه مخه سره ښه خویو نه زېب که
په بهانه د بیمارۍ یې زړونه یووړه　　دا ستا سترګې[4] عجب مکر عجب فرېب که

۳۰۸　چې د وخت بتان ښایست په زرو پلوري　۲۲۷۷
دا "حنان" دي دواړه لاس په خالي جېب که

که فلک لري چشمه د مهتاب ډکه　　ما نوش کړې ده پیاله د شراب ډکه[5]
ګیله مه کوه له مستو سترګو ولې　　تل له قهره وي سینه د قصاب ډکه
چې خاکي جسم فاني که وصلت مومي　　خرابه خونه وي تل په آفتاب ډکه
خلاصېده له مرګه نشته په هیڅ طور　　که د ژوند کوټه دي کړې په اسباب ډکه
له ازله چې جام تش وي سعئ څه ده　　په موج کله شي کاسه د حُباب ډکه
له ...[2] نشته د بد بختو　　په دریاب نه شوه کاسه د ...[7] ډکه

۳۰۹　هیڅ پوښتنه مغرور یار باندې و نه کړه　۲۲۸۴
چې سینه شوه د "حنان" په خوناب ډکه

په هر زړه کښې چې د عشق خوبونه[8] لار که　　هغه هر کله له ما سوا انکار که
د نیوو قوت د بازوي په پنجه کښې　　ښه مژګان د سترګو ژر په زړه کښې کار که
دا خام طمع زړه په سترګو پسې درومي[9]　　طفل زغلي په آهو پسې تلوار که
زړه مې یوو سترګو د زلفو بې مدده　　هنرمند صیاد بې دامه نیو د ښکار که
سترګې نه خېژي هرګز له خپله خطه　　لکه چر ته د آهو حصار په تار که
له بستره مې د نمر ګلان را ژېړي　　چې په خوب کښې را ښکاره مخ ګلعُذار که

۳۱۰　که بې خیال د سر و قد ورشي په خوا کښې　۲۲۹۱
دا "حنان" بې پای انداز کل قندهار که

چې مې زړه کباب د مخ په اور دلبر که　　د عشق شور مې نمکدان کاسه د سر که

---

(۱)چاپي دېوان: ستا د سترګو. (۲) چاپي دېوان: له شکه. (۳) چاپي دېوان: څرنګه. (۴)چاپي دېوان: دا سترګې.
(۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته. (۲) - (۷) دا ځایونه اوبو وهلي دي. (۸) ب: د عشق خوبونه. (۹) پسې زغلي. (۱۰) بې = به يې.(۱۱) چاپي دېوان: ضرر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې له رمه د آهو یې ګهواره ده — هغه طفل څه آرام زما په بستر که
ما وې حال بې(۱۰) د بېمارو سترګو کاږم — د بېمار د رګ طپش تار د مسطر که
هنرمند ته له هنره خطر(۱۱) رسي — د صدف کښتې توپان آب د ګوهر که
څه حاجت ستا باڼوګان(۱)لري په زړه کې — چې محراب ته د ابرویو تل نظر که
که د مات لښکر امید د ظفر نشته — مات مژګان یې لا د زړونو ښکار بېشتر که(۲)

۳۱۱ — په صندلو سر درد وایي ورکېږي — ۲۲۹۸
صندلي رنګ د "حنان" زیات درد سر که

د ګلرخو له قربته څوک پرهېز که — له ځراغه پروانه کله ګُرېز که
د دیدن طاقت یې هیچا څخه نشته(۳) — چې په ناز د تورو سترګو خنجر تېز که
لا یې سترګې د صیاد نه وې لیدلې — د هجران قصاب یې غوښې رېز مرېز که
چې په سِر د جهان پوه شو هغه ژر ولاړ — له مکتبه طفل ځي(۴) چې سبق تېز که
ضرر رسي له هم جنسه په دا عصر — ښیښه ګوره چې له سنګه ډېر پرهېز که
د ګلرخو په دیدن عاشق ګویا شي — د ګلانو په موسم کې بلبل رېز که

۳۱۲ — کې(۵) د لبو و بوسې ته نه رسېږې — ۲۳۰۵
اې "حنانه" تور کاکل یې دستاوېز که

کوم ګلرخ دئ چې بیا سیل د چمن که — چې بلبل په ذوق و شوق هسې ګفتن که
کې(۲) د لبو د شهید خاوره مار وخوري — د حیات اوبه به تویې له دهن که
خپلې سترګې یې و خط ته دي حیراني — که آهو دئ په سبزه کې چریدن که
توري زلفې(۷) یې باج اخلي له سنبلو — دغه سپین رخسار یې ناز پر نسترن که
کوم شوخ چشم نن په سیل د صحرا ځي — چې آهو تر پخوا مشق د رمیدن که
که شاهان تاراجوي په زور ملکونه — خوبرویان د زړو تاراج(۸) په ښه سخن که

۳۱۳ — څه تعریف(۹) د هغو غاښو کړې "حنانه" — ۲۳۱۲
مسخرې مدام په دُرو د عدن که

چې د ناز پر آس جولان هغه پادشاه که — هغه څوک دئ چې جلب د آه نګاه که
د ګلرخو قربت مومي غونچه طوره — د زړه وینې چې غذا سبا بېګاه که
نصیحت د چا په کار نه دئ په عشق کې — جاهل پیر مرید یوه ګړۍ ګمراه که
چې دښمن شي(۱۰) ملایم احتیاط بویه — په نرمۍ اوبه د لاندې، کار د کاه که
خپله غېږ چې خالي وینم ژړا راشي — په هغه دم چې هاله په غېږ کې ماه که

---

(۱) چاپي دېوان: دا ستا مژګان. (۲) چاپي دېوان: د زړو ښکار لا بېشتر که. (۳) چاپي دېوان: "هغه څوک دئ چې د دید طاقت یې راوړي".
(۴) چاپي دېوان: له مکتبه ځي هلک. (۵)، (۲) کې = که یې. (۷) اصل: توري سترګې.
(۸) چاپي دېوان: د زړونو لوټ. (۹) چاپي دېوان: چې تعریف. (۱۰) چاپي دېوان: شو. (۱۱) چاپي دېوان: په صفت؟.

خيال دي قتل کړم په صف(۱۱) د باڼو ګانو　　د پادشه له مخه جنګ واړه سپاه که

۳۱۴ هيڅ تعريف يې د خولې نه کېږي "حنانه" ۲۳۱۹
اوس حاصل د کلام دا قصه کوتاه که

له غروره چي و لوړه(1) ته خاته که　　عاقبت به له دې لوړي پرېواته که
له خامۍ د عشق بلبل په نارو سر دئ　　پتنګ پته خوله(۲) په اور کي الواته که
چي دي خيال را ځخه ولاړ شي(۳) په هغه دم　　روح رخصت له تنه(۴) وغواړي واته که
په يوه نظر مي زړه پاره پاره کړي(۵)　　د تېرو تورو ګزار د يار کاته که
د فردوس د ګلو بوی مي په دماغ شي　　چي دي خيال زما و لوري ته راته که
د دراز عمر له وني مېوه وخوري　　هر عاشق چي د معشوق(۲) د زړه ساته که

۳۱۵ ګمان مه کړه څو يې سر وي په تن پوري ۲۳۲۲
چي "حنان" به ستا له دره جار واته که

دغه ستا ګرم کاته زړه دېوانه که　　مخ دي کور(۷) د آئينې پري خانه که
چي دي خيال د خط وخال ساتم په زړه کي　　عاقبت به مي له عقله بېګانه که
بيا به نه مومي څوک وصل ستا له زلفو　　مګر زړه شګاف شګاف لکه شانه که
چي توسن د هوا ميل که و تاخت ته　　ژر بې(۸) سم پر لار د هجر تا زيانه که
چي زاهد يې د ديدن طاقت را نه وړ　　په اوراد يې ځان مشغول کړ بهانه که
چي د تنګي خولې يې خيال و چاته پېښ شي(۹)　　ځني پاته صومعه و بُتخانه که

۳۱۲ څه غرور کړې د دنيا په سرای "حنانه" ۲۳۳۳
يو ساعت به يې فلک دروېرانه که

څو عاشق د مينې اور لکه دود نه که　　د رقيب مخ به تر هغه کبود نه که(۱۰)
هسې رنځ دئ د عشق رنځ ورځه طبيبه　　په معجون د افلاطون هم بهبود نه که
هردم کېږي له عاشقه هسې چاري　　چي په درست عمر يې ګبر و جهود نه که
نور به څه طمع د مهر کړې له ښکلو　　چي پر زړه اثر اوراد و درود نه که
بې محله باران نفعه د کښت نه وي　　په پيرۍ د ندامت اوښې سود نه که
هر چي خدای که هغه کېږي، هيڅ سړی به　　قسمتونه د چا بود و نابود نه که

۳۱۷ مخامخ چي خپل اشنای ورسره ناست وي ۲۳۴۰
"حنان" ميل د رکوع و سجود نه که

---

(۱)چاپي دېوان: و لوړي ته. (۲) چاپي دېوان: پروانه خاموش. (۳) اصل: ولاړ شو. (۴) چاپي دېوان: روح له تنه رخصت. (۵) چاپي دېوان: "په يوه کاته مي زړه پاره پاره که". (۲) چاپي دېوان: هر معشوق چي د عاشق. (۷) اصل: مخ دي اور. (۸) ژر بې=ژر به يې. (۹) چاپي دېوان: "خيال چي پېښ شي ستا د تنګي خولې و چاته".(۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: چي کباب لا هنوز. (۱۲) چاپي دېوان: له غلافه کښو.

هغـه ځـوک چـي د ګلـرخ هـواداري کـه ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ لـه چشـمانو دي د وینـو رود جـاري کـه
و نخجیر تـه د خپـل زړه پـه دا حیـران یم ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ چي کباب شو(۱۱) لا هنوز بې قراري که
حذر بویـه لـه نیم خوابو سترګو ولـي ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ لـه غلافـه کښـه(۱۲) د تېـغ زخم کـاري کـه
د بـاڼو خنجـر د قـد نېـزه خـط زغـره ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ سـپور د نـاز پـر آس د قتـل تيـاري کـه
و دا مکـر تـې(1) د سـترګو حیرانېـږم ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ چـي د زړونـو لوټـول پـه بېمـاري کـه
پـه اول قـدم دي سـر ورتـه پېشـکش کـه ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ هـر سـرې چـي د ښـه مخ خريـداري کـه

٣١٨ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ چـي د عصـر بتـان حُسـن پـه زر پلـوري ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ٢٣٤٧
دا "حنـان" دي اول خوښـه بېـزاري کـه(۲)

ځـوک چـي مینـه پـه راسـتي کـه ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ژر پـه لاس د عشـق هسـتي کـه
هغــه کــار غنـي کـړای نـه شـي ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ چـي عاشـق يـې پـه نېسـتي کـه
د عشــق ځــای معــین نــه دئ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ مســلمان بُــت پرســتي کــه
د عشـق بـوی چـي پـه د مـاغ شـي ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ تــر بــار لانـدي اوښ مسـتي کـه
چـي د عشــق سـواره پـر راشـي ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ نــور(۳) د عقــل آس سُسـتي کــه
ځوک د عشق بې هستۍ مه کړې(۴) ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ د مېــړه کــار تنګدســتي کــه

٣١٩ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ "حنان" عشق لـه واکه(۵) ویوست ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ٢٣٥٤
چـي رضـا يـې پـه پسـتي کـه

ابــرو خــم مژګــان خدنګــه ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ برې ځوک وړي ستا لـه جنګه(۶)
تـر اورنـګ يـې د مـاغ لـوړ شـي ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ چـي يـې کښـېني تـه لـه څنګـه
پـــه مـــزاج دي نـــه پـــوهېږم ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ لــه مــخ ګلــه پــه زړه ســنګه
بوسـه را د خـط پـه وخـت کـي ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ چـي نـوش کـړم پیالـه لـه بنګـه
کــه يــې اخلــي تاتــه ښــايي ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ بــاج د حُســن لــه فرنګــه
لـه غیرتـه سـتا د خـولي شـوه ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ غونچـه هسـي پـه زړه تنګـه

٣٢٠ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ د عشــق خــوی "حنانــه" زده کــړه ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ٢٣٦١
پــه ســکوت کــي لــه پتنګــه

برې ځـوک وړي ستـا د دوو سترګو لـه جنګه ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ هـر بـاڼو دي تېـز ويشـته کـه لـه خدنګـه(۷)
مـا د زړه ښيښـه د طفـل پـه لاس ورکـړه ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ کـې(۸) سـاتي کـې پـه عتـاب ولـي لـه سـنګه
پـه آرزو کـي د وصـال د کـوم ګلـرخ دئ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ چـي مـي مځکـه شـوه پـه اوښـو لالـه رنګـه
پـر خـاطر مـي هـومره پـروت د غـم غبـار دئ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ چـي آئينـه مـي شـي پـه ديـد د کـه لـه رنګـه
دا يـې سـتا خولـه و ليدلـه پـه ګلشـن کـي ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ لـه دا غمـه چـي غونچـه شـوه پـه زړه تنګـه
و صـحرا تـې(۹) سـترګو څـه حيرانـي ورکـړه ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ ‌ چـي آهـو يـې وحشـت نـه خـوري لـه پلنګـه

(۱) تې = ته يې (۲) چاپي دېوان: "دا حنان دي اول خوبښ په بېزاري که".(۳) چاپي دېوان: ژر د عقل. (۴) چاپي دېوان: بې هستۍ شو. (۵) چاپي دېوان: له لوري ویوست. (۲) - (۷) دا دواړه غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (۸) کې = که يې. (۹) تې = ته يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۱ ننګ و نام د کل جهان واړه پر ځای دئ ۲۳۶۸
"حنان" ویوست ستا ستم له نام و ننګه

د هجران سپرو دي هسي کړم پایماله — چي فارغ یې کړم د عیش له وصاله(1)
زړه مي ستا له لاسه هرساعت خراب دئ — لکه وکه په مکتب کي مرغه ځاله
خپلي سترګي حظ له خپله خطه اخلي — غزاله وي په سبزه سره خوشاله
له ساده مخه طمع د بوسې مه کړه — هلته خواست کوه چي خط شي دوه مثقاله
تر سینې یې زړه معلوم په نزاکت دئ — لکه کانی جلوه که له آب زلاله(۲)
که هر څومي در ته کړې زاری جګیّه(۳) — خلاص دي نه کړم د رقیب د بو له(۴) جنجاله

۳۲۲ دا تور خال دئ په رخسار د یار "حنانه" ۲۳۷۵
که بورا دئ پر ګل ناست بې پر و باله

بهار راغئ وخت د ګلو د لاله — ماتوم توبه د میو په پیاله(۵)
صبحدم د ګل ګرېوان پاره پاره که — راشه ګوره د بلبل آه و ناله
عقل و هوښ صبر و ارام له سړي یوسي — خدا پر چا مه کړې د ترکو حواله
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که — په سبزه کښې ارام کاندي غزاله
غاښ یې هسي په سرو لبو کښې ښکارېږي — په پیاله کښې د لاله لکه ژاله
فلک کج رقیب دښمن، معشوق بې رحمه — دغه زه یم چي څکوم دا کشاله

۳۲۳ څه مستي یې وه په سترګو کښې حیران یم ۲۳۸۲
چي "حنان" یې هم شیدا کړ هم واله

زه به واوړم ستا له مخه څخه کله(۲) — د بلبل ګرزېده نه کېږي له ګله
فکرمه کوه د یار د ملا په خیال کي — سودایي به شې په دا کي ځغله ځغله
مستو سترګو دي په قصد دزړونو هسي(۷) — د ابرو لېنده تر غوږه و څکوله
زه و یار لکه دوې سترګي همسایه یو — یو د بل په کور شناخته نه یو هیڅکله
دا کېږي له کاږه بخته را رسېږي — چي مدام زما یوه ده ستا پر بله(۸)
لکه خس د سېلاب(۹) خلاص له ګمراهۍ یم — پر اوږو د رهبر سپور یم تر منزله

۳۲۴ په خپه به ګلرخان د قندهار وي(۱۰) ۲۳۸۹
چي په مرګ ولاړ شي(۱۱) "حنان" رنګه بلبله

---

(۱) چاپي دېوان: له عیش و له وصاله. (۲) چاپي دېوان: جلوه که آب زلاله. (۳) چاپي دېوان: "که هر څومي در ته روی د پیر شفیع کړ". (۴) چاپي دېوان: د رقیب سپي. (۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۲) چاپي دېوان: یاره کله. (۷) چاپي دېوان: په قصد د خلقو ځکه. (۸) چاپي دېوان: زما پریوه ده ستا پر بله. (۹) چاپي دېوان: لکه خس و سېلاب. (۱۰) چاپي دېوان: "پژمرده به تول ګلان د قندهار وي". (۱۱) چاپي دېوان: ولاړې. (۱۲) چاپي دېوان: د سرو لمبو.
(۱۳) چاپي دېوان: بدخشان له. (۱۴) چاپي دېوان: "په امید چي صبر ناست د زړه پر سرو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سرو لبو(۱۲) د خط لیکه رښتیا راغله
که له چینه بدخشان ته(۱۳) سودا راغله

په امید د وصل صبر پر زړه ناست و(۱۴)
ژړولاړ شو چي د هجر تنا راغله

ولي نه ژاړم له دې غمه سرې سترګي
چي د یار د جفا سخته پر ما راغله

ما ګیله(1) درته کوله له رقیبه
نه پوهېږم چي پر څه دي خندا راغله

ستا وصلت د رقیب مرګ، زما اختر دئ
کړئ آمین(۲) پر خوله عجبه وینا راغله

ګل و مُل، یار و ساقي، ساز و غزل دئ
ځکه ما ته د ځوانۍ هوا راغله

۳۲۵
د ازل قاسم چي وېش کاوه د برخو
ستا د غم برخه "حنان" له تنها راغله(۳)
۲۳۹۲

چي مي ستا د مخ د ګل هوا کوله(۴)
بلبلانو مي پر سر زمزمه کړله

په تور خط دي ګلګون مخ نشو نما که
لکه زېب صحیفه وکه له جدوله

دا ته نه وې په چمن کښې سر و قده
و نشتر ته چي رعشه باد واچوله

چي غوښته مي تل رشته د اشنایۍ
د جفا مقراض دي یو وار وشلوله(۵)

در ښکاره به تا له زما د زړه خواري شي
که دي یو وار خپل ښایست ولید پخپله

که خبر ستا په محبت شي زه ضامن یم
خپله ږیره که زاهد نه و شکوله

۳۲۶
ستا له امره یې سر کله وو پېچلئ
چي یاري دي له "حنانه" پرې کوله
۲۴۰۳

چي مي ستا د تور کاکل مینه کوله
ما پخپله بلا ځان لره بلله(۶)

ستا د زلفو ګفتګوی نه تمامېږي
دا قصه ده تر قیامته مسلسله

له زېوره دي ښه حُسن مستغني دئ
آئینه د لمر فارغ وي له صیقله

د دنیا پر کل هستي مي قدم کښېښوو
ستا د عشق پر لار دا ګام دئ له اوله

ستا د مخ مصحف په خط سره زېب وکړ
د قرآن زیبایي کېږي له جدوله

مکدر یې طبیعت شي ګیله نه کړم
د هجران قصه ده ډېره مطوله

۳۲۷
چي تعریف یې زه "حنان" د زلفو کاږم
زما په لاس کي قلم مار شي هزار ځله
۲۴۱۰

راشه راشه ساقي راکړه یو څو جامه
امید نشته د دې دور له دوامه(۷)

ژر به ورسې مقصود ته زه ضامن یم
په اخلاص د یار پر لور واخله څو ګامه

نه پټېږي عشق د صبر په پرده کي
د عشاقو تشت لوېدلئ دئ له بامه

چي سیالي دي کړه(۸) د یار له شوخو سترګو
ښه چي و نغښت په ځنځیر کي شوې بادامه(۹)

له نسبته ستا د خولې له شیرینیه
دوې بوسې اخلي لبان د میم له نامه

خدای زده کله به د وصل دوا راکړې
نه خلاصېږم ستا د هجر له زکامه

---

(۱)چاپي دېوان: ما شکوه. (۲) چاپي دېوان: آمین کانئ. (۳) چاپي دېوان: حنانه تنها راغله. (۴) بله نسخ: کولَ.
(۵) په "ب" کي د دې غزلي همدا څلور بیته سته. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۷) دا غزله د چاپي دېوان د "م" ردیف په 64 مخ کي راغلې ده. (۸) چاپي دېوان: سیالي کوې. (۹) چاپي دېوان: "ښه و نغښت په ځنځیر کي شو بادام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۸ هسي دُر پیپي "حنان" د یار د وصف
چي په شعر کي د غله نه ښوري زامه ۲۴۱۷

عشق دي بیا راته زانګو کړه غر و سمه — که ولاړ، که ناست، که پروت زانګم له غمه
چي پخپله عشق ته څغاستيِ(1) ګیله مه کړه — دا متل دئ خود کرده دارو له کمه(2)
تن مي هسي کړ ضعیف د فراق اوښو — چي ګیله راته د شواره شوه صنمه
ښاخ چي مات شي ګلان نه که، بې ستا زلفي — آفتاب رنګه ګلان کړي له هره خمه
بخت په شپه کي ستا د زلفو خوب و نه کړ — چي پرېشان خوبونه وینم دا له کمه(۳)
غمجن زړه مي و ګلرخو ته خلاص نه کړ — ډک له ګرومه زړه به قبر لره وړمه

۳۲۹ باطن زړه د "حنان" ډک دئ له سرو وینو
لکه زخم خندا کړي له دې عالمه ۲۴۲۴

راشه واوره دا هوا هوس تر کومه(۴) — زغلوې دا د هوس فرس تر کومه
و دې غوښت د زمکي سر په تجارت کښي — ړغوې دا د کاروان جرس تر کومه
روح بندي دئ یو څو ورځي په جسد کښي — دا مرغه بندي(۵) د دې قفس تر کومه
یو څو ورځي د توښې زېرمه په کار ده — بې بها عمر دي ځي عبس تر کومه
چي همزولي(۶) دي همه په مرګ تمام شو — ته غره یې په دا نیم(۷) نفس تر کومه
عاقبت له خاورو پُر شي فکر وکړه — په حرامو ډکوې دا نس تر کومه

۳۳۰ ځان ته وکړه نصیحت "حنانه" ولي
زغلوې دا د هوس فرس تر کومه ۲۴۳۱

څه تېرېږي پر ما خوار ستا له هجرانه — مسلمان یم رحم کړه نا مسلمانه
خیال دي ځي اوښي مي هم ور سره ولاړې(۸) — لکه د رومي لښکر وروسته له سلطانه
له کتو د آهو چشمو بېغم مه شه(۹) — تر بانو لاندي خنجر لري(۱۰) پنهانه
که راحت غواړې پر خوله باندي مهر کښېږده(۱۱) — سر خوري ژر هغه(۱۲) پسته چي شي خندانه
په ښیبنه کي د امکان(۱۳) هره دوا شته — د عشق درد وي چي فارغ دئ له درمانه(۱۴)
معشوق طفل چي په قید د ضبط کښېوزي — چي شي پورته سروه وزي له بوستانه

۳۳۱ څه پوښتنه د غمزو(۱۵) له رهزنۍ کړې
زنخدان یې له سرو ډک دئ "حنانه" ۲۴۳۸

د یار جبین دئ تر لمر روښانه — خوله یې قطره ده له آب حیوانه(۱۶)
غاښونه دُر دي بې بها ګوره(۱۷) — لبان یې باج وړي له بدخشانه

---

(۱) چاپي دېوان: زغلي (2) -(3) له کمه= له کومه (۴) کومَ (۵) ب: دا بندي مرغه (۶)-(۷) دا برخه له "ب" څخه واخیستل سوه. په قلمي نسخه کي نه لوستل کېدله (۸) چاپي دېوان: "خیال دي ولاړ او ښي مي هم ور پسي ولاړې؟". (۹) چاپي دېوان: غافل مه شه (۱۰) چاپي دېوان: کاته لري. (۱۱) چاپي دېوان: "په مجلس کښي د جهان پر خوله مهر کښېږده". (۱۲) چاپي دېوان: خپل سر ژر و خوري. (۱۳) چاپي دېوان: په ښیبنه کي د اسمان. (۱۴) چاپي دېوان: "د عشق درد مدام فارغ دئ له درمانه". (۱۵) چاپي دېوان: د غمزې. (۱۶) چاپي دېوان: "چشمه د حیات یې له زنخدانه". (۱۷) چاپي دېوان: "زلفي طعنه که د چین پر مشکو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لېندۍ پر موتي زاغ د تصوير دئ — که يې تورخال دئ د وروځو له میانه
سترګي يې بِه(1) د نرګس تر ګل دي — عُـذار يـې زيـات دئ لـه ارغوانـه
بـاڼو يې غشـی وروځي لېندۍ دي — خطـا يـې نـه ځـي تيـر لـه نښـانه
زمـا پـه ژړا يـې مـخ تـازه تـر شـو(2) — ولـي تـازه شـي ګـل لـه بارانـه

٣٣٢ — د يـار جفـا وي تـر حـد تېـری کـه(3) — ٢۴۴۵
لـه عشـقه لاس واخلـه ميـرزا "حنانـه"

عشـق دي کـړم لـه عقلـه هوښـه بېګانـه — بـدنامي مـي شـوه عـالَم تـه افسـانه
د عاشق پـه مانې ډېر معشـوق نرمېږي — شـمع ژاړي پـه سـوختن د پروانـه
څو يې غـم زړه اوبه نه کـه(4) نه رسېږي — و صـدف تـه د ګـوهر يـوه دانـه
رنګ و بوی چي د وفا نه پکښې ويني — عُنقـا نـه کـه پـه ګلشـن کـي آشـيانه
زلفي نه دي پـر مـخ پروتـي بې موجبه — دي د طلسـم د امـاران دا خزانـه
لـه غيرتـه مـي زړه سـل ځايـه اره شـي — چـي دي ګـوتي پـه وېښـتو وهـي شـانه

٣٣٣ — دا د کـوم دلبـر د زلفـو و ځنځيـر تـه — ٢۴۵٢
"حنـان" شـو لـه ډېـره شـوقه دېوانـه

ستـا د مـخ پـر شـمع کـل عـالم شـو پروانـه — شاه دئ که ګدای دئ که هوښيار که دېوانه(5)
زه قديم اشنا ستا د زړه ويني مي خوراک دئ — حـال د خپـل دي دا دئ آه پـر حـال د بېګانـه
خوی د جفا بس کړه د وفا خويونه زده کړه — ولـي چـي پـاتېږي پـس لـه مـوږ دا افسـانه
خيال دا ستا د زلفو له ماخواب و ارام يوور — کله خوب ورځي د چا چي مار شي همخانه
مخ دي ګنج د حُسن تور کاکل دي لکه مار دئ — پـروت وي مـار لـه سـره همېشـه پـر خزانـه
زلفي دي شانه کړې پر ما توره تياره شوه — مـا وړانـدي ليـدلې وه د تـور طـالع... کانـه(6)

٣٣۴ — ويښ يې ويده بخت شي د "حنان" زما دلبره — ٢۴۵٩
چرتـه کـه ځـای مـومي سـتا د در پـر آسـتانه

ګـل لـه تـا نـازکي زده کـړه ګلبدنـه(7) — سـنبل خـم شـو سـتا د زلفـو لـه شـکنه
د انـار لړمـون لـه وينـو پـه دا ډک شـو — چـي رنـګ واخيسـت د بـاغ سـېب سـتا لـه ذقنـه
سـتا د قـد پـه تمـا شـا لـوړه هـوا کـه — دا چـي سـروه پـور تـه کېږي لـه چمنـه
لـه وطنـه بـه مشـک و باسـي بـې قـدره — سـتا د زلفـو بـوی کـه ور شـي تـر خُتنـه
سـتا لـه لبـو سـرې(8) هـيڅ مناسـب نشـته — کـه ابـداره عقيـق راشـي لـه يمنـه
د نـرګس سـترګي حيرانـي سـتا تـر سـترګو — مـخ دي يـووړه صـفا يـي لـه نسـترنه

٣٣۵ — د "حنان" لـه خـولې کـه واروي(9) د يـار وصـف — ٢۴٦٢
بلـبلان بـه واړه کـوچ شـي لـه ګلشـنه

---

(١) چاپي دېوان: سترګي يې زياتي. (2) چاپي دېوان: شي. (3) چاپي دېوان: "د يار جفا به دي تر حده تېر که".
(4) چاپي دېوان: څو يې غم ژړا اوبه نه که. (5) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (6) دغه ځای په اصل کي نه لوستل کېږي د "کانه" کلمه ما ور واچوله. (7) بله نسخه: ګلبدنَ. (8) سرې= سره يې. (9) ب: واوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت دي آواره کړم له وطنه — وطن څه دئ، له خوراک له اغوستنه
بد خويي رقيب در وښوده بد خوی شوې — اخلي روغ سړی(1) مدام پون له پمنه
عيب نه دئ که له نازه لېونی شي(2) — مېوه نه کوي هرګز د سيوري ونه
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه — طفلان تل د ګل د ستي وړي له چمنه(3)
د سهار سپېدې را وختي په شپه کي — که تر زلفو دي روښا ځي له ګردنه(4)
د احسان لاس که اوږده عالم به خپل کړې — پر د ېوال بتان محکم شي له روغنه

٣٣٢ — په ديدن د ګل بلبل هردم چغېږي — ٢٤٧٣
ستا په ديد "حنان" اشنا شو له سخنه(5)

کښېناسته يې(6) کښېنوي سل آفتونه — پاڅول يې پاڅوي سل قيامتونه
چي د خط په خيال يې سر پر زنګون کښېږدم — تحويلدار شم د غمو په براتونه
قراري زما د زړه په نوي خط شي(7) — غزاله مومي آرام له مېږتونه
چي په تور و سپين(8) مي اړوي پوهېږم — چي کوي را باندي نور ازمويښتونه
ستا له لوري مي زړه نه راځي دلبره — که کوم ورته هزار رنګه خواستونه
چي په بد را سره واوښتي(9) پوهېږم — چي دي غوږ کړه(10) د رقيب حکايتونه

٣٣٧ — د ګلرخو مينه تندره ده "حنانه" — ٢٤٨٠
ريز مرېز يې کړه د تن عمارتونه

څه به وايم د شوخ چشمو له افسونه — چي تاراج يې کړه(11) د سلو زړو کورونه
خيال د چا د زلفو لاړ ده په کښې کړې — چي زړه سوری شو د ځنځير له دې تاخونه(12)
چي د زړه پر زخم مالګي پاشي څوک دئ — په هيڅ رنګ نه که پروا د(13) چا له خونه
له غيرتې(14) د خط، زلفي پېچوتاب شوې — پېچه کېږي مدام مار له مېږتونه
چي رکاب يې د پېري له سترګو جوړ وي — په ميدان کي بې پراته وي خود سرونه(15)
د تبجن د عشق دوا عناب د لب دي — دا نسخه مي ياده ده(16) له افلاطونه

٣٣٨ — د اوبو ړغ ژرنده نه پرېږدي و وارته(17) — ٢٤٨٧
د "حنان" اوښو په څرخ کړه اسمانونه

لړ يې و وته له زړه څخه کينه — چي يې راکړه يو څو داغه پر سينه
چي يې خيال د لبو ګرزوم په زړه کي — زما سينه شوه د ياقوتو خزينه
پس له دې مي په عوض د اوښو زړه ځي — چي اوبه لړ شي ګل د رومي تر چينه

---

(١) چاپي دېوان: روغ سړی اخلي. (2) چاپي دېوان: لېونی سوې (3) اصل: "طفلان تل وړي د ګل دستي له چمنه". (4) چاپي دېوان: "که تر زلفو يې روښا شوه له ګردنه".
(5) چاپي دېوان: اشنای شي له سخته (6) چاپي دېوان: که يې ناسته وي (7) چاپي دېوان: "نوی خط يې ځکه زما د زړه پای بند شو". (8) چاپي دېوان: پر تور و سپين (9) چاپي دېوان: را سره يار واوښت. (10) چاپي دېوان: چي يې غوږ کړ.
(11) چاپي دېوان: تاراج کړې دي (12) چاپي دېوان: "زړه سوری چي شو ځنځير له دې تاخونه". (13) چاپي دېوان: پروانه کا.
(14) له غيرتې = له غيرته يې. (15) اصل: په رکاب کي يې پراته نه دي سرونه (16) چاپي دېوان: ياده وه. (17) چاپي دېوان: وخوا بته

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کاروان د غم پر اړوي بل لېږدي — زړه مې خدای کړ د غمونو سفینه
په ازل چې یې تقسیم د برخو وکړ(1) — ستا د غم برخه زما شوه مهینه
چې زاهد و ته د عشق خبري وایي — لکه جنګ لره چې باسي ارتینه

۳۳۹ د "حنان"(2) فرق له رقیبه سره وکړه ۲۴۹۴
چیرته نن ورځ خدمتګار او دېرینه

ښه چې مې ولیدې په تن سیمینه(3) — مخ دي ګلاب دئ قمر جبینه
دا ستا د حُسن په لاله زار کښې — آفتاب حساب دئ له خوشه چینه
حیران شوخۍ ته(4) دا ستا د سترګو — زاهدان باسي له خپله دینه
زړه په کار نه دئ د عشق بې داغه — ګوتۍ څه شی ده بې له نګینه
وروځي لیندۍ دي بانو دي غشي — څوک نه خلاصېږي ستا له کمینه
خوله دي غونچه ده زنه دي سېب ده — خط مچمچۍ دي لب انګبینه

۳۴۰ په وصل و هجر دي نه پوهېږم ۲۵۰۱
"حنان" دي ویوست له آن و اینه

تویوي مې په ستم بې پروا وینه — په جفا مې له ناتوانو اعضا وینه(5)
په آرزو د کوم ګلرخ د لعلو لبو — تویوم چې تل پر ځای د ژړا وینه
چې یې مشک برابر نه شوه ستا له زلفو — د نافې په دا سبب شوه غذا وینه
مقابل چې یې کړ ځان ستا له رخساره — ګلاب وچه کړه په دا له حیا وینه
د غونچې له خون دلۍ خبر نه دئ — د ګل توی کړه په چمن کې سبا وینه
ستا د خولې پیاله یې نقش وه په زړه کې — له خندا سره چې قی کړه مینا وینه

۳۴۱ چې محروم له ګلرخساره سم ناصحه ۲۵۰۸
زما "حنان" له سترګو درومي په دا وینه

ستا وصل مې نصیب شو که اختر دئ نازنینه — طالع مې یاري وکړه چې مې زړه خلاص شو له کینه(6)
ستا خیال چې له ما ولاړئ(7) په نظر د خلکو خوار شوم — قېمت د ګوتي څه دئ چې شي خلاصه له نګینه
دا ستا مخموري سترګي زما د وینو رغبت نه که — له هسي سرو شرابو دا پیاله نه شوه رنګینه
څو زما د زړه په کونج کې ځای پیدا اوله نه کړې — ممکن نه دئ غبار چې را ولاړ شي له زمینه
په خپله بلا را وړې یاوه ګوی له خپله ګفته — خندا د زړکي وکړه رهبري له دې شاهینه
ستا له زلفو له رخساره زاهد هیڅ فیض یو نه ووړ — د ړانده په دود محروم وي همېشه له تورو سپینه

۳۴۲ چې کاږي "حنان" نقش ستا د تورو سترګو زلفو ۲۵۱۵
سنبل په خوله نیولې غزاله راځي له چینه

---

(۱) چاپي دېوان: وکئ. (2) چاپي دېوان: زما حنان. (3) بله نسخه: سیمینَ (4) بله نسخه: شوخۍ ته حیران یم، ب: شوخۍ ته حیران. د متن کلمات ما مخ و شاکړل. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) په چاپي دېوان کي "لاړ شو "دئ. ما ځکه "ولاړئ" و کیښ چې د شاعر له لهجې سره سم دئ او هم یې مفهوم نه ورانېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما د ځان ویر په هغه ساعت کاوه　　چي مي زړه و تا ناترس ته درکاوه
د رقیب له ډېره جوره ژړا راغله　　و اشنای ته چي مي زړه خالي کاوه
عاقبت تر حیا تېر کړم بې صبریه　　که هر څو مي زړه په صبر ټنګاوه
خود به هسي تر ساعته نه پاتېږي　　ګل چي مخ[1] دا ستاله حُسنه جنګاوه
چي یې ستا د عشق خواری وارو بدلې　　که رستم و ټال د فکر زنګاوه
هلته بخت را کړې دا ستا زلفي په لاس کښې　　چي ځنځیر د لېونتوب مي شرنګاوه

۳۴۳ چي "حنان" یې خوار و زار لیده په غم کښې ۲۵۲۲
فلک دف د نمر له شوقه درنګاوه

چي را پېښه د دلبر د مخ برېښنا شوه　　زما د سترګو له اورو ژړا په دا شوه
دا د کوم ګلرخ د خولې په خیال کي هسي　　په ګلشن کي د غونچې شګوفه وا شوه
چي ابرې پاشي پر مخ له لېونتوبه　　آئینه د چا د دید په تمنا شوه
دا د کوم صیاد د شَست له ذوقه هسي　　چي ملاخمه د لښندی هسي دوتا شوه
له کامله عشقه فیض عاشق یوسي[2]　　دا ړنده زلېخا څه رنګه بینا شوه
دا چي ته ورغلې باغ لره ګلرخه　　له هوسه غونچه ځکه په خندا شوه

۳۴۴ په طمع یې د وصال هجران کباب کړ ۲۵۲۹
د "حنان" په خاطر هغه، پېښه دا شوه[3]

اند ېښنه را ته د سترګو د قصاب شوه　　د تن وینه چي مي او ښکه د کباب شوه
د غمزې نشتر یې کار و کړ په زړه کي　　چي باقي څه وینه پاته وه[4] شراب شوه
جای نشینه په کښې[5] خیال د کوم مهروی دئ　　چي مي خونه په رونړا لکه آفتاب شوه
دا د چا د ناوک خیال دئ په کښې ګرزي[6]　　نا آرامه مي سینه لکه سیماب شوه
را په یاد د کوم دلبر د غاښو دُر دي[7]　　هره سترګه چي مي موج د دریاب شوه[8]
دا د چا په خیال زړه هسي پروانه دئ　　د مجلس ګرمي چي شمع د احباب شوه

۳۴۵ بېهوده لافي د زهد کړې "حنانه" ۲۵۳۲
غاړه ستا بنده د زلفو په تناب شوه

را رسېږي دا جفا له دلربایه　　چي هډو لره مي نه راځي هُمایه
هسي نه چي نن عاشق شوم پر خوبانو[۹]　　مادرزاد مي عشق را وړئ دئ له ځایه
تر مجلس د عشق به ولي نه جارېږم　　چي هلته شاه برابر دئ له ګدایه
در پوهېږم چي له قهر را ته ډک یې　　چي په زړه کي څه لرې را ته یې وایه[۱۰]

---

(۱) ب: ګل چي حسن. (2) چاپي دېوان: وړای شي. (3) چاپي دېوان: وا شوه. (4) چاپي دېوان: ماته وه. (5) چاپي دېوان: جانشین په زړه کي. (6) چاپي دېوان: "دا د چا د خدنګ خیال نن په کښې ګرزي". (7) چاپي دېوان: "دُر د غاښو را په یاد د کوم دلبر دئ". (8) چاپي دېوان: موج وهي دریاب شوه". (9) چاپي دېوان: عاشق یم د خوبرویو. (10) چاپي دېوان: را ته و وایه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دي خيال را تئ زړه مخ لره ورو ووت(1)
کورنۍ وزي مېلمه لره له سرايه
چې نظر مي شو پر غشو هم پر تُوره
د احوال په شان نظرمي شو دوه ځايه

۳۴۶
هيڅ يې نه ورسېدې په غور ولي؟
د "حنان" تل گذران دئ له واي وايه
۲۵۴۳

و مي سو(2) خرمن د صبر پريرويه
سر ترپايه ناز، ادا(3) آتشين خويه
عالمونه قتلوي پروا په نه که
کج يې زلفي، کج کاته و کج ابرويه
خوله غونچه، خط بنفشه، عُذار يې گل دئ
ډېر بې رحم بې و فا دئ عنبر بويه
و سبزه ته يې د خط ريحان حيران دئ
گل يې تل اخلي د رنگ سبق له رويه(4)
په خبرو هسي رنگ شکر افشان دئ
چې طوطي يې تعليم وړي له گفتگويه
جلوه گر دئ، ستم گره،(5) ناز پرور دئ
دوه عالمه يې بندي دي په دوه مويه

۳۴۷
په ځنځير دا ستا د زلفو يې بندي کړه
لېوني شو "حنان" ستا له جستجويه
۲۵۵۰

و لېمو ته تويېده مه ورښيه
و اورو ته اورېده مه ورښيه
که شوخ چشم نه رام کېږي عيب نه دئ
و آهو ته رميده مه ورښيه
د بوسې په غلا کښې ډېر هوس استاد دئ
گل او طفل ټولېده مه ورښيه
سر و کار د عاشقانو دئ له اوره
پروانه ته کړېده مه ورښيه
د سېلاب و مخ ته څوک درېدای نه شي
و عاشق ته ښوهېده مه ورښيه
هر زاهد له خپله وهمه نا قرار دئ
يخ خوړلی لړزېده مه ورښيه

۳۴۸
د عشق اور مي په سينه کښې دئ ناصحه
و "حنان" ته گرمېده مه ورښيه(6)
۲۵۵۷

﴿ ی ﴾

نن دي بيا دي د رقيب خبري نغوتي
چې له درده دي لبان دي را ته مښتي
له غير ته د شانې مي زړه اره شي
چې بې فهمه دي په زلفو وهي گوتي
عشق دي ور و ستم تر هسي لېونتوبه
چې مدام گرېوان پاره يم(7) څېري ختي
دا د لاړو په شربت يې لبان مُښلي
که له قهره را ته که(8) خبري تتي
ستا د ميني د نهال په سيوري ناست وم(9)
چې ريښې يې دي(10) زما تر زړه جاروتي
ستا رقيب کله زما پر مخ را تلای شي
د مړو و جنگ ته نه وزي عورتي

۳۴۹
د "حنان" عشق عارضي نه دئ چې ولاړ شي
ستا په در کي يې د ميني موږي نجتي(11)
۲۵۷۴

(۱) چاپي دېوان: درو ووت. (2) اصل: ويې سو. (3) چاپي دېوان: سر تر پا ناز و ادا. (4) اصل: له بويه. (5) چاپي دېوان: ستم گردئ. (6) ب: گرمېده ورښيه. د کاتب تېروتنه ده. (7) چاپي دېوان: پاره گرېوان يم. (8) چاپي دېوان: را ته کړې. (9) چاپي دېوان: ناست يم. (10) چاپي دېوان: ريښې يې شوې. (11) چاپي دېوان: موږي نختي؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يــار در تــه مــي نفــس ځــي و راځــي　　په کوڅه کي جوړ عَسَس ځي و راځي
آه مــي نــه لــري اثــر(1) راتــه معلــوم شــو　　کـه و لـور تـه د دا درس(2) ځـي و راځـي
پـه صـحرا کـي د جنـون مـي زړه بېتابـه　　همېشـه لکـه جـرس ځـي و راځـي
ستا نامه مي ولي ور کړه و قاصد ته　　شور د زړه مي په هوس ځي و راځي
که هوا دي رقيب کړي(3) د لبو څه شو　　شېرينۍ ته هر مګس ځي و راځي
ستا مذکور دئ په کوڅه و په بازار کي　　بوی د ګل په هر نفس ځي و راځي

۳۵۰　　په نارو د "حنان" زړه نه ستړی کېږي
سپور د عشق پر تېز فرس ځي و راځي　　۲۵۷۱

له زړه کله د نو خط د خط هوا ځي　　دا دود نه دئ چي له دې اوره جدا ځي
که مي زړه د لبو ميل که ښايېږي　　د دې ميو اثر کله له مينا ځي
که يې جمع که څوک دُر دي بې قيمته　　پر هر در باندي چي اوښي د ګدا ځي
که لوړ نوم غواړې ور څه ګوښه نشين شه　　قاف تر قافه پوري تل نوم د عُنقا ځي
سپور د ناز پر توسن و، زړه ته مي و وې(4)　　دا د چا د خونرېزۍ په مدعا ځي
چي يوه ډوډۍ په درست(5) جهان قسمت که　　لکه لمر تر شرقه غربه په هوا ځي

۳۵۱　　طاقت ستا د فغان نه لري "حنانه"
بلبلان چي بيا له باغه(6) په غوغا ځي　　۲۵۷۸

د عاشق و ځای ته کله بوالهوس ځي　　و ښراغ ته پتنګ ځي،(7) نه چي مګس ځي
په درياب کي دي د غم بېتا دلبره　　د حُباب په شان مي سم سر و نفس ځي
چي د عشق شعله يې بله شي په زړه کي　　و سره اور ته په هوس(8) لکه قُقنس ځي
رخ دي هسي خوار عاشق سره ابتر کړ　　چي په خپل غولي کي کوږ لکه فرس ځي
که رقيب کړې(9) تر ما پورته عيب نه دئ　　په درياب کي ګوهر لاندي پر سرخس ځي
هر عاشق چي شي واصل له نارو پرېوزي　　تر منزله په فغان، په شور(10) جرس ځي

۳۵۲　　چي جفا يې له ګلرخو ده ليدلې
دا "حنان" به بيا په تُرکو پسي پس ځي　　۲۵۸۵

د پتنګ په دود چي شمع لره(11) خوځي　　دا په دا دي عاشقان شو بځي بځي
په تش ديد زړه له سړي ګلرخان يوسي(12)　　له اوله اور لګېږي(13) په پېلو ځي
د زړه اور به مي اسمان و کباب کړئ　　کې له مخه پرده نه وای د اوريځي

---

(۱) چاپي دېوان: تاثير. (2) چاپي دېوان: و درګاه ته د وارس. (3) چاپي دېوان: که هوا که رقيب ستا. (4) چاپي دېوان: "سپور د ناز پر سمند و زړه ته يې و وې". (5) چاپي دېوان: په ګرد جهان. (6) چاپي دېوان: تل له باغه
(7) چاپي دېوان: پتنګ ځي. (8) چاپي دېوان: په ډېر شوق. (9) چاپي دېوان: که رقيب شو. (10) چاپي دېوان: په فغان و شور. (11) چاپي دېوان: شمع و ته. (12) چاپي دېوان: بوځي. (13) چاپي دېوان: اور لګېږي له اوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معنا پوښ د عمل په صابون پاک که   ظاهري جامې څه وينځې په بروځې
چې په شان د يار د زلفو دې په خوښ يم   که فلک(1) مې کړې را توري د بخت ورځې
د مخ اور يې زما زړه، (2)هډونه وسوه   وچ که لوند وي په ځنګله کې اور يې سوځي

۳۵۳ د بوسې داد که کوې پر "حنان" وخت دئ(3) ۲۵۹۲
طمع نشته د ژوندون د سبا ورځې

د زړه وينې ترلېمو بېتا هر دم ځي   له ګلابه چې لمر وخېژي شبنم ځي(4)
چې دې خيال ځي له خاطره په هغه دم   زما روح يې له قدمه سره سم ځي
د ستبوسي به دې په هيڅ زمان پرې نه ږدم   که مې سر هره ګړۍ لکه قلم ځي
تر سيني به په ګل ښخ لکه قلم وي   چې په عشق کې دو زبان و پېچو خم ځي
ستا له دره چې هر دم ځم په ماتم ځم   لکه طفل د استاد پرلور په غم ځي
چې مفلسه شې لاس مه وينځه له رحمه   برګ کشي ده د مېړيانو چې پرنم ځي

۳۵۴ د خپل يار جور و جفا دئ زهير کړئ ۲۵۹۹
چې "حنان" له درده هسې پر ملاخم ځي

د عشق اور که پټ ساتم زړه و ځان سوځي   کې تقرير کوم په ژبه زبان سوځي(5)
د ګلرخ د لعلو لبو له غيرته   د درياب په ميان کې ښاخ د مرجان سوځي
چې قدم له نازه کښېږدې په چمن کې   له هيبته يې د حُسن ګلان سوځي
که بې اوره چا سوختن نه دئ ليدلئ   د ګلرخو مينه اور ده جهان سوځي(6)
د لسوخته شو لاله ستا د مخ له رشکه   همېشه له خپله عقله نادان سوځي
که سپلونه د ژړا د باران نه وای(7)   د رخسار په اور يې مځکه اسمان سوځي(8)

۳۵۵ د وصال ښادي دي(9) ورکړه رقيبانو ۲۶۰۲
د هجران په اور يوازي "حنان" سوځي

چې په زلفو کې دې ګوتې د شانې ځي   دا په دا مې له لېمو څڅه چينې ځي
چې مې زړه و آشفته د مخمور چشمو   بوی د ميو مې له زخمه د سينې ځي
دا چې عکس ستا د زلفو پکښې ګرزي(10)   پرېشاني کله له زړه د آئينې ځي
چې دې خيال په کښې مقيم دئ عيب نه دئ(11)   که د ګلو بوی زما له ديروني ځي(12)

---

(۱) چاپي ديوان: چي فلک. (2) چاپي ديوان: زما د زړه هډونه. (3) چاپي ديوان: "د بوسې داد پر حنان کوه نن وخت دئ". (4) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (5) دا مطلع په چاپي ديوان کي دا سي ده:-

کې په خوله تقرير کومه زبان سوځي   د عشق اور که پټ ساتم دل و جان سوځي

(6) چاپي ديوان: "د ګلرخو د ميني اور جهان سوځي". (7) چاپي ديوان: "که يې سېل د باران د ژړا نه وي". (8) دا بيت او پنځم بيت سهواً سره لاندي باندي سوي دي. (9) چاپي ديوان: ښادي يې. (10) چاپي ديوان: "چي يې عکس ستا د زلفو په زړه ګرزي". (11) چاپي ديوان: "چي دي خيال پکښي تصميم شو عجب نه دي". (12) چاپي ديوان: زما له کاشانې ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یې ولیده سپېدي ستا د دندانو   په هغه دم آبداري له دردانې ځي
همېشه یې(1) پر سپین مخ زلفي پرتې دي   ښامار کله په تدبیر له خزانې ځي

۳۵۲ باده خوره د یار په بزم کې "حنانه" ۲۲۱۳
بوی د مهرو محبت له پیمانې ځي

هر چې بد وي هغه بد په عقبا پاخي   روند محال دئ چې له خوبه بینا پاخي
و قبلې ته د عشق مخ د کل عالم دئ   و دریاب ته ځي چې سېل له هرځا پاخي
د زاهد خوی تبدیل نه مومي له عشقه   کوم جاهل دئ په دوا چې دانا پاخي(2)
مشغول مه اوسه په غم د سبېو زرو   د دنیا له ډېره فکره سودا پاخي
د لږ عمر خوشالي له ګله زده کړه   چې و خار ته هر سهار په خندا پاخي
دا زما په ژړا خط د یار زرغون شو(3)   چې باران د پسرلي(4) اوري ګیا پاخي

۳۵۷ بې له خدا چا ته امید مه کړه "حنانه" ۲۲۲۰
د سائل په ډېره طمع حیا پاخي

د بهار پر موسم سیل د صحرا دئ   هر بلبل په زمزمه د مرحبا دئ
زرغون فرش دئ د سبزې پر غوړولئ   د هرګل سایه یې چتر د هُما دئ
سره قبا ارغوان واغوسته له شوقه   زرغونه عصا په لاس کې هر ګیا دئ
مجنون بید زلفي له خیاله ځړولي   له هوسه سور او ژړ رعنا زېبا دئ
ځراغان د شګوفې دي په هر باغ کې   هر طرف بلبل جدا جدا ګویا دئ(5)
صراحي غونچې په غبرګ کې ده(6) اخیستې   لا له جام پر لاس نیولئ مهیا دئ

۳۵۸ د بهار سیل له یاره سره زېب که(7) ۲۲۲۷
و "حنان" و ته زندان شو چې تنها دئ

د هر چا چې زړه په تور کاکل اشنا دئ   د هغو د پرېشانۍ سفر په خوا دئ
ځو آئینه غوندي(۸) حیران نه شي په عشق کې   تر هغو یې د دیدن طاقت د چا دئ
چې طاقت یې د دیدن راوړي دا ځوک دئ(۹)   د قیامت تر لمر یې مخ ډېر مصفا دئ
له شوخۍ یې درس د ناز په زړه کې نشته   چې هر چین یې د جبین موج د خندا دئ
شوخ چشمان که نه رام کېږي عیب نه دئ   له سایې خپلې، آهو ته رم پیدا دئ
تنګه خوله یې په مثال د مېږي سترګه(۱۰)   نه غلط شوم چې مثال یې ناپیدا دئ

۳۵۹ نن "حنان" هسې فنا په خیال د ده دئ ۲۲۳۴
چې کافور د ده د مرګ(۱۱) صبح فردا دئ

(۱) چاپي دېوان: همېشه دي. (2) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (3) چاپي دېوان: زرغون شي. (4) چاپي دېوان: په پسرلي. (5) چاپي دېوان: "پر هر ښاخ جدا جدا بلبل ګویا دئ". (6) چاپي دېوان: په غبرګ کې دئ. (7) چاپي دېوان: "د بهار دید له ښه یاره سره ښایي". (8) چاپي دېوان: آئینه رنګه. (9) چاپي دېوان: "چې د تش دیدن طاقت یې لري ځوک دئ".
(10) چاپي دېوان: د مېږي سترګي. (11) چاپي دېوان: چې کا فور یې د کفن.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماوې زلفي دي حاشيې مخ دي کتاب دئ   ويل عقل د دانا پـه کښي خراب دئ[1]
ماول[2] وروځي دي کږې او حال دي څه دئ   ويل خال مي دئ امام وروځي محراب دئ
ماول څاه دي زنخدان را معلومېږي   ويل ليري ځني ځه د زړو ګرداب دئ
ماول سترګي دي بادام کاته دي څه دي   ويل هر ديدن قاتل د شيخ و شاب دئ
ماول نه دي شم تعريف د خولې کولای   ويل خوله مي په سرخي سره ګلاب دئ
ما ويل عالم دي قتل کړه نور بس کړه   ويل څه؟ په عاشقۍ کي دغه باب دئ

۳۶۰   ما ول مړ دي کړ "حنان" په درد د هجر   ۲۶۴۱
ول[3] په عشق زما د مړو کم حساب دئ

چي رخسار يې ښايسته تر ګل ګلاب دئ   د هغه له لاسه ملک د زړه خراب دئ
آهو مشق د رم له هغه ښخه زده کړ   خوشه چين چي يې د زلفو مشک ناب دئ
مار چي هسي پېچ و خم ځي خبر نه يم[4]   چي ليدلئ يې د چا د زلفو تاب دئ
و بهار تې[5] د خط حُسن شو ببهوښه   چي نيم پروت دئ په سايه نيم په آفتاب دئ
د ملا خيال يې کړم ضعيف[6] تر هسي حده   چي و ما ته د مېږي اوښکه درياب دئ
و ابرو ته يې مژګان دوعا په دا که   نوې مياشت چي شي ښکاره دوعا ثواب دئ

۳۶۱   د "حنان" حال و هغو ته[7] معلومېږي   ۲۶۴۸
چي د عشق په عظيم بحر کي غرقاب دئ

عاشقي د راحت ځای نه دئ آشوب دئ   هر قدم چي پکښې اخلې لېونتوب دئ
هغه مومي مدام وصل[8] د سياه چشمو   چي تر سترګو يې روان د زړه زهوب دئ
نه يې شوه په خط بيده فتنه د سترګو   عبث وايي چي شېرين د پسرلي خوب دئ
برى نه وړي هر لښکر چي تر شا ګوري   بې د يار له بانوګانو، دا يې لوب دئ[9]
دا واړه د عشق له فيضه نه دي څه دي   چي رقيب د عاشقانو لکه کوب دئ
بې وهلو سپى رقيب نه پرلار کېږي   همېشه د ګاو خره تعليم په چوب دئ

۳۶۲   تورو زلفو يې طالع د "حنان" تور کړ   ۲۶۵۵
چي استاد شاګرد يورنګ شي سرېتوب دئ

عيادت په ظاهر شکل عبادت دئ   په نقطه تر عبادت زيات عيادت دئ[10]
نقصان نه لري پوښتنه د بيمارو   زيات له لويو خلکو ښايي سعادت دئ

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) ماول "د واو په زوره کي "ماويل. (3) ول: ويل، وې. (4) چاپي دېوان: "مار چي هسي پېچو تاب ځي نه پوهېږم ". (5) و بهار تې: و بهار ته يې. (6) چاپي دېوان: ضعيف کړم. (7) چاپي دېوان: و هغه ته.
(8) چاپي دېوان: د يار وصل. (9) چاپي دېوان: "ببله ستا د تورو زلفو دغه لودب دئ ".(10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل "خطي نسخه "کي همدا پنځه بيته ده. د پنځم او شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پرې ايښئ دئ او تش پاته دئ په بله نسخه کي هم پنځه بيته ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قدم مي مشرف کړه کور، ښايېږي ... د مېږي کره سليمان ورشي عادت دئ
ستا عشق نه دئ عارضي چي له ما ولاړ شي ... دم په دم لحظه لحظه يې زيادت دئ
۳۲۳ له ګوښې د سترګو لږ څه نظر وکړه ۲۲۲۰
ستا له ديده د "حنان" مراد شهادت دئ

څه شو که يار مي په سل رنګه اضطراب ناست دئ ... لکه شعله پر سر د اور په پېچو تاب ناست دئ(1)
نهان کاته يې لکه روح په رګ و پی کي لاړ شو ... او شکر خند يې شو نمک چي پر کباب ناست دئ
دغه تورخال چي يې د خولې په کونج کي وينې، نه دئ ... دغه هندو دئ پر کنار د حيات آب ناست دئ
څوک به يې خلاص شي له غمزو د هغه شوخ بېباکه ... چي کښلئ دئ خنجر د کين او په عتاب ناست دئ
دا په رخسار باندي يې تار د زلفو دئ حلقه ... دغه لړم دئ و رڼا ته د مهتاب ناست دئ
زاهده زړه ته د عاشق په حقارت مه ګوره ... چي ګنج د عشق يې همېشه پر زړه خراب ناست دئ
۳۲۴ مجروح "حنان" له دره مه شړه دوا يې وکړه ۲۲۲۷
چي په اميد دا ستا د لبو د عناب ناست دئ

تن په زخم دئ معمور زړه په غم ښاد دئ ... ستا د جور په همت اقليم آباد دئ
د نامې د وړو حاجت قاصد ته نشته ... د خپل آه په لاس بې ورکم کاغذباد دئ
ستا د قد له شرمه سروه ده ولاړه ... دا مريي(2) به کله وتښتي آزاد دئ
که تصوير نقاش دا ستا د رخسار وکېښ ... افرين يې پر قلم باندي، استاد دئ
چي و زلفو ته دي لار شاني پيدا کړه ... د حيات په اوبو لوی مګر شمشاد دئ
کامراني(3) په عشق کي هيچا پيدا نه کړه ... که مجنون و، که وامق و، که فرهاد دئ
۳۲۵ جنت زموږ دئ زړه خوشاله کړه "حنانه" ۲۲۷۴
دا له پلاره پاته باغ وقف اولاد دئ

نن مي زړه بندي د هغه پريزاد دئ ... چي د زړه په وړو کي څه رنګه استاد دئ(4)
د تور بخت را سره هسې اشنايي ده ... چي په عمر مي له عيشه زړه ناښاد دئ
څه آزار مي دئ اخستئ نه پوهېږم ... پر هر مخ چي شم مين هغه جلاد دئ
چي مي نه راموجود بېري ورځ د وصل ... ګذران مي د جرس په دود فرياد دئ
چي له هجره يې مدام آه و فغان کړم ... له نارو مي سنګ وکوه واړه په داد دئ
دوه طاسونه مهر و ماه اسمان تخته ده ... ستوري کل سره مُهرې فلک نراد دئ
۳۲۶ چي دا هسې رنګ حريف لري "حنانه" ۲۲۸۱
دغه ستا سعیَ و کوښښ واړه برباد دئ

(۱) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته (2) چاپي ديوان: دا غلام (3) چاپي ديوان: کاميابي. (4) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د مخ مثل ګل کله د بهار[1] دئ — که لاله، ګلاب، سمن دئ که ګلنار دئ
ستا د قد په تماشه یې[2] مېوه ولاړه — که نشتر، سروه، عرعر دئ که چنار دئ
حیرانېږم دي و طرح ته د زلفو — بنفشه، سنبل، که مشک دئ او که مار دئ
ستا د دید په طمع پورته کښته ځغلي — مشتري، شمس و قمر دئ که عطار دئ[3]
دا ستا لبو یې د زړه وینه کړه وچه — که مرجان لعل و یاقوت دئ که سوفار دئ[4]
خیال د سترګو مي دي زړه له واکه[5] ویوست — چي شراب، پیاله که مې[6] دئ که خمار دئ

٣٢٧ پـه تعریف دا ستا د مخ "حنان" ویېږي — ٢٢٨٨
څه زبان، ویل، څه نطق، څه ګفتار دئ

په نسیم دي د وصال خرم بهار دئ — ګلچین ستا د مخ د ګل هر ګلعذار دئ[7]
تسلي مي د عُذار په بوسه وکړه — چي قرار ونیسي زړه مي نا قرار دئ
چي نظر د باغ پر ګلو پر ګلزار کړم — بې له تا راته هر ګل په مثل خار دئ
په هوا ستا د میګونو لبو لعلو — یو هم نشته چي په بزم کي هوښیار دئ
ستا بیمارو سترګو زه هسې بېمار کړم — چي کا ته د نرګس ګل را باندي بار دئ
چي له خاره ځغلي ستا له خود بیني ده — ولي ګوره د پښو خار ګل د دستار دئ

٣٢٨ د هر ښکلي طلب کړي "حنان" بېخوده — ٢٢٩٥
د مفلس په شان د هر کونج طلبګار دئ

مخ دي ګل قد دي تر سروي[8] برابر دئ — ګلعُذاره ستا د سروي ګل ثمر دئ
خوش قلمه صحیفه ژر ژر تورېږي — ستا و مخ ته د تور خط رقم ضرر دئ
چي له غشو د مژګانو دي[9] ببربېږي — آئینې په لاس کي تل آهني سپر دئ
شمع ژاړي پتنګ سوځي له حیرته — په مجلس کي چي زما د درد خبر دئ
د وصال شپه دي[10] هر ګوره ژر تېرېږي — د عشاقو د مجلس شمع شرر دئ
چي په خواب خیال د خولې د غونچې وینم[11] — د بلبل له بانګو زما بستر دئ

٣٢٩ د جنت په باغ قانع مه شه "حنانه" — ٢٧٠٢
د عاشق پر همت دا ځای مختصر دئ[12]

ستا د مخ د شغلې اور دئ — چي یې سوئ زما کور دئ
دا دي[13] زلفې پر ګردن دي — که افعي پر چندڼ سپور دئ
دا یې خال په رخسار نه دئ — پر ګل باندي بورا تور دئ

---

(۱) چاپي دېوان: د ګلزار دئ. (2) چاپي دېوان: ستا د قد په نظاره یې. (3) چاپي دېوان: "مشتري، شمس و قمر ستوری د سهار دئ". (4) چاپي دېوان: "که مرجان، یاقوت، عقیق لعل آبدار دئ". (5) چاپي دېوان: له هوښه و یوست. (6) چاپي دېوان: که خم دئ. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) چاپي دېوان: قد دي سرو برابر دئ. (9) چاپي دېوان: ستا و ببربېږي.
(10) چاپي دېوان: د وصال شپه یې. (11) چاپي دېوان: "چي په خوب کي خیال د غنچې وینم". (12) چاپي دېوان:-
په جفا یې ولي وژنې بد نامېږې — د حنان و مرګ ته هر بانېو خنجر دئ

(13) چاپي دېوان: دا یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژړا مې هسې خاندي   لکه ګل په باران خپور(1) دئ
که رقیب له ما څه وايي   دروغ وايي مخ يې تور دئ
دا يې سترګي خط ته ګوري   که آهو يې سنبل خور دئ

۳۷۰   ستا د سترګو له تاثيره   ۲۷۰۹
"حنان" هم د مجنون ورور دئ

و وحدت ته نژدې زړه له ځانه دور دئ   د دي باغ د ګل غونچه سر د منصور دئ
د يار خيال ته مي خالي کړ د زړه غولی   مېلمانه لره تيار شي سرای، دستور دئ
وچېده نه که يو دم د زړه له نمه   په لېمو کي مي توپان دئ که ناسور دئ وينې
څه ښه رسم دئ د عشق په شريعت کي   وچښي دم زدن کله د ستور دئ
هيڅ پروا نه که زما له ساړه آهه(2)   د ښايست په ميو مست هسي مغرور دئ
ستا رقيب په بدو ښو خبردار نه يم   د يار خيال په هر ساعت را ته حضور دئ

۳۷۱   په خوبانو کي مدام که په دا فخر   ۲۷۱۲
چي "حنان" رنګه عاشق را باندي چور دئ

ما وې زړه مي ستا په زلفو کي اسير دئ   ويلې(3) هر زمان مجنون لره ځنځير دئ(4)
ما وې ستا مژګان مي وليده په خواب کي   ويلې دغه خنجر ستا د مرګ تعبير دئ
ما وې داد به له تا غواړمه په حشر   ويلې تا رنګه هر يو مي دامنګير دئ
ما وې ډېر ستم پر ما مه کړه ضعيف يم   ويلې کړئ ما دا ستا د مرګ تدبير دئ
ما وې زلفي شب قدر، مخ دي څه دئ   ويلې جبين مي په ښايست بدر منير دئ
ما وې زلفي، خال و خط را ته لښکر شو   ويلې تور خال مي لا وګوره امير دئ

۳۷۲   ما وې مه سوځه "حنان" په داغ د هجر   ۲۷۲۳
ويلې هر چير ته زما د قتل وير دئ

که خوبان تر سر بالښت مدام د پر ږدي   زما يار له مغروري فتنې تر سر ږدي(5)
د شوخ چشمو له مژګانو حذر بويه   و پهلو ته د پرهېز تېره خنجر ږدي
د کاکل له خوشبويۍ يې څه تعريف کړم   چي نغمه پر زړه د مشک و د عنبر ږدي
چي لذت د يار د سرو لبو پيدا که   هغه کله بيا پر جام خوله د کوثر ږدي
له دا هسي(6) درده ورک پر صحرا ښه يم   چي پر کور بېمار په روغ عالم ضرر ږدي
د نه ديد ګيله له مستو سترګو مه کړه   کله مست قدم پر لاري برابر ږدي

۳۷۳   په را تله د يار د خيال د مهمانۍ دئ   ۲۷۳۰
چي "حنان" له ژبي هسي دُر ګوهر ږدي

(۱) اصل: خور. (2) چاپي دېوان: له ساړه آه. (3) ويلې = ويل يې، وې يې. (۴) دا غزله په اصل کي نسته.
(5) چاپي دېوان: فتنې ته سر ږدي. (6) چاپي دېوان: له دې هسي.

پر سپین مخ چي توري زلفي چین پر چین ږدي   بنفشه پر کناره د نسترین ږدي
زما په مرګ و ژوند دا ستا چشمان خبر دي   څه زما په مرګ و خلکو ته یاسین ږدي
چي دي مړ کړم په غمزه د تورو سترګو   نور مي ولي لکه مار پر تور و سپین ږدي
خال وکیل دئ ستا د مخ په خزانه کي   چي یې هسي[1] رنګ پر تخت د خپل جبین ږدي
اشنای و شړي له دره رقیب بولي   پر بلبل باندي نومونه د ګلچین ږدي
له رقیبه سره درومي در پوهېږم[2]   چي له ما سره نن بیا بازي د کین ږدي

۳۷۴   ببلتانه دي ضعیف کړئ دئ هر ګوره   ۲۷۳۷
پر "حنان" د هجر بار ولي سنګین ږدي

عاشقي اور ده، عاشق لکه پتنګ دئ   پتنګ ډېر له زندګۍ څخه په تنګ دئ
دا زما کم طالعي نه ده نور څه ده[3]   چي له څنګه مي اشنا هسي پر څنګ دئ
د بلبل له ګرمه آهه نه دئ څه دئ   ګل چي هسي د خپل ځان په وینو رنګ دئ
په وسعت کښي د امکان کله ځایېږي   ازاده زړه له ره باغ د دنیا تنګ دئ
ترس بې خدا له هیچا نه لرم په زړه کښي   د پلنګ له پوسته جوړ زما پلنګ[۴] دئ
عشق مي بخره له ازله ده زاهده   او که ستا د خدای له امره سره جنګ دئ[۵]

۳۷۵   له ګلرخو ډېر پرهېز کوه "حنانه"   ۲۷۴۴
هرنظر یې تېر تر غشي د خدنګ دئ

زړه اخته[۲] دا ستا د میني په جنجال دئ   چي روزګار یې د دنیا واړه پایمال دئ
که سینه مي ځوک روضه بولي ښایېږي[۷]   چي پکښې د ګلرخانو د مخ خیال دئ
له لبانو یې خجل د یمن لعل   او تر سترګو منفعل د چین غزال دئ[۸]
چي مدام ستا د جفا فکرونه چونم   له دا غمه[۹] مي زړه سوری لکه غربال دئ
چي وعده مي یې[۱۰] د مرګ وه پرون کړې   بیا پر څه یې نن سُستي[۱۱] هومره اهمال دئ
چي کرام الکاتبین نه په خبرېږي   د عاشق معشوق دغه رنګه احوال دئ[۱۲]
ستا بې مخه مي نه ذکر شته نه فکر   سر مي کړئ صدقه ستا د جمال دئ[۱۳]

۳۷۶   ستا د غم په درانه بار اموخته شوئ   ۲۷۵۲
و "حنان" ته غر په مثل د مثقال دئ

---

(۱) چاپي دېوان: چي دا هسي. (2) چاپي دېوان: زر پوهېږم. (3) ب: نو څه ده. (4) پلنګ = پالنګ. (۵) دا بیت په "ب" کي نسته. (۲) چاپي دېوان: زړه مي اړ. (۷) چاپي دېوان: "ښایي نن دا زما سینه ځوک روضه بولي ". (۸) چاپي دېوان:-
د یمن لعل شرمېږي ستا تر لبو   او تر سترګو دي خجل د چین غزال دئ

(۹) چاپي دېوان: له دې غمه. (۱۰) چاپي دېوان: مي دي. (۱۱) چاپي دېوان: بیا پر څه دي توقف. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۳) دا بیت په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا حلقه، کړه، ځنځير دئ (1) که سنبل دئ ‌ ‌ اژدها، بلا تياره که کاکل دئ
له تقسيمه د جهان چي هجران راکړه ‌ ‌ درد و غم، بلا و صبر (2) و تحمل دئ
مابقي د عشق له اوره شوه را پاته ‌ ‌ آه فغان، ناله فرياد (3)، شور د بلبل دئ
په ګلشن کي دي بې مخه راته خار شو ‌ ‌ بنفشه، نرګس، لاله، سمن که ګل دئ
د ميګونو لبو لعلو (4) په ساغر کي ‌ ‌ ارغوان، لاله، شفق شو او که مُل دئ
واړه زما په ځان بلا شو نه خلاصېږم ‌ ‌ ظلم جور، که عتاب که تغافل دئ (5)

۳۷۷ ‌ ‌ يار سياه پوښه ستا و مرګ ته دئ "حنانه" ‌ ‌ ۲۷۵۹
زلفي، وروځي، خال و سترګي تسلسل دئ

په ګلشن کي يې ليدلئ ستا کاکل دئ ‌ ‌ چي دا هسي آشفته ولاړ سنبل دئ (6)
مخ دي شمع ده که ګل ور ته حيران يم ‌ ‌ چي عاشق يې هم پتنګ دئ هم بلبل دئ
چي دي زلفي، سترګي خوله ملاحظه کړم ‌ ‌ له ښايسته دي په مخ کي تسلسل دئ
شوخ کاته يې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته ‌ ‌ په کتو چي خرابېږي د غه ګل دئ
دواړه دي زما د قتل اسبابونه ‌ ‌ د رقيب کاږه ويل ستا تغافل دئ
خوشي وايي چي په صبر مراد حاصلېږي ‌ ‌ چي دښمن پرما غالب کړي، تحمل دئ

۳۷۸ ‌ ‌ لفظ لولي معنا نه ويني "حنانه" ‌ ‌ ۲۷۶۲
دا ستا حرف د هر حاسد د سترګي ګل دئ

د سپاهيانو که زينت په زغره خول دئ ‌ ‌ د فقير خرقه ده زغره (7) خول کچکول دئ
د توښي زېرمه دلي درته بايده ده ‌ ‌ د قيامت (8) په دښت کي نشته اوبه، چول دئ
د يوي زرې بازخواست در خه کېږي ‌ ‌ د نېکۍ او د بدۍ عمل په تول دئ
تا له خدا سره وعده د بلی (9) کړي ‌ ‌ پر وعده وکړه وفا د مړو بول دئ
د خسيس دولت و ما ته هسي نمايي ‌ ‌ لکه پوري په نابودي ناوي پسول دئ
پس له مرګه چي دولت پاته شي واروه ‌ ‌ بل څه نه دئ د خراب ايوان مرغول دئ (10)

۳۷۹ ‌ ‌ اعتماد وربانـدي مه کوه (11) "حنانه" ‌ ‌ ۲۷۷۳
دا جهان څه بنياد نه لري کچول دئ (12)

---

(۱) چاپي دېوان: دا حلقه ده که ځنځير دئ. (2) چاپي دېوان: حيا صبر. (3) چاپي دېوان: آه فرياد ناله فغان.
(4) چاپي دېوان: د ميګونو لبو عکس. (5) چاپي دېوان:-

جوړ يې کړه زما د قتل اسبابونه ‌ ‌ نه پوښتنه نه راتله بل تغافل دئ

(6) دا غزل په چاپي دېوان: کي نسته(7) چاپي دېوان: خرقه زغره.(8) چاپي دېوان: د محشر.(9) (الست بربکم قالوا بلٰی) ته اشاره ده.(10) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته(11) چاپي دېوان: اعتماد د ابادۍ مه کړه. (12) چاپي دېوان: کچکول دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـــي ترلـــئ يـــې د يـــار د دراحـــرام دئ   پـــر هغـــو د بېغمـــیٖ خـــوب حـــرام دئ [1]
پـــوخ مـــین د يـــار لـــه جـــوره فريـــاد نـــه کـــه   چـــي د يـــار لـــه جفـــا ژاړي هغـــه خـــام دئ
چـي د زړه وينـي[2] خـورک وي پـه هجـران کـي   و هغـــو تـــه د ســـرو لبـــو لعـــل انعـــام دئ
د ناصـــح پـــه نصـــيحت کلـــه را ګـــرزي   لـــه ازلـــه چـــې[3] اخســـتئ د عشـــق جـــام دئ
چي يې ستا زلفي رخسـار ګـرزي پـه زړه کـي   هغـه ځـه خبـر پـه صـبح يـا پـه شـام دئ
سـتا د خـولې بوسـه د سـترګو پرمـا يـو ده[4]   و مســـتانو تـــه يـــو پســـته بـــادام دئ

۳۸۰   لکـه تـوان چـي د اور سـوي يو ځـای نـه وي   ۲۷۸۰
دغـه حـال پرمـا "حنـان" علـی الـدوام دئ

تـوري زلفـي چـي دي هسـي پيچـو خـم دي   کـه دي سـل زره عاشـقه دي لا کـم دي
دا سـتا سـترګي مـي ليـدلي سـبب دا دئ   غـزالان چـي مکـرره لـه مـا رم دي
سره لبان دي له عقيقه خراج غواړي مرده   او نـرګس دي دواړه سترګي د ارم دي عيسٰی
پـاڅي پـه آرزو دا سـتا د لبـو   دمـه کـل دمونـه سـتا پـه دم دي
عاقبت بـه مـي جهـان اوښـي توپـان کـه   ډېـري خـوني ورانـي کـړي دغـه زيـم دي
دا پخپلـه راتـه قهـر خښـم کانـدې   کـه رقيـب درتـه ويلـي زيـات و کـم دي

۳۸۱   "حنـان" نـه دئ اوښـتونئ سـتا لـه لـوري   ۲۷۸۷
پـه تـاراج يـې رقيبـان ځکـه خُـرم دي

څو مـي[5] ايښـئ سـتا پـه مينـه کـي قـدم دئ   لـه هغـه راهيسـي مـل راسـره غـم دئ
بې لـه تـا راتـه غونچـه شـي سـره سـکروټه   دغـه سـتا پـه تنګـه خولـه زمـا قسـم دئ
سـتا و سـترګو تـه شـوخ چشـم حيرانېږم   چي يې مړ کړ کل عالم لا وايي کم دئ
تماشـې د سـروي نـه شـم کـړای دلبـره   چي قامت مي ستا له قد له خياله خم دئ
ګـل ورقـي د خپـل ځـان ورکـړې و بـاد تـه   چـې[6] ليـدلئ سـتا د مـخ د خـط رقـم دئ
چي په وصف ستا د خولې مي لبان[7] خلاص کړه   تـر سـينې مـي زبـان شـق لـه قلـم دئ

۳۸۲   د "حنان" د سترګو تور که سپين شي ښايي[8]   ۲۷۹۴
سـتا رخسـار لـره[9] دا ديـد هـم نـا محـرم دئ

سـوي نـارې د بلبـل وګـوره پـر ګـل بانـدي   دلسوزي نه شي د ګل هيڅ پر دا بلبل باندي[10]
خيال د معشوق د خوار عاشق له سره کله وزي   کـه د بـلا د آفتـو شـي تسلسـل بانـدي
کې نظر نشته پرما خوار باندي عجبه نه ده ګل د   ناسـته د بـاز وي د شـاهانو پـه منګـل بانـدي
ګـلاب يـې لـه رخسـاره پـه هـر دم شـرمېږي   او تـوري زلفـي يـې نـاز کانـدي پـر سـنبل بانـدي

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.(2) وينې = ويني يې.(3) چې= چي يې. (4) دا ځای په اصل کي لږ څه مغشوش دئ ما له بلي نسخې څخه سم کړ. (5)چاپي دېوان: چي مي ايښئ.(6) چې= چي يې. (7) چاپي دېوان: شونډان.
(8) چاپي دېوان: که سپين شو ښه شو. (9) چاپي دېوان: ستا ديدن لره.(10) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نوی خط يې د زړه دام دئ خلق خوشي ببځا   ګيله کوي او تهمت کاندي پر کاکل باندي
د عشق فرس عاشق ته زين دئ نه نور چا لره بس   بې علي کله سواري کېږي پر دلدل باندي
۳۸۳ چي دي د يار د جفا جور هومره تاب راوړئ
شابس "حنانه" ستا پر هسي تحمل باندي ۲۸۰۱

ستا بې مخه ګلستان راته زندان دئ   ستا بې سترګو نرګسدان راته تيردان دئ
شوخ چشمان که چاته سم نه ګوري څه شو   نرګس هم سر ځړولئ پر دامان(1) دئ
د وصال ښادي هجران کړه له ما هېره   و خپه ته د پسرلي فصل خزان دئ
خوار سړی چي روزي مومي ځان سليمان که   پل د ژرندي د مېږي تخت روان دئ
په وعده د ساده لوحو غلط مه شه   د سپوږمۍ په شپه تشخيص د صبح(2) ګران دئ
مشقت غواړي چي کاني ښيښه کېږي   څو زړه ويلي نه شي بيت تر هغه ګران دئ
۳۸۴ پر خاطر يې هيڅ اثر نه شي "حنانه"
نه پوهېږم زړه يې کاڼی که سندان دئ ۲۸۰۸

چي د عشق شور يې په سر کښي وي شادان دئ   د چراغ په دود په بزم کښي خندان دئ(3)
په تکليف د عشق کړه د فلک ملا شوه   و انسان ته دا بار ځرنګه اسان دئ
بار د عشق اخيستئ نه شو ملائکو   دا په غاړه کښي لوېدلئ د انسان دئ
عشق له دينه سړی باسي و بل دين ته   ګواه پر دا خبره نقل د صنعان دئ
پس له مرګه صاحبدله بد مه بوله   وينې ويده دواړه د دې قوم يکسان دئ
د هر درد علاج اسان په دوا کېږي   بې له عشقه چي هردرد يې بې درمان دئ
۳۸۵ ته په خپل فعل کښي سم نه يې "حنانه"
ملامت دي په خبرو کښي اسمان دئ ۲۸۱۵

بيا دي هسي کړم هجران تر غمو لاندي(4)   چي اواز مي تر خوله نه وزي دباندي(5)
چيرته صبر له تا چيرته زما اوښي   تيمم نه شي چي وي اوبه بهاندي
دا له تا يې د ښه بوی سبق اخيستئ   هرسحر په ويړه خوله چي ګلاب خاندي
ستا د مخ په مثل ګل مي بيا و نه ليد   که هر څو مي نظر وکړ وروستو وړاندي
د سمند نعل دئ شکل د محراب   دا په دادئ عاشق هرځای سجده کاندي
چي په صدق ستا د مخ د ګل خواهش که   لکه صبح همېشه په رښتيا خاندي
۳۸۶ په رښتيا دي محبت نه دئ "حنانه"
په دا څه شو پر کاغذ کوي کښاندي ۲۸۲۲

(۱) چاپي دېوان: پر بيابان باندي. (2) چاپي دېوان: د منجم ګران دئ. (3) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.
(4) په بله نسخه کي دا غزل د دال د رديف ده. (5) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

توري زلفي دي خورې په رخسار باندي[1]   د شاهين وزر خواره شي پر ښکار باندي[2]
زما د مرګ احوال ساتي د يار له سترګو   نه کوي د مرګ خبر پر بيمار باندي
ستا پر زلفو باندي زړونه سره ټول دي   لکه جمع شي چوغکي پر مار باندي
چي دي غشی تر زړه ووت په خبر نه شوم   آفرين دي وي پر هسي ګُزار باندي
مخ دي هسي دئ ښکاره په نوي خط کښي   لکه ګل چي وغوړېږي پر خار باندي
په خپل ځای باندي هر کوږ ترسم ښه ايسي   لکه زلفي د نګار پر عُذار باندي

۳۸۷   زه "حنان" به سرور پورته کړم له قبره
کـه مي يار وکړ ګُذر پر مزار باندي   ۲۸۲۹

ستا په غم کي به تر کومه يم بندي   مګر نه لري بندي ستا خورسندي
دا د غم شپې به تر کومه تېرومه[3]   چي مدام[4] زما زاري ده ستا توندي
عاشق کله د رقيب خبره وړای شي   له حريفه سره تل بويه ګوندي
په خبرو يې باور مه کړه دلبره   چي رقيب مي هر ساعت درته غندي
سرو قد که سازش نه که عيب نه دئ   سروه نه ده چا ليدلې پيوندي[5]
پر يوه قرار ثابت دا جهان نه دئ[6]   پيدا شوې ده پستي و بلندي
واړه ستا د بې نيازۍ نه دئ نو څه دئ   چي دي زه د درست عالم کړم ريشخندي[7]

۳۸۸   وعده وکړې په دروغو دا څه کار دئ
له "حنانه" سره مه کوه رندي   ۲۸۳۷

دا څه زلفي، څه رخسار او څه ذقن دئ   څه سنبل او څه ګلاب څه نسترن دئ
دا څه مخ دئ دا څه زلفي دا څه خط دئ[8]   څه لاله، څه بنفشه، څه ياسمن دئ
دا څه خال دا څه جبين دا څه تمکين دئ   څه پادشاه دئ دا څه تخت، څه نشستن دئ[9]
دا څه قد دئ دا څه سترګي دا څه مخ دئ   دا څه سروه، څه نرګس دا څه ګلشن دئ
څه سبزه ده څه ګلاب دئ څه غونچه ده   دا څه خط دئ څه عُذار دا څه دهن دئ
څه مژګان دي، څه ابرو دي څه کاته دي   دا څه غشی، څه لينده دا څه زدن دئ
دا څه لب دئ، دا څه غاښ دئ دا څه ناز دئ   څه مرجان دئ څه ګوهر دئ دا څه فن دئ[10]

۳۸۹   دا څه يار دا څه "حنان" دا څه اغيار دئ[11]
دا څه ګل دا څه بلبل دا څه زغن دئ   ۲۸۴۵

د دوزخ تر اور بتر د يار بېلتون دئ   په سينه کښي مي زړه سوئ اندرون دئ
چي را ياد يې خيال د زلفو شي هغه دم   د نافې په دود غذا مي د زړه خون دئ
لکه کونډه د اشنای له غمه ژاړي   که رستم د زمانې که افلاطون دئ[1]

(۱) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) په بله نسخه کي دا غزل د دال د رديف ده. (3) چاپي دېوان: تېروم زه. (۴) چاپي دېوان: چي همېش. (۵) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۶) چاپي دېوان: نه‌وي. (۷) دا بيت په اصل کي نسته.
(۸) چاپي دېوان: "دا څه مخ دئ دا څه خط دئ دا څه زلفي". (۹) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته. (۱۱) اصل: "دا څه يار دا څه اغيار دا څه حنان دئ".
(۱) ب:-

(c) ketabton.com: The Digital Library

که قیامت چا په دنیا لیدلی نه دئ　　جدایي د یار قیامت، بلکې افزون دئ
شپه و ورځ چې د اشنای له هجره ژاړم[2]　　یوه سترګه مې دجله بله جیحون دئ
کباب کړئ جدایي د خپل اشنای یم[3]　　چې له درده مې پاره پاره لړمون دئ

۳۹۰
په مرګ هیڅ سړی رضا نه وي "حنانه"
د وداع په ساعت مرګ بِه، تر ژوندون دئ
۲۸۵۲

هسي نه چې یو عاشق تنها محزون دئ　　ګُذران د درست جهان په ځګر خون دئ
چې له طمع لاس کوتاه که تل به خوښ وي　　په ثلور فصله د سروي پوښ زرغون دئ
لار و زړه ته نه لري کړې خبري　　د درګاه د حلقې ځای ځکه بیرون دئ[4]
د غفلت ګرز پاڅوي د سهار اوښې[5]　　د ژوند چرک لره[6] پیري سپیدي صابون دئ
چې یې کور پر اندازه د خپل بدن وي　　مچمچې په دود یې تل شېرین ژوندون دئ
چې له نفسه سره ښه کړي لا بتر شي　　لېونی سپی د احسان کله ممنون دئ

391
لاس به وا نه خلي تر مرګه ستا له میني
په دا جهل کې "حنان" هغه پښتون دئ
۲۸۵۹

بیایې لاس د چا په وینو کې رنګین دئ　　دا شوخ چشم چې فتنه د اهل دین دئ
ځو به ګرزوم په مخ کې سپر د صبر　　چې په لاس کې یې نیولئ تېغ د کین دئ
چې د مخ په خیال کې تل په وینو ژاړم[7]　　زما له اوښو یې کوڅه خلد برین دئ
چې یو ښکلی چیري وینې[8] ځغلوي مې　　زړه مې نه دئ دا دښمن پهلو نشین دئ
په آئینه کې چې ځان ګوري په غلا ګوري　　ښایسته دلبر مې هسې شرمګین دئ
ستا د زلفو په سودا کې مې زیان نشته　　په تکرار مې پوښتېدلئ شانه بین دئ

392
پر "حنان" باندې د مشکو باران اوري
چې په خیال کې یې دیار خط مشکین دئ
۲۸۶۶

دایې لاس د کوم مظلوم په وینو سره دي　　چې له ګوتو یې د وینو تویېده دي
مشق د چا د خونریزۍ کړي خبر نه یم[9]　　چې له سترګو یې د وینو څڅېده دي
زلفي وروځي، سترګي خط، خال و رخسار هم　　دغه شپږ زما په قتل سره مله دي
له نوخطو[10] خواست د زني د سبب بویه　　د پخې مېوې له ښاخه پرېکېده دي

لکه کونډه چي ژړا کا هسي ژاړي　　د اشنای په غم د عصر افلاطون دئ

(2) ب: له غمه ژاړم. (3) ب: اشنا یم. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: د صحرا اوښې؟.
(6) چاپي دېوان: چرک ته. (7) چاپي دېوان: "چي په خیال یې د مخ تل ژاړم په وینو "(8) چاپي دېوان: چیرته مومي.
(9) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (10) چاپي دېوان: د نو خطو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښادي څه غواړي په عشق کې د ګلرخو — تمامي عمر د زړونو سولېده دي
که په زور رستم، په عقل افلاطون وي — د زارۍ واښه يې ترکو ته(1) په خوله دي

393 و حميد ته هيڅ دئ ستا شعر "حنانه"
د کبلي له مستې شېره(2) سره څه دي ۲۸۷۳

ستا د مخ چې جويان نه دئ — د بويا دد دئ انسان نه دئ
چې سر نه بازي دلبره — دا ستا وصل اسان نه دئ
ستا د خولې له شباهته — کوم دئ ګل چې خندان نه دئ
ستا د سترګو له هيبته — آهو مخ پر بيابان نه دئ
کوم دئ زړه چې ستا له هجره — تمام عمر ګريان نه دئ
زه و هغه ته حيران يم — چې تا ويني حيران نه دئ

394 ستا د مخ عاشقان ډېر دي
له دا جمعې "حنان" نه دئ ۲۸۸۰

د اشناى له لوري سلام راغلئ دئ — پر دواړه لېمو باندې مې منلئ دئ
قاصده جار دې تر قدمو شم — حال راته وايه چې يې ويلئ دئ
تکرار کوه پر هره خبره — چې خوږمن زړه مې له ځايه تللئ دئ
دمه مې ستا په ويلو کېږي — حال راته وايه چې دې ساتلئ(3) دئ
د وصلت زېرى را باندې وکړه — زړه مې هجران په غمو نتلئ دئ
تللئ نفس مې بيا بيرته را غئ — سلام د يار چې مې اروېدلئ(4) دئ

395 د وصل ګل بې "حنانه" بوى کړم
د هجر خار مې تر زړه ختلئ دئ ۲۸۸۷

ستا له غمه مې مدام هسې زګېروى دئ — چې طبيب له دغه درده په وى وى دئ(5)
لکه نى مدام فرياد و فغان کاندي — هغه زړه چې ستا د عشق په تېغ سورى دئ
خواست پر وخت باندې کوه د نوخطانو(6) — مسافر د بل هيواد په زړه نرى دئ
هرچې پرېوزي د ختو طمع يې نشته — ستا د زنې يو عجب عميق کوهى دئ
حاجت ستا و تېغ ته نشته مري په خپله — هر عاشق جدا جدا لکه ماهى دئ
که رقيب دا ستا په مخ که په ما رَخه — د خاوند له مخه سپى لکه زمرى دئ

396 ستا د زلفو په ځنځير تړلئ بويه
"حنان" وينم نن سبا چې لېونى دئ ۲۸۹۴

(۱) چاپي ديوان: واښه و ترکو ته(2) چاپي ديوان: د مست شېره سره. (3) ب: څه دي. (4) ب: اوربدلي.(5) دا غزل په اصل او "ب" کي نسته. (6) دا بيت دوې ځپې کم دئ د (باندې) کلمه ما پر زياته کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهوده کړې و خوبانو ته زاري   نه مني له ډېره کبره ستا خواري
په څه طمع له ګلرخو د دوام کړې   چالېدلي ده د ګل وفاداري
پرمحک د اهل دلو نه صافېږي   چې ګداز نه که د عشق ګُره ناري [1]
غفلت مه کوه د خط پر وخت د زلفو   حذر بویه له مارانو بهاري
نه خپلېږي په احسان رقیب بې مخه   څه پوهېږي یاغي خر په آبداري
په مروت په مدارا کله پوهېږي   پر سرکوزو [2] باندي نه کېږي سواري

397 چې مي [3] یار کړه د رقیب ناپوهي خوښه
لـه "حنانـه" څخه ولاړه هوښیاري ۲۹۰۱

پر چمن پیدا شو خط زنګاري   ساقي راوړه نن شراب ګلناري [4]
په ګلشن کي ستا د مخ تجلّی وشوه   دا چې هسي ده د ګل چهره ناري [5]
ما وې عرض به د تنګ زړه دا ستا پر خوله کړم [6]   و مي نه لیده [7] خوله، هېره شوه زاري
د یمن د لعل قیمت دي لبو مات کړ   تنګه خوله دي په خندا ګهرباري
پر عصا نرګس تکیه کړې په دا ده [8]   چې ور پېښ شوه [9] ستا د سترګو بېماري
په بیضه کي د عُنقا به تري خلاص نه شي   د خیال باز مي د مضمونو [10] دئ ښکاري

398 چې له خاورو هسي رنګ بشر پیدا که
صُنع وګوره "حنانه" د باري ۲۹۰۸

چې یې [11] سترګې کړې د ناز په رنجو توري   له کتو یې فتنې پاڅي پر هر لوري
ته زاهد چې دم د صبر پر ما لولې   په پوکل مي اور تازه شو مه کړه نوري
سترګې نه دي دغه سحر [12] د فرنګ دئ   چې بلا ځني پاڅېږي آدم خوري
رهزني یې له چا زده کَړه دا ستا سترګو   چې مدام پرځای د سترو لاري ګوري
غابښ یې هسي په سرو لبو کي نمایېږي   لکه کله [13] په لاله کي ژاله اوري
په یوه نګاه [14] ادا کړم شوخو سترګو   چې خوړلئ مي دئ غشي [15] پوري ووري

لـه "حنانه" په افلاس شوه مینه پاته
399 چې د وخت خوبان ښایست په زرو پلوري [16] ۲۹۱۵

---

(۱) چاپي دېوان: "چې ګدا رنګه د عشق کړي ناري".(2) چاپي دېوان: پرسرکوزي (3) چاپي دېوان: چې بې.(4) چاپي دېوان:-

ساقي راوړه نن شراب ګلناري   چې پیدا شو خط زنګاري

(5) چاپي دېوان:-

په پیاله کي د ګل توی سبا شراب کړه   په یوه پیاله شو مخ د ګل ناري

(6) چاپي دېوان: "ما وې عرض به تنګ زړه کړم ستا و خوله ته" (7) چاپي دېوان: چې مي نه لیده. (8) چاپي دېوان: کړې ده ولي. (9) چاپي دېوان: شوه ور پېښه. (10) چاپي دېوان: د مضمون دئ. (11) چاپي دېوان: چې دي. (12) چاپي دېوان: سترګې نه دي ګو سحر. (13) چاپي دېوان: ګویا عین. (14) چاپي دېوان: په یوه وار یې. (15) چاپي دېوان:
د مستانو غشی وزي. (16) اصل: ښایست پلوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې جام د لبو د دلبر خوري — هم هغه پر دا دنیا آب کوثر خوري
چې سیالي کوي د یار له شوخو سترګو — همېشه لکه بادام کانې پر سر خوري
چې ارمان د یار د خولې لري په زړه کې — د غونچې په دود مدام خون جګر خوري
دلنشین چې یې شي خیال د باڼو ګانو — هغه هر ساعت(1) پر زړه باندې خنجر خوري
د جفا تاب یې عاشق تر کومه راوړي — زهر هم(2) سړی له جوره په قدر خوري
چي سیاه بخته شي په عشق کي مطلب مومي(3) — لکه زلفې د زنخ د سبب ثمر خوري

۴۰۰ ګرداګرد یې پر خوله خط نه دئ "حنانه" ۲۹۲۲
مورچه ګان سره ټول شوي دي شکر خوري

سړی کله له نصیبه زیات و کم خوري — که هزار رنګه مېوې طعام هر دم خوري(4)
سر و کار چې د دنیا په سود و زیان شي — توري وینې همېشه لکه قلم خوري
چې سفر له ځانه وکه په خپل کور کې — د آسیا په دود یې رزق تمام عالم خوري
چې بېځایه کړي خندا کس و ناکس ته — د ژوند وینه لکه ګل په هر قدم خوري
شوخ کاته یې هیڅ اشنا په رنجو نه شوه — دا په دا چې له سیاهیه(5) آهو رم خوري
د فلک جور ناتوان سړی توانا کړي(6) — محکمېږي څو چې تاب رشته محکم خوري

۴۰۱ د عمل توښه یې نه، سفر په خوا دئ ۲۹۲۹
دا "حنان" له دغه غمه د زړه نم(7) خوري

یار که ولاړ له ما، نظر یې زما پر لوري — له لیندۍ که غشی ځي(8) لیندۍ ته ګوري
د شبنم عینکې ګل پر سترګو کښېږدي — چي و خط ته د رخسار د مصحف ګوري(9)
د حلیم سړي له قهره(10) ایمن مه شه — ودانۍ کړي رېز مرېز چې مځکه ښوري
بېنوا لکه مېوه له تماشو یم — چې زه ورشم بهار مخ که پر بل لوري
مستفیض یې یم له خطه څخه ځکه — پر خاطر چې مې(11) د مشکو باران اوري
په یوه کاته(12) یې ګونګ کړم نه پوهېږم — چې یې سترګې کړې د ناز په رنجو توري
چې کاغذ، قلم، دوات کړي نرګس جمع — تعریف ستا د سترګو کاږي په له پوري(13)

۴۰۲ په فریاد یې غافل زړه وېښ کړه "حنانه" ۲۹۳۷
دغه کوڼ په غوږو نه اروي تش ګوري(14)

ناچارۍ کړم له اشنایه څخه لیري — چې تل اروم د رقیب سړې خبري

---

(۱) چاپي دېوان: هغه ساعت. (2) چاپي دېوان: زهر هر سړی.(3) چاپي دېوان: مقصود مومي. (4) چاپي دېوان: "که زر رنګه طعامونه په هر دم خوري". (5) چاپي دېوان: له سیاهي یې. (6) چاپي دېوان: ناتوان سړی ناتوان کړي.
(7) چاپي دېوان: د زړه غم. (8) چاپي دېوان: غشی ولاړ. (9) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (10) چاپي دېوان: د حلیم له خشم قهره.
(11) چاپي دېوان: چي يې. (12) چاپي دېوان: په یوه نګاه. (13) دا بیت په اصل کي نسته. (14) دا مقطع په یوه بله نسخه کي داسي ده:-

خپل حاجت په نیمه شپه غواړه "حنانه" — چي د فضل دریې نه دئ هرګز پوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور په سوي یو زاهده ته پرهېز کړه — عاشقي نه ده تحقیق دئ اورد سري
د ګلرخو په وصال هغه خورسند وي — چي مدام د یار د غم سکروټي نغري
د جنت معامله ته کوه زاهده — عاشق نه ګوري په عشق کي نژدې لیري
د عشق درد و هغه چاته معلومېږي — چي پوخ شوئ وي یو وار له دغه شري
چي تعریف د شکر لب د خولې په کاږم — د قلم له نی مي تویي شي(1) شکري

۴۰۳ — "حنان" دُر کړه را بیرون د زړه له بحره(2) — ۲۹۴۴
ولي نې(3) را نیسي هیڅوک په کودري

عاشقۍ راته یکسان کړه نژدې لیري — لکه یو وي پر رانده لوړي ژوري
را ښکاره یې نه شو هیڅ د لبو لعل — تویوم که له چشمانو مرغلري
که په خوب کي(4) چیرته وصل شم له یاره — اوروي را باندي ژر آسمان توکري
سرې سرې اوښي تویوم د ده خندا ده — وي و وړکي ته یکسان لعل و کودري
زلفي وروځي خال و خط مصلحتي شوه — چي یې وکړې زما د مرګ په باب خبري(5)
کاروانسرای مي شوه سینه د سلو لارو — چي مدام پر اړوي د غم میسیري(6)

۴۰۴ — د هوا مرغان یې واړه په ژړا کړه — ۲۹۵۱
چي "حنان" وایي د یار د غم سندري

چي خوبان جلوه په قدر په قامت کړي — پر عاشق باندي په خوا تر مرګ قیامت کړي(7)
په محراب کي ستا د وروځو بې له خیاله — چا لیدلئ نه دئ مست چي امامت کړي
چي ستا خیال مي له خاطره څخه درومي — روح له تنه څخه ترک د اقامت کړي
خوبان څه غرور د مخ په صفایي که — دا د خط سیاهي بې ژر په ندامت کړي
که ظاهر وسله د جنګ نه لري څه شو — عاشقان جنګ په شمشېر د کرامت کړي
بېروي چي مي مدام د عشق له اوره — دا زاهد دي اول خپل ځان سلامت کړي

۴۰۵ — که خبر شي څوک دا ستا د دلبریه — ۲۹۵۸
نه ښايېږي چي "حنان" دي ملامت کړي

که یو ځل و خپلو زلفو ته نظر کړې — نور به زما له پرېشانیه ځان خبر کړې
خوش قلمه صحیفه ژر ژر تویېږي — تور خط ستا د مخ خطر دئ که باور کړې
میخانې دوې، دوه محرابه پر یوه ځای — ستا بې وروځو سترګو نشته که نظر کړې(8)

(۱) چاپي دیوان: تویي شوې. (2) چاپي دیوان: "حنان بیا څه دُر له ژبې څخه توی کړه". (3) نې= نه یې. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) چاپي دیوان: "چي یې زماد مرګ په باب وکړې خبري". (6) د غه کلمه په چاپي دیوان کي همدا راز ده په اصل کي مي و نه سوای لوستلای. (7) دا غزله په اصل کي نسته. (8) چاپي دیوان: که باور کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیلـو فــر[1] بــه دي شــي نــن لــه ثقالتــه — کـه یـو ځـل د ګـل د بـوی قبـا پـه بـر کـړي
دوعـا ګـوی چـي د چـا مـري پـه خپـه کېـږي — تـه پـر ځـه زمـا پـه مـرګ سـره اختـر کـړي
تـوري زلفـي، تـوري وروځـي، تـوري سـترګي — شوي سیاه پوښه چي د چا خاوري په سر کړې[2]

۴۰۶ — چـي و تنګـي خـولې تـه لار د عقـل نشـته[3] / ښـايي دا غـزل "حنانـه" مختصـر کـړي — ۲۹۶۵

لا تـر څـو ببغمـه خـوب پرپالنـګ پـاس کـړې — اوبـه خـور لکـه اورنـګ پـه زري طـاس کـړې
شاهسـواران د زمـانې شـوه تـر پښـو لانـدي — تـه لا څـه[4] هـوا هـوس د زیـن و آس کـړې
بیـا هالـه کـه ارمـان کـړې فایـده بـه نـه کـه[5] — چـي د عمـر غـنم لـو د مـرګ پـه داس کـړې
مرګـه جـارو کـړه ډېـر کورونـه د خانـانو — تـه لا فکـر د اسـباب و د اسـاس کـړې
د دنیـا کـه چیـر تـه وران در څخـه کـار شـي — هغـه دم لـه خـدا خفـه شـي کـوز و پـاس کـړې
میخـانې تـه پـه څـه ذوق و پـه شـوق ځغلـې — او کعبه[6] چي د خدای کور دئ تري هراس کړې

۴۰۷ — بـاطن خـورې د سـرو غوښـي بېـره نـه کـړې / و "حنـان" و تـه ځـان خضـر مهترالیـاس کـړې — ۲۹۷۲

کـه یـو ځلـي جـام د عشـق لـه میـو نـوش کـړې — د جهـان ښـادې بـه واړه فرامـوش کـړې[7]
د منصـور مقـام بـه مـومې تـل تـر تلـه — کـه د عشـق د خاکسـارۍ حلقـه پـه ګـوش کـړې
همېشـه بـه و حشـت خـورې لـه خپلـه ځانـه — کـه لـه جـام حقیقـي څـه بـاده نـوش کـړې
کامـل عشـق بـه دي تـر ځایـه پـوري بـوزي — کـه تکیـه د پیـر کامـل اسـتاد پـه دوش کـړې
هـم هغـه سـاعت بـه ورشـي تـر مطلبـه — کـه لـه ځانـه څخـه لېـري عقـل و هـوش کـړې
د غـونچې پـه دود د زړه وینـي غـذا کـه — کـه هـوا د ګلرخـانو د آغـوش کـړې

۴۰۸ — تـه بـه خپلـي خـر مهـرې پربـږدې حاسـده / د "حنـان" د شـعر دُر یـو وار پـه ګـوش کـړې — ۲۹۷۹

چـي[8] رحمـان رحـیم دي نـوم دئ د ځـان کـړئ — لـه درګاهـه[9] دي هیڅـوک نـه ځـي نیمګـړی
تـل بـه وي پـه دواړو کونـو کـي سـرخرویه — چـي دا سـتا[10] پـه عبـادت کانـدي ځـان سـتړی
پـه آسـانه بـه د غـم لـه څـاه و خېـژي — چـي پـه لاس یـې وي دا سـتا د قـرآن[11] پـړی
د غافـل دا د دنیـا لـو یـي ببځـا ده — لکـه بـاد واخلـي اسـمان لـره خسـړی

---

(۱) چاپي دېوان: پېروژه. (2) دا بیت په اصل کي نسته، ځای یې تش ور ته پرې ایښئ دئ. (3) چاپي دېوان: "چي و تنګه خوله تې لار د چا و نه شوه". (4) چاپي دیوان: ته لا څو. (5) چاپي دیوان: به نه وي. (۶) چاپي دېوان: او مسجد. (۷) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (۸) په چا پي دېوان کي: "چي" نسته. (۹) چاپي دېوان: له درباره. (۱۰) چاپي دېوان: څوک چي ستا. (۱۱) چاپي دېوان: دا ستا د کلام.

بېهوده د زرق د پاره سر ګردان یو[1]   تـه رازق زمـوږ د رزق یـې[2] پـوروړی
دا سور زړه به له سیني د باندي باسم   ساته نه شي که هرڅو عزیز وي مړی

۴۰۹ د "حنان" ګناه ور عفوه کړه حنانه ۲۹۸۷
چي یې نوم ستا د نامه همسایه کړئ

بیا دي دواړه سترګي توري په جادو کړې   مسخرې ځکه په سترګو د آهو کړې
سیاه بختي چي را ولي زما و زړه ته   دا په دا ته[3] شانه ګډه په ګېسو کړې
د جفا په تېغ دي قتل عاشقان کړه   چي له قصده د رقیب ځای پر پهلو کړې
عاشق ولي[4] ستا له زلفو ګله کاندي   قتلول د عاشقانو په ابرو کړې
د هجران تېغ مي سینه پاره پاره کړه   په وصلت که مي[5] زخمونه را رفو کړې
رنځ د عشق مي نه ورکېږي اې طبیبه   که هر څو را پوري ستا د پند دارو کړې[6]

۴۱۰ چي تر سترګو یې رودونه ځي پوهېږم ۲۹۹۳
چي "حنان" به په دې اوښو کي لاهو کړې

که رخسار له شا پېریو روبرو کړې[7]   له ګلشنه د ارم به یې په هو کړې[8]
که عُذار ښکاره په باغ کښي کړې دلبره   منفعل به ځني ګل د شفتالو کړې
د مفتون عاشق به حال درته ښکاره شي   آئینه که و رخسار ته روبرو کړې
و بې نه کاږي تصویر د شوخو سترګو   موی قلم که له مژګانو د آهو کړې
که و باغ ته خرامان شي سرو قده   عاشقان به قُمري طوره په کوکو کړې
د ښایست مثل یې کله پیدا کېږي   خو بروېان که سره جمع د هرسو کړې

۴۱۱ د عشق بحر ته به د شعر جهاز کښېږدې ۳۰۰۰
اې "حنانه" که سر پور ته له زانو کړې

ما وې بیا دي پر مخ زلفي را خورې کړې   ویل ستا په خوله مي بیا خاوري ایري کړې
ما وې وایه څه ارمان لرې په زړه کي   ول[9] منګولي که مي ستا په وینو سرې کړې
ما وې کله به مي وژنې چي خبر شم   ول[10] چړې مي د هجران در ته تېرې کړې
ما وې کله په دا ستا له غمه خلاص شم   ول[11] کباب که مي دا ستا د زړه قطري کړې
ما وې کله به په مهر را ته ګورې   ویل[12] سترګي چي د وینو فوارې کړې

---

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: ته رازق د رزق د هر چا. (3) چاپي دېوان: دا په دا چي. (4) چاپي دېوان: عالم ولي. (5) چاپي دېوان: که په وصل مي. (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) خطي نسخه: (کړِ). (8) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9)-(10)- (11) چاپي دېوان: وې. (12) چاپي دېوان: وې یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما وې سترګي مې د وینو فوارې دي — ول[1] له غمه چې سینه پارې پارې کړې

۴۱۲ ماوې کله به "حنان" په وصل ښاد کړې ۳۰۰۷
ول[2] هاله چې اندېښنې له غیرو پرې کړې

په ښکاره پر سر بګړۍ د ملایې کړې — او په زړه کې دې پټ[3] زهد ریایې کړې
د موسٰی په دود ظاهر ځې کوه طور ته — په باطن لکه فرعون خدایي کړې
له دې خپلې بې فهمۍ وتلای نه شې[4] — افلاطون و ځان ته وایې دانایي کړې
همېشه حلال حرام دربانديې یو دي — غولونه[5] په خرقه د ګدایي کړې
په باطن دې د شیطان جلب نیولئ — په ظاهره تسبیح واخلې پارسایي کړې
له عالِمه له فقیره ښخه تښتې — له فاسقه له فاجره آشنایي کړې

۴۱۳ دا فعلونه ګُل په تا کې دي "حنانه" ۳۰۱۴
بیا و نورو و ته څه شکر خایي کړې

را پسې دا ستا د غم کرکندې[6] رغړي — بل دي[7] زه کړم ننداره د درست وګړي
مداماً سېلاب د اوښو یم اخیستئ — که و بوتي ته لاس کړم له بېخه لوړي
بیا ښامار د جنون خوله کړه را ته وازه — چې و زلفو ته دې ما لاسونه وړي[8]
چې کښېنې پر زړه مې کښېني سل آفته — چې پاځېږې پاڅوې د لحد مړي
دا چې بیا نن مصلحت کړې له رقیبه — له دغه هیبته زړه را څه رغړي
واړه درد د عاشقۍ دئ راپېښ شوئ[9] — عقل و هوش شوه په دوا را پوري سترې

۴۱۴ چې تعریف دا ستا د خولې که شکر لبه ۳۰۲۱
دا ګفتار د "حنان" خوند کوي د ګوړي

چې له کبره پر سر ږدې کږه بګړۍ — خود به اوړې دغه ستا د خیال بېړۍ[10]
د دنیا له بدو چارو لاس نه اخلې — که دې ږیره سپینه شوه لکه وړۍ
د لحد تاریکه خونه به دې ځای وي — رسوې پر څه آسمان لره مانۍ
د جمله بلاوو سر حب د دنیا دئ — ته پر څه کړې د دنیا پر مال اړۍ
د ځوانیه چاري مه کړه په پیرۍ کې — له سپین ږیرو سره نه ښایي څرۍ

---

(۱) - (2) چاپي دېوان: وې. (3) چاپي دېوان: پټ په زړه کي ولي. (4) چاپي دېوان: "د دې خپلې بې عقلۍ دوا کړای نه شې ". (5) چاپي دېوان: غولېده تل. (6) چاپي دېوان: کرکنده. (7) چاپي دېوان: چي دي زه کړم. (8) چاپي دېوان: "چي مي ولیدې دا ستا زلفي تاو کړي ". (9) چاپي دېوان: "عارض شوئ را ته درد د عاشقۍ دئ ". (10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کېمخواب و د اطلسو هوا خوار کړې — قناعت کړه په کرباس و په شړې

۴۱۵ د دنیا په ښایست مه غولېږه "حنانه" ۳۰۲۸
دا زړه بوډۍ ده، اېښې دي دړې

پر بتانو مینه کاندي درست وګړي — د یوه یوه په لاس د مجاز پړې
که له لمره ځخه باج غوارم ښایېږي — ستا له مخه مي د حُسن زکوٹ وړي
ماهانه مي(1) ستا د حُسن په دولت کي — دوې بوسې دي بخت مي دا برات راوړي
تن مي وران کړ ډېرو اوښو خبر نه یم(2) — له سېلابه سره څه که نېزه وړي
و ګلرخو و ته ګل رنګه محبوب شي — چي یې داغ لکه لاله له ځا(3) راوړي
ستا د سترګو په دا سرو ناغو پوهېږم — چي شمېرلئ یم د وینو پوروړي

۴۱۶ زه "حنان" د یار په غم لکه ګل وا شوم ۳۰۳۵
که "رحمان" و د اشنا له لاسه سترې

چي مي ولیدې د ترکو سترګي غوړې — نه خلاصېږم په هیڅ شان له دغه کوړې(4)
سره لبان، سره یې نوکان، سورکې یې ژبه — په سره اور مي کړوي د صورت دړې
ګردې خوله، ګردي غاښونه، ګردې زنې(5) — زما و مخ تې اچولي دي سل اړې
اوږدې زلفي، اوږدې وروځي، اوږدې سترګي — په اوږده امید یې زه کړم دړې وړې
نرۍ ملا او نرۍ ګوتې، نرۍ شونډې — تر و ښته یم نرۍ کړئ دغه کوړې
د راحت پر بستر پروت د مخمل پخه — بې له دوی راته اغزي شي د کروړې

۴۱۷ جلب و نیسه "حنانه" کله کېږي ۳۰۴۲
په پښتو کي له حمید سره جګړې

د هجران له لاسه پروت یم بوړې بوړې — رقیبان دي لازیاتي که را ته غوړې(6)
ستا د لب شکري نه ښایي رقیب ته — د خنزیر خوراک یا شاروې یا غابوړې
ستا د وصل ښادي نه ده مالید لې — رقیبان مي نور پر څه غوږونه مروړې
له رقیبه په هیڅ وخت کي نه خلاصېږم — نه په ژمي، نه په دوبي نه په اوړې
چي د خیال د وصل باغ دي راته جوړ کړم — رقیبان که ژر نخرې را باندي جوړې
د بخت آس مي دئ په ختمه کي بوښت شوئ — رقیبان دي لا پر اچوي خرڅوړې

۴۱۸ ډېر احتیاط ځني کوه میرزا "حنانه" ۳۰۴۹
رقیبان یې په معنٰی سپي دي خروړې

---

(۱) چاپي دېوان: مهینه. (2) چاپي دېوان: "تن مي یوور ډېرو اوښو په واک نه یم". (3) چاپي دېوان: له ځان.
(4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په دا بله نسخه کي هم نسته. (5) زنې = زنه یې. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کتو له زاهدانو څخه توان وړي
د مخ خیال یې له عاشقه خان و مان وړي

په خبرو په مانې[1] ، په ناز په جور
زړه په هرصورت له ما څخه آسان وړي ترازو له

کې[2] هر څو شونډو ته ګورم نه مړېږم
سترګو لوزه کوم مرجان وړي[3]

د جنت مېوې یې مخ کړي له ما هېري[4]
بې تکلیفه مې زړه سبب د زنخدان وړي

چې هستي مې وه د صبر اوښو یووړه[5]
خس و خار له آبادۍ څخه طوفان وړي

خیال بې[6] څه یوسي زما له خوار صورته
له خرابه ملکه باج کله سلطان وړي

۴۱۹ کې هر څو ځني ساتم نه ساته کېږي ۳۰۵۲
خوبرویان په کرشمه زړه د "حنان" وړي

چې کچکول د ګدا یې په لاس نمر ګرزي
دا د چا د مخ په خیال در بدر ګرزي

دا د چا د تورو زلفو له پر توه
په د ماغ کښې چې مې بوی د عنبر ګرزي

خیال د چا د مخ د شمعې را پېښ شوئ
چې پتنګ رنګه اسمان مې پر سر ګرزي

ډېرو اوښو مې اسمان په ګردش کښېیوست[7]
هره ژرنده د اوبو په قدر ګرزي

دا د چا د زنې څاه مې په خوب ولید
چې په خیال کښې مې چشمه د کوثر ګرزي

له فتنې د تورو سترګو بېغم مه شه
له آهو سره ښکاري په هنر ګرزي

۴۲۰ و نظر تې سینه ونسه "حنانه" ۳۰۲۳
دا په دا و تېره تُوري ته سپر ګرزي[8]

هر قاصد چې زما یار لره نامه وړي
له جنونه پر خپل ځان کله جامه وړي[9]

زه هغه شوخ چشم قتل کړم بې دریغه
چې له سترګو یې په خواست آهو سُرمه وړي

که په ښکار زلفې کړې که د ماهیانو
یو د بل له خولې بې شَست لکه طعمه وړي

ستا د مخ د ګل له غمه په ګلشن کښې
بلبلان هر دم په زړه باندې تغمه وړي

د هغه ظالم له دیده امان غواړه
چې ایمان له زاهدانو په نغمه وړي

حذر کړه د بوالهوس له نا ترسیه
چې بوسه په ډېر حرص لکه لقمه وړي

۴۲۱ که هر څو وکړي توبې پر سر شي ماتې ۳۰۷۰
له "حنانه" زړه په تشه کرشمه وړي

عاشقان دي د خپل یار د وصال[10] ترېي
رقیبان یې لا زیاتي وهي پر پرېي

نه مړېږي ستا په دید د رقیب سترګې
ماړه نه شي[11] په هیڅ شي، د اروا وږي

---

(۱) چاپي دېوان: مانه. (2) کې = که یې. (3) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (4) چاپي دېوان: "د جنت مېوه یې مخ کړې له ماهېره ". (5) چاپي دېوان: "چې مې وه هستي د صبر اوښو یووړه ". (6) بې = به یې. (7) "ب" "ډېرو اوښکو مې اسمان په ګردش کښېیووست. (8) دا په دا و تېرو تورو ته شپر ګرځي. (9) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته. (10) چاپي دېوان: د وصل ترېي. (11) چاپي دېوان: نه مړېږي.

دا یې زړه له تا موندلئ نه دئ څه دئ　　رقیبان چې دي و ما ته اوړي مُوري
جفا جور، ظلم ستا د رقیب جور[1]　　واړه زما په صورت اخته دي لکه سپړي
چې مې لاس په رقیب نه رسېږي څه کړم　　له غیرته چې مې[2] خوړین شوه اینه سړي
که هر څو مې زارۍ کړې رقیب خپل نه شو　　په احسان کله خپلېږي زوی د یړي

۴۲۲ د "حنان" د درد دوا دا ستا لبان دي
دا گل قند یې شوه دوا[3] د دې زړ خوړي ۳۰۷۷

ستا له غمه شورش هسې را پېښېږي　　چې پخپله مې د ستار پر سر خلاصېږي
کې نظر د شاپېرۍ و شې و مخ ته　　تر ښیښې بې د فلک ناره تېرېږي
بې له تا هسې ضعیف یم[4] گلرخساره　　پر حُباب باندي[5] که پښه ږدم نه ماتېږي
په عوض کې یې روح واخله بوسه را کړه　　دا متاع پس له څو ورځو ارزانېږي
څه تعریف یې کړم د پښو له نزاکته　　چې رېزه د ښیښې گل ور ته ښکارېږي
بې له ده زه په زړه تنگ لکه غونچه یم[6]　　دی د گل په شان چې زه نه یم غوړېږي[7]

۴۲۳ فکر ډېر د یار د خولې مه کړه "حنانه"
چې سودا له ډېره فکره پیدا کېږي ۳۰۸۴

سره لبان د یار له خپلو گویا کېږي　　چې غونچه له برگه و وته[8] وا کېږي
سکوت نه کېږي حجاب د عشق د لاري　　د مشک بوی په څو پردو کې رسوا کېږي
و ښه حُسن ته حاجت د سینگار نشته　　شوخي سترگې بې تعلیمه گویا کېږي
چا چې پرې کړ تعلق و یار ته رسي　　گرز چې پاته شي له سېله دریا کېږي
د نوخطو و رخسار ته ډېر مه گوره　　د پسرلي واوره زوال د بنا کېږي[9]
که په سوز مې یار خو ښېږي عیب نه دئ　　د پتنگ په سول[10] د شمع خندا کېږي

۴۲۴ د ارواح قبض کېده را ته آسان دي
نه چې یار له ما "حنانه"جدا کېږي ۳۰۹۱

لمر به ولې ستا له مخه نه شرمېږي　　چې په هره ورځ را وخېژي بیا لوېږي
چې سپوږمۍ ځان په شپول پټ که سبب دا دئ　　چې د حُسن له چپاوه[11] دي بېرېږي
سترگي کله وړي بهره له هغه مخه　　چې کا ته یې په رخسار باندي ښویېږي
د غونچې په دود نازک دئ حیرانېږم　　په نسیم د آه مې ولې نه نرمېږي
دید د سترگو یې په خط سره کم نه شو　　په سبزه د آهو لار کله بندېږي[12]

---

(۱) چاپي دېوان: د رقیب وېره. (2) چاپي دېوان: له دغې غصې مې. (3) چاپي دېوان: دا گل قند دی دوا.
(4) چاپي دېوان: بېلتانه هسې ضعیف کړم. (5) چاپي دېوان: پر حنا باندي. (6) چاپي دېوان: په زړه تنگه له غونچې یم.
(7) چاپي دېوان: دی د گل په شان همېش خندان غوړېږي. (8) چاپي دېوان: له پاڼو ووته. (9) چاپي دېوان: د پناه کېږي. (10) چاپي دېوان: د پتنړ په سوو. (11) چاپي دېوان: له جفا و. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته.

پـه ژړا مـي د تنـدي غوټه[1] وا نه کړه ولـي غوټه چـي لنده شـي لا ټینګېږي
زه کـه نـه شـم کـړای خپـل کـار د بـل تمام یم کـه څـه سـم نـه دئ سوهان بـل پـه سمېږي[2]

۴۲۵ دا د زلفـو واریـې خـط تېـر کـړ "حنانـه" ۳۰۹۹
مـورو مـار پـر یـوه ځـای کلـه چلېـږي

د عاشـق لـه زلفـو ولـي ګیلـه کېږي شپه چي هر رنګه اوږده وي سهار کېږي[3]
زلفـي خواست د چا کـوي پـه خبر نـه یم بـې تکلیفـه یـې هـردم و پښـو تـه لـوېږي
دا چـي وایـي شـپه د حشـر ډېره لویه د هجـران تـر شـپې هېڅکله نـه رسېږي
تماشـو تـه یـو وا رایشـه دلبـره ستا د عشق پـه تور مي وژني غوغا کېږي
راز د عشـق مـي عاقبـت اوښـو ښکاره کړ چـي د حـال طفـل محـرم کـړې رسوا کېږي
زاهـد اوښـي د ریـا و خـدای تـه تـوی کـړې ارمـوني پـه مسـجد کـي مـدام لـوېږي

۴۲۶ د زاهـد زهـد هالـه مـنم "حنانـه" ۳۱۰۶
پـه کوڅـه کـي بـې لاحـول کـه تېرېـږي

پـه رمـوز د یـار د شـونډو یـار پـوهېږي د میخـور حـال لـه سـاقي کلـه پټېږي
زړه مـي ډک پـه خیـال د زلفـو[4] عجب نـه ده کـه د مـار مهـرې زمـا لـه خـولې تېرېږي
چي قدم مي یار پر سترګو باندي کښېښود کـه زمـا کوڅـه کعبـه بـولي ښـایېږي
لـه زړه و وت ګُلـي خیـال بـې کـړو وروځـو د خـراب جماعـت تـل محـراب مـاتېږي
رقیـب نـه شـي وړای بهـره د یـار لـه مخه و خفـاش تـه د لمـر څـه نفـع رسـېږي
دا ورک زړه غـوارم پـه اوښـو پسـي ځغلم زخمـي ښـکار پـر پلـه د وینـو پیـدا کېږي

۴۲۷ تـه ناصح وا یـې چي زوړ شـوې مینه پرېږده ۳۱۱۳
چـي زړ یـږم زه "حنـان" حـرص مـي زیـاتېږي[5]

ستا لـه سترګو را معلوم شو[6] افسون هسي چـي بـه ګډ کـه[7] پـه عـالم کـي جنـون هسـي
نـوي خـط دي هسـي چـاري پـه مـخ وکـړې چـي د ښمن پـر دښمن نـه کـه شبخون هسـي
ګلرخـان دي اعتمـاد پـر حُسـن نـه کـه ژر تېرېږي لکـه ورځ د پـرون هسـي
لکـه غوښـه چـي کبـاب لـره کوفتـه شـي ستا جفـا مـي دئ کـوټلئ لړمـون هسـي[8]
عـرض حـال و یـار تـه سـم ویـلای نـه شـم لکـه وایـي پارسـي ژبـه پښـتون هسـي
لکـه مـور شـي پـر زوی بـوره ډېره ژاړي هـره سـترګه مـي فـراق کـړه جیحـون هسـي

۴۲۸ عشـق څېـره د "حنـان" ژړه کـړه عالمـه ۳۱۲۰
څېـره نـه ژړوي تـب د طـاعون هسـي

---

(۱) چاپي دېوان: د جبین غوټه. (۲) دا بیت په اصل کي نسته. (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: په خیال د ترکو. (۵) اصل: حرص زیاتېږي، بله نسخه حرص ځوانېږي. (۶) چاپي دېوان: ستا د سترګو معلومېږي.
(۷) چاپي دېوان: چي یې ګډ کړه. (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.

دغه ستا د هجر درد دئ چي سر نیسي   خلاص لا نه وي بیا یې بارد ګر نیسي
خبر نه دي ځوک د زړه په حال(1) بې اوښو   هلکان له لېو نیو(2) خبر نیسي
که ناصح(3) نصیحت کاندي زه یې څه کړم   چي خبره وي ببځا کله سر نیسي
هر اندام مي منتظر شي و پرهار ته   چي په لاس کي دلبر کله(4) خنجر نیسي
وار په وار یې د مخ پاڼي خط کړي لاندي   هسي ورو ورو لکه تندره چي لمر نیسي
ستا د سترګو و نظر ته مي زړه ونیو   لکه ځوک و تېرو تُورو ته سپر نیسي

۴۲۹   چي په یاد کړي "حنان" مخ د ګلرخانو
زړه یې داغ لکه لاله مکرر(5) نیسي   ۳۱۲۷

په خبرو چي غونچه د ګلو وا شي   عندلیب زما د زړه هاله ګویا شي(۲)
چیرته زه، د تنګي خولې خبره چیرته   په ګلزار کي به زما کله غونچه وا شي
د ملا خیال دي تر وینسته یم ضعیف کړئ   هسي رنګ چي د مېږي را ته هوا شي
که خبري صافي غواړې خوله بسته کړه   د خولې پټې ښیښې مې ډېر مصفا شي
که په حشر ګیله سر کړم له مهرویو   رنګ به ولاړ د لمر له مخه د جزا شي
چي یې و نیسم د خیال زلفي په لاس کي   سیاه بختي لکه سایه را پسي را شي

۴۳۰   له تیارې سره خوی ونیسه "حنانه"
چي د ستورو څراغ بې غوړو روڼا شي   ۳۱۳۴

چي یو ځل د یار پر زلفو برابر شي   ژر پخپله پرېشان هغه خبر شي
کامیابي په حیراني شي له ګلرخو   آئینې ته مدام وصل میسر شي
چي یې و وهل(۷) امواج د حُسن بحر   را برسېره پر کنار د خط عنبر شي
د کږو خبرو لار و زړه ته نشته   له کجۍ د حلقې ځای بېرون تر در شي(۸)
د دولت اسباب فلک(۹) و ناکس ورکه   هُمای ګوره چي پر وچ هډوکي ور شي(۱۰)
خاموشي خوی کړه چي خلاص شې له آفته   د جرس په آواز هر رهزن خبر شي
اضطراب د زړه تر باغ صنوبر باسي   په ګلشن کي چي قامت یې جلوه ګر شي(۱۱)

۴۳۱   بې رهبره هیڅ کار نه کېږي "حنانه"
پر هغه کاغذ قلم ځي چي مسطر شي   ۳۱۴۲

عشق د عقل له تدبیره تازه تر شي   چي نمناک شي خار د دې صحرا نشتر شي
نه وي خوښ صاحب کماله په تشهیر خپل   اوبه رږغ نه که(۱۲) هغه وخت چي ګوهر شي
په نامه کي مي حال ټول د سوي زړه دئ   پر بېربېږم چي قاصد به خاکستر شي

---

(۱) چاپي دېوان: په حال د زړه (2) چاپي دېوان: له لېونو نه. (3) چاپي دېوان: که زاهد. (4) چاپي دېوان: صنم کله.
(5) اصل. مقرر. (۲) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۷) چاپي دېوان: چي یې و وهي. (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۹) چاپي دېوان: اسمان. (۱۰) چاپي دېوان: "همای و ګوره پر وچ هډو کښېي ور شي ". (۱۱) دا بیت په اصل کي نسته. (۱۲) چاپي دېوان: اوبه نه که رږغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خط شپه د مخ په ورځ شوه هسې ګډه ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ ګمان نه کړم چې تر حشره به سحر شي
د قدم خاوري يې ما په دا رانجه کړې[1] ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ ګوندې وي چې دُر د اوښو مې احمر شي
د معشوقِ هرځايي اشنايي مه کړه ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ چې په لمر پسې سر کوږ د ګل د لمر شي[2]

۴۳۲ ستا د خط تعريف[3] "حنان" کاږي ښايېږي ۳۱۴۹
له قلمه که يې توی مشک و عنبر شي

زړه ور پسله مرګه لا[4] ډېر دلاور شي ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ د ګرګ پوست ګوره چې پسله مرګه سپر شي[5]
د کړې تُوري پرهار تر سمي زيات وي ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ که هر څو ظالم شي خم ظلم بتر شي
له يوې ښځا خبري فتنې پاڅي ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ د تمام خرمن کافي خاشه شرر شي
له رقيبه تښتېدم نه پوهېدلم ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ چې له سپي ښځه ډېر ځغلې زړه ور شي
د غم سوک چې پر خوله وخوري زړه بيدار شي ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ په وهل د در، د کور خلک خبر شي
د سړي چې شي بخت تور سعیَ ښځا ده ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ لينده هر څو چې پر ځان زور که چمبر شي

۴۳۳ ګيله خوشې کړي "حنان" له توره بخته ۳۱۵۷
شپه که هرڅو وي اوږده آخر سحر شي

په احوال که د عاشق معشوق مفهوم شي ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ هر معشوق به له عاشقه زيات مغموم شي[6]
تواضع که تا نه کړم خفه مه شه ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ چې سر کښته کړم نظر به مې محروم شي[7]
چې غوڅ شوي وي[8] په تېغ د يار د سترګو ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ د حساب پر ځای هغه کسان مرحوم شي
د سياوش په دود به پاک له اوره ووزي ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ چې د نفس له مقتضٰی څخه معصوم شي
زما نامه په شکسته خط يار ته کاږه[9] ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ چې مې حال د دې مات زړه ورته معلوم شي
د هغه شهيد زيارت حج اکبر دئ ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ چې پرې کړئ يې د عشق په تېغ حلقوم شي
په قيامت به نابينا له قبره پاڅي ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ چې له ديده د اشنا دلته محروم شي[10]

۴۳۴ له نامو يې بغل ډک دئ نه يې لولي ۳۱۷۴
دا په دا، نه چې در ياد[11] د "حنان" نوم شي

په جفا جفا مې زړه له تا لړزان شي ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ خپلې سترګې به له تا راته توپان شي
د باڼو خدنګ يې[12] نه راځي په سيل ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ که مې هډ زرې زرې لکه نښان شي
عجب نه ده که په رحم چيرته را شي[13] ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ د مېږي کره مېلمه ګاهې سليمان شي
ستا د عشق درياب نا پايه زه ضعيف يم ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ و مېږي ته نرۍ جوی[1] لکه عمان شي

---

(۱)چاپي دېوان: "رانجه کړي مي دي ستا د قدم خاوري ".(2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۳) چاپي دېوان: چي د خط وصف. (4) بله نسخه: له جنګه (۵) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په اصل کي شپږ بيته وه. تر مقطع وړاندي دوهم بيت له بلي نسخې را نقل سو. (6) د دې غزلي رديف په چاپي دېوان کي "وي "دئ. ماته د اصل ضبط "شي "موزون ښکاره سو. ځکه مي "شي "و کيښ. (۷) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۸) چاپي دېوان: سوئ دئ. (۹) چاپي دېوان: کاږئ (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: نه چي پکښې. (۱۲)چاپي دېوان: خدنګ دي. (۱۳)چاپي دېوان: که له مهره کله را شي.

(1)چاپي دېوان: لړاوبه (2)، (۳) کې= که يې. (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۵) چاپي دېوان: د ګدای ټوک. (۲) چاپي دېوان: تر ساعته پناه کېږي (۷) چا پي دېوان: چي يې. (۸)چاپي دېوان: د تدبير کښلي ؟. (۹) چاپي دېوان: د خوار زړه. (۱۰) چاپي دېوان: د عالمه (۱۱) چاپي دېوان: بوی د ګلزار. (۱۲) چاپي دېوان: دنيا ګنهده. (۱۳) چاپي دېوان: "نفس و خپلي مقتضا ته پر ېږده رام شي ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دي خيال په خاطر را شي مضطرب شم   لکه پېښ چي د مفلس کره مهمان شي
تر ژوند مرګ ور لره بِه دئ په پېغور کي   اور ته ځکه ستی، تېره تر خپل ځان شي

۴۳۵ کبر جن اشنا يې کله غوږ پر نيسي
که "حنان" فصيح لسان لکه سحبان شي ۳۱۷۱

آراسته چي د مهرويو انجمن شي   دا نشمند يې له پرتوه کم سخن شي
د ګلرخو و وصلت ته هغه رسي   چي لاله رنګه جامه يې سور کفن شي
کې[۲] کميس د ګل له بويه په ځان واغوست   عجب نه ده نيلوفر غوندي کې[۳] تن شي[۴]
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي   و آفتاب ته ليده کله د لېچن شي
چي واصل شم زه له ياره، رقيب ځکه   د ګدای رزق[۵] ور کوي که سپی د ښمن شي
که ګلاب يې په سيالی، د مخ څه وايي   تر ساعته نه پايېږي[۶] د روغجن شي

۴۳۶ زه "حنان" چي د اشنای په کوڅه ګډ شم
تماشه را څخه هېره د عدن شي ۳۱۷۸

څو يې[۷] ويني د خپل ځان خون بهانه شي   د ګلرخ په تېره تېغ به اشنا نه شي
توري زلفي کله زړه اخلي له خلکو   څو و اور ته د رخسار يې دوتانه شي
هسي زړه زما سوری کړ د يار هجر   چي د وصل په مسيح يې دوا نه شي
د تدبير کيلي[۸] څو نه شي ځني ورکه   د اميد د درګاه قلف به يې وا نه شي
څو قانع نه شي په څاڅکي له دريابه   د صدف حمل به دُر يکتا نه شي
جذبه مي د خپل زړه[۹] هسي قوي ده   چي خطا به ځني تير د بلا نه شي

۴۳۷ طمع مه کوه "حنانه" و هيچا ته
چي د هيچا ښه بې خدايه په چا نه شي ۳۱۸۵

څو د قبر په وړو کانو بار نه شي   د حريص زړه به تر هغه قرار نه شي
دِ حرَص مار هسي زهر پکښي توی کړه   چي يې دفع په ترياق د ګفتار نه شي
دَ نا بودي دنيا حرص تر حيا تېر کړ   چي له ننګه د عالم[۱۰] يې هيڅ عار نه شي
بوی د عيش له حارصه مشکل کار دئ   د ښوري له مځکي ګل[۱۱] د ګلزار نه شي
دنيا کونډه ده[۱۲] له ډېرو پاته شوې   اشنايي ته يې هوا د هوښيار نه شي
و هوا ته سرکښ نفس پرېږده چي رام شي[۱۳]   توند توسن څو ستړئ نه شي قرار نه شي

۴۳۸ دا دوعا يې مستجابه کړې مجيبه
چي "حنان" ګډ د حريص په قطار نه شي ۳۱۹۲

څو په خيال د يار د وروځو کي خم نه شي   تر هغو به د مجاز پر لار سم نه شي
عاشقي د ظاهر علمه ځله ليري[1]   دا تر عرشه پوري تله په قدم نه شي
ګُزار هسي بې صرفې دئ د سياه چشمو[۲]   چي زړه سوی يې پر آهو د حرم نه شي

---

(1) ځله ليري= يوله بله ليري، په چاپي متن کي" څله ليري" دئ چي معنا نه ورکوي. (2) چاپي دېوان: د سياه چشم. **(۳)** چاپي دېوان: پر چشمه. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. **(۵)** چاپي دېوان:مات شي. (۲) چاپي دېوان:په غبږ کښي کړي. **(۷)** چاپي دېوان: په چښل يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط یې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته　　تله قاضي لره هیڅکله د ګرم نه شي
له ژړاندو سترګو څه غوارې صبرونه　　پر چینه[3] باندې هرګز تیمم نه شي
بیده شوئ په ښه دېغ نه بیداریږي　　بې عقلۍ لره دوا و ملهم نه شي

439　　هغه ورځ پر "حنان" نه وینم چې را شي　　3199
چې د زړه خونه یې ګډه په غم نه شي

په رخسار یې زلفې نه دي غوړېشې　　و سپوږمۍ ته د لړمو دي لشې[4]
په تور خط سره یې حُسن د مخ زیات شو　　زېب کوي دا صحیفه په دا حاشیې
همېشه به وصلت مومې د ګلرخو　　غونچه طوره که د زړه وینې نوشې
که هرڅو عشق کړم ضعیف د رقیب بس یم　　دې نمرو د ته دئ کافي پر د پشې
ستا ناصح په ویل نه ګرزم له میني　　ولې ځان ستړئ کوې په دا وربشې
مورزاده د عشق خواري مې ده په برخه　　بېهوده د پند ځرخۍ را ته وربشې

440　　له "حنانه" پټ په تُرکو پسې ځغلې　　3202
اې زاهده ولې حق ویل پوشې

د سپین مخ چې وي خوا هانه لکه زلفې　　همېشه به وي پرېشانه لکه زلفې
چې هوا د لعلو لبو کړې د تُرکو　　هغه تل وي اوېزانه لکه زلفې
که تسخیر د عالم کړې اوله مات شه[5]　　زړه به یوسې له جهانه لکه زلفې
که یو ځل کړې سیاه بختي د عشق قبوله　　بر به خورې له زنخدانه لکه زلفې
که خواهش د ګلرخانو د دیدن کړې　　شه د مخ پر اور بریانه لکه زلفې
چې غذا یې د زړه وینې لکه مشک وي　　ځای په غېږکې که[6] آسانه لکه زلفې

441　　که دې زړه غواړي چې زړه له خلکو یوسې　　3213
تواضع خوی کړه "حنانه" لکه زلفې

د عرفان له جامه مې راکړه ساقي　　چې په چښه[7] یې شم له یاره ملاقي
هم مې خلاص که د دنیا له شر و شوره　　تعلق را څخه قطع کړه باقي
مجذوبي را ته حاصله کړې چې کښېږدم　　دواړه سترګې پر قدم د طلاقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن بې غِشه مې ساقي و ما ته را کړه　　چې د یار د ښه دیدن(۱) شم مشتاقي
تر پخوا عمر عبث را څخه تېر شو　　راوړه ژر پیاله ساقي، پیاله ساقي
پر پیرو(۲) مې کړې ثابت د کاملانو　　رسوي بار و منزل ته عراقي

۴۴۲ هم را پېښ کړې هسې حال و ما "حنان" ته
چې بې یاره بل ځای نه شم اوطاقي ۳۲۲۰

څه بلاوه ستا د وروځو په محراب کې　　چې یې وا چولم زه په اضطراب کې(۳)
د دې جور شپه لکه ورځ را ته ښکارېږي　　چې بندي شوم ستا د زلفو په تناب کې
سیاه بختۍ له هري خوا یم اچولئ　　ستا د زلفو پېچوتاب په پېچوتاب کې
څه ګیله کړې د سپین مخو له شوخیه　　آرام نه دئ چالیدلئ په سیماب کې
آبرویي په قناعت سره زیاتېږي　　ګوهر ګوره ترې پروت وي په دریاب کې
نه یې اروم نصیحت په غوږو کوڼ یم　　را ته مه وایه ناصح د عشق په باب کې

۴۴۳ دا تر زلفو لاندي مخ ګوره "حنانه"
چې د لمر تماشه کېږي په سحاب کې ۳۲۲۷

تماشه یې د خط بویه(۴) په رخسار کې　　د ګلانو پرېواني وي په بهار کې
چې مې وسوه کل هډونه سیل بویه(۵)　　د سره اور ښه ننداره وي(۶) په نیزار کې
زلفي ورو شانه کوه چې آزار نه شي　　چې هزار زړونه(۷) یې اړ دي په هرتار کې
خط و خال و زلفو سترګو رېز مرېز کړم　　رحم نشته د دې ښار(۸) په هندوبار کې
پخپل خط پسي یې خپلي سترګي ګوري　　که آهو دئ آرام که په سنبل زار کې
دا شبنم د ګل پر پاڼي باندي پروت دئ　　که خوله د ګلرخسار ده په رخسار کې(۹)

۴۴۴ له "حنانه" قرار څه غواړې ناصحه(۱۰)
چې رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کې ۳۲۳۴

سرو قده خوش اندام راغئ په برکې　　له هوسه نه ځایېږم په کشور کې(۱۱)
په سپین مخ کې یې سرخي د لبو نمایي　　که شفق را ته ښکاره شو په سحر کې
چې نرحور که شاپېرى دئ نه پوهېږم　　دغه نور نه موجود پږي په بشر کې
تنګه خوله یې جز لا یتجزا ده.　　آب نه پرېښو دندانو یې په ګوهر کې
درک یې نه کېږي د ملا په باریکۍ کې　　خیال له خیاله څخه وزي په کمر کې

---

(۱) چاپي دیوان: د تش دیدن. (۲) چاپي دیوان: پر پرو مي؟. (۳) دا غزل په چاپي دیوان کي نسته. (۴) چاپي دیوان: د خط وکړه. (۵) چاپي دیوان: سنبل بویه. (۶) چاپي دیوان: ښه تماشه ده. (۷) چاپي دیوان: ولي سل زړونه. (۸) چاپي دیوان: شفقت نشته د ښهر. (۹) چاپي دیوان: "که عرق د ګلرخسار دئ په عذار کي". (۱۰) چاپي دیوان: "د حنان قراره څه غواړې دلبره". (۱۱) دا غزل په چاپي دیوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

همېشه به یې د لبو په مې مست وي   که یې و وینې تش عکس په ساغر کې

۴۴۵   په تش دید یې عالم قتل کړ "حنانه"   ۳۲۴۱
هسې آب یې دئ د سترګو په خنجر کې

له ازله دا ستا خیال زما په سر کې   نه چې نن دا ګل زرغون شو زما په درکې[1]
آئینه یې[2] د دیدن تاب راوړای نه شي   جوهر داره زغره[3] تل لري په بر کې
بیده بخت کله وینښېږي زما په غېږ کې   سبزه کله زرغونېږي په محشر کې
په معنا زړه خوشالېږي په حرف نه شي   وي په میو کې نشه، نه په ساغر کې
د بوسې خواستونه کړه[4] له ساده لوحو   د دوعا قبلېده کېږي په سحر کې
د آب باز مرګ له اوبو، مارګیر له ماره   هنرمند ته خطر رسي په هنر کې

۴۴۶   چې و فا له تُرکو غواړې په مجاز کې   ۳۲۴۸
څه هوا ده لا "حنانه" ستا په سر کې

حال و یلای نه شم یار ته په تقریر کې   نه قوت لرم د ګوتو په تحریر کې
په مژګانو سرې[5] یو وار ادا نه کړم[6]   قوت نه وي د پېزۍ لیندۍ په تیر کې
مار د زلفو یم چیچلئ زړه مې چوي[7]   شفقت نشته د عصر په د مګیر کې
رقیب ستا له لوري ولاړ بیا به رانه شي   ګرزېده د مغزي نشته په خنزیر کې
نصیحت لکه اوبه، عاشق غوړ لوښی   تاثیر کله اوبه کاندي[8] په تصویر کې
کوم صیاد و ښکار ته ځي په خبر نه یم   چې له وهمه ارام نشته په نخجیر کې

۴۴۷   چې د یار پر تورو زلفو لېونی شوې   ۳۲۵۵
اوس خوشاله شه "حنانه" په ځنځیر کې

شکر و کاږه تر څو یې په وسواس کې   د نعمت زیاتېده کېږي په سپاس کې
پاکان خلاص دي د عالم له شرو شوره   مرغلري نه خرڅېږي په نخاس کې
د دښمن په تواضع مه غلطېږه   و نښان ته لېنده خمه شي په لاس کې
سر کښ نفس د ریاضت په دام بندي کړه   ثو به یې له دې دښمنه په هراس کې
چې نرۍ شي میاشت آخره شپه راخېژي   پټهوه ځان له عالمه په افلاس کې
ښې وریښمیني جامې باب د ارتینو دي   د مېړه مړانه نه ځي په کرباس کې

۴۴۸   له یارانو اخلاص تللئ دئ "حنانه"   ۳۲۶۲
ګُذران د زماني شو په لباس کې

---

(۱) چاپي دېوان: "نه چي نن را ته پېښ شوئ په نظر کښي". (2) چاپي دېوان: آئینه دي. (3) چاپي دېوان: توره.
(4) چاپي دېوان: د بوسې خواست تل کوه. (5) سرې= سره یې. (6) چاپي دېوان: "په مژګانو یې له واره ادا نه کړم".
(7) چاپي دېوان: "مار د زلفو یم خوړلئ زړه مي سوری دئ". (8) چاپي دېوان: اوبه کله تاثیر کاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کامل و وې کامل ته دا په حال کې
اچولئ یم زه عقل په جنجال کې
دا زما مشکل راحل کړه د رمانده یم
مدام ډوب یم په دا فکر په دا خیال کې
چې د څه د پاره خدای جنت پیدا کړ
چي ښه نه راځي[1] هر ګز زمونږ په افعال کي
هغه بل کامل جواب هسې شان ور کړ
چې ښه فهم دلیل وکه زما په قال کې
چي رحیم دئ هم قدرت لري[2] پر هرڅه
دنیا ځای که د یوې ماشي په بال کې
مهرباني یې عامه عامه ده پر هرچا[3]
نور یې څه کاوه دوزخ په دا احوال کې

۴۴۹ الٰهي ګناه راعفو زما "حنان" کړې ۳۲۶۹
چي دي لطف کمی نه که په هیڅ حال کي[4]

که د حُسن صفایي نه وای په ګل کې
د عشق شور به هومره نه و[5] په بلبل کي
که مجاز د حقیقت منظره بولې
پر تېرېږه او طاق مه نیسه په پُل کې
له اسمانه شکوه کفر ده[6] خبر شه
مراد ته نه پرېږدي هیڅوک په جز و کُل کي
له نظره مې فاني شو ساقي واړه
نه پوهېږم څه بلا ده[7] ستا په مُل کې
په لیده یې پېچوتاب شوم خبر نه یم[8]
څه بلا وه د شوخ چشمو په کاکل کي
تر حلقو د زلفو مخ دي معلومېږي
که ګلاب را ته ښکاره شو په سنبل کي

۴۵۰ دا یې لاس په حنا سره نه دي "حنانه" ۳۲۷۶
مضمحل یې کړه ټول زړونه په منګول کي

ستا د زلفو کاړکوتو[9] حلقو په دام کې
یو جهان زړونه پرا ته دي په ارام کې[10]
تار د زلفو دي پر مخ ترسم کوږ به دئ
مزه دار وي کوږ ترسیم په خپل مقام کې
ستا د وروځو له قبلې خلق جار باسي
دا عجبه، که زاهد وي په اسلام کې
ستا د سترګو کاته بِه دي ستا تر سترګو
د بادام د ګل زېب نشته په بادام کې
که تقصیر له ما واقع دئ عفو وکړه
د بخښښ مزه نه وي په انتقام کې
چې خبري...[11] کړي واړه یو دی
د سړي کمال معلوم شي په کلام کې

۴۵۱ له سپین مخو وفا مه غواړه "حنانه" ۳۲۸۳
چي و فاله سره نشته په دا قام کې

له ژړلو نه خلاصېږم[12] په هجران کې
آب بازي نه شي هیڅکله په توپان کې
چي مات نه شي زړه، غم ځای نه پکښې نیسي
چي قلم چاک شي سیاهي اخلي په میان کي

---

(۱) چاپي دېوان: چي ښه نه کېږي. (2) چاپي دېوان: چي رحمان رحیم قدرت لري. (3) چاپي دېوان: "مهرباني عام عامه پر هر چا ده ". (4) چاپي دېوان:

الٰهي "حنان" له دغه اوره خلاص که
چي دي لطف کمی نه که په هر حال کښې

(5) چاپي دېوان: هرګز نه و. (6) چاپي دېوان: کفر دئ. (7) چاپي دېوان: څه مستي وه. (8) چاپي دېوان: پېچو تاب شم نه پوهېږم. (9) کذا. (10) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (11) و مي نه لوو ست. (12) چاپي دېوان: بې ژړلو چاره نشته.

وصل و هجر پر حیرانو سترګو یو دئ — تفاوت زر و سنګ نه که په مېزان کي
نه رام کېږي[1] وصاف د لوته سیاه چشم — له سپېدیه آهو رم که په دامان کي[2]
مالګه و سوځي پرهار دا هم اوبه شي[3] — ازار کړوني ازار مومي په خپل ځان کي
لکه سېل چي په توندی له غره رالوېږي — د سنګدلو دولت هسي دئ په زیان کي

۴۵۲
لاس پر ملا د نامېندی کښېږده "حنانه"
طمع مه کړه د فلک په دسترخوان کي
۳۲۹۰

که و ګرزم پور ته کښته په جهان کي — ستا د حُسن ثاني نشته په انسان کي
ستا د حُسن دروېزه نه که نور څه که — چي غونچې خپل جېب لمن کړه په بوستان کي
هر وېښته مي د فاختې په څېر[4] کوکو که — چي رایاد شي ستا قامت په ګلستان کي
په ژړا کي مي دي خیال[5] د لبو بیا مونده — د برېښنا رڼا مدام وي[6] په باران کي
ګرېوان و تړه مهرویه زه بېرېږم — لمر به واچوي خپل ګل ستا په ګرېوان کي
دغه ستا د سترګو خیال که آهو ځکه — لوره غاړه ده[7] نیولې په دامان کي

۴۵۳
په هیڅ وخت یې له هجرانه نه خلاصېږي
"حنان" قبر لره ولاړ په ډېر ارمان کي
۳۲۹۷

و ساته ګوهر په لعلو دیمن کي — چي پیدا دي زمرد شو په ګلشن کي
د مرجان ښاخ د یاقوتو د بام ستن که — و ساته سور ارغوان په یاسمن کي
پر لندو لاله د مشکو باران وکړه — د نرګسو جام ساته په نسترن کي
له شفقه سپوږمۍ ډکه کړه نن ورځ ده[8] — کښېږدې ږده د نوو میاشتو[9] په خرمن کي
له ګلابه دي لاله داغ پر زړه یوړ — ستا نرګس د باغ نرګس کړه په کفن کي
د مسیح په شان دوا راکړه مرده یم — د حیات اوبه دي ایښې په دهن کي[10]

۴۵۴
له حسرته ستا د غاښو ما "حنان" نن
مرغلري کړې را تویي په دامن کي
۳۳۰۴

چي دي پورته کړه لبان په مسخرو کي — بیا دي ګډ کړم لکه خس په سرو لمبو کي
هی توبه د آهو چشمو له عناده — له شېرانو زړه رانیسي په پنجو کي
پرورده شوه زما کسي په ژړا کي[11] — لکه تخم د ریحان وي په اوبو کي
په یوه کاته مي زړه را څخه یوسي — کې هر څو ساتم د صبر په بوخچو کي

---

(۱) چاپي دېوان: نه رامېږي. (2) چاپي دېوان: "له سپین والي آهو رم که په بیا بان کښي". (3) چاپي دېوان: "نمک و سوځي پرهار دا هم شي ولي". (4) چاپي دېوان: په دود. (5) چاپي دېوان: خیال ستا د لبو. (6) چاپي دېوان: همېش وي. (7) چاپي دېوان: غاړه دئ. (8) چاپي دېوان: "له شفق سپوږمۍ پوره کړه دلبره". (9) چاپي دېوان: د نوي میاشتي.
(10) چاپي دېوان: اوبه دي نیسي په ذقن کي. (11) چاپي دېوان: په ژړا کي زما کسي.

تبسم يې زما پر تن هومره(1) اثر کړي ... چي هر هډ غاښونه سپين کړه په زخمو کي
چي له ميني توبه ګار شم ژر پښېمان شم ... هی توبه کار مي بتر شو په توبو کي

۴۵۵ فارسي خوانو د حيرت ګوتي په غاښ کړې
چي "حنان" سخن سازي که په پښتو کي(2) ۳۳۱۱

د دلبر د سترګو خيال مي دئ په زړه کي ... د خُتن د ملک غزال مي دئ په زړه کي(3)
ستا د وروځو خيال مي نه ځي له خاطره ... ناست ولاړ که پروت هلال مي دئ په زړه کي
نه خلاصېږم د ايام له بدبختيه ... چي دا ستا د زلفو خيال مي دئ په زړه کي
شکوه نه کوم دا ستا له خال و خطه ... ګنهٔ هومره لوی جنجال مي دئ په زړه کي
هجران و سوم وصل غواړم حيرانېږم ... ګوره څه فکر محال مي دئ په زړه کي
بې غيرته زړه مي لاس له تا نه اخلي ... ستم جور د هر کال مي دئ په زړه کي

۴۵۶ غونچه شي راته بې ده د اور سکروټه
اې "حنانه" دغه حال مي دئ په زړه کي ۳۳۱۸

څه بلا وه د ابرو په دنباله کي ... چي يې کښې يستم په آه و په ناله کي
څه دعوه به که آهو(۴) دا ستا له سترګو ... معجزه نه وي په هره ګوساله کي
چي يې زړونه رانيولي وو په حُسن ... ور معلوم شوه اوس د خط په قباله کي
ما وې نوش به کړم شکري ستا دلبو ... زهر راکړه دا ستا عشق(۵) په نواله کي
د اسمان ښيښه خالي پاته شوه ولي ... د عشق مي نه ځايېده په دا پياله کي
غرور زيات لري نوخط تر ساده رويو(۶) ... د چين مشک نه وي په هره غزاله کي

۴۵۷ يار بې مهره، زه بې بخته، عشق سور اور دئ(۷)
"حنان" رنګه مه شه څوک په کشاله کي ۳۳۲۵

سر يې پور ته شي له فخره تر اسمان په زمانه کي ... هر سړی چي ځان که خاوري ستا د در په آستانه کي
چي شانه يې تور کاکل کړ د بخت ورځ مي توره شپه شوه ... دغه توره شپه پخوا وه ما ليدلې په شانه کي
خال دي هسي زه(۸) بندي کړم چي له ځانه خبر نه يم ... حيرانېږم څه جادو و په يوه توره دانه کي
لب دي لعل عقيق مرجان دي، غاښ دي دُر، خط فېروزه ده ... څه دولت دئ باري ايښئ ستا د مخ په خزانه کي
د مخ خيال بې ماوی راشي(۹) زما د زړه و کا شانې ته ... ولي نه لوېږي له سره دغه لمر په دا خانه کي
دا يې سترګي دي له ذوقه زما د زړه په غوښو نښتي(۱۰) ... که آهو ګل د لاله خوري په دا هسي دامانه کي

۴۵۸ که جلوه دي د يار سوځي خاموشي کوه "حنانه"(۱۱)
دا په دا چي هيڅ رڼغ نه وي(۱۲) د څراغ پروا نه کي ۳۳۳۲

---

(۱) چاپي دېوان: زما پر صورت هسي اثر که. (2) چاپي دېوان:
پارسي بان به د حيرت ګوتي په غاښ که ... چي "حنان" دا ستا صفت که په پښتو کښي

(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: څه دعوی کوي آهو. (5) چاپي دېوان: زهر را دا ستا د عشق.
(6) چاپي دېوان: "غرور زيات وي د نوخط پر ساده لوحو ". (7) چاپي دېوان: سور اور شو. (8) چاپي دېوان: هسي رنګ. (9) چاپي دېوان: بې ما دی راشي. (10) چاپي دېوان: زما د زړه په وينو نښتي. (11) چاپي دېوان: خاموشي خوی کړه.
(12) چاپي دېوان: رڼغ نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دي شَست زِه د کمان کړه په کمين کې ‌ ‌ ‌ ارام نه وکړه هيڅ صيد په زمين کې(1)
تور زنګي ناست و سپوږمۍ ته نه پوهېږم ‌ ‌ ‌ که يې خال دئ جلوه کاندي په جبين کې
زلفي خلاصي کړه چې زړونه واړه خلاص شي ‌ ‌ ‌ ډېر ډېر بند دي ستا د زلفو په هرچين کې
د هيڅ زړه کوتره نه پرېږدي و وار ته ‌ ‌ ‌ رحم نشته ستا د سترګو په شاهين کې
دغه ستا د زلفو باد ور باندي ومښت ‌ ‌ ‌ د آهو نافه خوشبويه شوه په چين کې
له قربته د سياه چشمو حذر بويه ‌ ‌ ‌ توري سترګي خلل اچوي په دين کې

۴۵۹ ‌ ‌ د "حنان" د خم قامت شرف په تا دئ
ولي وي قيمت د ګوتي په نګين کې ‌ ‌ ۳۳۳۹

د عاشق پر رقيب نه رونېږي سترګي ‌ ‌ ‌ له سايې څخه د بو تورېږي سترګي
په وصلت کې يې و مخ ته کتای نه شم ‌ ‌ ‌ له بنايست يې(۲) په رخسار بنوهېږي سترګي
ستا د خط را تلو رقيب په سترګو ړوند کړ ‌ ‌ ‌ د افعي(۳) په زمرد ړندېږي سترګي
بې اختيار يې و رخسار ته کاته کېږي ‌ ‌ ‌ د پتنګ له شمعي نه چپېږي(۴) سترګي
چې د غاښ له مرغلرو يې محروم يم ‌ ‌ ‌ د درياب په دود مي(۵) تل بهېږي سترګي
دا د چا د راتلو زېرى(۶) خبر نه يم ‌ ‌ ‌ چې مي هسي(۷) په تلوار رپېږي سترګي

۴۶۰ ‌ ‌ دا له غمه د کوم مخ "ميرزا حنانه"(۸)
له ژړلو چې مي نه درېږي سترګي ‌ ‌ ۳۳۴۶

جګي جګي له جفا کړه زړه خالي ‌ ‌ ‌ تل به نه وي زما ژړا ستا خوشالي
چې يې زړه د خال و خط په خيال(۹) اخته شي ‌ ‌ ‌ شي تړې پاته مطول وي که خيالي
د عاشق آه و فغان به کله اروي ‌ ‌ ‌ چې په غوږ يې(۱۰) د رقيب د پند والي
چې د عشق د زمزمې ږغ يې تر غوږ شي(۱۱) ‌ ‌ ‌ نور به نه اروي نيرېږ و فامفالي
و ديدن ته يې حيران دي عالمونه ‌ ‌ ‌ که ادنا دي، که اوسط دي، که عالي
مړنى سرى په ماتي کې مخ ستون که ‌ ‌ ‌ عاشق بويه(۱۲) چې آخر حُسن پالي

۴۶۱ ‌ ‌ خپل زړه ځيري کړه "حنانه" که عاشق يې
په دا څه کېږي چې ځيري کړې کالي ‌ ‌ ۳۳۵۳

آه مي خط کله له قده آسان اخلي ‌ ‌ ‌ باج له سروي کله باد د خزان اخلي(۱۳)
شوخ مژګان رسا کاته څکولي وروځي ‌ ‌ ‌ دا ناوک هم دغه لاس دا کمان اخلي

---

(۱) په "ب" او چاپي دېوانو کي دا غزل نسته. (۲) چاپي دېوان: له صفايې. (۳) چاپي دېوان: واقعي. (۴) چاپي دېوان: نه پوچېږي. (۵) چاپي دېوان: د رودو په شان مي. (۶) چاپي دېوان: دا مژده د کوم دلبره که. (۷) چاپي دېوان: دا چي هسي. (۸) چاپي دېوان: "دا په غم کي دئ د کوم ګلرخ حنان". (۹) چاپي دېوان: چي يې زړه د خيال و خط په غم.
(۱۰) چاپي دېوان: چي په غوږ کړي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي د عشق حيدري ناره يې د غوږ شي". (۱۲) چاپي دېوان: عاشق هغه چي. (۱۳) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سینه کښي مي غاښ پټ لکه صدف کړه | د زنخ سېب کله بار د دندان اخلي
و زاهد ته مه کوه د عشق خبري | مېږی کله له ځا تخت د سلیمان اخلي
د زاهد د عقل بند د عشق په باب کښي | دغه پُل له دغه ځایه طوفان اخلي
که مي ناست دئ عشق پر وچو هډو ښایي | دا په دا ده چي هُمای استخوان اخلي

۴۲۲ شاعران د مضمون بِکر بلبلان دي ۳۳۶۰
ځکه ګل تازه "حنان" د بوستان اخلي

نن مي ولیده دلبر په سترګي خپلي | چي رخسار یې په آفتاب بازی وهلي[1]
کرې وروځي کږې توري اېرانۍ دي | په تش دید یې د زړه ولي غوځولي
توري سترګې د شهلا د باغ نرګس و | چي آهو یې تماشې هردم کولي
راتې و ویل چي زړه دي بایلو ولئ | رنګ دي زیړ دئ او چهره دي ګرزېدلي
ما ویل چي له عیانه څه بیان دئ | چي کوته مي ده د صبر تا نتلي
راتې و ویل چي زه در خبر نه وم | پس له دې د ځان ویر کړه په بخت کږلي

۴۲۳ زما د مخ عاشقان مړه تر حساب تېر دي ۳۳۶۷
ته "حنان" مي له هغو څخه شمېرلي

مهرویانو دا ستا حُسن دئ پسندلئ | لکه لمر وي[2] پر تمام جهان ختلئ
د فلک په آئینه کي هلال نه دئ | دغه ستا د وروځو عکس یې ساتلئ
له خجلته ستا د سترګو نه دئ څه دئ | په ګلشن کي چي نرګس سر ځړولئ
ستا و زلفو و رخسار ته حیرانېږم | چي په غبږ کي دئ کافر اسلام نیولئ
دا یې خال نه دئ د وروځو په میان اېښئ | د تصویر زاغ د کمان پر موټي کښلئ
سنتره د هند که زنه ده[3] حیران یم | چي په تش آرزو یې روح را څخه تللئ

۴۲۴ په تعریف د خپل اشنا د رخسار واړه[4] ۳۳۷۴
چي "حنان" له شوقه دا غزل ویلئ

چي خاطر مي کدورت په غم موندلئ | آئینې مي له کتو غُبار نیولئ
له اوبو د سپي خوړلي په شان ځغلم | چي د سترګو د تېغ آب دي یم کوتلئ
عقل هم له حیرانۍ په خپل سر ګرزي | پېچوتاب چي یې دا ستا د ملا لیدلئ
دا آزار[5] ښیښې ته نه رسي له سنګه | چي و ما ته له هنره رسېدلئ
د زړه داغ چي مي څوکویني زړه یې داغ شي[6] | د غم تیر دي تنها نه دئ ما خوړلئ
زړه مي ستا زلفو ته ولاړ بیرته را نه غئ | په آسانه تر هند نه دئ څوک وتلئ

۴۲۵ د "حنان" درد و هغو ته معلومېږي ۳۳۸۱
چي د عشق پر کانې سروي سولولئ

(۱) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (2) چاپي دېوان: لکه لمر چي. (3) چاپي دېوان: سنتره که سېب که زنه ده. (4) چاپي دېوان: "د خپل اشنا د مخ دي واړه". (5) چاپي دېوان: دا عذاب. (6) چاپي دېوان: "د زړه داغ چي مي چا ولید زړه یې داغ شو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پر مخ باندي د زلفو تار لوېدلئ　　که پر ګنج باندي د طلسم مار لوېدلئ
د خدنګ اندوه يې کارم نه پوهېږم　　چي يې غشی خطا دومي ښکار لوېدلئ
دا عرق[1] پرسپين رخسار د ګلبدن دئ　　که شبنم پر مخ د ګل سهار لوېدلئ
د وصال د ګل په ديد کله مړېږي　　چي په سترګو کي د هجر خار لوېدلئ
ته بېکسه، مل دښمن[2]، غل در پسي دئ　　لاس و پښې ځله ختلي[3] بار لوېدلئ
په حساب د سيم و زرو عمر بايلي　　غلط مه شه چي نفس په شمار لوېدلئ

۴۲۶　　د "حنان" له آه پرهېز کوه دلبره
پـه سينه کي يې د عشق انګار لوېدلئ　　۳۳۸۸

ستا په سترګو چي له سترګو مي يې تللئ　　نور مي سترګو لره خوب نه دئ راغلئ[4]
ستا په زلفو چي بې زلفو مي ورځ شپه ده　　له دا توري شپې هرګز نه يم و تلئ
ستا په مخ چي مخ مي واړاوه له واړو　　د هيڅ ښکلي پر مخ نه يم ورغلئ
ستا په خوله چي خوله مي ونيوه له هرڅه　　چي تعريف د خولې دي څوک نه شي کولئ
ستا په شونډو چي نفس پر شونډو راغئ　　چي سرو شونډو دي و مرګ ته يم بللئ
ستا د پښو په خاورو، خاوري دي د پښو يم　　چي د پښو تاب مي له سره دئ ختلئ

۴۲۷　　ستا په وروځو چي خم شوم لکه ستا وروځي
زه "حنان" دي په کږو وروځو ځبلئ　　۳۳۹۵

چي پر مخ دي توري زلفي ښورولې　　خلقې دي په قصداً ازارولې
د آهو نافه دي ډکه کړه په وينو[5]　　په رنجو د ناز دي سترګي تورولې
باز د سترګو دي لاناست دئ په پرده کښي　　نور د زړو[6] و ښکار ته چا وپارولې
تر پخوا دي خوی وفا وه نه پوهېږم　　د وفا له خويه چا و درولې
آفرين را باندي و وايه ملکو[7]　　چي مي ستا جفا پر زړه هوارولې
ما وې زړه دي له ما يوو په سپينو غاښو　　ول پوهېږم په رضا مي خوارولې

۴۲۸　　"حنان" و ژړل له ډېري نامېنديه[8]
ستا پخوا نېکۍ پر زړه چي تېرولې　　۳۴۰۲

کشکي بخت مه وای له موره زېږولئ　　چي پيدا شوم عشق يې مه وای راښوولئ[9]
د محشر خواري اختر ور ته ښکارېږي　　خدای هرګز په مينه مه وای پوهولئ
دا پر مخ يې خال و خط و زلفي نه دي　　تور اطلس يې پر کعبه دئ غوړولئ
شوخو سترګو يې ګُلي خيال له ما يوور　　لکه خلاص کاندي قصاب له غوښو ولئ

(۱) چاپي دېوان: دا خوله. (2) چاپي دېوان: ته بېکس مل دي دښمن. (3) چاپي دېوان: لاس و پښې دي دي ختلي.
(4) چاپي دېوان دا غزله نه لري (5) ب: له وينو. (6) ب: دا د زړو. (7) ب: آفرين را باندي وشو لور د لوره. (8) ب: نا اميدۍ.
(9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بې[1] څوک سر لکه ګوی که په میدان کې　　چې یې ما د نې سواری جلب نیولئ
چې ببومه یې[2] له عشقه پارسایي ته　　دې ولد په بهانه وم غولولئ

۴۶۹　تور کاکل یې په زړه خوله نجتی "حنانه"
نه پوهېږم دا تور مار چا قهرولئ　۳۴۰۹

له ګناهو څخه[3] نه کوې رم ولې　　تل کوې پر زړه ستانو ستم ولې
په دنیا پسې اووه اقلیمه غواړې　　او د حق پر لوري نه ږدې قدم ولې
د دنیا و کار ته سم څې لکه غشی　　خدای ته نه شوې په طاعت سره خم ولې
د دنیا په تله له خدایه مرور شې　　دا چې اړوې وهلئ قلم ولې
توېوې مدا ماً اوښې د مظلومو　　نړوې د تن دېوال په دا نم ولې
د زمري په شان ور ځغلې پر کمزوري　　زورور و ته نه وهې دم ولې

۴۷۰　خرڅوې دین په دنیا "میرزا حنانه"
دا نعمت زائلوې په دا غم ولې　۳۴۱۷

چې عاشق د عشق پر لار برابر درومي　　په رضا یې معشوقان مکرر درومي[4]
هره شپه چې دا ستا خیال په غېږ کې نیسم　　بوی د ګل مې له بشره سحر درومي
هغه شپه چې دي محروم شم له وصاله　　د څراغ په شان لوګي مې تر سر درومي
چې دي خیال د زلفو و ساتم په زړه کې　　له سینې څخه مې بوی د عنبر درومي
تړول د زړونو ستا په خیال پسې عیب نه دئ　　په سلطان پسې د وروستو لښکر درومي
ستا په عشق کې له رقیبه نه بېرېږم　　په دریاب کې بې پروا شناور درومي

۴۷۱　و "حنان" و ته هغه ساعت قیامت وي
چې یو پاته شي، یو یار په سفر درومي　۳۴۲۳

ساقي راکړه یو څو ډکې پیالې مې　　چې په چښه یې[5] صد ساله مرده شي حی
چې دا ستا د رخسار عکس پکښې ګرزي　　هغه جام لبالب راکړه پیا پی
مې بې غِشه، یار ساقي، چنګ و رباب وي[6]　　پادشاهي په نظر نه راځي د کی
هسې جام د بېخودۍ را عنایت کړه　　چې له فهمه مې فاني که همه شی
د اشنای د مینې درد هسې سر سام کړم　　چې دوا مې نه په ساز شي نه په نی
عشق جدا کړم له عالمه په عالم کې　　لکه ناست وي له عالمه لېونی

۴۷۲　د "حنان" په حال د عشق سوخته پوهېږي[7]
تن پرور کله خبر دئ[8] په دا سوی　۳۴۳۰

---

(۱) بې = به یې. (2) دغه برخه په اصل کي نه لوستل کېږي له بلي نسخې څخه وا خیستل سوه. (3) چاپي دېوان: له عصیانه څخه. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: په چښو یې. (6) چاپي دېوان: رباب دی.
(7) چاپي دېوان: د عشق سوی خبر دئ. (8) چاپي دېوان: کله پوهېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هیخ ښکلي پر ما نه شي مهرباني — دا په دا مي پر طالع شي حیراني
عشق یې تندره اسماني نه ده نور څه ده — رېز مرېز یې کړه د صبر و داني
که د حُسن له مستیه لېوني دئ — سر و مال[1] ځني زما شه سپلني
له نظره یې وتلئ نه یم څه یم — چي دا هسي د رقیب شوم[2] خندني
همېشه یې په پرده کي دي دوې سترګي — نه پوهېږم چا په زده کړه رهزني
د رنجو په باټ دي تېغ د سترګو تېز کړ — د زړه سپر ورله بویه آهني

۴۷۳ یار پاله "حنانه" اوس چي خط یې راغئ ۳۴۳۷
په کفارو کي زېب که مُسلماني

چي مي بایلووه په مینه کي ځواني — اوس بې[3] کله پرېږدم عشق په اساني
شوخي سترګي یې څوک نه پرېږدي و وار ته — ژر یې ور ولي تکبیر ته قرباني
تروې اوښي نمک بویه د زړه غوښي — چي یې وکړم د خونخور خیال مهماني
زلزله مي د عشق ولیده په سترګو — نړوله یې د صبر و داني
د خط کفر یې هجوم په وار وار وکړ — دا په دا ولاړه د مخ مسلماني
که تسخیر د عالم کړې تواضع خوی کړه — دا په دا چي نګین خم وي سلیماني

۴۷۴ عشق بلا نه ده کېمیا ده او که نه وای ۳۴۴۴
د "حنان" چهره به نه وای زعفراني

له نو خطو څخه نه یم صبر کړوني — کله اوړي غل، چي ډېر شي لاس غړوني
سر درد مي د عشق نه دړومي له سره — نصیحت به را تر څو کړې سر تړوني
د ګلرخو د هوس[4] په تناره کي — هسي و سوم لکه سوئ اورلړوني
بلبل وړي د خار جفا د ګل د پاره — د رقیب به ولي نه یم منت وړوني
بې نارو[5] مي اوښي ځي د یار له غمه — بې تنا د ژمي ابر وي ژړوني
مرحمت به ولي[6] یار په رقیب نه که — دا په دا پر ښنتن ګران وي سپي خوړوني

۴۷۵ چي د سوز ژړا "حنان" په لوی سهار کړه[7] ۳۴۵۱
له دې غمه غونچې څیري کړ پړوني

په مجاز کښي چي وفا غواړي عشق کړوني — غواړې خوند د هندواني له مرغوني
د ریا زاهد ژړا د خدای په کور کښي[8] — قحبه کښېږدي[9] په مسجد کښي حرموني
چي د عشق لافي وهې میدان ته راشه — تر څو پټ یې لکه ښځه په پړوني
مجاز پُل د حقیقت دئ څه پر تېر شه[10] — ته د پُل پر سر ولاړ جوړوې خوني

---

(۱) چاپي دېوان: مال و سر. (2) چاپي دېوان: د عالم شوم. (3) بې= به یې. (4) چاپي دېوان: د هوا. (5) چاپي دېوان: په نارو مي.
(6) چاپي دېوان: بې ولي یار. (7) چاپي دېوان: په لوی سهار که. (8) "د زاهد ژړا د خدای په کور کي هسي".
(9) - ب: لکه کښېږدي. (10) - ب: د حقیقت دی پرې تېرېږه.

د مېـــږه خویونـــه نـــه در ښخـــه کېـــږي … ســـازوي مـــدام لُعبتـــي لکـــه نجـــوني
قناعـت پـر خپـل ټـوکر کـړه پـور تـه مـه ځـه … لقمـه اخلـه[1] چـي دي ننـوزي پـه سـتوني

۴۷۶ ۳۴۵۸ چـي دي شـعر نـه غـوړ باسـي څـوک "حنانـه"
د اشـــعار د آســـو و نســـه[2] ملـــوني

د ښایسـت لـه مخـې[۳] ځغلـي سـل فتنـې … څـو بـه راوړم[۴] ور تـه تـاب زه د سـینې
یـو سـاعت مـي بـې ژړا نـه دي دوې سـترګي … نـه پـوهېږم چـي کـاریز دئ کـه چینـې
پـه سـینه کـي مـي ټـولېږي سـتا غمونـه … لکـه جمـع شـي عـالم پـر سـفینې
ستا د مینې ګـرګ پـه هسي شان رنځـور کـړم … چـي زهـوب مـي مـدام دروميـي لـه اینـې
چي رقیب دا ستا پـه در کـي[۵] ځـای پیدا کـړ … زړه و سـرې مـي و راسـته شـوه لـه کینـې
د ګلـرخ د مـخ پـه اور کـي عیـب نـه دئ … کـه مـي تـن شـي[۶] تـار پـه تـار لکـه نینـې

۴۷۷ ۳۴۶۵ پـه قـدر دا سـتا د هجـر وصـل غـوارم
د "حنـان" دي پاتـه شـوي مهینـې

د ګلرخـو لـه چـا مـه شـه دښـمني … کـې لـه غمـه ښخـه مړشـي نـې منـي
هـیڅ پرحـال یوښـتنه نـه کـړي د مهجـورو … خـدای دي نـه ګـوري د دوی کبـر و منـي[۷]
د هـر چـا زړه لـه کوګلـه ښخـه[۸] کـاږي … چـي جامـه د نـاز پـه برکـه سـمني
و کُشـتن تـه د عاشـق هسـي راځغلـي … لکـه کـور لـره چـي درومـي[۹] وطنـي
سـپین غاښـوني[۱۰] پـر ګـوهرو بانـدي نازکـه … او لبـان[۱۱] یـې پـر عقیـق یمنـي
قتـل کـړئ یـم هغـه ګلـرخ[۱۲] بـې تېغـه … چـي اغوسـتې یـې قبـا ده چمنـي
پـه زبـان د خوبرویـانو زه پـوهېږم … مـا د دي کبلیـو کـړي ده شـپني[۱۳]

۴۷۸ ۳۴۷۳ چـي اغوسـتې یـې د خـط تـوره جامـه ده
د "حنـان" رنـګ شـو پـه دا کُرګمنـي

چـي پـر زړه د زلفـو خیـال د جانـان کښـېني … کـه رسـتم د زمـانې وي حیـران کښـېني
د عاشـق و معشـوق راز چـي سـره یـو شـي … هغـه دم یـې رویبـار چپ شـي[۱۴] تـر میـان کښـېني
پـه عـرق یـې هسـي[۱۵] شـان شـي رخسـار نـرم … لکـه پـاڼي چـي د ګـل پـه بـاران کښـېني
دُر د اوښـو بـې سـامان د مهمـانۍ کـړم … کـه یـې خیـال زمـا پـه زړه کـي مهمـان کښـېني
چـي بـې غوښـتو پتنـګ طـوره ځـي مجلـس تـه … ژر پـه ژره پـر ایـرو د خپـل ځـان کښـېني
د الفـت مرغـه لـه دې ګلشـنه والـوت … چـي شـبنم د خـس و خـار پـر ګرېـوان کښـېني

---

(۱)-ب: لقمه احله، "بې ځایه اوړده حاشیه یې ور کړې ده " له کاتبه ټکی پاته سوی دئ. (2) و نسه= ونیسه. (3) چاپي دېوان: له مخه. (۴) چاپي دېوان: ځو را وړمه. (۵) چاپي دېوان: چي رقیب ستا په درګاه کي. (۶) چاپي دېوان: که مي صورت شي. (۷) چاپي دېوان: کبر مني.
(۸) چاپي دېوان: د عاشق زړه له بد نه ښخه. (۹) چاپي دېوان: چي زغلي. (۱۰) چاپي دېوان: سپین دندان یې. (11) چاپي دېوان: سره لبان یې.
(۱۲) چاپي دېوان: هغه ګلرنګ. (۱۳) دا بیت له بلې نسخې را نقل سو. (۱۴) چاپي دېوان: چف که. (۱۵) چاپي دېوان: هسي شان شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۷۹ که یې قد د سرو قد ورشي په خوا کې ۳۴۸۰
دا "حنان" به پاس پر بام د اسمان کښېني

چي بتان شي هم صحبت د آئینې   یو په سله شي حیرت د آئینې
طمع مه کړه د بوسې له ساده لوحو[1]   نه دي چښلي چا شربت د آئینې
د هغه شوخ حُسن خیال به څه نګاه کړم   طاقت نه که لکه صورت د آئینې
په خپل حُسن دي خبر کړه[2] ځکه هسې   خوبان ډېر کوي عزت د آئینې
له صافدلو راز د زړه پوښیده نه دئ[3]   فهم وکړه پر صفوت[4] د آئینې
په راتله د خط که حُسن زیات شي ښایي   په ایرو شي[5] شرافت د آئینې

۴۸۰ چي د عشق په اور ځان ویلي که "حنانه" ۳۴۸۷
خوبان ځکه که[6] حرمت د آئینې

یار هغه دئ چي ولاړ د یار پرپټ[7] وي   که راحت ور ته رسېږي که زحمت وي
روی ګردان له یاره نه وي په هیڅ طور   د یار ظلم یې پر ځان لوی سعادت وي
د رقیب په ویل نه ګرزي له یاره   همېشه یې دغه خوی دا یې[8] عادت وي
نظر نه که د دنیا و سود و زیان ته   شپه و ورځ له خپله یاره هم صحبت وي
که هر څو جور و جفا له یارهویني   لا ور څخه د هغه یار ډېر عزت وي
پر مخ نه راوړي ګیله[9] نه ور ته وایي   چي په سل طوره یې یار په ملامت وي

۴۸۱ که څوک سر ښندي پر هسې یار "حنانه" ۳۴۹۴
د هغو سر فرازي به په قیامت وي

څو دا مځکه اسمانونه بحر و بر وي   د ګلرخو استانه، زما دي سروي[10]
کامراني په حیراني شي له ګلرخو   د دې باغ ګل د هغه چي لاس تر سروي
بېتابي د زړه تر باغ صنوبر باسي   په ګلشن کي چي قامت ستا جلوه ګر وي
د لاله په دود مي زړه د محبت وسو   د آه دود چي غوټه شي داغ د ځګر وي
چي په درست جهان یوه ډوډۍ قسمت که   و عالم ته به مخ روښی لکه لمر وي
ځای د امن مي هیچیري پیدا نه کړ   لکه شمع هر ځای زما د سر خطر وي

۴۸۲ بې له یاره په ګلشن کي تمام عمر ۳۵۰۱
و "حنان" ته خپل بانو لکه خنجر وي

نن مي پیاله غمه زړه را څخه چَوي   چي خوړلې د هجران د توري لَوي[1]
جدایي د خپل اشنا یم کباب کړئ   چي مدام پر هر زیارت لګوم خَوي

---

(۱) چاپي دېوان: له ساده رویه. (2) چاپي دېوان: په خپل حُسن بې خبر که. (3) چاپي دېوان: راز د زړونو پټ‌ښه نه دئ. (4) چاپي دېوان: پر صورت. (5) چاپي دېوان: په ایرو وي. (6) چاپي دېوان: هلته که. (7) چاپي دېوان: په زفت.
(8) چاپي دېوان: "د ښه یار تل دغه خوی دغه عادت وي". (9) چاپي دېوان: نه راوړي یو حرف. (10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به یې. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، د خطي نسخې په متن کي د ننه هم نه ده راغلې، او له هغې پاڼې څخه را نقل سوه چي کتاب جوړوونکي "صحافان" ور ته بلا ګردان وایي.
(4) چاپي دېوان: که په هجر کي څوک مرګ غواړي. (5) چاپي دېوان: لکه اور. (6) چاپي دېوان: په دوړوي.
(7) چاپي دېوان: چي حنان څوک له اشنایه. (8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۹) کې = که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ملګري یې دېوان یا حیوانان وي | پر هر ځای به باندي ټول وي لکه رَوي
د سینې زخم مې بیا فراق ناسور کړ | چې مدام ځني بهېږي وینې زَوي
د کمیس د خولو بوی بې[2] کله را شي | یعقوب رنګه مې لېمو ونیو پېرَوي
عاشقان دي په وصلت کله اوبېږي | د هجران تشنک وهلي دي ککوي

۴۸۳ دې مصرع د حمید زړه د "حنان" وسو ۳۵۰۸
له فریاده د اور سوي زده اور سوي

د هر چا چې شبنم رنګه پاک ګوهر وي | همېشه به یې د ګل لمن بستر وي[3]
ستا مژګان دي وي نګاه له بدو سترګو | د مظلوم په وینو سره لکه نشتر وي
چې یې ستا کاته ایرې که عجب نه ده | که د طور اورې پیدا له خاکستر وي
شېرازه د ګل د عمر ده لس ورځې | هغه ګل غوارم چې جمع یې دفتر وي
په ګلشن کې بلبل و ویل و ګل ته | چې د ګل تولېده که مات یې کمر وي
هر چې ستا په زلفو بند شي نه خلاصېږي | پیل چې و لوېږي په بند کې مسخر وي

484 چې د عشق بلا را لوېږي له اسمانه ۳۵۱۵
تر پخوا یې نښانه د "حنان" سر وي

د خپل یار جفا مې ډېر ډېر ژړوي | بل مې تن پر اور د هجر کړوي
د زارۍ وانه په خوله تر ګوته نیسي | که په عقل غر له بیخه لوړوي
که په هجر کې مرګ و غوارم[4] ښایېږي | تریخ ژوندون سړی له عمره مړوي
ښادي نشته په خندا کې د ګلرخو | پر پرهار د پاسه مالګې دوړوي
د ناصح نصیحت هسې دئ په عشق کې | لکه تندره[5] په پوکلو سړوي
د یار هجر یم وژلی نه رغېږم | بېهوده زاهد نمک را پړوي[6]

485 له اسمانه پرېواته دي بل څه نه دي ۳۵۲۲
چې "حنان" له خپله یاره[7] اړوي

زلفې د دلبر پر مخ څه نشو نما کوي | قتل د عاشق خراب لا تر عشق پخوا کوي[8]
یو د ناز کاته د یار روح بخښي عاشق لره | سترګې کې[9] بېماري دي کار د مسیحا کوي
ته پادشاه د حُسن یې مه شمېره بوسه پرما | عیب د شاهانو دئ تېر حساب چې بیا کوي

یو دي نرۍ وروځي دي بل د خط سبزه ګوره — تور خال یې د زړه په ورو څه بدۍ بلا کوي
زلفي د دلبر مدام نازکه پر سنبل باندي — خوله یې پر غونچه باندي دم په دم خندا کوي
څه قد بالا لرې څه نریه ملا لري — زلفي ترازو د مشک هر ساعت سودا کوي

486 نه که هیڅ بلبل پر ګل ضبط د خپلي خولې هرګز ٣٥٢٩
ځکه دا شیدا "حنان" ستا پر مخ غوغا کوي

د عاشق پر زړه اورونه بلوي — د جفا پر کاڼي زړونه سولوي
ګفتګوی چي مي د مرګ کوي پوهېږم — په دغه بانه مي خوشي غولوي
سترګي زړه وړي د خلوت له زاهدانو — په غمزه یاغي ملکونه اېلوي
دا بې خال نه دئ د حُسن په ګلشن کي — لښ هلک دئ حبشی، ګل ټولوي
تاخت د چا پر زړه کوي په خبر نه یم — دا چي هسي د ناز آس را ځغلوي
رقیبان یې[1] په خپل وصل سر فراز کړه — پر عاشق د غم بارونه چلوي

487 په خواري پسي د وصل ښادي شته ده[2] ٣٥٣٦
په "حنان" چي د فراق غم ګلوي

هغه زړه چي ستا و زلفو ته مایل وي — د بلا فوجونه تل باندي نازل وي[3]
چي منزل اورېد وي جرس هومره فغان که[4] — له خولې سوي ناري کله د واصل وي
په دنیا کي زړه بې داغه[5] په کار نه دئ — چي بې مُهره شي هغه برات باطل وي
نوی خط ستاله رخساره[6] سره زېب که — چي آیات[7] کله پر هر کاغذ نازل وي
چي د عشق په لومه بند شي واړه بایلي — که یې ثورلس علمه کړي وي فاضل وي
ستا د لب د بوسې دا د رابانديوکړه — رحم ډېر د پاد شاهانو پر سائل وي

488 سخندان به د "حنان" په قال پوهېږي ٣٥٤٣
قند او کورت پر هغه یو وي چي جاهل وي

په دنیا کي به تر هغه څوک خُرم وي — چي ملګری یې مدام د اشنا غم وي
د هغو سترګو له مکره[8] څوک خلاصېږي — چي یې ښکار مدام هوسۍ د حرم وي
بوالهوس که لافي کړي د عشق دا څه شو[9] — د کېمیا خیال[10] و مفلس ته د زړه دم وي
مور د عشق و غره ته شاده لګولې — له قاضي که وهم[11] هغه چي کاڼی کم وي
پر سپین مخ باندي تور خط د یار ضرر دئ[12] — خرابېږي ژر کتاب چي خوش قلم وي
له دولته د عشق کله بخره وړای شي — چي په فکر د دینار و د درم وي

489 د "حنان" شکستګي ښکاره هغو ته ٣٥٥٠
چي په خیال د یار د وروځو مدام خم وي

---

(١) اصل: رقیبان دي. (2) چاپي دیوان: شته دي.(3) چاپي دیوان: "پر هغه د بلا فوج محاصل وي ". (4) اصل: "منزل دور وي جرس هومره فغان کاندي ". (5) چاپي دیوان: هر یو زړه چي شي بې داغه. (6) چاپي دیوان: نوی خط له رخساره. (7) چاپي دیوان: ښه آیات. (8) چاپي دیوان: د هغو له مکره. (9) چاپي دیوان: "بوالهوس که لاف د عشق که په دا څه ". (10) چاپي دیوان: د دنیا خیال. (11) چاپي دیوان: له قاضي وهم که. (12) چاپي دیوان: خطر دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجلس هغه دئ(1) چي ته يې يو جانان وي   هم مطرب ساقي شراب ارغوان وي
خونخور عشق له زړه پُرخونه خبر نيسي   د لبرېزي پيالې ډېر ساقي پاسبان وي
چي و باغ ته خرامان شي کله کله   هغه دم ګل آشفته نرګس حيران وي
که دي زلفي پر مخ پروتي باک يې نشته   دا په دا چي شپه و ورځ مُشت و ګرېوان وي
چي يې ستا د زلفو عکس پر زړه ګرزي   هغه تل د آئينې په دود پرېشان وي
مدام غم تر لمن نيسم زړه تې(2) بولم   پر اشنا باندي اشنا ډېر مهربان وي

490   پـه قيامت چي خداى قاضي وي حق به غواړي(3)
د ميرزا "حنان" دي لاس ستا دي ګرېوان وي   ۳۵۵۷

بندي شوئ چي د سترګو په جادو وي   له عالم يې تېښته خوى لکه آهو وي
د ښه مخ جلوه و هغه ته ښکارېږي   چي يې سر و آئينه ته(4) د زانو وي
چي خم شوئ وي په خيال د يار د وروځو(5)   ځاى يې پور ته پر لېمه لکه ابرو وي
دُر د غاښو لعل د لبو بې(6) تلي ځوک   چي يې کانى وي شبنم(7) ګل ترازو وي
د کړو ورځو تصوير به يې ځوک کاږي   کې د توري په جوهر، قلم(8) د مو وي
چي په خيال د يار د قد د سروي بندي شي   د فاختې په شان يې(9) تل ذکر کوکو وي

491   دا خلعت دئ ستا د حُسن له دولته
چي "حنان" دي تل له غمه رو برو وي(10)   ۳۵۲۴

په جهان کي به د وصل نعمت نه وي   که آخر پسي د هجر زحمت نه وي
وصل و هجر د يار دواړه خور و ورور دي   په دنيا کي بې زحمته راحت نه وي
سر تر پايه سره لمبه شم و به سوځم   که يو دم مي د ګلرخو صحبت نه وي
له وطنه شخه ځه که دي د پلار وي   چي بې آبه پکښي اوسې عزت نه وي
خواره نه دي هغه غوښي د بدن دي   چي د چا کره ورځې در ته ست نه وي
که هر څو ښايسته نجل وي مخ دې واوري(11)   چي په ناسته په ولاړې(12) عصمت نه وي

492   ملامت کړه ځان دلبې "حنانه" واروه
کاني کم د ترازو د قيامت نه وي(13)   ۳۵۷۱

که کوې را سره ډېره جفا ښايي   رسا حُسن له جور رسا ښايي
له حيا په آئينه کي کتاى نه شي   که کوي بېګانګي له اشنا ښايي
که له لاسه مي نن بوى د رومي د عطرو   چي خلاص کړئ مي دئ بند د قبا ښايي(۱۴)

---

(۱) چاپي دېوان: مجلس هغه چي. (2) تې = ته يې. (3) چاپي دېوان: په قيامت چي خداى قاضي محمد شفيع وي".
(4) چاپي دېوان: و آئينې ته. (5) چاپي دېوان: د يار د سترګو. (6) بې = به يې. (7) چاپي دېوان: کانى د شبنم. (8) چاپي دېوان: کې د توري جوهر کل قلم. (9) چاپي دېوان: په دود. (10) دا مقطع په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که هر څو ښايسته خېل وي رنګ دې ورک شي". (۱۲) په ولاړې = په ولاړه يې. (۱۳) چاپي دېوان: "دا دروغ به بيا هورې په قيامت نه وي". (۱۴) چاپي دېوان: د بتا ښايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي (1) تغیر یې سپین مخونه کړه د ترکو   که یې و بولم خط توره بلا ښایي
چي له خیاله و آفتاب ته سم نه ګوري   پر مهتاب که طعنه کړي دلربا ښایي
چي په آه د زړو یې کج واړه مژګان شوه(2)   کې غمزه غواړي له زړو خونبها ښایي

493 پـه اکسیر د زړو یې کلپ د زړه خالص کړه
که "حنان" لافي وهي د کېمیا ښایي ٣٥٧٨

ستا و تېغ ته مي په زړه له اشنایي   ورکړه لار ګوندي به وکړي دوایي
تر الفت دا ستا د وروځو حیرانېږم(3)   چي یو موی یې تر میان نشته جدایي
ملاقات ته دي حیران یم د مژګانو   چي هردم سره کوي دلربایي
ستا د زلفو خیال ځنځیر کړ را تر غاړه   ځکه اوسم تمام عمر سودایي
ځنځیر نه لوېږي د عشق و هري پښې ته   څو تېر نه شي تر مجنون په رسوایي
که عشق پټ ساتي عاشق(4) ور لره ښایي   کېمیاګر کله کوي خود نمایي

494 رقیب بیا څه ور ته و ویل حیران یم
له "حنانه" چي کوي بې پروایي ٣٥٨٥

تمام عمر په غفلت کښي نا پکاریې   لړځه و ګرزه و خدای ته که هوښیاریې
که کړې خاوري توی په سترګو کښي د نفس   په جنت کښي به له حورو سره یاریې
که اغزي د چا له لاري څخه واخلې   په هغه جهان به ته ګډ په ګلزاریې
د ضعیف له اُوږو بار دَ لته واخله   په صحرا کښي د محشر به سبکباریې(5)
چي موقوف د چا بار نه کړې و صباح ته(6)   په جنت کښي به دا خل بې انتظاریې
که د لې کړې لکه مار ازار د خلقو   په عرصه کښي د محشر به لکه ماریې

495 نصیحت وبل ته څه کوې "حنانه"
ته پسې مدام د خلقو په آزاریې ٣٥٩٢

چي یې مخ ګل د بهار(7) دئ هغه ته یې   چي د درست جهان(8) په کار دئ هغه ته یې
چي مدام زړه ځني ورک وي هغه زه یم   چي د کل عالم(9) دلدار دئ هغه ته یې
چي خم شوئ دئ پر ملا له غمه زه یم   چي سم قد و کج رفتار دئ هغه ته یې
چي حیران ضعیف له درده هغه زه یم   چي پسې تل په آزار دئ هغه ته یې
چي پر مخ باندي دي محوه هغه زه یم   چي د زړو په وړو هوښیار دئ هغه ته یې
چي پر زړه باندي خوړلئ هغه زه یم   تور کاکل چي یې تور مار دئ هغه ته یې

496 چي په عشق دي مشهور(10) دئ زه "حنان" یم
چي ممتاز د قندهار دئ هغه ته یې ٣٦٩٩

---

(۱) په چاپي دېوان کي "چي " نسته. (2) چاپي دېوان: "چي په آه یې د زړو واړه مژګان کج شوه ". (3) چاپي دېوان: قربانېږم. (4) چاپي دېوان: پټ عاشق ساتي. (5) "ب " سبکسار. (6) د چا کار نه کړې و فردا ته. (7) چاپي دېوان: لکه بهار دئ. (8) چاپي دېوان: درست عالم. (9) چاپي دېوان: د کل جهان. (10) چاپي دېوان: په عشق کښي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متفرقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ترجیع بند ﴾

یار مې ولاړ شو په سفر له دې وطنه   که ارواح و کوچ یې وکړ له بدنه
که بلبل په اندوه والووت له ګلشنه   که وروستی دم و د مړي له دهنه
چا بې کړې وي له سترې زړه پوښتنه   چا بې ایښئ وي ملهم پر زړه د ننه

دروغجن یې یم(1) په مینه کې هر ګوره
یار مې ولاړ شو زه و نه وتم له کوره

چې خبر یې د تلو وشو ناګمانه   لکه تندره پر چا پرېوزي له اسمانه
چې یوسف مې شو ملګری له کاروانه   شو یعقوب زما د زړه پسې پرېشانه
په ارمان ارمان به ژاړم له هجرانه   د ژوندون طمع مې وخته له ځانه

چې ترې پاته شوم په دا پېغور ګنده یم
سترګې نه لرم په سر کې شرمنده یم

ور سره به څوک پر لارې وي ملګري   چې ویسا به یې په نه شي نږدې لیري
له سترګیا به یې زړه نه غواړي خبري   په ناکام به تر خوله تویي که شکري
د سرو لبو لعل به پرولې په کودري   اړوي به باندې تل دغم پتیري(2)

عاشق نه وم اوس رشتیا شوه دا خبره
چې پر سر مې را پرې نه و ته ډبره(3)

خوب به نه ورځې مانده به تر حد تېر وي   خوشالي، هوا هوس به ځني هېر وي
سپین رخسار به یې له فکره په بل پېر وي   له سترګیا به نیشکر ور ته ګنډېر وي
په دیدن بې دېو و دد(4) ملګري سېر وي   پر هر ځای به لکه روي پر چارپېر وي

چې ترې پاته شوم په کومو سترګو ګورم
پزه نه لرم پر مخ بې پزې ښورم(5)

دی روان شو زه پر کور په دا حیران یم   چې نه مړ شوم نه مجنون سر پر بیابان یم
نه آسیا رنګه له غمه سرګردان یم   نې له هجره څخه زه ځیري ګرېوان یم
ملامت د هر هندو و مسلمان یم   دی پخوا را پوهېده چې دو زبان یم

رحمتونه دي د ده پر زیرکۍ وي
لعنتونه دي زما پر خیرګۍ وي

---

(١) چاپي دېوان: دروغجن یمه. (2) چاپي دېوان: د غمو سري. (3) چاپي دېوان: "چې پر هر در باندې ژاړم بې اثره.
(4) چاپي دېوان: "په دیدن به یې دوی دوه ملګري". (5) چاپي دېوان: "پزه نه لرم په درست جهان کې ښورم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

کــه مــي مینــه وای رشــتیا ســوئ پــه اور وای   پــه نغــري کــي بــې[1] د هجــر لکــه ســکور وای
پښې مي یبلي[2] کالي خیري سر سرتور وای   پــه انــدوه ســره مــي تــرک د دنیــا کــور وای
لــه دې غمــه مــي تــر اوســه ســر پــه ګــور وای   ښایي دا چي مخ مي تور او پر خره سپور وای

صـــد رحمـــت دي وي د ده پـــر دا نـــایي
صـــد لعنـــت دي وي زمـــا پـــر اشـــنا یـــي

بــل وطــن تــه شــو روان پــه زړه خســته   نه يې آس، نه يې خېمه، نه يې درسته[3]
لــه خبــرو بــي پــه غــم وي خولــه بســته   لــه دغــه غمــه مــي شــوه اِینــه ورســته
پــه مجلــس کــي بــه د چــا وي نشســته   په ناکام که چیري خلاصه کړي پسته

تــف زمــا پــه اشــنایي شــه بېوفــا یــم
چــي بــي یــاره لا تــر اوســه ژونــدی پــایم

یــار مــي ولاړ شــو پــه ســفر پســي زهیــر یــم   لــه دا غمــه[4] تــل اختــه د ځــان پــه ویــر یــم
ریشـــخندي د هـــر صـــغیر و د کبیـــر یـــم   چـــي پـــه غـــم لا د قلیـــل و د کثیـــر یـــم
زخمـــي کـــړئ ببلتانـــه دغـــم پـــه تیـــر یـــم   همېشـــه د دغـــي چـــاري پـــه تـــدبیر یـــم

چــي تــر کومــه بــه بــي ننګــه یــم بــي عــاره
چــي لا طمــع کــړم د عــیش لــه قنــدهاره[5]

پــه خپــل فضــل خواســت قبــول زمــا غریــب کــړي   د وصــال ښــادي مــي یــو وار پــه نصــیب کــړي
تللـــئ یـــار راســـره وصـــل عنقریـــب کـــړي   مشـــرف پـــه دغـــه ګـــل دا عنـــدلیب کـــړي
د هجــران نــا ســور مــي روغ پــه دا طبیــب کــړي   خوا پــه خــوا را ســره وصــل[6] خپــل حبیــب کــړي

پـــه کـــرم ســـره د خـــوږو زړو دوا یـــي
چـــي لار ورکـــه کـــړي هغـــه پـــر لاري بیـــایي

و ســـیله مـــي کـــړي مجـــاز و حقیقـــت تـــه   خاموشـــي مـــي کامیـــابي کـــړي معرفـــت تـــه
شـــک مـــي ورک کـــړي لـــه خـــاطره طریقـــت تـــه   را تـــر غـــاړه کـــړي[7] ځنځیـــر ســـتا و قربـــت تـــه
ډېـــر طـــامع دي یـــم د وصـــل[8] و شـــربت تـــه   بـــي پوښـــتني مـــي لار و کـــړي[9] و جنـــت تـــه

غیـــر خیـــال مـــي کـــړه لـــه زړه څخـــه جـــارو تـــه
دغـــه زهـــر مـــي کـــه[10] پـــه ســـتوني کـــي دارو تـــه

---

(۱) بې = به یې. (2) چاپي دېوان: پښې مي پلی. (3) دا بند په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: له دې غمه.
(5) چاپي دېوان: -
چي اجل مي عذر وکه په عالم کښي   ګنه ډېر بې آبه پاته شوم په غم کښي

(6) چاپي دېوان: سره ګرم. (7) چاپي دېوان: را په غاړه کړي. (8) چاپي دېوان: کړي طامع مي ستا د وصل.
(9) چاپي دېوان: لاهو کړي. (10) چاپي دېوان: مي کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکوت په تار مي ثيري زړه رفو کړي   روبرو مي آئينه د خپل زانو کړي
صبر را د نو خطانو له جادو کړي   فسادونه مي له زړه څخه جارو کړي
بې ويلو مي پوره هره آرزو کړي   ما "حنان" د بيم په اوښو کي لاهو کړي

497 کـه مي چيري يې بللئ له اخلاصه ٣٧۴٣
په کرم مي کړه له غشه[1] سينه خلاصه

﴿مخمس﴾

عقل و هوښ صبر و آرام را څخه تللئ   څو په بحر د عشق زه يم کښېوتلئ
زړه مي هيڅکله آرام نه دئ موندلئ   په کړو د کاږه بخت يم پوهېدلئ
د ګرداب په ميان کي ګرزم لکه خلی

آبادي مي د تن ميني کړه اوجاړه   چي هستي مي وه د صبر[2] هغه ولاړه
چي د عشق محکم ځنځير شو را تر غاړه   د شوخ چشمو له نظره امان غواړه
په کړو کتو يې دئ هان نتلی

وصل و هجر د دوو کاڼو تر ميان کړم   بېلتانه يې په ژوندون پوري حيران کړم
نه پوهېږم په څه شان تدبير د ځان کړم   د دې هسي رنځ علاج په څه درمان کړم[3]
چي پر زړه يې يم د زلفو مار خوړلئ

لا تر څو به د هجران په خواري خوار يم   بېلتانه يې مدام سوئ په انګار يم
ډېر په وصل کي[4] له هجره ناقرار يم   همېشه سترې ستومان پر دغه لار يم
د فراق غمونو ښه يم پېژندلئ

چي مي يار را څه تللئ دئ عالمه   له اندوه يې[5] نه پر غر يم نه پر سمه
دا بلا چي مي پر سر اوري له کمه[6]   حيرانېږم چي لا مړ نه يم له غمه
کشکي نه واى زه له موره زېږېدلئ[٧]

يار مي قصد د سفر وکړ سورېدو ته   دا سبب شو زما د تن و نړېدو ته[٨]
ځان مي نه ورکاوه اوس و خوارېدو ته   اوس راضي يم د لعنت و بارېدو ته
چي تر اوسه مي ژوندی دئ ځان ساتلئ

ربه ته په مهر لطف عنايت کړې   ضلالت مي کل بدل په هدايت کړې
مشغولا مي د قرآن په تلاوت کړې   له جمله فسق و فساده مي نفرت کړې
د هغه په روی چي تا دئ راستولئ

---

(۱) چاپي دېوان: له غشو.(2) چاپي دېوان: د زهد.(3) دغه نيم بيتی په اصل کي نسته(4) چاپي دېوان: هم په وصل کښي.
(5) چاپي دېوان: له فراقه(6) کمه = کومه(7)چاپي دېوان: "کشکي نه واى زه تر اوسه پايېدلئ".(٨) دا بند په اصل کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دنیا له اشتغاله امان را کړه — له هوسه له عیشو مي بېنوا کړه
په خپل فضل سره ترک زما هوا کړه — لا رزما و خپل قربت ته را پیدا کړه

امید واردي یم و در ته درېدلئ

څو به ګرځم په عالم کي تازه تر — چي اشنای را څخه ولاړ شو په سفر
د بخت نخل مي وکړئ[1] دا ثمر — او س "حنانه" دا مقال کړه مختصر[2]

۳۷۷۰ په لاس نه درځي اشنای په سفر تللئ ۴۹۸

؟ ؟ ؟

دا څه وخت څه زما نه شوه را پیدا — په ناحق، په ظلم هر سړی رضا[3]
په بنکاره کوي ناحقه هسي چاري — چي نې شرم شي له خدایه نه حیا
د یوې روپۍ چي خپله نفعه ویني — د بل سل روپۍ که زیان شي، له بلا
په یوه سودا کښي سل قسمه و خوري — د ایمان په فوتېده بې محابا
نه غني انصاف لري نه مفلس دواړه — هر سړی ظالم پخپل قدر تنها
که محکم شي د دوو کسو تر میان کښېني — بې مرضی یې هرګز نه زده بله خوا
ګناهو نه صغیره که کبیره دي — هسي کاندي ته وا نه لري جزا
هم زنا، ربا، غیبت دائم الخمره — لواطت خون د سړي ګڼي روا
هیڅ په کشر کښي ادب نشته له مشره — نه شرمېږي پلار له زو، زوی له ابا
خپل عمل د نیک و بدو دلته تول کړه — د قیامت په ترازو کښي نشته غلا

۳۷۸۱ الهي له هسي قومه نجات ور کړې ۴۹۹
و "حنان" ته په خپل فضل رَبّنا

؟ ؟ ؟

عمر دروم ي په شتاب — دم قدم دئ په حساب[4]
ته تر څو بېغمه ناست یې — مشغول یې په خورد و خواب
دا ستا کار نه پوره کېږي — ګاه نیمګړی ګاه کریاب
کار دي سم د دنیا نه کړ — او د دین دي کړ خراب
پر نس هیڅ نه معلومېږي — که په و خوري شهد ناب
هر چي ور شي واړه ډوب که — جوړ کاسه د ده ګرداب
رحم نه لري هیڅکله — نه پر شیخ و نه پرشاب
تل پرده د پیری کاندي — په وسمه و په خضاب
نه دي شرم شي له خدایه — نه حیا کړې له احباب
ته هم زوی د فرشتې نه یې — چي دا نور بولي دواب
په ظاهر لکه سپین زر یې — او باطن لکه سیماب

---

(۱) چاپي دېوان: ورک کړئ. (2) چاپي دېوان: "او حنان دا مقال کړ مختصر". (3) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (4) دا قصیده وشمه غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرور نه در لره ښایي   چې پیدا یې له تراب
هم د بولو له سوراخه   دوه ځل وزې په عذاب
که پادشاه د هفت کشور شې   هیڅ په کار نه دي کذاب
همېشه د بل په غوښو   بوخت یې لکه قصاب
باز چي غوښې تل د قام خوري   ځکه بند دئ په تناب
د بل زیان دا ستا تکیه ده   د بل زیان بولې ثواب
دا ستا خوی شیطان خجل کړ   څه خو وکړه اجتناب
دین دي بایلو پوره نه شو   ستا د دې جهان اسباب
د مرګ باد به دي چپه که   نیم نفس لکه حُباب(1)
چي له هره کبرجنه   تل بېزاره دئ وهاب

۵۰۰   کې په غوړ کړې دا څه دُر دي   ۳۸۰۳
د "حنان" ویل خوش آب

؟ ؟ ؟

شاعران د پښتنو ډېر دي تر سل   څو به کړم در ته معلوم زه په ویل
یو میرزا، میرخان، دولت د علم کانۀ   د سلوک شعر یې کړئ دئ افضل
بل اخوند میاداد د عشق په میو مستۀ   ښه شېرین الفاظ ویلي میا واصل(2)
بل رحمان سرېنی د پېښور دئ   په پښتو یې غزل بِه دئ یو تر بل
د خوشحال ختټک ویل کل نصیحت دئ   په ظاهره مسخرې دي یو د بل(3)
بل عبدالقادر شاعر د خوشحال زوی   ښه دېوان(4) یې دئ جوړ کړئ لکه ګل
بل حمید موشګاف د خیال په شعر   څه به وایم نا سفته(5) دُر یې پېیل
علیخان اخوند زاده پېښوری و(6)   ښه آبدار دُر یې له ژبې(7) تویول
ملا حسن اخوند ساګزی(8) په تلوکان کي   جوړول یې د معنا هر دم غزل(9)
د اخوند ملا پیرمحمد شعر که واروې(10)   په هر بیت سره یې زړونه سولول(11)
جان محمد حافظ کاکړ(12) په نعت و مدح   ښه اشعار به یې وایه لکه بلبل(13)
د عیْسی اخوندزاده شعر ډېر ښه و(14)   آفرین دي وي پر باندي(15) تل تر تل
ملا جمعه په شاعرۍ کي ډېر استاد و   سیال یې نه و د خپل عصر د ویل(16)

---

(۱) دا بیت له بلي نسخې را نقل سو. (2) چاپي دېوان: ویلي دي واصل. (3) چاپي دېوان: "په ظاهر یې مسخرې بوله بلکل". (4) چاپي دېوان: ښه کتاب. (5) چاپي دېوان: تأسف. (6) چاپي دېوان: "علیخان اخند ازده هم ښه شاعر و".
(7) چاپي دېوان: له شربه. (8) چاپي دېوان: ملا حسن اخند ښه پیر. (9) چاپي دېوان: "په ویلو کي د شعر ډېر اکمل".
(10)- (11)چاپي دېوان:
د اخند پیرمحمد نظم ته که ګورې   هر ګفتار یې دئ په مثل د بلبل

(12)چاپي دېوان: کار کړ. (13) چاپي دېوان: "سیال یې نه و په پښتنو کي په ویل". (14) چاپي دېوان: "ښه شعر که واروې". (15) چاپي دېوان: به باندي وایې. (16) چاپي دېوان: "په هر بیت سره یې زړونه سولول".

اوس زمونږ د وخت شاعر ملا شمس الدین دئ[1]　　　په تکلیف تیاروي واړه غزل[2]
اوس صدیق اخوندزاده ښه شعر وایي　　　ډېر ښه پوه دئ د بیتو په ښلول[3]

۵۰۱　　　د سکوت[4] مهر پر خوله کښېږده "حنانه"
ځه غرض دي دئ[5] د خلکو په ښوول　　　۳۸۱۹

؏　　؏　　؏

نه رسېږي ستا و وصف ته[6] دلیل　　　عقل نه که په دا باب کي قال و قیل
د بدبه د خسروۍ چي دي شوه پورته　　　د کسرٰی پر ډمامه یې و کیښښ نیل
و لوړیي ته دي د عقل چاره نشته　　　د درخاوري دي رانجه کړي جبرئیل
په ډېر لطف سره یې و بللې پورته　　　ستا و لور ته منتظر د عرش قندیل
لامکان یې ستا مکان په خپل قدرت کړ　　　ګفتګوی در سره و کاوه جلیل
نه نوي زره خبري[7] در ته وکړې　　　ځوک د ګوی ځوک د مګوی د ځو وکیل
در ته وي ښوو وي واړه د سِر خبري　　　ښه یې پوه کړې په کثیر و په قلیل
ده پخپله د لولاک خلعت دَرواغوست　　　ستا له رویه یې پیدا کړ سلسبیل
عنایت چي پر تا و پر بل چا نه و　　　که موسٰی و که عیسٰی و که خلیل
چي ستا اسم یې شفیع کړ و باري ته　　　دا آدم صفي قبول شو په تعجیل[8]
نوح له غرقه د توپان نجات په دا موند　　　چي ور و ښو دغه ستا مدد سبیل[9]
په وجود کي یې ستا نور و بل څه نه و　　　له سره اوره چي سالم و ووت خلیل[10]
ستا په روی سره موسٰی پیغمبر خلاص شو　　　او فرعون یې کړ غرق په رود نیل[11]
د عیسٰی په ګفت به مړ کله ژوندی و　　　که یې ستا اسم پر زړه نه وای دلیل[12]
چي یې قصد کړ د کعبې و خرابۍ ته　　　ستا مدد صقر ته بوت اصحاب فیل[13]
برکت و واړه ستا خیر البشره　　　چي لښکر د خدای پر راغئ ابابیل[14]
په لسان د هیڅ انسان دي صفت نه شي　　　له تعریفه دئ قاصر عقل طویل
ستا د درخاوري زما کحل البصر دي　　　د ګناه بار مي هرګوره دئ ثقیل[15]
ستا په زور مي خلاصوه له دغه باره　　　خطا شوئ مي دئ وار زما ذلیل[16]
هېروه مي مه هر ګز ابوالقاسمه　　　هغه دم چي مي روح اخلي عزرائیل[17]
له فرمانه چي دي[18] سر غړاوه څه شو　　　په قیامت به شرمنده پاځي ذلیل[19]
مخ یې تور دئ چي منکر شي ستا له امره　　　حاسدانو ته دي سپک بار شو ثقیل[20]
چاچي شک درلود دا ستا په نبوت کي　　　میاشت شوه ستا په رسالت باندي دلیل[21]
چاچي نه وکړ باور منافقان شول　　　چا و نه کړ ستا پر دین باندي تعطیل[22]

۵۰۲　　　د حساب له ورځي بیم مه کړه "حنانه"
د عاصیانو په بخښنه دئ کفیل　　　۳۸۴۴

؏　　؏　　؏

---

(۱) چاپي دېوان: "اوس زمونږ د زماني ملا شمس الدین دئ".(2) چاپي دېوان: "په تکلیف یې جوړول مدام غزل".
(3) دا بیت په اصل کي نسته، په بله نسخه او "ب" کي هم نسته.(4) چاپي دېوان: د سکون مهر.(5) چاپي دېوان: څه غرض لرې.(6) چاپي دېوان: ستا و وصل ته.(7) خبرې = خبري یې(8)-(9)-(10)-(11)-(12)-(13)-(14)-(15)-(16)-(17):- دا لس سره بیته په چاپي دېوان کي نسته.(18) دې: دي یې.(19)-(20)-(21)-(22):- دا څلور بیته بیا په اصل کي نسته

دا ستا خبري، خوږې شکري   نږدې که لیري ور ته نولېږم(1)
په مخ ګلابه، زیات له آفتابه   د مخ و تاب ته دي کبابېږم
زلفي عنبره، په قد عرعره   باریک کمره، جبین قمره
په تن سیمینه، تن انګبینه   په خوی شېرینه بې تا کهېږم
د پسرلي ګله، زلفي سنبله   مشکین کاکله په لبو مُله
ډېر په عذاب یم په اور کباب یم   بې تا خراب یم لا خرابېږم
ابرو هلاله چشم غزاله   زما له حاله خبر شه لاله
بې تا غمګینه په زړه حزینه   ږیره مي سپینه په تا ځوانېږم
لاله عُذاره، ګلاب رخساره   پري رفتاره در شهواره
په زړه ابتر یم، په غوږو کر یم   مات پر کمر یم په تا جوړېږم
موی میانه، سرو روانه   ابرو کمانه، کاږه مژګانه
یم دي ویشتلئ، په تیر پېیلئ   په زړه نتلئ ښه در پوهېږم
تر ګل خندانه، مخ ارغوانه   تر نمر روښانه د زړه درمانه

۵۰۳   "حنان" رنځور یم، ډېر په ضرور یم   ۳۸۵۸
پره زړه نا سور یم چي نه رغېږم

؟   ؟   ؟

څو غافل ګرزي انسان   په خپل ځان پوري حیران
خدای پخپله ستا شاهد دئ   حذر نه کړې له عصیان
ته الا لِیعبُدُون یې   د خوړو د اوبو زیان
سر د کَل خطا دنیا ده(۲)   په خطا پسې روان
همېشه د رزق د پاره   مرور یې له اسمان
کُل شَیٌ هَالکٌ دئ   الا وَجهَهُ، نادان
پاته شوئ هیڅوک نه دئ   نَه هندو نه مسلمان
وَلو کُنتَم فِی بُرُوجٍ   دا خبر دئ له فرقان
عزرائیل دئ برات کړئ   پر واړه ذِ روح یکسان(۳)
فهم وکړه لر منزل دئ   ستا تر ګور تر ګورستان
مه کړه خوب د بېغمۍ ته   پاته نه شې له کاروان
ته په څه سره غره یې   چي سر کاږې له فرمان
په پیرۍ عبادت نه شي   ګټه اوس په کار ده(۴) ځوان
چي پیدا بنی آدم دئ   زړه یې ډک دئ له ارمان
هوښ کړه ته یوازي نه یې   ستا په رنګ دي صد چندان(۵)

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: دینار. (3) اصل: "پر واړه وو زنده ځان". (4) چاپي دېوان: اوس وکوه. (5) له دې بیته څخه بیا تر مقطع پوري ټول بیتونه په اصل کي نسته، مقطع په اصل او چاپي متن دواړو کي سته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دنیا دغه یې کار دئ — اسمان ژرنده سرگردان
ژر به ورسې تر مطلبه — ما سوْی باسه له میان
د هیچا لاس په تور نه شو — واړه ولاړ ځني پرېشان
که ما قبل و که بعد — تر گدایه تر سلطان
د وفا متاع یې نشته — واخله لاس له دې دوکان
دنیا سِجن د مؤمن دئ — وزه ته له دې زندان
لِلاِنسَانِ عَدُوا دئ — ته دوستي کړه له شیطان
فهم وکړه په دنیا کې — چا سود کړئ دئ بې زیان
چې سکندر، دارا، جمشېد وو — واړه ولاړ په زړه پرېشان

۵۰۴ — نصیحت و ځان ته وکړه / بل ته څه وا یې "حنان" — ۳۸۸۳

؟ ؟ ؟

بیرته ځغلې در بدره — خبر نه یې نا خبره (1)
غانښ و تلئ ږیره سپینه — په تن لوی په خوی اصغره
شرم نه کوې له خدایه — نه حیا له پیغمبره
لکه سپی په گمان(2) غاپې — له ما ښامه تر سحره
تسبیح هر خزنده وایي — هیڅ نه اروې کور وکره
عبادت ته خدای پیدا کړې — ته خوردن کړې گاو وخره
پر هر بوټي فیض اوري — تر جماد و تر شجره
ته محروم یې له دې فیضه — بیده پروت یې بې اثره
مغروري لېوني کړئ — ځان ته گوره خاک بسره
ته له څه څخه پیدا یې — چې کوې کبر یکسره
له یوې قطرې منیه — پیدا شوئ یې عنتره
شیطان نه زده چې تازه دي — د شیطان د خوی رهبره
آدمي دي سره ورونه — د یوې وني له بره
ته په څه د چندن ښاخ شوې — چې و بل ته وا، ډبره(3)
په ظاهر لکه موسٰی شې — په باطن د قارون کوَره
چې یې کور دئ ستا په څنګ کې — پر ده ویر او ته خوشتره
د بل زیان دا ستا تکیه ده — د ستم پر بلا بره

---

(۱) دا قصیده و شمه غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) دا برخه په اصل کي نه لوستل کېږي، له بلې نسخې پشپړه سوه.
(3) بله نسخه: چي و بل ته وا ډیډره.

پـر عـا جـز مېـږي قـدم ږدي ... خبـر نـه يـې لـه داوره
همېشـه د بـل و زيـان تـه ... ځـان پرېباسـې لـه كمـره
و لمانځـه تـه دي مـلا ماتـه ... د دنيـا پـه كـار كـي غـوره
د دنيـا پـه زيـان نـامرده ... شـې لـه خدايـه مـروره
لـه بنـده ښځـه شـرمېږي ... نـه لـه خـدا ښځـه، كـافره
خـداى پـه هـر نفـس حاضـر دئ ... تـه ګنـاه كـړې بـې هنـره
لړځـه و ګـرزه و خـداى تـه ... توبـه وكـړه بـرادره

505 — 3908

د "حنـان" ويـل پـه غـوږ كـړه
ډېـر بهتـر دي لـه ګـوهره

۹ ۹ ۹

چـي د حـق پـر در رويـدار بابـا ولـي دئ ... خزانـه د هـر اسـرار بابـاولي دئ[1]
چـي مفتـاح د خزائنـو د فتـوح دئ ... حـل د هـر مشـكل پـه كـار بابـا ولـي دئ
چـي سـليمان رنګـه يـې دي تـر حكـم لانـدي ... انـس و جـن و مـور و مـار بابـاولي دئ
غيبانـه سـواره چـي ګـرزي پـر ملكونـو ... د وارو سـپه سـالار بابـاولي دئ
كرامـات يـې تـر عـدد تـر حسـاب تېـر دي ... د وليـانو افتخـار بابـاولي دئ
چـي پـه تـش نظـر يـې خـاوري سـره زر كېـږي ... هغـه څـوك د قنـدهار بابـاولي دئ
چـي طـواف د قبـر يـې كـم لـه حجـه نـه دئ ... هـم يـې فضـل زيـات تـر شـمار بابـاولي دئ
ډېـر سـخي دئ عـار لـه هيڅـا ښځـه نـه كـه ... مهـربـان تـر مـور و پـلار بابـاولي دئ
چـي تنګسـه در بانـدي در شـي تـر ده ورشـه ... چـي لـه خـوا، يـې سـروكار بابـاولي دئ
چـي يـې څـوك قبـر تـه ور شـي فـيض مـومي ... چـي پـر اوري تـل انـوار بابـاولي دئ
تصـرف يـې هغـه رنـګ لكـه پـه ژونـد و ... ويـده نـه دئ تـل بيـدار بابـاولي دئ
هـر مقصـد يـې پـر مـزار تـر سـره كېـږي ... پـر هـر امـر مـددګار بابـاولي دئ
پـر مرقـد بانـدې فـيض د حـق اوري ... لـه غمجنـو اخلـي بـار بابـاولي دئ
هـر حاجـت د حـا جتمنـو پـر قبلېـږي ... نـاز بـردار پـر لـوى دربـار بابـاولي دئ
چـي پـه زړه كښـي دي مطلـب وي دى پـوهېږي ... پـه مخفـي حـال خبـردار بابـاولي دئ

502 — 3924

زه "حنـان" يـې پـه اخـلاص يـم د در خـاوري
پـه پيرانـو كښـي ابـدار بابـاولي دئ

۹ ۹ ۹

﴿قصيده﴾

ولاړه ځـواني ولاړه پيـري راغلـه ږيـره سـپينه[2] ... غـابښ پـه خولـه كښـي نشـته عمـر ولاړشـو نـه راځينـه[3]
خريـد وكـړ ځوانـانو روان شـو اصـلي وطـن تـه ... زه هـم پسـې ځـم توښـه مـي نشـته يـم غمګينـه

خريد مي په بارو د عصيان كړئ دئ غفاره صرف ... نقـد بـخښ لـرې دا جـنس مـي رانيسـه متينـه
را ښځـه عمـر شـو پـه لهـو پـه لعـب كښـي ... نـه را ښځـه وشـو كـار د ديـن هرګـز پـه مينـه

---

(۱) دا قصيده په "ب" او چاپي دېوانو كي نسته. (2) سفين. (3) "ب" او چاپي دېوانونه دا قصيده نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـه لـرم عمـل لایـق چـي در یـې ورېم درګـاه تـه
تــه مــي پــرده وکــړې یــا ســتار العالمینــه

غـرق پـه ګنـاهونو یـم امیـد مـي تاتـه ډېـر دئ
تــه مــي لاس مــه کــاږې لــه شــفیع المذنبینــه

تـادي فـر مـایلي چـي لا تقنطـو خوشـحال یـم
فضـل دي بسـیار دئ د بنـده ګنـاه مـه وینـه

تـه د هـر خسـته زړونـو ملهـم یـې کردګـاره
هـم واقـف پـه حـال د هـر بنـده ګوشـه نشـینه

پـټ کـړه قبـایح مـي د اعمـال لـه دښـمنانو
تـه پـه عمـیم فضـل دا بـار واخلـې لـه حزینـه

سـتا حلـم حلـیم زړه ورکـړئ پـر ګنـاه یـم
خلاص مي کړه پـه فضـل ستا لـه دې د ېو لعینه

هـیڅ مـي حاصـل نـه شـوله رفعتـه پـه دنیا کښـي
پورتــه لګــه دود پــه هــوا ولاړم لــه زمینــه

وقـت د زکنـدن مـي لـه شـیطانه پـه امـان کـړې
مــژده لا تخــافو را بانــدي وکــړې لــه یمینــه

مـا پـه ځـان اغوسـتې د ریـا زهـد خرقـه ده
ډېـر ډېـر شـرمنده یـم لـه سید المرسـلینه

عیـب د بـل غـوارم شـپه و ورځ دغـه مـي کـار دئ
ړونـد لـه خپلـه عیبـه یـم الٰــهُ العالمِینــه

دَر د غفـران خـلاص کـړه یـا مفـتح الابوابـه
بحــر د احســان لــري حبیــب التوابینــه

ډېـر یـم منتظـر دا سـتا د رحـم یـا رحیمـه
تـور مـخ سـپینه ږیـره درغلـم بـې آن و اینـه

و مـي نسـه لاس زمـا دسـتګیره افتـاده یـم
نشـته فریـاد رس بـې تـا حبیـب المسـاکینه

را کـړه د جزا پـه ورځ نامـه پـه راسته لاس کښـي
ډېـر ډېـر وارخطـا یـم یـا امـان الخایفینـه

لار چـي مسـتقیمه پـر هغـه مـي برابـر کـړې
هسـي لار چـي ورشـم تـر خـاتم النبیینـه

ډېـر پـه ګنـاه بـار یـم سترګي نـه لـرم و تـا تـه
تــه مــي عــذر وغــواړه د لیــل الحائرینــه

نشته بل دا درس چي له ابلیسه به مي خلاص که
بـې لـه تـا اغثنـی غیـاث المسـتغیثینه

ټـول چـي پـر محشـر شـي اولـین آخـرین خلـق
هلتـه مي جار باسې پـه خپـل فضـل لـه سـجینه

روح چـي مـي لـه تنـه څخـه وزي ذوالجلالـه
تــه یــې پــه کــرم ورســوه تــر علیینــه

نفـس و شـیطان زه یـم سـتا لـه لاري اړولـئ
تـه مـي پـر لار سـم کـړې یـا اکـرم الاکرمینـه

۵۰۷ ډېـر مـي دئ امیـد زمـا "حنـان" تاتـه رؤفـه ۳۹۴۹
مـه مـي کـړه نامېنـده یـا اِلٰـهُ العالمینـه

الٰهـي د هـر چـا قاضـي الحاجـات یـې
پـه عطـا پـه کـرم حـل المشـکلات یـې[1]

نامېنـدي ده سـتا لـه دره څخـه کفـر
د هـر چـا د غـم کـافي المهمـات یـې

تـه ارحـم الـراحمین یـې رحـم وکـړه
عفـو کړونـئ د همـه وو خطایـات یـې

څـه قـدرت لـرم چـي پورتـه کښـته وایـم
تـه خـالق د اوو مځکـو سـماوات یـې

بـې بـدی بـل عمـل نـه را څخـه کېـږي
تـه خبـر پـه واړو سِـر و خفیـات یـې

خپـل حاجـت زه لـه تـا غـوارم ذوالجلالـه
دا پـه دا چـي تـه مجیـب الـدعوات یـې

(۱) دا مناجات په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا لـه دره هيڅ سړی نا اميد نـه ځي
زه هم نـه ځم تـه واهب العطايات يې

کار زما غريب پـه خپل فضل پوره کړه
لاس مي و نيسه رفيع الدرجات يې

پـه کرم مي د مهم قفل را خلاص کړه
يـا فتاحـه تـه کاشف المشکلات يې

خواست بې تـا لـه چا روا نـه دئ کريمه
بې لـه شکه تـه سامع المناجات يې

لـه عدمه آدم جوړ کړې تـه قادر يې
ور کوونئ و ذرې تـه د حيات يې

منـزه يې لـه ادراک، لـه وهم و فهمه
مبرا د چون چرا د کم و زيات يې

وَلَقَد کَرمنا تـا دي فرمايلي
و انسان تـه بخښنده د کرمات يې

نفس ظالم دئ، زه مظلوم غور مي وکړه
تـه غياث د مستغيثو هر اوقات يې

زما توبه ده ذوالجلال والاکرامه
د هغو لـه ديده تـه چې ځني مات يې[1]

تـا ويلي دي فلاتَنهَر، سائل يم
زما حاجت را کړه لايق د دې صفات يې

ما رسوا نـه کړې پـه ورځ د حشر و نشر
عفو کړونئ د ګناه پر عرصات يې

ما عاصي دين پـه دنيا دئ بايلولئ
تـه دليل د حيرانانو د حالات يې

زرغو نـه ګياه پيدا باران پر و کړې
تـه صانع د همه واړو مصنوعات يې

۵۰۸ د "حنان" حاجت پـه خپل فضل پوره کړه
قبلوونئ د دوعا پـه هرساعات يې ۳۹۶۹

﴿فالنامه﴾

پـه نامه د پاک الله کړم ابتدا[2]
بل پـه نعت د رسول مجتبٰى ﷺ

دايره د فالنامې د دې کتاب
نوشته پکښې مطلب دئ د هر باب

څوک کـه فال پـه دايره کې نيسي ګوره
هم الحمد قل هوالله وايي وروره

نور دي ګوتـه پـه يوه خانه کې کښېږدي
مخ پـه کښته دي حساب کـه لوړ دي پرېږدي

حرف دي کاږي پر کاغذ يوولسم
چې ور و رسي تر پايه پوري سم

دايره دي بيا لـه سره راشماري
چې يې مراد د زړه تر سره کـه باري

حرف دي بيا يوولسم شماري نېکرايه
چې نيو دئ وي حرف تر هغه ځايه[3]

او دا لوړ حساب دي لوړ کاږي دينداره
پر هغه باندي چې کښلئ وي لـه واره

د غزل د سر مصرع بـه شي ترې جوړه
مګر تـه غلط شوې مه کړه ماته غوړه

هر مطلب چې وي پـه زړه کې وايه کېږي
پـه ويلو يې د فال ښتن پوهېږي

۵۰۹ د هر چا دي خدای حاصل د زړه مراد کـه
دا "حنان" دي پـه يوه الحمد ياد کـه[4] ۳۹۸۰

---

(۱) پـه اصل کي "نات" و، ما لـه بلي نسخې وکيښ. (2) فالنامه پـه اصل او "ب" کي نسته. (3) کټ مټ را نقل سو.
(4) د فالنامې لپاره بـه دايره هم هرو مرو رسم سوې وه، خو د چاپي دېوان مرتب بـه بنايي د طباعتي ستونزو لـه امله نه وي راوړې. پـه بله نسخه کي د فالنامې جدول سته خو شعر يې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعات﴾[1]

یوه ورځ په جذبه کي بایزید — چي سلطان العارفین و هویدا
هسي و ویل چي ورځ د جزا راشي — او عاصیان که سره جمع ربنا
فرمان وشي د دوزخ پر لوري بیایي — زه به و ګرزوم واړه له دا خوا
د سلطان ابو سعید مرید حاضر ؤ — چي یې وا وریده په غوږو دا وینا
و خپل پیر ته یې دا قال هسي شان وکړ — د حضرت بازید له قوله په ربښتیا
سعید و وې هغه ورځ هسي ورځ نه ده — چي د چا به ښه بې خدا وشي په چا
هر سړی نفسي نفسي وایي له وهمه — له امته شي بېزار موسٰی عیسٰی
د بازید بسطامي له لاسه نه شي — د عاصیانو خلاصېده ده تمنا
تر دا میان خوب غلبه پر سعید وکړه — وې لید له ورځ د حشر تن تنا
په هغه شان عاصیان واړه سره جمع — چي څکول یې هم هر یو جدا جدا
چي حضرت سلطان بازید هلته پیدا شو — چي له مخه یې پر هر لور تجلا
او د نور په ځنځیرو یې و تړلي — ملائکي په حساب وې زر اویا
امر وشو له خالق بېچګونه — چي په فضل دي عاصیان بخښلي ما
چېري نه وي چي ګُذر وکه دوزخ ته — او کفار ځني بېرون که سر تر پا
چي سلطان ابو سعید له خوبه وینس شو — وې ویل چي آمَنا و صدقنا
ستا له مخه هر چي وایي هغه کېږي — بې له شکه ناز بردار دئ د مولا
د طوبې پر هره پاڼه نوشته دي — دغه حرف چي بایزید ولي الله

510 — دا خلعت د ده ورکړئ ذوالجلال دئ — 3998
ما "حنان" د ده په روی و بخښې خدا

﴿قطعه﴾[2]

نوم یې پرې وینځئ له لوح انساني — چي یې زړه په مهروی نه وي مبتلا
شمار له د بوه یا له دده انسان نه دئ — چي حب نه لري په زړه د دلربا
په سینه کښې چي حب نه وي د ګلرخو — له هډوکي بنې ډکه بولئ دا
په هر زړه کښې چي عشق نه وي د مهرویو — لکه بې نګینه ګوتې ده بېځا

511 — چي تمام عمر مشغول په غوا په خره وي — 4003
د "حنان" په مذهب کفر بولم دا

؟ ؟ ؟

---

(١) قطعات ټول له اصل څخه را نقل سوه، په چاپي دیوان کي نسته. (2) "ب" او چاپي دیوانونه دا قطعه نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په عدد د ابجد به درته وایم — یو څو چیزه برابر دي په حساب[1]
که کشمش دي که نخود[2] په حساب یو دي — هم بنګي او ملحد[3] یو دئ په دا باب
د درازو د ببعقل[4] عدد یو دئ — هم کاکل و ګژدم[5] یو، مه کړه عتاب
د عدو او د سګ[6] یو رنګه عدد دئ — خواجه سرا او خرسیاه[7] سره تناب
هم صهبا او پیاله می[8] په یوه رنګ دي په — قلعه برج[9] هم برابر په دا اسباب
حساب کي دغه لوک او مایه[10] یو دي — هم دغه رنګ برابر سهو حساب[11]

۵۱۲ ۴۰۰۹

﴿د کال نومونه﴾ [12]

"سچقان" موش، "اود" يې غويى، "پارس" پلنګ دئ — پس له دې "توشقان" سوی، "لوی ئیل" نهنګ دئ
"ئیلان" مار، "یت" ئیل فرس، "قوی" ئیل پسه دئ — "بیچ" بیزو، "تخاق" مرغه يې هم پر ځنګ دئ
"ایت" ئیل کلب، "تنګوزی" خوګ د کال نومونه — که دي نه زده له ما واروه دا فرهنګ دئ[13]

۵۱۳ ۴۰۱۲

؟ ؟ ؟

اورېدو مې چې یو ښکلی لکه لمر و — وا يې خیست له یوه توره ډېر عبرت
وې يې ته يې توره شپه زه لکه ورځ یم — پر چهره دا ستا د مخ راځي حسرت
تور وې دواړه د یوه آدم اولاد یو — ته پرڅه کوې له ما ځخه نفرت
که زما د رنګ یو ځاځکی پر تا وشي — هغه ستا د حُسن خال شي د کثرت
او که ځاځکي پر ما وشي ستاله رنګه — تمامي عالم مې پیس بولي صورت
مې باید چې زه له تا ځخه کنار شم — ته پرڅه هومره اندوه کوې حسرت

۵۱۴ ۴۰۱۹

دا قطعه "حنان" ویلې په رښتیا ده
ګوندي واخلي مهرویان ځني عبرت

﴿قطعه﴾ [14]

چې مې و کاته په رای و په تدبیر — نشته بِه تر خاموشي زیاتي خصلت
هسي نه چې سترګي و ګنډه خوله بنده — چې مقام يې وي هاله کړه مقالت
کله بحث کړه د علم ګاه درس وایه — چې پکښې وي امر و نهي د لالت

۵۱۵ ۴۰۲۳

ګاهي شعر ګاه شطرنج ګاه حکایت کړه
په قدر چې طبع نه کړې ملالت

---

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته (2) کشمش=نخود=660. (۳) بنګي=ملحد=82. (۴) دراز=ببعقل=212.
(۵) کاکل=ګژدم=71. (۶) عدو=سګ=80. (۷) خواجه سرا=خرسیاه=876. (۸) صهبا=پیاله مي=98.
(۹) قلعه=برج=205. (۱۰) لوک=مایه=56. (۱۱) سهو=حساب=71. (۱۲) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۱۳) په دي نومو کي دیت ئیل کال په فرهنګو کي "یونت ئیل" او تخاق د "تخوقا" په شکل ثبت دئ نور نومونه کټ مټ په همدې ډول چې حنان وایي سم دي. (م، هـ). (۱۴) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعه﴾

یو مطرب سوال له خسرو دهلوي کړ چې دی و په هغه علم کښې کامل
چې بهتر دئ موسیقي علم تر نظم ده وې زه یم په دا دواړو کښې عامل
موسیقي مدام محتاج د بل و بیت ته اوربده هم د بل غواړي متصل
هم بې وقته وایه نه شي که یې وایي هغه کس هم احمق وبوله جاهل
لکه ناوې چې زینت په زیور کاندي د بل شعر موسیقي ته جلاجل
علم نظم له دا واړو مستغني دئ دا معلومه ده نه غواړي د لائل
علم نظم لکه ښه ښایسته ناوې چې زیور یې دئ و حُسن ته باطل
کې تنها وایې په جهر هم روا دئ کې خفیه وایې هرګز نه دئ مشکل

۵۱۲ دا قطعه پارسي خسرو دهلوي کړه ۴۰۳۲
ما "حنان" کړه په پښتو ژبه حاصل(1)

۹ ۹ ۹

دا خو کاره له دا خو طایفو نه شي دا خبره آزموده ده په خو واره
له عربه ادب مه غواړه خبرشه رومي مه پوښته له موره یا له پلاره
شجاعت له شیرازي څخه مه غواړه نه به هیڅ خراساني وي و فاداره
د اوزبک په زړه کې رحم هرګز نشته نه راستي بخارایي لري له یاره
هندی نه لري حیا کشمیری صبر طمع پرېکړه د انصاف له قندهاره
اتفاق له پښتانه څخه مه غواړه نه به چیرته بلوخ مومي نماز ګذاره
نسته هیخ په کابلي کې حیا شرم نه نکاح له هزاره کېږي هوښیاره

۵۱۷ دا قطعه به مطول وه "حنانه" ۴۰۴۰
د اشنای له غمه نه یم زه وزګاره

۹ ۹ ۹

﴿سراپا﴾(2)

اې چې زړونه وړي له شاهه له ګدایه خېژي ستا د عشق آواز له هره ځایه
سر ترپایه دي وجود په ژبه ستا یم په دا باب کې له خرواره موتی نما یم
دا تعریف کله ادا زما په خوله شي له دریابه که یو څاڅکی ولاړ شي، څه شي؟
قد دي راست دئ همېشه تر رسا فکر ځکه یم مشغول دا ستا د قد په ذکر
دا قد نه دئ یوه سروه ده نازکه په رفتار یې له هوښیاره کړه لار ورکه
وه، څه قد دئ اوکه نخل د ارم دئ که د ګل ښاخ دئ چې زړه ور باندي تم دئ

---

(۱) په "ب" کي مقطع نسته. (2) دا مثنوي په چاپي دیوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرق د زلفو د کاکل یې په ما نه شي
بې شانې که یې عیان که په چا نه شي

چې دا زلفي یې پر مخ دي که کاکل دئ
او که پروت د ګل پر برګ باندي سنبل دئ

نه غلط شوم بلکي دا دئ لابل قسم
د سپین مخ پر خزانه ماران د طلسم

له غیرته د جبین یې قمر ځان خوري
په یوه دید یې زاهد دین و ایمان خوري

دا جبین دئ که د خورلسم مهتاب دئ
چې یې وړئ له عشاقو څخه تاب دئ

څه جبین دئ که سحر د شب قدر
چې خاور دئ او که دئ مطلع الفجر

پانې نه دهٔ د سمن دا بنا ګوش دئ
چې عاشق یې په آرزو د دید مدهوش دئ

دُر کې[1] و ګورې د غوږ پر کناره
څه ښه زېب که دا سحر دا ستاره

وه، څه غوږ دي او که ګل دئ په چمن کي
که توی شوې شګوفه ده په ګلشن کي

دا یې وروځي دي که برګ د سیا و شان دئ
عالمونې[2] په لیدو سره توپان دي

نه غلط شوم په یوه قبضه دوې تُوري
په لیدو یې پر عالم کړې میندي بوري

څه ابرو د نهال برګ د کوه طور دئ
او که مد د بسم الله پر صورت نور دئ

دا یې سترګي، که نرګس دي، که بادام دي
غزالان که څه وحشي دي ور ته رام دي

که دوه نونه دي کاتب د صنع کښلي
پر قلم د پزې[3] پاس دي خدای ویلي

وه، څه سترګي دي مستي ځني تویېږي
په لیده یې تر حیا زاهد تېرېږي

وایي څه د باڼوګانو په غضب کي
وي مدام د خونرېزۍ په طلب کي

په مثال پنجې د باز یا د شاهین دي
چې مدام د زړو په وینو کي رنګین دي

او که غشي دئ چې زما زړه یې هدف دئ
نه غلط شوم د قیامت د ورځي صف دئ

دا رخسار دئ چې ګلاب ځني تویېږي
صفا یي په نزاکت ځني څڅېږي

د رخسار داغ یې پر زړه یوړ لاله
له غیرته ځني و لوېده پیاله

څه رخسار چې صاف تر صبح د بهار دئ
چې نسیم له نازکیه باندي بار دئ

خال یې ایښئ دئ د وروځو په میان باندي
که تور زاغ دئ د تصویر پر کمان باندي

دا یې خال دئ چې تر زلفو لاندي کښلئ
که مېږي د مار په خوله کي ځای نیولئ

وه، څه خال هغه دانه ده پُر لذته
چې آدم یې رابېرون کړ له جنته

پزه نه ده له زنبقه یو رقم دئ
که راوړئ دوو نرګسو یو قلم دئ

پزې[4] مه بوله جدول دئ د تقویم
او که ګوتي د نبي میاشت کړه دوه نیم

وه، څه پزه، بلکي ګوته د قضا ده
چې یې کړئ اشارت و خوله ته ستا ده

څه بې[5] و وایم د شونډو له قیمته
مرجان مخ په وینو پرېوځ له خجلته

په خندا یې شي د لبو تیاره ورکه
له پېروني څخه قند اوري پر مځکه

(١) کې= که یې. (2) عالمونې= عالمونه یې. (3) د پزې= د پزي یې. (4) پزې= پزه یې. (5) بې= به یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه، څه شونډې چې د زړه وینې[1] خوراک دئ   له اندوه یې د غونچې پرسینه چاک دئ
تنګه خوله لکه پسته له خندا ډکه   په تنګې یې غونچه و ایسته له شکه
خوله یې مه بوله یوه د میم حلقه ده   چې و مرګ تې[2] رسولې خلقه ده
وه، څه خوله ده که نقطه موهومي ده   و بوسې ته یې نیولې ما، شومې ده
غاښ یې دُر دئ د عدن بِلا قیمته   چې په تش آرزو یې خلاص شوم له زحمته
دا څه غاښ، په تجله یې لبان وسوه   د لبانو له پرتوه مرجان وسوه
وه، څه غاښ دئ چې له دُرو آبداري وړي   په خندا سره مدام زړه د پري وړي
دا یې زنه ده که سېب د سمرقند دئ   نه غلط شوم د سېب کله هسې خوند دئ
زنې[3] مه بوله خوږ ناک دئ د کابل   ولې طعم یې دئ له ناکه یو په سل
وه، څه زنې ده هیڅ رنګه تعریف نه شي   کې د خیال په خوله کې و نیسې اوبه شي
سپین غبغب چې یې له موجه مالا مال دئ   او لوېدلئ ګویا یو پر بل هلال دئ
چې ښایست یې په هردم و وهي موج   لوېږوي د عاشقانو د زړو فوج
څه غبغب وایم یوه قبه له نوره   خوشبویي یې په زور یووړه له کافوره
غاړې[4] نه ده ګلدانۍ ده د بلور   چې په تش آرزو یې مري "حنان" بالفوره
نه غلط شوم دا د میو صراحي ده   چې پکښې د خوږو زړونو جراحي ده
وه، څه غاړه ده اوبه پکښې ښکارېږي   دا زما په خوله یې کله تعریف کېږي
دا سینه ده که د ځورلسم مهتاب ده   که تخته د سپینو زړو که سیماب ده
تر وربښمو یې پسته هسې سینه ده   و بغل تې[5] د زاهد ځورینه اِینه ده
له صفا پکښې زړه هسې معلومېږي   لکه سنګ چې په اوبو که لیده کېږي
دوه ساعد یې دواړه شمع کافوري دي   که غلط شوم د مرجان لښتې بحري دي
ساعد نه دي دوه ښاخونه د مرجان دي   خَلَقې یې په دیدن پسې توپان دي
څه مړوند چې ځوک یې نه لري اصلا   یو یې وړه ضیا له لاسه د بیضا
پرپنجه باندې دلاس پروته حنا ده   پر نقره باندې ورقه د طلا ده
ګوتې نه دي نوي میاشتې سره تولي   اشارت کوي و زړو ته، زړونه بولي
لس نوکان یې لس غوټۍ دي د ګلابو   چې رنګ شوي دي په وینو د احبابو
څه تعریف به و کم زه د هغې ملا   چې په خیال کې نه کښېوزي د هیچا
زې[6] په خیال کې ضعیف شوئ هسې رنګ یم   چیري و وینم مېړې ځنې پر ځنګ یم
وه، څه ملا ده لکه موی هسې باریکه   پر مېږي یې کړه د صبر لار تاریکه
نس یې مه بوله پېروی دئ د شیر   که صندل دئ له شیدو سره خمیر
هسې نس لکه چې ګل د نسترن دئ   یو خرمن د شګوفې د دې ګلشن دئ

(۱) وینې= ویني یې. (2) تې = ته یې. (3) زنې= زنه یې. (4) غاړې= غاړه یې. (5) تې= ته یې. (6) زې= زه یې.

وه، څه نس چي تر وربښمو ډېر مهین دئ ناف یې   په آرزو سره یې زړه د زاهد شین دئ
مه بوله غوټۍ ده د سمن   که نافه ده دا له مشکو د ختن
دا ناف نه دئ یو ګرداب دئ د زمزم   ننباسي جمع زړونه په هردم
وه، څه ناف، حلقه د سترګو د غزال ده   چي مدام له خوږو زړونو مالامال ده
پس له نافه به څه وایم زیات و کم   له حیا شو دلته مات سر د قلم
که هرڅو زړه سره ګنج کړم چي څه وایم   خاموشي وایي مانع له دې اعضا یم
پر دا ځای باندي ویل له حیا نه شي   کې[1] کوم مرغه د قال پر الواته شي
دواړه ساق یې تر بلور مصفا دي   د عشاقو د زخمي زړونو دوا دي
هسي صاف دي چي کاته باندي ښویېږي   په امید سرې[2] د زړه غوټه خلاصېږي
وه، څه ساق دئ که د ستې د نسترن دي   او که شمع کافوري د انجمن دي
د لاله تر ګل نازک یې دواړه پښې دي   کې هر څو کوم تعریف تر هغه ښې دي
سره نوکان یې سره فندق د اصفهان دي   د زخمي زړونو ملهم د رنځ درمان دي
وه، څه پښې دي که پر ګل باندي یې کښېږدي   له صفا د ګل د رګه زخم رېږدي
سر تر پایه دي تعرف پر "حنان" پورو   چي د عشق په اور دي سوئ لکه سکورو
موافق له خپله توانه مدح ستا یم   ګڼه کله هومره شي چي یې ادا کړم

۵۱۸   ولي نه شو دا تعریف له ما ادا
"حنان" جار شه دغه ستا تر سراپا   ۴۱۲۱

۹ ۹ ۹

﴿رباعیات﴾

ربه شناخته مي کړه په ثنا ستا   له زړه و باسه بېله هوا ستا
ما سوا بېرون کړه زما له خاطره   مشغولا زه کړم تل په سودا ستا

۹ ۹ ۹

مخ دي سیالي کوي له آفتاب   زه یې کړم ویلي له ډېره تاب
سایه د زلفو را باندي وکړه   تور بخت مي ویښ که له شکر خواب

۹ ۹ ۹

ګل چي خندا کوي له عشرت   مغرور په حُسن دئ له سیرت
چي ته داخل شې نن په ګلشن کي   ګرېوان به څیري کړم له حسرت[3]

۹ ۹ ۹

---

(١) کې= که یې. (2) سرې= سره یې. (3) د غه درې رباعۍ په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عشق مې د یار شو راته حادث — نور یې ته ولې پر مرګ باعث(1)
چې مرم د یار غم به راسره یوسم — څه به مې یوسي له ارث وارث

٭ ٭ ٭

د هجر درد دي کړم لا علاج — فراق دي ویستم له رسم و رواج(2)
بوسه د لبو را عنایت کړه — موافق دوا ده زما له مزاج

٭ ٭ ٭

ژړل به هره شپه ما تر صباح — د مرګ مې وکړه سترګو صلاح
مفتي د عشق هسې فتوا ورکړه — د عاشق قتل معشوق ته مباح(۳)

٭ ٭ ٭

ما تما شا کوله لا ستا د مخ — په څاه کې ولوېدم ستا د زنخ(3)

٭ ٭ ٭

په مرګ اشنا شه تر مرګ د وړاندي — تر هغه پېش چې اجل دي که لاندي
دنیا په باغ کې خندا په کار نه ده — خپل سر ژر وخوري پسته چې خاندي

٭ ٭ ٭

زړه تازه کېږي د یار په رخسار — یا په دیدن د ګلو د ګلعذار
زه در ته وایم چې دېوانه وي — کښېنه بېکاره، کښېنه بېکاره

٭ ٭ ٭

و چاته مه وایه د مینې راز — حذر کړه مدام له غماز
ولې ته نه وینې چې یوې ښځې — محمود کړ بېل په دروه له ایاز

٭ ٭ ٭

فلک نا پسندي چاري را وکړې — خاوري ایرې یې زما په خوله کړې
ساقي بې رحم، یار بې پروا دئ — پیالې د وصل یې ما ته را نه کړې

٭ ٭ ٭

هغه شوخ چې له خون نه کړي هراس — عالم یې قتل کړ زیات تر قیاس
ببرېږم دا چې په عرصات کې — خلک به وژني څوک بې نه نیسي لاس

٭ ٭ ٭

له هغه حُسن پرهېز کړه دلریش — چې باسي صوفیان شیخان له کېش(4)
زلفې یې شلوي زنار د کفر — سترګې یې یوسي زهد له درویش

٭ ٭ ٭

عالم شو واړه خالي له اخلاص — که څه له عام وکه څه له خاص
جفا به له هغه شي در پېښه — چې یې ته بولې له خاص الخاص

٭ ٭ ٭

---

(۱) چاپي دېوان:
شوق قدیم وو پر ما باعث — نه چې نن ورځ شو راته حادث

(2) دا او ور پسې شپږ رباعۍ په اصل کې نشته (3) دا رباعي همدا راز نیمګړې ده. (4) دا او ور پسې رباعي په اصل کې نشته

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خوارۍ وکړو یار ته ما عرض　　لکه چي کاندي غلام پر آغا عرض[1]
جواب یې را نه کړ خاموش ولاړ شو　　بدبختۍ زما کړ بې مدعا عرض

٭ ٭ ٭

پر مخ دي راغئ کرار کرار خط　　رخسار دي لاندي کړ وار په وار خط
دښمن هسي چاري په دښمن نه که　　لکه چي وکړې ستا په رخسار خط

٭ ٭ ٭

له ګلو واخیست باد سبا حظ　　یو وړ قمرۍ له سرو بالا حظ
پتنګ هم ځان کړ فدا پر شمع　　مخمورو سترګو یووړ له ما حظ

٭ ٭ ٭

چي مي ولیده د مخ شعاع　　را څخه ورک شو کلی صداع
کامیاب له سره په وصلت نه شوم　　چي رقیبان شوه راته سباع

٭ ٭ ٭

پر زړه مي کښېښو دلبر مغرور داغ　　چي بِه به نه شي زما مهجور داغ
یار بې پروا شو فلک بې رحم　　له دوا نا امید شي د ناسور داغ

٭ ٭ ٭

نیمخوا به سترګي که د قتل لاف　　ځني پر هېز کړه په زړه کي صاف
زخم یې کاري دئ تر حد د پاسه　　تېغ چي تازه و خېژي له غلاف

٭ ٭ ٭

خپل چي ورکېږي تل له نفاق　　ځبله یو یوسي ټول له اطاق
په اتفاق کي عزت، حرمت وي　　مچان عسل وکه له اتفاق

٭ ٭ ٭

هسي دي زه کړم فراق پایمال　　چي خبر نه یم د ځان له حال
مېږي مي بس دي چي قبر مي کیني　　تر موی باریک شوم[2] د ملا له خیال

٭ ٭ ٭

پزه د یار پر مخ ده سپین ترسیم　　همېشه باج وړي د زړو له اقلیم[3]
نه نه غلط شوم معجزه طوره　　د نبي ګوتي میاشت کړه د وه نیم[4]

٭ ٭ ٭

---

(۱) د دې مخ له دوو وروستیو څلوریځو پرته، نوري په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: باریک کړم. (3) اصل: "باج وړي مدام د زړو له اقلیم". (4) چاپي دېوان:-

نه نه غلط شوم دا معجزه ده　　ګوتي د نبي کړ سپوږمۍ دو نیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خـال د وروځـو پـه میـان د عینـین   یـو آهـو دئ(1) پـه میـان کـي د حـرمین
او کـه دا نـه دئ(2) حجراسـود دئ   اطلـس یـې پـروت دئ پـر طـرفین

* * *

شـور وماشـور د قیامـت حضـور شـو   چـي د یـار مـخ(3) مـي را ښخـه دورشـو
ورشـي و بـاغ تـه(4) ګـلان سـره واوړي   د مېلمـه پـه راتلـه(5) د مفلس مـخ سـور شـو

* * *

زلفـي دي طعـن پربـت د چـین کـه   شـوخي سترګي دي تـل غـارت د دیـن کـه(6)
چي خدای پـه حشر ګوري دا ستا و مخ تـه   پـر خپـل قـدرت بـه ځـه ډېـر آفـرین کـه

* * *

علم مـومي چي یې شپږ چیزه حاصـل شي   حرص یې ډېر جمع یې خاطرفهم کامـل شي
شـفقت دا سـتا د لفـظ تحقیـق وایـي   هـم سـبق بـې نـاغې لـولي زر قابـل شـي

* * *

تـل بـه اختـه د ځـانو پـه ویـر وي   چـي پـر زړه یـې نښـتی د جفـا تیـر وي
پـه لېونتـوب د عشـق دي زه "حنـان" خـوښ یـم   چـي غـاړه مـي بنـد سـتا پـه ځنځیـر وي

۵۱۹ ﴿تاریخ وفات قبله ګاهی ام﴾ ۴۱۷۷

زمـا پـلار محمـد حسـن د دیـن پنجـه   خـدای دي ور کـړي پـه جنـت کـي سـراچه
لـه هوښـیاره مـي د مـرګ پوښـتنه وکـړه   راتـې(7) و ویـل تـاریخ شـو مـرغ چـه(8)

۵۲۰ ﴿در تاریخ وفات میا جان محمد اخند ﴾(9) ۴۱۷۸

چـي ولـي و د خپـل وقـت فـاني فـی الله   نـا امیـده یـې ځـوک نـه تلـه لـه درګـاه
یـو هوښـیار یې پـه وفـات کښـې دغـه و وې   دا تـاریخ میاجـان محمـد رضـي الله(10)

1273

۵۲۱ ﴿تاریخ وفات اخوی ام برهان﴾(11) ۴۱۸۰

د برهـان مـرګ مـي پـر زړه اور بـلاوه   پـه پوښـتنه مـي همـه ځـای لټـاوه
د وفـات تـاریخ یـې دا هـاتفي و وې   لـه دا نـیم برهانـه مـخ وګـرزاوه(12)

۵۲۲ * * * ۴۱۸۲

---

(۱) چاپي دېوان: آهو دئ. (2) چاپي دېوان: نه غلط وایم. (3) چاپي دېوان: چي دا شنای مخ. (4) چاپي دېوان: و باغ ته ورشي. (5) چاپي دېوان: په راتله د مېلمه. (6) د دې مخ له دوو لومړیو څلوریځو پرته نوري ټولي څلوریځي په چاپي دېوان کي نسته. (7) راتې= راته یې. (8) د "مرغ چه" ابجدي ارزښت (1248ق) کېږي.(9) ب: در تاریخ وفات ملاجان محمد اخوند.(10) ب: په عدد (1272) ور ته کښلي دي چي یو کال تېر و تنه پکښې سته. (11) په بله نسخه کي "اخوی ام" نسته. (12) د دې نیم بیتي ابحدي ارزښت (1287ق) دئ حل یې د سرېزي په (۲۲) مخ کي وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿تاریخ وفات دوران﴾[1]

د دوران د مرګ خبرمات کړم پر ملا — چي مشفق او مهربان و پر هرچا
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه — وې ویل تاریخ زر دوه سوه اویا

۵۲۳ — ۴۱۸۴ 1270

﴿تاریخ وفات قبله گاهی ام﴾[2]

قبله ګاه مې و جوار ته د کریم — شو روان الحکم الله الحکیم
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه — ویل تاریخ دی لهُ اجر عَظیم

۵۲۴ — ۴۱۸۷ 1259

﴿معما﴾

یو ایلچي راغئ له هنده دلاوره — ور سره عجب حیوان و برادره
دا حیوان قادر جوړ کړئ په قدرت و — لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره[3]

۵۲۵ ؟ ؟ ؟ ۴۱۸۸

افلاکونه یې په نور د جبین و نیو — درست جهان یې نبوت په نګین و نیو
پر نامه د مدینې معجزه ګوره — چي مَه خیري سوه په میان کې یې دین ونیو[4]

۵۲۶ — ۴۱۹۰

﴿ابیات مثنوي درختم کتاب﴾[5]

یو څو بیته در ته وایم معنوي — نه قطعه ده نه غزل دئ مثنوي
په پښتو ژبه مې و وایه کتاب — هر غزل یې اووه بیته په حساب
دا په دا چي مولانا مولوي جام — د دېوان غزل اووه بیته تمام
چي الحمد د قرآن اووه آیته — زیاته نه ده ابتداء تر نهایته
ده نور خپل دېوان پر دا بحرتیار کړ — ما هم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کړ
که خطا پکښې واقع لړوي یا ډېره — یا یې وزن یا کم حرف قافیه هېره
ته پر وځکوه قلم د عفوي یاره — دا خبره پر ځان مه نیسه دشواره
په طعنه زه د جاهل نه ملالېږم — و جواب ته د دانا سوځم ویلېږم
نه پوهېږي جاهلان په دُرسُفتن — ور ته یو دي خرمهره دُر د عدن
څه پوهېږي جاهلان په دا خبري — و ړانده ته وي یو رنګ لوړي ژوري

---

(۱) دغه قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) ب: دا رباعي په "ب" کي داسي ده.

قبله ګاه مي په عمل لکه بیضه — د ریا غشی ئې خلاصه فضه
هاتفي ئې په وفات کښي دغه وې — چي تاریخ ئې دا مقام سو روضه

(۱۲۵۸)

(3) دا معما د "فیل" په نامه ده. (4) دا معما د "مدینه" په نامه ده. (5) دا مثنوي په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سخندان چې وي په دا ویل پوهېږي — د سفله خیال و دا حال ته نه رسېږي
و صراف ته معلومېږي چاندي زر — جواهر جوهري وړي سفله خزر
په اتمام کې چې مې وکړ استفسار — عقل و ویل تاریخ اختصار[1]

۵۲۲ سخندانو ته عذر د "حنان" دئ
چې انسان سره له سهوي له نسیان دئ ۴۲۰۴

؟ ؟ ؟

(۱) دا بیت له بلي نسخې را نقل سو. د "اختصار" ابجدي ارزښت 1292 کېږي. علامه رشاد چې د حنان ژوند تر 1292هـق پوري یقیني بللی و، استناد به یې ښایي په همدې بیت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغتنامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

آشیانه: ځاله- ځالکۍ.
آمَنا و صدقنا: د تائید او تصدیق په معنا.
آواره: سرګردان- جدا- بېل (غیاث).
احباب: دوستان.
احوَل: چپک- هغه څوک چي سترګي يې کږې وي، یو شي دوه ويني.
اِرَم: د شداد جنت "غیاث"- مجازاً د ښکلي باغ- جنت په معنا.
آروړ: حسد- کینه.
ارهټ: لوی کوهی چي په غویو اوبه ځني را باسي- باوړی- ارهټ.
اړی: احتیاج.
اسفل السالفلین: د کنايې په ډول د اوومدوزخ په معنا "غیاث".
اصحاب فیل: هغو کسانو ته اشاره چي د قرآن مجید د فیل په سوره کي یې بیان راغلئ دئ.
اُضحِیَه: قرباني- د قربانۍ پسه – غویی- اوښ....
افسون: جادو- کوډي.
اکسیر: کېمیا "غیاث".
املوک: یو ډول مېوه ده.
اُنثی: ښځه- ماده "د نر ضد".
اوراد: د "وِرد" جمع- هغه دوعا چي پر یوه ټاکلي وخت ویل کېږي.
اِهمان: ځنډ کول- د امهال سرچپه "اپوټه" شکل – امهال مهلت ورکولو ته وایي "غیاث".
اِېل: تابع- رام.

﴿ب﴾

باټ: هغه کاڼی چي چاړه پر تېره کېږي- صیقل کول "لس زره لغتونه".
باج: هغه پیسې چي غالب پاچا يې له مغلوب څخه اخلي- جزیه- ججه.
بانګ د صریر: د لیکني په وخت کي د قلم آواز.
بدر منیر: روښانه سپوږمۍ.
برات: سَنَد- هغه کاغذ چي د هغه له مخي له خزانې څخه زر یا پیسې اخیستل کېږي.
بُروَځه: اشنان "فارسي"- یو ډول نبات چي کالي یا مړي په پرېولي.
بَړوس: عبوس- تر شرو "فارسي"- ترینګلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بناګوش: د غوږ نرمۍ.
بوږي بوږي: له ستړیا څخه اوږد اوږد غزېدلئ- لاش لاش.
بوزَه: د "روژیاتي "ضد- هغه څوک چي روژه يې نه وي.
بوس: پروړ- کاه- منځ خالي.
بوښت: په ختو کي ننوتلئ.
بول: قول- عهد- پیمان.
بېزی: پژمرده "لس زره لغتونه ".

﴿پ﴾

پاړوګر: جادوګر- افسونګر.
پَرتَو: روښنايي.
پَرته: هزیان- د تبي په ناروغي کي د ناروغ بې ارتباطه خبري کول.
پړوي: پاشي- دوړوي؟.
پړی: عضله- د بدن غړی.
پوري ووري: غشی یا سیخ چي په یوځای له یوې خوا ننوزي او تر بلي خوا ووزي.
پون: پم- ورګ- د حیوان د بدن وربښتان.
پېروني: هغه ستوري چي "پروین "يې بولي.
پېژی: و ګورئ بېزی.
پېزی: // // // // //
پَیکان: توبری- غشی.
پېلوځی: درګران "فارسي "هغه وچ بوټي چي د اور بلولو لپاره کار څني اخلي.

﴿ت﴾

تاتار: په ترکستان کي د یو ښار نوم دئ.
تاراج: لوټول- غارت.
تازیانه: شلاخه- قمچین.
تَت، تتي: پیکه- تاریک.
تخلف: له وعدې اوښتل.
تـُراب: خاوري.
تـُربت: قبر.
ترشیح: اوبه ورکول "غیاث "د یوه ادبي صنعت نوم هم دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـُرک: مجازاً د معشوق په معنا.
ترنج: یو ډول مېوه ده چي خوند یې تریو "ترش" دئ.
ترهېدلئ: توربدلئ- رمېدلئ
تَریاق: یوه ترکیبي دوا ده چي د زهرو دفع کوي.
تغافل: غفلت کول- سترګي پټول.
تغمه: پر بدن باندي د لښتي یا لرګي د ګزار له امله سره یا شنه نښه "داغ".
تلطف: مهرباني.
تمکین: اعتبار- عزت.
توبرئ: غشی- پیکان.
توتیا: رانجه.
توسَن: کورنګ- د آس بچی.
توکرۍ: ټوټې- د مات سوي چیني لوښي ټوټې.
تېزه: د څغلولو په معنا.

(ث)

ثقالت: دروندوالی.

(ج)

جریح: زخمي.
جزءلایتجزا: نه بېلېدونکې برخه.
جَلک: څرخی.
جهود: یهود.
جیفه: مردار سوئ بوېناک حیوان.

(چ)

چاندي: سوچه – پاک.
چمبر: حلقه- کړی.
چندن: صندل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ح)

حادِث: پیدا سوئ.
حامِد: ستایونکئ.
حُباب: د اوبو پر سر کوبۍ.
حَسَب: شرف- لویي- د یوه شي اندازه.
حُقه: د جواهرو دبلی "قوطۍ".
حَلاج: نداف.
حل المشکلات: د مشکلاتو "ستونزو" حلوونکئ.
حور: ښکلي معشوقې چې په جنت کې به د مؤمنانو په نصیب وي.

(خ)

خت- ختي: کمیس.
خدنګ: غشی.
خَزَر: میده ګي- پالتو "فالتو" مواد.
خِراج: د مځکې محصول.
خرخوړي: بېکاره زړه جامه- زړه ټوټه ټوکر.
خړی: پروړ- خس.
خُف: د غبار په معنا- خوپ.
خفاش: شوپرک – کڅلکی.
خلدبرین: جنت.
خلی: خس – خاشه.
خمیازه: د سترېیا په وخت کې د لاسو غزول.
خِناق: د ستوني یو ډول ناروغي ده.
خنثی: نرښځی.
خوِي: منګولي- له لوړ ځای څخه د لوېدو په صورت کې هر څه ته لاس اچول، د "تلاښ" په معنا هم راتلای سي، خوِي لګول.

(د)

دَرَسته: وسله – د جګړې وسېله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروه: فرېب- خِدعه- حیله – غولول.
دُریتیم: غټه مرغلره یا مروارید.
دَف: ساز "غیاث"- داریه- دریه.
دُلدُل: سپینه غاتره "کچره" وه چي د اسکندریې حاکم حضرت محمد ■ ته استولې او آنحضرت ■ و حضرت علي ؓ ته د سپرلو لپاره بخښلې وه، مجازاً د ښه آس په معنا.
دَم: دوعا لوستل.
دَندَه: (فشار پر دوهمه هجا دئ) کار و کسب-وظیفه.
دَواب: د سپرلو یا بارو وړلو ځاروي.
دوړَه: ټوکه-ملنډه.
دوهه: د دخانیاتو د څکولو ځای.
دوهې: دوهه
دیرونه: (فشار پر وروستۍ هجا دئ) – د باطن په معنا- لړمون.

(ډ)

ډمامه: نغاره.

(ذ)

ذبیح: حلال کړه سوئ- بِسمل.

(ر)

رازَل: مجازاً د تخلیق په معنا.
راس: سر.
راغ: د غره لمن- راغه.
رحیق: خالص شراب.
رَخه: حسد.
رستا خېز: قیامت.
رَسن: رسۍ- تناو.
رَعشه: د انسان دلاس یا بل اندام بې ارادې رېږدېدل "غیاث".
رَفرَف: د اسرافیل مقام "غیاث".
رفیع الدرجات: د درجو او مرتبو لوړوونکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رَقیق: نری- د غلیظ "ګاټه" ضد.

رَم: تېښتېدل.

رَمق: وروستی ساه.

روح الامین: جبرئیل- روح د جبرئیل نوم او امین یې صفت دئ.

رهن: ګروکول- ګرو ورکول.

﴿ ز ﴾

زاد و راحله: زاد د سفر توښې او راحله بارو ړونکي آس "یابو" ته وا یې زاد و راحله د سفر سامان- ثوری.

زبیب: وڅکي کشمش زړخوړی: وړی- هغه څوک چې د زړه رنځ په یوري وي.

زَغن: کارګه.

زَوي: زهوب- زَوه.

زِهګیر: د ګوتمۍ په شان یوه کړۍ چې له هډوکي څخه جوړېږي او د غشی ویشتلو په وخت کي په ګوته کېږي.

﴿س﴾

ساعِد: د اورغوي او څنګل تر منځ برخه- بازو.

سامع المناجات: د مناجات اورېدونکئ.

سباع: ځیرونکي حیوانات- درندګان.

سپړي: سپړل یا سپڼل په دقیق ډول بېلولو ته وایي- سپړئ مجازاً د واضح په معنا.

سِجن: زندان.

سَحاب: اوریځ.

سَلسَبیل: په جنت کي د یوې چینې نوم دئ.

سوبه: فتح- ظفر-کامیابي.

سوده: د زړه آرامي

سورسات: د حکومت له خوا پر خلکو باندي جبري حواله- د پیسو غوښتنه.

سوفار: یو ډول بوټی دئ. سوررنګ لري او په پان کي استعمالېږي.

سوَی: سوزش.

سیاوش: د کیکاوس د زوی نوم دئ-له دې لفظ څخه مجازاً خوښي مراد ده.

سېراب: اوبه سوئ- د تږي ضد.

﴿ش﴾

شاب: ځوان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شار: یو ډول بوټی دئ، ژړي اوږدې خاشې لري، په کندهار کې جارو ورڅخه جوړوي.
شانه بین: د فال کتونکې لپاره د کنایې په ډول راځي.
شَبدېز: د خسرو پرویز د آس نوم و- رنګ یې تور، او ویل کېده چې تر معمولي آس څلور لوېشتې جګ و.
شرَاره: بڅري.
شَست: هغه ګوتمی چې غشي ویشتونکی یې په ګوته کوي.
شَمشاد: د سپېدار درخته (ونه).
شېرازَه: څنډه.

﴿ص﴾

صُداع: د سر درد.
صُفوَت: غوره توب- صافوالی.
صَومِعَه: د نصاراوو عبادت ځای.
صَومه: روژه.
صُهبا: شراب.

﴿ض﴾

ضابِطه: قاعده- دستور.

﴿ط﴾

طاس: کټوری- د اوبو لوښی.
طُلبه: د طالب جمع- طالبان- د لومړي په فتحه "زوَر" او د دوهم په سکون، هغه غوښه ده چې باز په آموخته کوي. د دیوان په (۱۰۰) مخ (د پای لخوا دریم بیت) کې په همدې معنا راغلی دئ.
طَیران: الوتل

﴿ع﴾

عُذار: باړخو- رخسار.
عراقي: مجازاً د آس په معنا.
عَرَصات: قیامت.
عَرعَر: د غره سروه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عُریاني: بربنډتوب-لوڅوالی.
عَسَس: د عاس جمع- عاس ګزمې ته وايي.
عَظم رَمیم: زاړه هډوکي.
عمامه: پګړی.
عُناب: انګور؟.
عنتره: د خره مچ "خرمګس" – "افغان قاموس".
عُود: یو ډول لرګی دئ چي و سوځول سي ښه بوی تري ولاړیږي.
عَینَین: دوې سترګي.

﴿غ﴾

غابوړي: یو ډول تریخ بوټی دئ.
غبغب: تر زني لاندي غوښه- جج.
غَربال: غلبېل.
غړند: مړاوی- پژمرده.
غزال: کبلی – د هوسۍ بچی.
غلمان: لغړزني مخلوقات چي د جنتیانو په خدمت کي به وي "غیاث".
غواص: لامبوزن.
غُوړه: قهر- بد ویل.
غوړېشه: غوړاشه- د غوټي "تکمې" کاج.
غَیتان: پنځه تاریزه اودل سوې پټه چي د ښځو پر خولۍ د زینت له پاره ګنډل کېږي.

﴿ف﴾

فامفالي: د موسیقي یو مقام دئ.
فِتراک: مجازاً د زین په معنا.
فُتور: خرابي- وراني.
فندق: یو ډول مېوه ده.

﴿ق﴾

قاضی الحاجات: د حاجاتو پوره کوونکئ.
قَبُا: چوخه – چپنه.
قُبه: ګومبته.
قبیح: بد رنګه- د ښکلي ضد.
قصور: د قصر جمع-ماڼۍ.
قَقنَس: یو مرغه دئ چي ویل کېږي موسیقي د هغه له آوازه استخراج سوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

کاشف المشکلات: د ستونزو حلوونکئ.
کافي المهمات: د سترو او سختو کارو ضامن.
کاووس: ستر پاچا و چي رستم یې نوکري کوله.
کانه: چل- چاره.
کچول: کلوچ، کړوپ.
کحل البصر: د سترګو رانجه.
کَذاب: درواغجن.
کِرام الکاتبین: هغه ملایکي چي د انسان ورځني اعمال کاږي.
کرکنډه: غټه ډبره – خرسنګ.
کَروَړه: "فشار پر وروستۍ څپه دئ" قمچین- شلاخه "لس زره لغتونه".
کوړه: کوټه – انبار- توده.
کِسرٰی: دنوشېروان لقب و- د خسرو معرب شکل.
کسل: کتل.
کف: "د کاف په زوَر" اورغوی- "د کاف په پېښ" سیال.
کک: ذره.
ککوی: یو ډول مرغه دئ چي د کابل خلک یې باران طلبک بولي.
کلپ: ناچله – قلب.
کنډه: "د کاف په زور" ترازو- تله.
کوب: د اوښ بوک- کوهان.
کَی: د شهنشاه په معنا.
کېش: مذهب- دین.

﴿ګ﴾

ګانګوړه: لکنت- د ژبي بندېدل.
ګبر: آتش پرست.
ګرګ: "د لومړي په زوَر" د اینې "جګر" یو ډول ناروغي ده.
ګلخن: د اور د بلېدو ځای.
ګوی: ګیند- پنډوسکی.
ګېسو: زلفي کوڅۍ- اوږده ورېښتان.

﴿ل﴾

لاتـَقـُل: څه مه وایه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لچن: لچ د سترګو یا ګوتو یو راز درد دئ- لچن په همدې درد اخته.

لَشه: د مار، لړم نیښ.

لوب: چال- هنر.

لوړه: "فشار پر وروستی هجا دئ" هغې ویالې ته وایي چې د رود "سیند" د پاسه له یوې غاړې څخه بلې څنډې ته په یو مخصوص ساختمان تېرېږي.

لوک: اوبښ.

لولاک: دغه حدیث قدسي ته اشاره ده (لولاک لماخلقت الافلاک). یعني که ته "محمد ﷺ" نه وای افلاک به نه وای.

﴿ م ﴾

ماءوا: کور – خپله مېنه.

ماسوا: بې د خدای له ذاته نور ټولو موجوداتو ته ماسوا وایي.

ماشوره: د تار کلاوه.

مانه: خپګان.

مایه: غوا "غیاث".

مُبَرا: خلاص- پاک سوئ.

مَجمر: هغه لوښی چې عود "خوشبویه لرګی پکښې" سوځي.

مجیب الدعوات: د دوعا وو قبلوونکئ.

مچلوغه: مچلوغزه- فلاخن- د ډبرې غورځولو وسیله.

محک: توره ډبره ده چې سره زر په معلومېږي.

مخمور: نشه- مست.

مَرآت: هنداره.

مَرغول: پېچلي ورېښتان.

مزاح: خوش طبعي کول.

مُستغرَق: ډوب سوئ.

مُسَخر: رام سوئ- فرمان وړونکئ.

مَسطَر: هغه وسیله چې خطاطان د کرښو "لیکو" د سیده کېدو لپاره کار څني اخلي.

مَشاطه: ډمه-آرایشګره- سینګار کوونکې.

مُشَبک: سوري سوري.

مَضطرب: پرېشانه – پلتَېندَه.

مُضمَحِل: له منځه تلونکئ- محوه کېدونکئ.

مَطلَع الفَجر: د سپېدو د راختو "چاودلو" ځای.

مُل: شراب.

ملهار: د موسیقي یو راګ دئ.

مَلیح: نمکین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَنډ: پَل- قدم- سراغ.
مُنَزه: پاک.
مُنفَعِل: شرمنده.
منقار: مشوکه.
مُنکر نکیر: هغه ملایکي چي په قبر کي له مړي څخه پوښتني کوي.
مورَه: د مځکي برآمدګي "لس زره لغتونه".
مؤذن: اذان کوونکئ.
موقوف: درول سوئ.
مومیایي: هغه ماده ده چي که مړی په و وهي، نه خرابېږي او سلامت پاتېږي.
مهجور: بېل سوئ – پردېس.
مَهینه: تنخواه- معاش.

(ن)

ناخدا: کښتۍ وان.
ناسور: هغه ټپ چي پر بدو واوړي.
ناوک: غشی.
نبات: یو ډول ښوی قند "مصري"
نتلی: خوار وزار: زبون.
نجتی: نصب سوئ – ښخ سوئ – ننوتئ.
نخاس: د پسو، غویو، اسانو او اوښانو د خرڅلاو بازار، کندهاریان یې "ګنج" بولي.
نَخجیر: د هوسۍ په شان یو دښتي حیوان دئ- عموماً د هوسۍ په معنا.
نَخل: د خرما ونه.
نراد: د شطرنج په شان یوه لوبه ده.
نَسیان: هېره- فراموشي.
نسیه: پور- د "نقد" ضد.
نصاب: هغه اندازه مال چي زکٰوة پر فرض کېږي- د مال او پانګي په معنا هم راځي.
نعیم: جنت.
نفس اماره: سرکښه نفس.
نکهت: ښه بوی- د خولې بوی "غیاث".
نمایي: ښکاره کېږي.
نوحه ګر: هغه څوک چي ساندي وايي.
نیرېز: د موسیقي یو مقام دئ.
نېزه وړئ: سېلاب وړئ – سیلاب راوړئ خس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿و﴾

والی: غوږ والی – گوشواره.
واهب‌العطایات: **بخشش** "**انعام**" ورکوونکئ.
وَت: د وتلو ځای- درز- تنگه دره.
وَرَتې‌وَرَتې: ډېره ژړا- رینگتې.
ورښه: وراشه- خبري- گفتگو.

﴿ي﴾

یاوه: بې ځایه او بې مورده خبري.
یَبلی: لوڅي- بربنډي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library